بسم الله الرحمن الرحيم

قال امير المؤمنين و امام المتقين ووارث علم النبيين و
خليفة رب العالمين وقائد الغر المحجلين علي بن ابي طالب عليه وعلى اولاده
الطيبين افضل الصلوة المصلين
الناس من جهة التمثال اكفاء ابوهم
آدم والام حواء
فان يكن لهم في اصلهم شرف يفاخرون به فالطين
والماء
ما الفضل الا لاهل العلم انهم على الهدى لمن استهدى ادلاء
يزين الفتى في الناس صحة عقله وان كان محظورا عليه مكاسبه
يشين الفتى في الناس قلة عقله وان كان كرمت اعراقه ومناسبه
عليم العرض من حذر الجوابا ومن دار
الرجال فقد اصابا ومن هاب الرجال تهيبوه ومن يهن الرجال فلن يهابا
الدهر يخنق احيانا قلادته عليك لا تضطرب
فيه ولا تثب حتى يفرجها في حال مدتها فقد يزيدك اختناقا كل
مضطرب
ليس البلية في ايامنا عجبا بل السلامة فيها اعجب العجب
ليس الجمال باثواب تزيننا ان الجمال جمال العلم والادب
ليس اليتيم الذي قد مات والده ان اليتيم يتيم العقل والحسب

يتيم اگر مرده باشد پدر او بدرستی که یتیم آنکس است که او را عقل و هنر نباشد

لا تطلبن معيشة بمذلة
وارفع بنفسك عن دني المطلب
واذا افتقرت فداو فقرك بالغنا
عن كل ذي دنس كجلد الاجرب
فليرجعن اليك رزقك كله
لو كان ابعد من محل الكوكب
وذي سفه يواجهني بجهل
واكره ان اكون له مجيبا

يزيد سفاهة وازيد حلما
كعود زاده الاحراق طيبا
اذا جادت الدنيا عليك فجد بها
على الناس طرا انها تتقلب
فلا الجود يفنيها اذا هي اقبلت
ولا البخل يبقيها اذا هي تذهب

اذا اشتملت على اليأس القلوب
وضاق لما به الصدر الرحيب
واوطنت المكاره واطمأنت
وارست في اماكنها الخطوب
ولم تر لانكشاف الضر وجها
ولا اغنى بحيلته الاريب
اتاك على قنوط منك غوث
يمن به اللطيف المستجيب

وكل الحادثات اذا تناهت
فموصول بها فرج قريب
فان تسألني كيف انت فانني
صبور على ريب الزمان صليب
حريص على ان لا يرى بي كآبة
فيشمت واش او يساء حبيب
فلو كانت الدنيا تنال بفطنة
وفضل وعقل نلت اعلى المراتب

ولكنما الأرزاق حظ وقسمة
بفضل مليك لا بحيلة طالب

وما الدهر والأيام إلا كما ترى
رزية مال أو فراق حبيب

وإن امرءاً قد جرّب الدهر لم يخف
تقلب حاليه لغير لبيب

غالبت كل شديدة فغلبتها
والفقر غالبني فأصبح غالبي

غني الله عنه لم يحاب
له ملك ينادي كل يوم

لدوا للموت وابنوا للخراب

قد شاب رأسي ورأس الحرص لم يشب
إن الحريص على الدنيا لفي تعب

وما إلى أن ازداد ما دمت مرتبة
فإنها طمحة عيني إلى الرتب

وسوى الله فيه الخلق حتى
كأن الموت كالشيء العجاب

ستبقى الحبيب ذي الحول جهلاً
بأهل أو حميم ذي اكتئاب

عجبت لجازع باك مصاب

بقتل فتى وجهه صاحب
أراه يفضح وإن لم يره

اليس من العناء على عسيه
وبيت المال منجلة الطلب

فيا أكل المال ما لم تحفه حيلة
فأورثك ما الأرزاق بالطلب

احبس عنانك لا تجمح به طلباً
فضاه من بعدها الويل والحرب

طارده عقاب المنايا في جوانبه
فكان يعصر بالآفات والعطب

بالله ربك كم بيت مررت به

وانتم وعظا على ذنوبه
واصبر على ظلم التقيه
والزمان على خطوبه
اذا شئت ان تلقى دمتواتيا
فان شئت ان تزداد حبا فزر غبا
ملادمة الانسان تخلق مره
فان اكثر ادمانها افسد الحبا
وقف على قبر النبي صلى الله

عليه وآله وسلم قال بابي انت وامي
ان الجزع لقبيح الا عليك
وان الصبر لجميل الا عنك
ما فاض دمعي عند نازلة
الا جعلتك للبكاء سببا
واذا ذكرتك سامحتك به
مني الجفون ففاض وانسكبا
وقال عند قبر فاطمة على

ابيها وعليهما السلام
مالي وقفت على القبور مسلما
قبر الحبيب فلم يرد جوابي
احبيب ما لك لا ترد جوابنا
املك بعدي خلة الاحباب
قال الحبيب وكيف لي بجوابكم
وانا رهين جنادل وتراب
اكل التراب محاسني فنسيتكم
وحجبت عن اهلي وعن اترابي

فعليكم مني السلام تقطعت
وعني عنكم خلة الاحباب
حبيب ليس يعدله حبيب
وما لسواه في قلبي نصيب
حبيب غاب عن عيني وجسمي
وعن قلبي حبيبي لا يغيب
شيئان لو بكت الدماء عليهما
عيناي حتى تؤذنا بذهاب
لم يبلغا المعشار من حقيهما

فقد الشباب وفقد الاحباب
فرض على الناس ان يتوبوا
توبه فرض است بر مردمان
لكن ترك الذنوب اوجب
لیکن ترک گناهان واجب تر است
والدهر في صرفه عجيب
و روزگار در گردیدن عجب است
وغفلة الناس فيه اعجب
و غافلی مردمان در وی عجب تر است
والصبر في النائبات صعب
و صبر در حادثها دشوار است
لكن فوت الثواب اصعب
لیکن فوت شدن ثواب دشوارتر است
وكل ما يرتجى قريب
و هر چه امید دارند نزدیک است

والموت من كل ذاك اقرب
ذهب الوفا ذهاب امس الذاهب
والناس بين مخاتل وموارب
يفشون بينهم المودة والصفا
وقلوبهم محشوة بعقارب
حتى اذا الكتب في تلك
عيبا فعاشر باد ابهما
ولا تفخرن فيهم بالنسب

فكل قبيل بانيابها
ولو علم ابن ابي طالب
بهذي الامور كاسبابها
ولكنه اغتنام امر الاله
فاحرق فيهم بانيابها
عليك من نقمة النعب
بنيك دنياك متطابها
فالدهر حين لا اوزارها
ولا تصحبن الا وصابها

فقد العقل الاسنى
فلا تبتغي سعي رعايها
فتخضب من اللحى الدماء
خضاب العروس باثوابها
اراها وقد كان اوان العيان
وافيت مفتاح ابوابها
مصايب بالناس ان تود
فاعدد لها قبل مثنابها
سقى الله قايمنا صاحب

سل الله و مجّد و افصح بهما
فدنياك اضحت لغيرك بها
حيث فلا تصحبن للفراق
فقصّر و قلل حسن اهتما
ارى كل يوم الف الرزيا
بلاك فاصبر لا تعتها
هو المبتلى النائي بالحسين
القيمة والناس في حدّ ابها

وانت حبيب مؤيد عوده
فلم أر الخلائق مجيب
وغرق الخلائق مستغيث
أقلني عثرتي واستر عيوبي
ينادي بالتضرع يا الهي
اتاك الفتاه من طول الكروب
وغير لونه خوف شديد
فضاق الجسم منه كالقضيب
أضر بجسمه سهر الليالي

ويكشف ضرّ عبد له يا حبيب
ومن ذا يداوي ولديك طبيب
ومن لي بمثل طبابة يا طبيب
ولم أر كالدنيا فاغتر أهلها
ولا كاليقين استنبح الدهر جهلها
أم على رسم القرب كأنما
أم على رسم أمرؤ وما أنا سيه
فوالله لولا الآتي كلما عقد
اذا شئت لاقيت أمرؤ ماصاحبه

أتى لا بقاء لا رابها
أنا الذي لا نشاط للمرء منه
بآية وحي واجابها
أتانية الفحص وحكمها
فصلت علينا اعرابها
فصلّ على خير المصطفى
وسلّم عليه لطلّابها
فتح القلب من وجع الذنوب
تحمل الجسم نشهو بالغيب

اذا ما غنینا النعم عن بحیاله
بجید دجا کان نعیم یعاده
تردد بادی الضمیر النغالیه
ثنا بجمیل الصنع عوائد
ولکن صاحب الحافی ...
فنا الاکرام الاحسن ...
کان حافظا عهد الصدیق ...
تذوق من کل الصدیق صنوف النادر

وکنت الی الله وکل نعمة
یبثاه علی النعمة جزیل المواهب
فما المرء الا حیث یجعل نفسه
فکن طالبا للرزق من کل حکمه
یضاعف علیک الرزق من کل جانب
ومن قمنك ما الجم لا ابتذ له
ولا تسأل الا ذو الفضل الرغائب
تجموح للحق للحلیسی ...
الیك بنصاد قومنک وارحم

وکن حافظا للوالدین و ...
بجار ذی القربی ... الاقرب ...
لو صیغ من فضة نفس لکان ...
لکان من فضله ... صفا ذهبا
وما الفتی حسب الاداب ...
اذا ابه ... وحسب الاداب ...
فاطلب ... علما وادبا
... ظفر ... الطلبا

هل المروة الا ما تقوم به
من الذمام وحفظ الجار والادب
من لم یؤدبه دین المصطفی ادبا
محضا تحیر فی الاحوال واضطربا
علی اقمم الفواد بن هکذا
علی وعنهم اخوا اصحابه
الیوم تمتنعه الفواد حفیظا
ومصطحم فی الطعام الشنادر
الی عبد حین تنال الیه

وقلت

كالجذع بين دكادك وروابي
فصددت حين تركته متجدلاً
صافي الحديد مجرب قضاب
أرديت عمراً إذ طغى بمهند
رجلان يصطرعان كل ضراب
الا يصد و الا يهلل بالتي
وحلفت فاستمعوا من الكذاب

وعففت عن أثوابه ولو انني
كنت المقطر بزني أثوابي
عبد الحجارة من سفاهة رأيه
وعبدت رب محمد بصواب
علموا ابن عبد حين شد ألية
فهنالك أن لا عمر غير لعاب
لا تحسبوا الرحمن خاذل دينه
ونبيه يا معشر الأحزاب

فتى إذا لاقيت قرن الراهب
مهذب ذو سطوة وذو حسب
أنا علي وابن عبد المطلب
وما لكم من حومة الموت مهرب
ألا إن تموتوا فالموت وما لنا
ودادكم ما لاح في الأفق كوكب
أبى الله إلا أن صفين دارنا

من يلقني يلق المنايا والكرب
وكله أسباب الربيع الخصيب
أحمي رضا ربي وذب عنه حسب
فالموت خير للفتى من الهرب
فانتبذنا أيها الكلب الكلب
أنا الغلام العربي المنتسب
من عمر عود دين مضاض المطلب
يا أيها العبد اللئيم المنتسب

إن كنت الموت محتبا فاقترب
أنا علي وابن عبد المطلب
نحن وبيت الله أولى بالكتب
نحن نصرنا على كل العرب
يا أيها العبد اللئيم المنتسب
إن كنت للموت محتبا فاقترب
واثبت رويدا أيها الكلب الكلب

إلى تدعوا في الوغا يا ابن الأدب
وفي يميني صارم يبدي اللهب
لقد علمت والعليم ذو أدب
أولست بالحرب العوان بالذرب
فلم وعبد الله بن الخلف من أبنائها
وعن قليل عن شأنك انقلب
أنا علي وأعلى الناس في النسب
بعد النبي الهاشمي المصطفى العربي

قل للذي عنده مني بالاطفة
من ذا يخاف أو راق من الذهب
صبت عليك رياح الموت ساقية
فاستيقن بعدها بالويل والحرب
يا أيها السائل عن أصحاب
إن كنت تبغي خبر الصواب
أنبئك عنهم غير ما كذاب

يا أيهم أوعية الكتاب
صبرا الذي الهيجاء والضراب
فاسئل بذاك معشر الأحزاب
غشيتهم بالكر والطعن بآلة
حبيتهما بالطعن للنبي المهذب
وتعلم أني في الحروب إذا التظت
بنيرانها الليث الهموس المجرب
ومثلي لاقى الهول في مقطعاته

وانتم من رماح الخط لدن
شديد عليه الا يعابا
لدى الهيجاء تحسبه شهابا
سيكفيني المليك وحد سيفي
واني لدى الحرب العوان لواحد
وقد علم الاحياء اني زعيمها
وقل لاولي الجيش الخميس العطنطب

اذ ودّيته الكتيبة كل يوم
اذا ما الحرب ضرّمت التهابا
وحولي معشر كرموا وطابوا
ويجزون الغنيمة والنهابا
ولا يجزون من خذلوا الثيابا
سؤال الآل فيها والاكابا
فدع عنك التهدد واصطبارا
انا اخوك صليبة طالت بها

فان كنت بالسودان ملكت امورهم
وآباؤهم آباء صدق فانجبوا
بنو الحرب لم تقعد بهم امهاتهم
لقومي اخرى مثلها ان تغيبوا
هم حفظوا غيبي كما كنت حافظا
اجابوا وان اغضبوا على القوم يغضبوا
الم تر قوما اذ دعاهم اخوهم

فكيف بهذا والمشيرون غيّب
وان كنت بالقربى تحجّ خصيمهم
فغيرك اولى بالنبي واقرب
كن ابن من شئت واكتسب ادبا
يغنيك محموده عن النسب
فليس يغني الحسيب نسبته
بلا لسان له ولا ادب
ان الفتى من يقول ها انا ذا

ليس الفتى من يقول كان أبي

قلنا أيتها القرون كيف تفانت
درست ثم قيل كان وكانت

هي دنيا كمثل نفس اللئيم
وإذا صالحت الحبيب لانت

كم أمور لقد تشددت فيها
ثم هونتها علي فهانت

إن القليل من الكلام بأهله
حسن وإن كثيره ممقوت

ما ذل ذو صمت وما من مكثر
إلا يذل ولا يعاب صموت

إن كان ينطق ناطق من فضة
فالصمت درّ زانه الياقوت

إنما الدنيا فناء ليس للدنيا ثبوت
إنما الدنيا كبيت نسجته العنكبوت

ولقد يكفيك فيها أيها الطالب قوت
ولعمري عن قليل كل من فيها يموت

نفسي على زفراتها محبوسة
يا ليتها خرجت مع الزفرات

لا خير بعدك في الحياة وإنما

أخو مخافة أن يطول بقاؤه
أو تنزل الى الدهر يوم وليالي

بل إن من سببت جل بابه السنة
فقل للحبيب الشوق لا تبتئس به

وقل للاجتماع الشمل لا بد من شتت

هل ينفع الدمع الحسين منية
يوما إذا حضر لوقت مماته

إني لأعلم أن كل مجمع

تأتي إليك فبادر الركوع دبّوا دبيب النمل لا تفوتوا

فالموت حقٌّ والمنيّة شربةٌ وأهمّ عداتك منه بالحسرات

أطلق فديتك لابن عمّك أمّي كشف الإله دواكد الظلمات

يا أيّها الداعي الذي نوّمني به يوماً يؤول الغموم وتشتّت

خليليّ لا والله ما من مسلمٍ فأصبح منها القلب حسرات

فلم تطق قادة إلى القلب شهوة ولا تنظري يا عين بالشرقات

أقول لعيني احبسي اللحظات

لست بكذب على العدا جرأة ارجع فإني عند مختلف القنا

تدوم على حالٍ وأنت عجيبُ فإن نزلت يوماً فلا تخضع لها

ولا تكثر الشكوى إذا النعل زلّت فكم من كريمٍ يبتلى بنوائبٍ

فصابرها حتى مضت واضمحلّت إذا النائبات بلغن المدى

وكادت تذوب لهنّ المهج

كأنّا الموالذين أوتوا

أولى فإني طالما عصيت فلو كتم لو حسبتنا فخشيت

ليت كما شئتم وشئت إن لم يعد الحيّ الميت

يا جامع المال الساعات ودنت منيّته له وفاته

وحل البلاد واوجل العز
وعندنا الشاهی یکون الفرج
لئن کنت محتاجا الی الحلم اننی
الی الجهل فی بعض الاحایین احوج
ولی فرس للحلم بالحلم ملجم
ولی فرس للجهل بالجهل مسرج
فمن رام تقویمی فانی مقوم
ومن رام تعویجی فانی معوج

فاتحی السیف عنده کالهباج
وفی ذا الفقار فاطمة ترتج
وامکن ما بین الاسنة مخرج
الا ربما ضاق الفضا باهله
فقد صدقوا والذل بالحر اسمج
فان قال بعض الناس فیه سماجة
ولکننی ارضی به حین احوج
فما الجهل لا ارضی ولا اخو

وفی الصادم الحسام فانت
الکی فوق ان اخو الهیاج
وردد الیوم یا صح ینذر الناس
جیوشا کالبحر ذی الامواج
وردد المسرعین یعقوب قبل
وابیات الصبوا بالعاج
وخراب الاوطان وقتل الناس
وکل ایا اصبح لاج

ما اشبه اللیلة بالبارحة
فکم اودع من تغلب
لا ترک الله له واضحة
کل خلیل لی احالته
الی ان انال ما انا راج
سوف ارضی الملیک بالصبر مع شدة
شهیدا من شاحب الاوداج
من ظهور الاسلام وافی الیوم

اصحب خيار الناس تنج مسلماً
ومن صحب الأشرار يوماً سيجرح
وإياك يوماً أن تمازح جاهلاً
فتلقى الذي لا تشتهي حين يمزح
ولا تك عريضاً تشاتم من درى
فتشبه كلباً بالسفاهة ينبح

إذا كريم جاء يطلب حاجة
فقل قول حرٍّ ما حاجة تنجح
فبالرأي والعينين قضاؤها
ومن ليس يجهد الرأي سيجرح
الرفق يمن والأناة سعادة
فتأنَّ في أمرٍ تلاقِ نجاحا

فلا تفش سرك إلا إليك
فإن لكل نصيح نصيحا
فإني رأيت غواة الرجال
لا يتركون أديما صحيحا
الليل داج والكباش تنتطح
نطاح أسد ما أراها تصطلح

أسد عرين في اللقا قد مرح
منهما يا قوم وفريق منتطح
أفلح من كان له مزخة
يزخها ثم ينام الفخة
قال علي عليه السلام يا ابن آدم
الأيام ثلاثة يوم أنت فيه

هذا علي والهدى يقوده
من خير فتيان قريش عوده

يا شاهد الله علي فاشهد
اني على دين النبي احمد
من شك في الدين فاني مهتد
يا رب فاجعل في الجنان موردي

فاعمل لنفسك واجهد وامس
يوم قاضٍ بخيرٍ وشرٍ لا
تدركه الى يوم القيمة وغد
ومستقبل بنحس وسعد لا
تدري أتبلغه ام الاثم آتنا
يقول عليه السلام

مضى امسك الماضي شهيداً معدلا
واصبحت في يوم عليك شهيد
فان كنت بالامس اقترفت اساءة
فثن باحسان وانت حميد
ولا ترج فعل الخير يوماً الى غد
لعل غداً ياتي وانت فقيد

ان الذين بنوا فطال بناؤهم
لابد للزرع من حصاد
فالزرع منتهاه
لم يبد ما النجب الرقاد
من خاف من سكرة المنايا
خوفاً من الموت والمعاد
جنبي تجافى عن الوساد

فاستشعروا الاهل والاولاد
جرّ الرياح على محل ديارهم
فكأنهم كانوا على ميعاد
فأرى النعيم وكل ما يلهى به
يوما يصير الى بلى ونفاد
الموت لا والدا يبقي ولا ولدا

هذا السبيل الى ان لا ترى احدا
كان النبي ولم يخلد لأمته
لو خلّد الله خلقا قبله خلدا
المرء فينا بسهام غير مخطية
من فاته اليوم لم يفته غدا
عليك ببر الوالدين كليهما
وبر ذوي القربى وبر الاباعد

ولا تصحبن الا تقيا مهذبا
عفيفا ذكيا منجزا للمواعد
وقارن اذا قارنت حرا مؤدبا
فتى من بني الاحرار زين المشاهد
وكف الاذى واحفظ لسانك واتقي
فديتك في ود الخليل المساعد
ونافس ببذل النفس في طلب العلى
تعد بحمد الله اتقى ماجد

وكن واثقا بالله في كل حادث
يصنك مدى الايام من عين حاسد
وبالله فاستعصم ولا ترج غيره
ولا تك في النعماء عنه بجاحد
وغض عن المكروه طرفك واجتنب
اذى الجار واستمسك بحبل المحامد
ولا تيأس الدنيا تدوم لمؤمل
خلودا فأنحى عليها بكايد
وكل صديق ليس في الله ودّه

فنادى عليه هل برز من البيد

وذوقته الموت بالقضيب نفسه
فاصبح فيما هيج اثر مجدا

اذا جاءته بالندى ان تغيثا
فقال اهتدانا الرمح فيه ترددا

ابى الله الا ان يكون معظما

فما ما كنتما البياح اذ الجحا صيدا
لتتصابوا الى الاكابر حرثا وحزنا

فاصبحت الايام تروي عنهم عيدا
وحل على ذروة الفخر ساميا

فابدى سماحا بين ذاك وسوددا
وما الفخر الا ان يكون موفقا

معانا بنصر الله عبدا مسددا
فكم من فتى لم يعرف حلال التقا

وكم من فتى بالله اضحى مؤيدا
الا انما انتم الكرام اعزة

فضائل على الاعداء سيفا مهندا
وما السيف ما قد كان في بطن جفنه

يسيف ولكن ما انتم تجردا

ذهب الذين عليهم وجد
وبقيت بعد فراقهم

من كان بينك في التراب رهينا
شبرا فهو بغاية البعد

لو كشفت للاحيا اطباق الثرى
لم يعرف المولى من العبد

من كان لا يطأ التراب برجله
يطأ التراب بناعم الخد

اذا ما الكريم الحفيظ ثلاثا
فنعم لم يكف من بلد

كم من ملح عليها لا يريد عده
وصفوها لك ممزوج بتكدير
للناس حرص على الدنيا بتبذير
ولم ار بعد الكفر شرا من الفقر
فلم ار بعد الدين خيرا من الغنا
وجربت صرف الدهر والعسر واليسر

وما جز نال دنياه بتقصير
لم يرزقوها بعقل عندما رزقوا
لكنهم رزقوها بالمقادير
لو كان عن قوة او عن مغالبة
طار البزاة بارزاق العصافير
سبحان رب العباد ياويره

فكل بلاء لا يدوم يسير
لئن ساءني دهر عزمت تصبرا
ما لك رزق ربنا مدرى
لو كان رزق العباد من حيلة
ورازق المتقين والفجره

وان سرني لم ابتهج بسروره
وكل سرور لا يدوم حقير
لئن ساءني دهر فقد سرني دهر
وان مسني عسر فقد مسني يسر
لكل من الايام عندي عادة
فان ساءني صبر وان سرني شكر

وان سرني لم ابتهج بسروره
وكل سرور لا يدوم حقير

لئن ساءني دهر فقد سرني دهر
وان مسني عسر فقد مسني يسر

لكل من الايام عندي عادة
فان ساءني صبر وان سرني شكر

وما حزنا لدنياه بتقصير
لم يرزقوها بعقل عندما رزقوا

لكنهم رزقوها بالمقادير
لو كان عن قوة [illegible]

[illegible] العباد بارة

در فهرست در لیست
۱۱۰۵ تحویل توسط
محمد علی پسر مولانا
محمد سعید به تبریزی
ربیع [illegible]
در ۱۳۹۴ سال
دفتر
۲۹۶

تأمّل في الدنيا طويلاً ولا تدر
إذا جنّ ليل هل تعيش إلى الفجر
فكم من صحيح مات من غير علّة
وكم من مريض عاش دهراً إلى الدهر
وكم من فتى يمسي ويصبح آمناً
وقد نسجت أكفانه وهو لا يدري

ولا خير في الشكوى لغير مشارك
عفى النفس يكفي النفس حتى يكفّها
وإن أعسرت حتى يضرّ بها الفقر
فما عسرة فاصبر لها إن لقيتها
بدائمة حتى يكون لها يسر

ولا بدّ من شكوى إذا لم يكن صبر
ألم تر أن الحرّ ينصب ما أرى
وتأبى على حيائه ثوب النقر
ألم تر أن الفقر يرجى له الغنا
وأنّ الغنا يخشى عليه من الفقر

النار أهون من ركوب العار
والعار يدخل أهله في النار
والعار في دبليت وبجاده
طاوي الحشا متستر الأطوار
والعار في هضم الضعيف وظلمه
والمامة الأخيار للأشرار
والعار أن يجدي عليك صنيعة

فتكون عند سهلة المقدار

والعار في رجل يحيد عن العدى
وعلى القرابة كالهزبر الضاري

والعار أنك في الأيام مقدم
وتكون من الهياج ومن الفرار

جاهد على طلب الحلال ولا تكن
تغدو بالإسراف والتبذار

أزرى بأموالنا أضيافنا ولنا
تشكو إليك سفاهة الإعتبار

روى حضرت امام جعفر صادق عليه السلام انه قال كان علي عليه السلام يطوف في أسواق الكوفة ومعه الدرة على عاتقه ينادي يا [illegible] تنتهي النية فيقف ثم يقول

تفنى اللذاذة ممن نال صفوتها
من الحرام ويبقى الإثم والعار

تبقى عواقب سوء في مغبتها
لا خير في لذة من بعدها النار

ذهب الرجال المقتدى بفعالهم
والمنكرون لكل أمر منكر

وبقيت في خلف يزين بعضهم
بعضا ليدفع معور عن معور

سلكوا بنيات الطريق فأصبحوا
متنكبين عن الطريق الأكبر

وفي الجهل قبل الموت موت لأهله
وأجسادهم قبل القبور قبور

فإن امرأ لم يحي بالعلم ميت
فليس له حتى النشور نشور

وقد روی امام جعفر صادق علیه السلام از ابویه علیه السلام

أيّ يومَيَّ من الموت أفر يوم ما قُدِّر أو يوم قُدِر

يوم ما قُدِّر لم أخشَ الردى وإذا قُدِّر لم يُغنِ الحذر

كنت السواد لناظري فبكى عليك الناظر

من شاء بعدك فليمت فعليك كنت احاذر

روى الشيخ ابو جعفر الطوسي

ان رجلا سأل عليا عن سؤال

فبادر ودخل منزله ثم

خرج اين السائل فقال ها انا

ذا يا امير المؤمنين فقال

ما سألتك قال كيف

وكيف فاجابه سؤاله

فقيل يا امير المؤمنين كنا

عهدنا اذا سئلت عن

المسألة كنت فيها

كالحديد المحمى فما

بال ابطاءك اليوم عن

جواب

هذا الرجل حتى دخلت

الحجرة ثم خرجت

فاجبته فقال رسول الله

صلى الله عليه وآله كنت حاقنا ولا

رأي لثلثة لا رأي لحاقن

ولا لحاذق ولا لحاقب

ثم انشا يقول اذا المشكلات تصدين لي

مع ضمع كطي له هناة
وضعت عليها صحيح الفكر
مقنعة بغيوب الامور
عمياء الا تجتليها البصر
وان بوقت في مخيل الظنون
لشفت غوامضها بالنظر

رسول الاله الخلق اذ مكروا به
ومن طاف بالبيت العتيق وبالحجر
وقيت بنفسي خير من وطئ الحصى
ورواه ابو جعفر الطوسي
مقام رسول الله في الغار ليلة
يذكر مبيته على الفراش
لسير وقال علي عليه السلام
القرآن والقناعة با...
كانه علي عليه السلام ... فوق
يأكل منها كل يوم مرة
افلح من كان له قوصرة
أفليس بما قد مضى من غير

فنجاه ذو الطول الكريم من المكر
وبت اراعيهم متى ينشرونني
وقد وطنت نفسي على القتل والاسر
وبات رسول الله بالغار آمنا
موقى وفي حفظ الاله وفي الستر
اقام ثلاثا ثم زمت قلائص
قلائص يفرين الحصا اينما تفري
اردت به نصر الاله تبتلا
واضمرته حتى اوسد في القبر
وهذا البيت من روايات الشيعة
او زيده بعد قوله وبت اراعيهم
انه قيل لامير المؤمنين
ان على باب المسجد قوما

آوي به عن بنات النبي
لساني كشقشقة الارحبي
او كالحسام اليماني الذكر
وقلبا اذا استشعر الهموم
ارى عليها بواه الفكر
ولست بامعة في الرجال
اسائل هذا وذا ما الخبر
ولكنني مذرب الاصغرين

يزعمون انك ربهم فقال لهم ويلكم انما انا عبد
مثلكم واكل الطعام واشرب
الشراب فاتقوا الله وارجعوا
فابوا وطردهم فاتوه في اليوم
الثاني والثالث وقالوا مثل ذلك
فقال لهم والله ان تبتم والا
قتلتكم اخبث قتلة فدعا قنبرا
فاتى بقوم وحفر لهم اخدودا
بين باب المسجد والقصر ودعا
بالحطب فطرحه النار فيه و
قال اني طارحكم فيها او ترجعوا
فابوا فقذف بهم فيها حتى
احترقوا وقال بعض اصحابه
لم يحرقهم وانما ادخن عليهم
ثم قال علي عليه الصلوة
والسلام

ولما رأيت الامر امرا منكرا
اضرمت ناري ودعوت قنبرا
ثم احتفرت حفرا وحفرا
وقنبر يحطم حطما منكرا
يعزونني قوم عزاة من الصبر
وفي الصبر نسيان امرئ من الصبر
يعد المعذى يغضي لشانه
ويتبع المعذبة في اخر من الحجر
اشكو الى الله عجري وبجري
ومعشرا اغشوا على بصري
اني قتلت مضري بمضري
جدعت انفي وقتلت قنبري

وما اثر التقصير الا مقصر
رأى نفسه حلت محل المقصر
وكل امرئ يأتي بما اهله
فاهل المعروف واهل المنكر
مما ان تكونت في شيء دريت به
كما انا وهبت للاطفال في الصغر
صبرت على مر الامور كراهة
وابقيت في ذاك الصبا من الامر
اذا كنت لا تدري لمرتك سايله
من العلم من يدري جهلت ولا تدري
انا الذي سمتني امي حيدره
ضرغام آجام وليث قسوره

عبل الذراع عن شديد القصره
كليث غابات كريه المنظر
صدري على شقي من رؤس الكفر
من يترك الحق يقوم صعره
اقتل منهم سبعة او عشره
فكلهم اهل فسوق فجره
ينصروني نبي خير ناصر
امنت بالله بقلب شاكر
اضرب بالسيف على المغافر
مع النبي المصطفى المهاجر
يسترق السمع ويعشي البصرا
ما كان يرضى لو كان خيرا

ان بعید لو اوصیة والابرا
ثانی الشی والعین الاحمرا
کلاهما تحتاج قد عسکرا
فتابع هذا دینه اذ تجبرا
من لا بدینا یتبعه قد تحسرا
بملك مصر ان اصاب ظفرا
لا تحسبن یا ابن عاص عسرا
سل فی بدر ثم سل خیبرا
کانت قریش یوم بدر جزرا
اذ اذا ما الحرب یوما حضرا
اضرمت نارا ودعوت قنبرا
قدم لوائی لا تؤخر حذرا
ان ینفع الحاذر ما قد حذرا
ولا انا الحیلة عنها قدرا

لو ان عندی یوم حرب جعفرا
وحمزة اللیث الهمام الازهرا
یا ذا الذی یطلب منی الوترا
ان کنت تبغی ان تزور القبرا
حقا وتصلی بعده ذا الجمرا
اعطیتنا الیوم زعاقا صبرا
نعف نفسی وقلیل ما اسر
ما اصاب الناس من خیر وشر
لم ارد فی الدهر یوما حربهم
وهم ساعون فی الشر الشمر
اغمض عینی عن امور کثیرة
وانی علی ترك الغموض قدیر
وما من عمی اغضی ولکن ربما
تعامی واغضی المرء وهو بصیر

وانکلت عن اشیاء لو شئت قلتها
ولیس علینا فی المقال امیر
اصبر نفسی باجتهادی وطاقتی
وانی باخلاق الجمیع خبیر
ما فیك خیر ولا بر تعد له
قضیت منی لبانات واوطار
فان بقیت فلا ترجی لمکرمة
وان هلکت فمذموما الی النار
حیوتك انفاس تعد وکلما
مضی نفس منها انتقصت به جزء
ویحییك فی کل لیلة ما یمیتك
ویحدوك حاد ما یرید بك الهزء

فتطمح نفسی وعیسی بغیرها
وما لك من عقل بحسن تدبیرا
العلم زین وکل للعلم مکتسبا
وکن له طالبا ما عشت مقتبسا
وارکن الیه وثق بالله واغن به
وکن حلیما رزین العقل محترسا
لا تأثمن فاما کنت منهمکا
فی العلم یوما واما کنت منغمسا
وکن فتی ناسکا محض التقی ورعا
للدین مغتنما للعلم مفترسا
فمن تخلق بالآداب ظل بها
رئیس قوم اذا ما فارق الرؤسا

دارى في صبحه وفي غلسه
الحمد لله لا شريك له
يأتي على الصبح والمسا
لكل هم فرج عاجل
وهون الامر وطب نفسا
ما شئتم ربك فيما قضا
وكأسنا جمجمة الراس
شرابنا من دم اعدائنا
اف على النرجس والآس
السيف والخنجر ريحاننا
اضحى الطالبة من فضلنا
واعلم هديت فان العلم جوهر

على الخيل لسنا مثلهم في الفوارس
يحب اولاد الجهالة اننا
ولم يأكلوا من كل رطب ويابس
ولم يشربوا من بارد الماء شربة
كأنهم لم يجلسوا في المجالس
سلام على اهل القبور الدوارس
ان السفينة لا تجري على اليبس
ترجو النجاة ولم تسلك مسالكها
وثوب نفسك مغسول من الدنس
ما بال دينك ترضى ان تدنسه

فقل لبني بدر اذا ما لقيتهم
[illegible] ذوي الاقران يوم التمارس
وانا اناس لا نرى الحرب سبة
ولا ننثني عند الرماح المداعس
وهذا رسول الله كالبدر بيننا
به كشف الله العدى بالتناكس
فما قيل فينا بعدها من مقالة
فما غادر منا جديد الاوانس
اتم الناس اعرفهم بنقصه
واقمعهم لشهوته وحرصه

ليتوب اموتي فتونه
الا انيس اخاف من انسه
اعتزل الناس ما استطعت ولا
تركن الى من تخاف من دينه
فالعبد يرجو وليس يدركه
والموت ادنى اليه من نفسه
لا بأس من الموت في طرف او النفس
ولو تمنعت بالحجاب والحرس
واعلم ان سهام الموت نافذة
في كل مدرع منها ومترس

لنا ما تدعون بغير حق
قد جنبوا الخيل مع القلاص
مستحقبين حلق الدلاص
سعين الفنا عاقد النواصي
لا تصحبن العاص وابن العاص
فكم مستجلب عطبا بحرصه
وخل الحرص ما استغنيت عنه
ولا تستر خص الأذى برخصه
ولا تشتغل عافية بشيء
ومن يرض صحبته ناقصة
فدار على السلامة من يدك

على العداة غداة الروع والزمع
أنا علي أبو السبطين مقتدر
هل يلحق الريح بالآمال والطمع
هل يفرع الصخر من ماء ومن مطر
والله لا يغلب فيما قد مضى
لا تحسبن سابق إحسان مضى
وقاضينا الإله فنعم قاض
كتاب الله شاهدنا عليكم
كما عرفوا السواد من البياض
عرفتم حقنا فجحدتموه
إذا ميز الصحاح من المراض

بفداء العز ذي الحسب والنسب
لفداء الحبيب ابن الحبيب
قد فداء روحي وفداك حبيبك
فأنا علي للإله مطيعا
من كان ينكر فضلنا وثناءنا
ما كان يوما في الحروب جزوعا
تعلوته مني بضربة قاتل
حتى سما تحسبنا بن زريعا
قد كان يكثر في الكلام تشنعا
كم مجد لا في الأرض مصروعا
أودى بعمرو دهر كان يأمله

وتعلمه أن المراد الطبايعا
ولكنني أحببته أن ترى نصرتي
فوالذي لله ما قلت الذي قلت جازعا
أنا أمر بالصبر في نصر أحمد
أخذ من تهامها بنصيب
كل حي وإن تملى عيشا
مصيب منهما وغير مصيب
إن تصبك المنون فالنبل تترى
لكل حي مصير لشعب
اصبرن يا بني فالصبر أحجى
الثاقب والباع والفناء الرحب

وسعيي لوجه الله في نصر احمد
نبي الهدى المحمود طفلا و يافعا
ان كنت ذا علم بما الله قضا
فانه يأتيك سيف المنتضا
والله لا يبرم شيئا نقضا
اذا اذن الله في حاجة
اتاك النجاح بها يركض
وان اذن الله في غيرها
اتى دونها عارض يعرض
نحن بنا امر النمط الاوسطا
لسنا كمن قصر او افرطا

فصبرا على الدهر لا تغضبن على احد
فلا ترى غير ما في اللوح محفوظا
ولا تهمن بدار لا بقاء بها
والارض واسعة والرزق مبسوطا
نوم امرء خير له من يقظة
لم يرض فيه الكاتبين الحفظة
وفي صروف الدهر للمرء عظة
دع الحرص على الدنيا وفي العيش فلا تطمع
فلا تجمع من المال فلا تدري لمن تجمع
فلا تدري افي ارضك ام في غيرها تصرع
فان الرزق مقسوم وكد المرء لا ينفع

فقير كل ذي حرص غني كل من تقنع
ان خاك الصدق من كان معك
ومن يضر نفسه لينفعك
ومن اذا عاين امرا فظعك
شتت فيه شمله ليجمعك
ذنوبي ان فكرت فيها كثيرة
ورحمة ربي من ذنوبي اوسع
وما طمعي في صالح قد عملته
ولكنني في رحمة الله اطمع
فان يك غفران فذا الرحم

وان تبك الاخرى فما كنت اصنع
مليكي ومولاي وربي حافظه
واني له عبد اقر واخضع
الفضل من كرم الطبيعة
والمن مفسدة الصنيعة
والخير امنع جانبا
من قلة الحبل المنيعة
والشر اسرع جرية
من جرية الماء السريعة
ترك التعاهد للصديق
يكون داعية القطيعة

لا تنطح بوقيعة في الناس
لا تطمحك الوقيعة
ان التخلق ليس يمكن
ان يؤول الى الطبيعة
جبل الانام من العباد
على الشريفة والوضيعة
قصر الجديد الى بليٰ
والوصل في الدنيا انقطاعه
اي اجتماع لم يصر
لتشتت منه اجتماعه
ام اي شعب لا التيام

لم يفرقه انصداعه
ام اي منتفع بشيء
ثم تم له انتفاعه
يا بؤس للدهر الذي
ما زال مختلفا طباعه
قد قيل في امثالهم
يكفيك من شر سماعه
الك الحمد اما على نعمة
واما على نقمة تدفع
تشاء فتفعل ما شئته
وتسمع من حيث لا يسمع

مات الوفاء فلا رفد ولا طمع
في الناس للناس الا اليأس والجزع
فاصبر على ثقة بالله وارض به
فالله اكرم من يرجى ويتبع
الك الحمد يا ذا الجود والمجد والعلى
تباركت تعطي من تشاء وتمنع
الهي وخلاقي وحرزي وموئلي
اليك لدى الاعسار واليسر افزع
الهي لئن جلت وجمت خطيئتي
فعفوك عن ذنبي اجل واوسع
الهي ترى حالي وفقري وفاقتي

وانت مناجات الخفية تسمع
فبات يعوث له معولا
مبتغ كعب لها تذروا
فقل الاجمل فينا قليلا
فانا من اللوح لم نستشف
تحاذهم ثم قال العفو
وجور على ارغمة الانف
واحل النصير الى غربة
وكانوا لدى ذي زخرف
اغن عن المخلوق بالخالق
تغن عن الصادق بالكاذب
واسترزق الرحمن من فضله

فليس غير الله بالذات فرد
من ظن أن الرزق في كفه
فليس عند الله بالواثق
أو قال إن الناس يعنونهم
ذلك به الثقلان من خالق
أرى الدنيا ستؤذن بانطلاق
مشمرة على قدم وساق
فلا الدنيا بباقية لحي
ولا حي على الدنيا بباق
رضيت بما قسم الله لي
وفوضت أمري إلى خالقي
لقد أحسن الله فيما مضى

كذا الله يحسن فيما بقي
لو كان بالحيل الغنى لوجدتني
بنجوم أقطار السماوات تعلقي
لكن من رزق الحجى حرم الغنى
ضدان مفترقان أي تفرق
أرى أثر النقص عز وتاه
وحبلا كليس بالحبل الوثيق
تغربت أسأل من عن لي
من الناس هل من صديق صدوق
فقالوا عزيزان لا يوجدان
صديق صدوق وبيض الأنوق

من لم يكن حين مساعيه
تحققه أن يجلبه في الحكمة
فقل من حاله مولية
لا يعرضن بالحمد للهلكة
اشدد حيازيمك للموت فإن الموت لاقيكا
ولا تجزع من الموت إذا حل بواديكا
كما أضحكك الدهر كذاك الدهر يبكيكا
فقد تعرف أقواما وإن كانوا أصدقائكا
فقوم إذا استشبك القنا
جعل الصدور لها مسالك
اللابسين قلوبهم

لو أن الذي رعى لأجل ذلك
إلهي فلا تقطع رجائي ولا تزغ
فؤادي فلي في سيب جودك مطمع
إلهي لئن خيبتني أو طردتني
أسير ذليل خائف لك أخضع
إلهي أنيسي تلقين حجتي
إذا كان لي في القبر مثوى ومضجع
إلهي لئن عذبتني ألف حجة
فحبل رجائي منك لا يتقطع
إلهي أذقني طعم عفوك يوم
لا بنون ولا مال هنالك ينفع

اللهم اذا لم ترعني كنت ضايعا … وان كنت ترعاني فلست اضيع
اللهم اذا لم تعف عن غير محسن … فمن لمسيء بالهوى يتمتع
اللهم فرطت في طلب التقى … فها انا اثر العفو اقفو واتبع
اللهم لئن اخطأت جهلا فطالما … رجوتك حتى قيل ما هو يجزع
اللهم تنحى ذكر طولك لوعتي … وذكر الخطايا العين مني يدمع
اللهم ذنوبي بذت الطود واعتلت … وصفحك عن ذنبي اجل وارفع

اللهم اقلني عثرتي وامح حوبتي … فاني مقر خائف متضرع
اللهم انلني منك روحا وراحة … فلست سوى ابواب فضلك اقرع
اللهم لئن اقصيتني او طردتني … فما حيلتي يا رب كيف اصنع
اللهم حليف الحب بالليل ساهر … يناجي ويدعو والمغفل يهجع
وكلهم يرجو نوالك راجيا … لرحمتك العظمى وفي الخلد يطمع
اللهم يمنيني رجائي سلامة … وقبح خطيئاتي علي يشنع

اللهم فان تعفو فعفوك منقذي … والا فبالذنب المدمر اصرع
اللهم بحق الرسول الهاشمي محمد وآله … وحرمة ابرار هم لك خشع
اللهم فاحشرني على دين احمد … منيبا تقيا قانتا لك اخضع
ولا تحرمني يا الهي وسيدي … شفاعته الكبرى فذاك المشفع
وصل عليه ما دعاك موحد … وناجاك اخيار ببابك ركع
فقدم لنفسك في الحيوة تزودا … فعند تفارقها وانت مودع

واهتم للسفر القريب فانه … انأى من السفر البعيد واشسع
واجعل تزودك المخافة والتقى … قد حتفك من مسائك اسرع
واقنع بقوتك فالقناع هو الغنى … والفقر مقرون بمن لا يقنع
واحذر مصاحبة اللئام فانهم … منعوك صفو ودادهم وتصنعوا
اهل المودة ما انلتهم الرضا … واذا منعت فسمهم لك منقع
لا تفش سرك ما استطعت الى امرء

يفشي إليك سرائرا يستودع
فكما ترى سر الغير ضايعا
فكذا بسرك لا محالة يصنع
لا تبدأن بمنطق في مجلس
قبل السؤال فإن ذلك يشنع
فالصمت يحسن كل ظن بالفتى
ولعله خرق سفيه أرقع
فدع المزاح فرب لفظة مازح
جلبت إليك بلابلا لا تدفع
وحفاظ جارك لا تضعه فإنه
لا يبلغ الشرف الجسيم مضيع

وإذا استقالك ذو الإساءة عثرة
فأقله إن ثواب ذلك أوسع
وإذا ائتمنت على السرائر فاخفها
واستر عيوب أخيك حين تطلع
لا تجزعن من الحوادث إنما
خرق الرجال على الحوادث يجزع
وأطع أباك بكل ما أوصى به
إن المطيع أباه لا يتضعضع
أيا صاحب الذنب لا تقنطن
بأن الإله رؤوف رؤوف
ولا ترحلن بلا عدة
فإن الطريق مخوف مخوف

جزى الله عنا الموت خيرا فإنه
أبر بنا من كل بر وأرأف
يعجل تخليص النفوس من الأذى
ويدني من الدار التي هي أشرف
ما لي على فوت فائت أسف
ولا تراني عليه ألهف
ما قدر الله لي فليس له
عني إلى من سواي منصرف
فالحمد لله لا شريك له
ملك فوق وهمة الشرف
أرض بالعسر واليسار رضا

تخلى ذلة ولا صلف
لا تبخلن بدنيا وهي مقبلة
فليس ينقصها التبذير والسرف
فإن تولت فأحرى أن تجود بها
فالشكر عنها إذا ما أدبرت خلف
عرفت ومن يعتدل يعرف
وأيقنت ولما أصدف
عن الكلم الصدق واتبعها
عن الله ذي الرأفة الأرأف
رسائل أبلغها يس في المؤمنين
نبي اصطفى أحمد المصطفى

فاصبح احمد فينا عزيزا
عزيز المقامة والموقف
فيا ايها الموعدي سفيها
ولم يأت جورا ولم يعنف
ألستم تخافون أدنى العذاب
وما آمن الله كالأخوف
فإن تصرعوا تحت أسيافنا
كمصرع كعب بن الاشرف
غداة رأى الله طغيانه
وأعرض كالجمل الأحنف
فأنزل جبريل في قتله
بوحي إلى عبده ملطف
فدس رسولا رسولا له
بأبيض ذي ظبة مرهف

إليك ربي لا إلى سواك
أقبلت عمدا أبتغي رضاك
أسألك اليوم بمن دعاك
أيوب إذ حل به بلواك
إن يك مني قد دنى قضاك
رب فبارك لي في لقياك

العجز عن درك الإدراك إدراك
والبحث عن سر ذات السر إشراك

في سر ابرهات الورى هم
عن ذي الفضل عن حجى وملاذ
يهدي إليه الذي منه الهدى
مستدركا وولي الله مدركه

روى عن امام جعفر الصادق
عليه السلام عن آبائه عن امير
المؤمنين علي صلوات الله
عليه قال إني كنت لفدك
في بعض حيطانها وقد
صارت لفاطمة عليها السلام
اذا انا عيني بامراة قد هجمت
علي
وفي يدي مسحاة وانا
انا اعمل بها فلما نظرت
اليها طار قلبي مما بدا
فيها من جمالها فشبهتها
ببثينة بنت عامر وكانت
من اجمل بنات قريش فقالت
لي يا ابن ابي طالب هل لك
ان تتزوجني فاغنيك من
هذه المسحاة وادلك على
خزائن الارض فيكون
لك الملك ما بقيت
فقلت لها من انت حتى
اخطبك من اهلك
فقالت انا الدنيا

فقلت
لها ارجعي فاطلبي زوجا غيري فلست
من شاني واقبلت على
السخاة وانشات اقول
لقد خاب من غرته دنيا دنية
وما هي ان غرت قرونا بطائل
اتتنا على زي العزيز بثينة
وزينتها في مثل تلك الشمائل
فقلت لها غري سواي فانني
عزوف عن الدنيا ولست بجاهل
وما انا والدنيا فان محمدا
رهين بقفر بين تلك الجنادل

ودنيا اشبه الكنوز ودرها
واموال قارون وملك القبائل
اليس جميعا للفناء مصيرها
ويطلب من خزانها بالطوائل
فغري سواي انني غير راغب
لما فيك من عز وملك ونائل
وقد قنعت نفسي بما قد رزقته
فشانك يا دنيا واهل الغوائل
فاني اخاف الله يوم لقائه
واخشى عقابا دائما غير زائل
وفي التفسير للامام
الزكي

الحسن
العسكري عليه
ودخل جابر بن عبد الله الانصاري
عند امير المؤمنين على
عليه السلم فقال له يا جابر
قوام الدنيا باربعة عالم
مستعمل علمه وجاهل
لا يستنكف ان يتعلم
وغني جواد بمعروفه
وفقير لا يبيع اخرته
بدنيا غيره يا جابر من
كثرت نعم الله عليه
كثرت حوائج الناس
اليه فان فعل ما يجب
لله عليه عرضها

للدوام
والبقاء وان قصر
فيما يجب لله عليه عرضها
للزوال والفناء وانشا اقول
ما احسن الدنيا واقبالها
اذا اطاع الله من نالها
من لم يواس الناس من فضله
عرض للادبار اقبالها
فاحذروا زوال الفضل يا جابر
واعط من دنياك من سالها
فان ذا العرش جزيل العطا
ويضعف بالحبة امثالها
قال علي عليه الصلوة و
السلام

إذا
كتم العالم أهله
وزهد الجاهل في تعلّم
ما لا بدّ منه وبخل الغني
بمعروفه وباع الفقير
دينه بدنيا غيره حلّ
البلاء وعظم العقاب
فكم رأينا من ذوي ثروة
لم يقبلوا بالشكر إقبالها
تاهوا على الدنيا بأموالهم
وقيّدوا بالبخل أقفالها
لو شكروا النعمة جازاهم
مقالة الشكر الذي قالها
لئن شكرتم لأزيدنّكم
لكنّما كفرهم غالها
يا من بدنياه اشتغل
قد غرّه طول الأمل
الموت يأتي بغتة
والقبر صندوق العمل
ولم يزل في غفلة
حتى دنى منه الأجل
هب الدنيا تساق إليك عفوا
أليس مصير ذلك إلى الزوال
فما ترجو لشيء ليس يبقى
وشيكا ما تغيّره الليالي
لنقل الصخر من قلل الجبال
أحبّ إليّ من منن الرجال
يقول الناس لي في الكسب عار
فقلت العار في ذلّ السؤال
بلوت الناس قرنا بعد قرن
فلم أر مثل مختال بمال
وذقت مرارة الأشياء طرّا
فما طعم أمرّ من السؤال
ولم أر في الخطوب أشدّ هولا
وأصعب من معادات الرجال
ما اعتاض باذل وجهه بسؤال
عوضا ولو نال الغنى بسؤال
وإذا السؤال مع النوال وزنته
رجح السؤال وخفّ كلّ نوال
وإذا ابتليت ببذل وجهك سائلا
فابذله للمتكرّم المفضال
إنّ الكريم إذا حباك بموعد
أعطاكه سلسا بغير مطال
لا تجزعنّ من الهزال فربّما
ذبح السمين وعوفي المهزول
واجعل فؤادك للتواضع منزلا
إنّ التواضع للشريف جميل
وإذا حملت على القبور جنازة
فاعلم بأنّك بعدها محمول

وإذا وليت أمور قوم ليلة
فاعلم بأنك عنهم مسئول
يا صاحب القبر النفيس سطحه
ولعله من تحته مغلول
ما ينفعن أن يكون منقشا
وعليه من عذابه كبول
لا تغترر بنعيمهم وبهائهم
الملك يفنى والنعيم يزول
فإن تكن الدنيا تعد نفيسة
فدار ثواب الله أعلى وأنبل
وإن تكن الأرزاق قسما مقدرا
فقلة حرص المرء في الكسب أجمل

ويدعو الكريم من يجود بماله
ومن جاد بالنفس النفيسة أكرم
وإن تكن الأموال للترك جمعها
فما بال متروك به الحر يبخل
وإن تكن الأبدان للموت أنشئت
فقتل امرئ في الله بالسيف أفضل
فلا تجزع وإن أعسرت يوما
فقد أيسرت في دهر طويل
فلا تيأس فإن اليأس كفر
لعل الله يغني عن قليل
ولا تظنن بربك ظن سوء
فإن الله أولى بالجميل
رأيت العسر يتبعه يسار

وقول الله أصدق كل قيل
صن النفس واحملها على ما يزينها
تعش سالما والقول فيك جميل
وما ترين الناس إلا تجملا
نبا بك دهر أو جفاك خليل
فإن ضاق رزق اليوم فاصبر إلى غد
عسى نكبات الدهر عنك تزول
يعز غني النفس إن قل ماله
ويغنى غني المال وهو ذليل
ولا خير في ود امرئ متلون
إذا الريح مالت مال حيث تميل

جواد إذا استغنيت عن أخذ ماله
وعند احتمال الفقر عنك بخيل
فما أكثر الإخوان حين تعدهم
ولكنهم في النائبات قليل
فلا تكثرن القول في غير وقته
وأدمن على الصمت المزين للعقل
يموت الفتى من عثرة بلسانه
وليس يموت المرء من عثرة الرجل
فلا تك مثناء الفعال مغيشا
فتستجلب البغضاء من ذلك الفعل
لداعي مناخ على من نزل

وزادي مباح على من أكل
أقدم ما عندنا حاضر ... فإن لم يكن غير خبز وخل

خوفني منجم أخو خبل ... تراجع المريخ في بيت الحمل
فقلت دعني من أكاذيب الحيل ... المشتري عندي سواء وزحل
أدفع عن نفسي أفانين الدول ... بخالقي ورازقي عز وجل

بني إذا ما جاشت الترك فانتظر ... ولاية مهدي يقوم ويعدل
وذل ملوك الأرض من آل هاشم ... وبويع منهم من يلذ ويهزل
صبي من الصبيان لا رأي عنده ... ولا عنده جد ولا هو يعقل
فثم يقوم القائم الحق منكم ... وبالحق يأتيكم وبالحق يعمل
سمي رسول الله نفسي فداؤه ... فلا تخذلوه يا بني وعجل

إذا عاش امرؤ ستين عاما ... فنصف العمر تمحقه الليالي
ونصف النصف يمضي ليس يدري ... لغفلته يمينا عن شمال
وثلث النصف آمال وحرص ... وباقي العمر أسقام وشيب
وشغل بارتحال وانتقال ... فحب المرء طول العمر جهل
وقسمته على هذا المثال

إذا قربت ساعة يا لها ... وزلزلت الأرض زلزالها
تسير الجبال على سرعة ... كمر السحاب ترى حالها
وتنقطر الأرض من نفخة ... هنالك تخرج أثقالها
ولا بد من سائل قائل ... من الناس يومئذ ما لها
يحدث أخبارها ربها ... وربك لا شك أوحى لها
ويصدر كل إلى موقف ... يقيم الكهول وأطفالها
ترى الناس ما عملت محضرا ... ولو ذرة كان مثقالها
بما سيما ملكت قادرا ... فإما عليها وإما لها
ترى الناس سكرى بلا قهوة ... ولكن ترى العين ما هالها
ذنوبي بلائي فما حيلتي ... إذا كنت في البعث حمالها

نسيت المعاد فيا ويلها
واعطيت للنفس آمالها
أخاف وأرجو عفوه وعقابه
واعلم حقاً انه حكم عدل
فان يك عفو فهو منه تفضلا
وان يك تعذيباً فاني له اهل
تحني ضلوعي الاضغان تشفي قلوبهم
تجنبت العظمى وقد يذبح النعل
فان اعرضوا كرها فهي تكرما
وان عنك الحديث فلا تسل
فان الذي يعدونه منه استماعه

وان الذي يعدونه وراءه لم يقل
الا ايها الذي ليس تاركي
ارحني فقد أفنيت كل خليل
اراك مضراً بالذين احبهم
كانك تنحو نحوهم بدليل
عن الاصبغ بن نباتة فقال
دخل الحارث الاعور على
عند امير المؤمنين علي
عليه السلام كئيبا حزينا متغيرا
اللون فقال له علي عليه السلام
يا حارث مالي اراك كئيبا
حزينا متغير اللون فقال
يا امير المؤمنين علي

فكيف لا اكون كذلك فقد
كبرت سني ودق
عظمي واقترب اجلي
فقال علي النبي والي عليه السلام
يا حار همدان من يمت يرني
من مؤمن او منافق قبلا
يعرفني طرفه واعرفه
بنعمته واسمه وما فعلا
وانت عند الصراط معترضي
فلا تخف عثرة ولا زللا
اقول للنار حين توقف
للعرض ذريه لا تقربي الرجلا

ذريه لا تقربيه ان له
حبلا بحبل الوصي متصلا
اسقيك من بارد على ظمأ
تخاله في الحلاوة عسلا
قال السيد الشريف المرتضى
قدس الله روحه معنى
قوله من يمت يرني انه يعلم في
تلك الحال ثمرة ولايته و
انحرافه عنه لان المحتضر
قد روي انه اذا عاين الموت
وقاربه اري في تلك الحالة
ما يدله على انه من اهل
الجنة او من اهل

وهذا
معنى قولهم إذا قارب
الهلاك لكنه أي أعماه
أي الجزاء علينا وقد
تقول العرب رأيت
فلانا إذا رأى ما يتعلق
من فعل أو أمر يعود إليه
وإنما اخترنا هذا التأويل
لأن أمير المؤمنين جسم
فكيف يشاهد كل محتضر
والجسم لا يجوز أن يكون
لأن الظن له الجسم فقد
كفر فترى في المحال الواجب
فجهاه وروى عن النبي
صلى الله عليه وآله
الكلام ولهذا قال
المحصلون أن ملك
الموت

الذي
يقبض الأرواح جنس
لا يجوز أن يكون واحدا
لأنه جسم والجسم لا يكون
يصح أن يكون في أماكن
وتأولوا قوله تعالى قل
يتوفاكم ملك الموت
الذي وكل بكم قد أراد
به الجنس قال الملك على أرجائها
دنيا تخادعني كأني لست أعرف حالها
مدت إلي يمينها فرددتها وشمالها
ورأيتها محتاجة فوهبت جملتها لها
لو كان هذا العلم يحصل بالمنى
ما كان يبقى في البرية جاهل

اجهد ولا تكسل ولا تك غافلا
فندامة العقبى لمن يتكاسل
رضينا قسمة الجبار فينا
لنا علم وللأعداء مال
فإن المال يفنى عن قريب
فأما العلم باق لا يزال
خليلي خليلي من يدوم وصاله
ويكتم سري عند كل بخيل
وليس خليلي بالملول ولا الذي
إذا غبت عنه باعني بخليل
لأهل الطول [illegible] سبيل
وإني وهذا الموت ليس بحيل

وإني وإن أصبحت بالموت موقنا
فلي أمل دون اليقين طويل
وللدهر ألوان تروح وتغتدي
وإن نفوسا بينهم وتسيل
قطعت بأيام تعزز ذكره
وكل عزيز ما هناك ذليل
أرى علل الدنيا علي كثيرة
وصاحبها حتى الممات عليل
إذا انقطعت عني من العيش مدتي
فإن البكاء الباكيات قليل
لكل اجتماع من خليلين فرقة

وكل الشيء دون الفراق قليل
وان افتقاري فاطما بعد احمد
دليل على ان لا يدوم خليل
وكيف هناك العيش من بعد فقدهم
لعمرك شيء ما اليه سبيل
وليس خليلا ذو دعا مال وفقه
ولكن ذو الاكرمين خليل
لذاك تجنبني لاعوانه مضجع
وفي القلب من حر الفراق غليل
وفي الحلق احيانا لعمري مرارة
وثقل على عض الرجال ثقيل
سيعرض عن ذكري وتنسى مودتي

ويحدث بعدي للخليل بديل
ولم ار انسانا ارى عيب نفسه
وان كان لا يخفى عليه جميل
ومن ذا الذي ينجو من الناس سالما
وللناس قال بالظنون وقيل
اجلك قوم حين صرت الى الغنى
وكل غني في العيون جليل
وليس الغنى الا غنى زين الفتى
عشية يقرى او غداة ينيل
ولم يفتقر يوما وان كان معدما
سخي ولم يستغن قط بخيل
باتوا على قلل الاجبال تحرسهم
غلب الرجال فلم تنفعهم القلل

واستنزلوا بعد عز عن معاقلهم
الى مقابرهم يا بئس ما نزلوا
ناداهم صارخ من بعد ما دفنوا
اين الاسرة والتيجان والحلل
اين الوجوه التي كانت محجبة
من دونها تضرب الاستار والكلل
فافصح القبر عنهم حين ساءلهم
تلك الوجوه عليها الدود تنتقل
قد طالما اكلوا فيها وما شربوا
فاصبحوا بعد طول الاكل قد اكلوا
وطالما كنزوا الاموال وادخروا

فخلفوها على الاعداء وارتحلوا
وطالما شيدوا دورا لتحصنهم
ففارقوا الدور والاهلين وانتقلوا
اضحت مساكنهم وحشا معطلة
وساكنوها الى الاجداث قد رحلوا
سل الخليفة اذ وافت منيته
اين الجنود واين الخيل والخول
اين الكنوز التي كانت مفاتحها
تنوء بالعصبة المقوين لو حملوا
اين العبيد التي ارصدتهم عددا
اين الحديد واين البيض والاسل

ولا الرشى نفعتهم عنك لو بذلوا
عنك المنية إذ وافى بها الأجل
هيهات ما منعوا ضيما ولا دفعوا
لما أتتك سهام الموت تنتضل
أين الرماة ألم تمنع بأسهمها
أين الحماة التي تحمى بها الدول
أين الكماة أما حاموا أما غضبوا
لما أراك صريعا وهو يبتهل
أين الكماة ألم يكفوا خليفتهم
أين الصوارم والخطية الذبل
أين الفوارس والغلمان ما صنعوا

وكيف يرجو دوام العيش متصلا
إلا أناخ عليه الموت والوجل
لا تنكرن فما دامت على ملك
وكلهم باقتناء المال قد شغلوا
ما بال ذكرك ومطرحا منسيا
يغشى الذي من كفه الروع والوهل
ما بال قبرك وحشا لا أنيس به
ولا يطوف به من بينهم رجل
ما بال قبرك لا ينتابه أحد
بل أسلموك لها يا أقبح ما فعلوا
ما ساعدوك ولا واسوك إذ هجروا
ولا الرقى نفعت شيئا ولا الحيل

هدانا به الرحمن من عمه الجهل
أفيك بنفسي أيها المصطفى الذي
فضج علي عليه السلام وقال
وأنا أخوك في الدنيا والآخرة
اخترتك لنفسي أنت أخي
كما أخيه فقال عليه السلام إنما
وترك عليا فقال له الرسول
عليه وآله آخى بين أصحابه
عن آبائه عن رسول الله صلى الله
روى عن الإمام جعفر الصادق
وملكه زائل عنه ومنتقل
وجنته البينات الزرد أعرض
وروحه بحبال الموت متصل

عليه وآله لما سار إلى غزوة
تبوك واستعمل على المدينة
عليا
روى أن رسول الله صلى الله
لإحسان ما أوليت يا خاتم الرسل
لك الفضل لا مما جنيت لشاكر
دعاني وآخاني وبين من فضل
ومن حين آخا بين من كان حاضرا
ومن أهله أمي ومن بنته أهلي
ومن جده جدي ومن عمه عمي
وأنعش بالعلم منه وبالنهى
ومن كان لي قد كنت طفلا ويافعا
لمن أنتمي معه من الفرع والأصل
ويغنيك تنويها وما قدر مهجتي

بنعمة
على علي عليه السلام وقال
رسول الله زعمت قريش
انك انما تخلفتنا استثقالا
فقال رسول الله صلى الله عليه
اليه طال ما أدت الأمم انبياها
يا علي عليه الصلوة والسلام
اذا ما الحرب اهدت جانباه
وابرق عارض منها مخيل
فيوشك ان تجول الخيل فيها
عليك وانت مجدل قتيل
لا تحسبن يا علي عاقلا
لأدرين الكوفة القبائلا
والشمر حر والقنا الذوابلا
في عامنا هذا وعاما قابلا
اصبحت ذا حمق تمنى الباطلا

لأوردن تشامات الصواهلا
اصبحت يا ابن حرب جاهلا
لأرمين البكر كواهلا
تسعين الفا عاقدا ونابلا
يزدحمون الحزن والسواهلا
بالحق والحق يزيل الباطلا
هذا لك العام وذي قابلا
ومن يحمد الدنيا لعيش يسره
فسوف لعمري عن قليل يلومها
اذا اقبلت كانت على المرء فتنة
وان ادبرت كانت كثيرا همومها
لا تظلمن اذا ما كنت مقتدرا
فالظلم مرتعه يفضي الى الندم

تنام عينك والمظلوم منتبه
يدعو عليك وعين الله لم تنم
ما الدهر الا يقظة ونوم
وليلة بينهما ويوم
يعيش قوم ويموت قوم
والدهر قاض ما عليه لوم
اذا كنت في نعمة فارعها
فان المعاصي تزيل النعم
فاين القرون ومن حولهم
تفانى الجميع ورب الحكم
وكن موسرا شئت او معسرا
فما تقطع العيش الا بهم

حلاوة دنياك مسمومة
فلا تأكل الشهد الا بسم
محامدة دنياك مذمومة
فلا تكسب الحمد الا بذم
اذا تم امر دنى نقصه
توقع زوالا اذا قيل تم
وكم قد دببت في غفلة
فلم يشعر الناس حتى هجم
في وصية امير المؤمنين حسن
عليهما الصلوة والسلام
تنزه عن مصاحبة اللئام
والزم بالكرام بني الكرام

ولا تحسد على المعروف قوما
وكن منهم تنل دار السلام
ولا تك واثقا بالدهر يوما
فإن الدهر مختل النظام
وثق بالله ربك ذي العطايا
وذي الآلاء والنعم الجسام
وكن للعهد ذا طلب وبحث
وناقش في الحلال وفي الحرام
وبالعوراء لا تنطق ولكن
بما يرضي الإله من الكلام
وإن خان الصديق فلا تخنه
ودم بالحفظ منك بالذمام

ولا تحمل على الإخوان ضغنا
وعد بالصفح تنج من أثام
وقال أمير المؤمنين علي
عليه الصلوة والسلام
إن العقل لإقامة رسم
العبودية لا لإدراك الربوبية
كيفية المرء ليس المرء يدركها
فكيف كيفية الجبار في القدم
هو الذي أنشأ الأشياء مبتدعا
فكيف يدركه مستحدث النسم
لا تودع السر إلا عند ذي كرم
والسر عند كرام الناس مكتوم
والسر عندي في بيت له غلق

قد ضاع مفتاحه والبيت مختوم
أخوك الذي إن أجهرتك ملمة
من الدهر لم يبرح لها الدهر واجما
وليس أخوك بالذي إن تشعبت
عليك أمور ظل يلحاك دائما
كم من أديب فطن عالم
مستكمل العقل مقل عديم
وكم جهول مكثر ماله
ذلك تقدير العزيز العليم
الصبر للبلوى عزاء وحسبة
فتؤجروا أو تسلوا سلو البهائم
خلقنا رجالا للتجلد والأسى

وتلك الغواني للبكا والمآتم
وإذا طلبت إلى كريم حاجة
فلقاؤه يكفيك والتسليم
وإذا رآك مسلما ذكر الذي
حملته فكأنه ملزوم
أصبحت بين الهموم والهمم
هموم عجز وهمة الكرم
طوبى لمن نال قدر همته
أو نال عز القنوع بالقسم
لا تطلب العذر من فتى فتقبحوا
فرض الكتاب وتأولوا كل ما حرما
حبل الإمامة لي من بعد أحمدنا

كالدر او علقت التكرب والودع
لاية نبوة كانف اذوى ع
ولا تدعوا بغلام الا اولاد اما
هذه اليوم الكلام ان علي بن
ابي طالب عليه السلام وجدها
على صخرة منقوشة فاكبر
انه اسم الله الاعظم تفسير
هذه الابيات
ثلث عصي صففت بعد خاتم
على رأسها مثل السنان المقوم
وميم طميس ابتر ثم سلم
الى كل ما مول وليس بسلم
وخاتم خير ثم هاء مشقوق
عليها اذا ابتدو كانبو محجم

وأربعة مثل الاصابع صففت
تشير الى الخيرات من غير معصم
فيا حامل الاسم الذي ليس مثله
توق به كل المكاره تسلم
فذلك اسم الله جل جلاله
الى كل انسان فصيح وأعجم
ابا طالب عصمة المستجير
وغيث المحول ونور الظلم
لقد هد فقدك اهل الحفاظ
وقد كنت للمصطفى خير عم
وانه كتب على الفلق
وان الامر في شان قوم
معاوية على اللعنة

اما والله ان الظلم شوم
ولا زال المسيء هو الظلوم
الى الديان يوم الدين نمضي
وعند الله تجتمع الخصوم
ستعلم في الحساب اذا التقينا
غدا عند المليك من الظلوم
ستنقطع اللذاذة عن اناس
من الدنيا وتنقطع الهموم
لامر ما تصرفت الليالي
لامر ما تحركت النجوم
سل الايام عن امم تقضت

ستخبرك المعالم والرسوم
تروم الخلد في دار المنايا
فكم قد رام مثلك ما تروم
تنام ولم تنم عنك المنايا
تنبه للمنية يا نؤوم
لهوت عن الفناء وانت تفنى
فما شيء من الدنيا يدوم
تموت غدا وانت قرير عين
من الغفلات في لجج تعوم
قال اجتمعنا على يمن
اصحاب الرسول صلى الله
عليه واله

افضل
والعباس والعمار وابو ذر غفاري
وعبد الرحمن وعبد الله
ومقداد وسلمان
بن مسعود رضوان الله
عليهم اجمعين في مجلسٍ
فاخذوا في مناقبهم فدخل
علي عليه السلام فسألهم فيم
انتم قالوا انت كنا نذكر مناقبنا
مما سمعنا فقال لهم علي
عليه السلام فاسمعوا مني
ثم انشأ يقول
لقد علم الاناس بان سهمي
من الاسلام يفضل كل سهم
واحمد النبي اخي وصهري
عليه الله صلى وابن عمي
واني قايد للناس طرا
الى الاسلام من عرب وعجم
وقاتل كل صنديد بئيم
فجبار من الاسلام ضخم
وفي القرآن الزمهم ولاي
واوجب طاعتي فرضا بعزم
كما هرون من موسى اخي
كذلك انا اخوه وذاك اسمي
لذاك اقامني لهم اماما
واخبرهم به بغدير خم
فمن منكم يعادلني بسهمي
واسلامي وسابقتي ورحمي
فويل ثم ويل ثم ويل
لجاحد طاعتي ومريد هضمي
وويل للذي يشقى سفاها
يريد عداوتي من غير جرم
وقد اشتهرت الرواية
وشاعت بين الخاص والعام
ان معاوية عليه اللعنة
كتب الى امير المؤمنين
علي عليه السلام يا ابا الحسن
ان لي فضائل كثيرة
كان ابي سيدا في الجاهلية
وصرت ملكا في الاسلام
وانا كاتب الوحي فكتب
اليه
امير المؤمنين علي
عليه السلام فقال
محمد النبي اخي وصهري
وحمزة سيد الشهداء عمي
وجعفر الذي يضحي ويمسي
يطير مع الملائكة ابن امي
وبنت محمد سكني وعرسي
مسوط لحمها بدمي ولحمي
وسبطا احمد ولداي منها
فمن منكم له سهم كسهمي
سبقتكم الى الاسلام طرا
غلاما ما بلغت اوان حلمي
روي ابن عباس قال اجتمع
عند علي عليه الصلوة والسلام

جماعة من قريش وفيهم علي
ابن ابي طالب فتذاكروا
الشرف وامير المؤمنين
علي ساكت فقال الاصحاب
ما لك ساكت يا ابا الحسن
والحسين فقال علي النبي
وعليه وآله وسلم
الله اكبر من بنصره رسوله
وابن اقام شرايع الاسلام
وابن اعز نبيه وكتابه
واعزني بالنصر والاقدام
في كل معركة تطير سيوفي
فيها الجماجم عن فراخ الهام
ويزورنا جبريل في ابياتنا
بفرائض الاسلام والاحكام
فنكون اول مستحل حله
ومحرم لله كل حرام
نحن الخيار من البرية كلها
ونظامها وزمام كل زمام
والمبرمون قوى الامور بعزمهم
والناقضون مرائر الابرام
ان الذي من رد ما منعه
ويجود بالمعروف والانعام
ويرد عادية الخميس بسيفه
والصيد للاصيد القمقام
لما يضوا عمرات كل كريهة
والضامنون بجود ذي الايتام
فقال لنا يا ابا الحسن والحسين
ما تركت لنا شيئا فقال
علي عليه الصلاة والسلام
العلم من شرطه لمن خدمه
ان يجعل الناس كلهم خدمه
وقال علي عليه السلام بصفين
يحمر المبارز ثم
ضربته بالسيف وسط الهامة
بشفرة صارمة هدامة
فبتكت من جسمه عظامه
وصاحب الحوض لدى القيامة
اخو نبي الله ذي العلامة
انت اخي ومعدن الكرامة
ومن له من بعدي الامامة
قال المفيد هذا النظم المتفق
على نقله على انه قد ذكر
النص واحتج بيوم صفين
ولما رأيت الخيل تقرع بالقنا
فوارسها حمر العيون دوامي
واقبل رهج في السماء كانه
غمامة دجن ثم اعرض فتامي
ونادى ابن هند بالكلاع وتحصب

وكنت فتى قحم وحي جرام
تيممت همدان الذين هم هم
إذا ناب أمر جنتي وسهام
وناديت فيهم دعوة فأجابني
فوارس من همدان غير لئام
ومن كل حي قد أتتني عصابة
أولو نجدات في اللقاء كرام
فوارس من همدان ليسوا بعزل
غداة الوغا من شاكر وشبام
يقودهم حامي الحقيقة منهم
سعيد بن قيس والكريم محام
فخاضوا لظاها واصطلوا بشرارها
وكانوا لدى الهيجاء كأسد ضرام
جزى الله همدان الجنان فإنهم
سهام الأعادي عند كل حمام
لهمدان أخلاق وكرم تزينها
وبأس إذا لاقوا وحسن كلام
متى تأتهم في دارهم لضيافة
تبت ناعما في غبطة وطعام
ألا إن همدان الكرام أعزة
كما عز ركن البيت عند مقام
وقوم يحبون الإمام وهديه
سراع إلى الهيجا أبطال حسام
إذا كنت بوابا على باب جنة
أقول لهمدان ادخلوا بسلام
لا تمزحن الرجال إن مزحوا
لم تر قوما تمازحوا سلموا
فالجرح جرح اللسان تعلمه
ورب قول يسيل منه دم
على النبي وآله السلام روى ابن
عباس في المناقب أنها الحصين بن
المنذر صاحب الراية بصفين
علي عليه السلام
لمن راية بيضاء يخفق ظلها
إذا قيل قدمها حصين تقدما
فيوردها في الصف حتى يردها
سهام المنايا تقطر الموت والدما
تراه إذا ما كان يوم حفيظة
أبى فيه إلا عزة وتكرما
وأحمل صبرا حين يدعى إلى الوغا
إذا كان أصوات الرجال تغمغما
أذقنا ابن هند طعننا وضرابنا
بأسيافنا حتى تولى وأحجما
جزى الله قوما قاتلوا في لقائهم
لدى الموت قدما ما أعز وأكرما
ويسعد أغذا أنهم أهل نجدة
وبأس إذا لاقوا خميسا عرمرما

لكيان على الاسلام من كان باكيا
وقد تركت اركانه ومعالمه
لقد ذهب الاسلام الا بقية
قليل من الناس الذي هو لازم
افاطم ما كالسيف غير ذميم
بباتر موثل حسام
عود قطع اللحم والعظام
في مبارزة مرحب بن داود يوم خيبر
انشبت بعون الله ان ابن تيلم
اوقد بسيف عجمي ذي بعدم
حملة من بنات العصم
ادخم بمكنات ذي وحثم
واني ورب الحجر المكرم

فالحمد لله بنفسي ودم
روي ابن عباس كان رسول الله
بعث حارث بن عبد المطلب
فابطا الرجعة حتى يخوف
علي عليه الصلوة والسلام
لاهم ان الحارث ابن الغم
كان وفيا وبنا ذا ذمه
اقبل فهاهم همته
في ليلة ظلما مدلهمه
يبغي رسول الله فيما ثمه
بين سيوف وقنا مختمه
افاطمة قد البيت نصرته

فلست بمرعد يد ولا بليم
وفي رضاه رب العباد رحيم
اريد ثواب الله لا شيء غيره
ورضوانه في جنة ونعيم
هممت ابن عبد الدار حتى ضربته
بذي رونق يفري العظام رميم
وكنت امرا سموا ذي الحرب شمرت
وقامت على ساق بكل مقيم
فغادرته بالقاع فارفض جمعه
عباديد من ذي فائظ وكليم
وسيفي بكفي كالشهاب اهزه

اجز به من عاتق وصميم
فما زلت حتى فض ربي جموعهم
واشفيت منهم صدر كل حليم
في مبارزة زبير عوام
لا تعجلن واسمعن كلامي
اني ورب الركع الصيام
ادني لمثلك ان اقبلت حمامي
حملت حمل الاسد الضرغام
في مبارزة عمرو بن عبدود
يا عمرو قد لاقيت فارس همة
عند اللقاء معاود الاقدام

من الهاشم من آباء طاهر
وطهر بين منتوجين كرام
يدعو إلى دين الإله ونفي
وإلى الهدى وشرايع الإسلام
بمهند عضب رقيق حده
ذي رونق يبدي الفقار حسام
ومحمد فينا كأنه جبينه
شمس تجلت من خلال غمام
والله ناصر دينه ونبيه
ومعين كل موحد مقدام
تهدت قريش والقبائل كلها .
أن ليس فيها من يقوم مقام
روى الإمام جعفر الصادق
عليه السلام وله عن آبائه
عليهم السلام على محمد وعليها
قال ألا أدلك على
الذخيرة الكبرى و
الكنز الفاخر عند الأئمة
وجنة الهداة المخلصين
وذخيرة الأئمة الطاهرين في
الملمة ودعوتهم في
المهمة والله ما دعا بها
أحد إلا نال ما أراده و
ظفر ببغيته قلت
ما هو سيدي قال صحيفة
تداولها الأئمة يوصي بها أحدهم
إلى الآخر ليس منا من علمه
لأعدائنا وعدل به عن
أوليائنا وهي على حروف
المعجم فادع بها إذا همك
أمر لا تطيقه أو خفت
شيئا لا تستطيع دفعه
فإنك الظافر بإرادتك
والفائز بمنيتك والله
يجيب الداعي ولا يجيب
المعتمد عليه وكان علي بن
الحسين بن علي عليه الصلو[ة]
والسلام على جده وأولاده
يدعو به في كل ليلة وعليه
بعده الأئمة السلام على محمد
وعليهم أجمعين
يا سامع الدعاء ويا رافع السماء
ويا دائم البقاء ويا واسع العطاء
لذي الفاقة العديم
يا عالم الغيوب ويا ساتر العيوب
ويا غافر الذنوب ويا كاشف الكروب
عن المرهوق العظيم
ويا فائق الصفات ويا مخرج النبات
ويا جامع الشتات ويا باعث الممات

عن الأعظم الرحيم
ويا منزل الغيثات من الديم للمحتاج
على الحزن وفي الدنيا شط الجوع والعطش
من الهضم والرزوم
ويا خالق البروج سماء بلا عمود
مع الليل ذي الولوج على الضوء في البلوج
ويا مغشي النجوم
ويا فالق الصباح ويا مرسل الرياح
يجول في اللواقح بكور دامع الرواق
فيبنان بالغيوم
ويا مرسي الرواسي أوتادها اللواقح
في أرضها السواخ أطوادها البواذخ
من صنعة الفلك
ويا هادي الرشاد ويا رازق العباد

ويا ملهم السداد ويا محيي البلاد
ويا فارج الغموم
ويا من به أعوذ ويا من به ألوذ
ويا من بحكمه نفوذ فما عنه شذوذ
تباركت من حليم
ويا مطلق الأسير ويا جابر الكسير
ويا مغني الفقير ويا غاذي الصغير
ويا شافي السقيم
ويا من به اعتزازي ويا من به افتخاري
من الذل والصغار والآفات والمخازي
أعذني من الهموم
ومن جنة وإنس لذي كل العباد منتسب
وللقلب عنه مغنى ومن شر من بغى نصب

وشيطانها الرجيم ثم
ويا منزل المعاش على الناس والمواشي
وفي الأفراح في العشاش من الطعم والرياش
لك الحمد من حكيم
ويا مالك النواصي من تابع وعاصي
فما عنك من مناص لعبد ولا خلاص
بحاض ولا مقيم
ويا خير مستعاض بمحض اليقين راض
بما هو عليه قاض من أحكامها المواضي
تقدست من عليم
ويا من بنا يحيط وعنا الأذى يميط
ومن علمه البسيط ومن عدله القسط
على البر والأثيم

ويا راعي اللحوظ ويا سامع اللفوظ
أجبنا بالحفوظ ويا قاسم الحظوظ
بعدل من القسيم
ويا من هو السميع ومن عرشه الرفيع
ومن خلقه البديع ومن جاه المنيع
عن الظالم الغشيم
ويا من جنى فأسبغ بما قد جنى وسوغ
ويا من كفى فبلغ بما قد صفا وفرغ
من منحه العظيم
ويا ملجأ الضعيف ويا مفزع اللهيف
تباركت من لطيف رحيم بنا رؤوف
خبير بنا كريم

ويا من قضى بحتوف على النفس كلها
ووفاته بكل الأفق فما ينفع التوقي
من الموت والحتوم
تركت ولا أرى لك ولا أدري سوى الذي
فقدني إلى الهدى لك ولا تغشى الزوائد
بتوفيقك المعصوم
ويا معدن الرجال وذي العز والجلال
وذي الكمال والجمال وذي المجد والفعال
تعاليت من عليم
أجرني من الجحيم ومن حرها الأليم
ومن حرها المقيم ومن غيشها الذميم
ومن ماءها الحميم

وأصحبني القرآن وتحيي الحسن
وأسكني الجنان وتأوي الأمان
إلى جنة النعيم
إلى النعم لهو بغير استماع لغو
ولا الذكار تنجو ولا باعتذار شكو
سقيم ولا كليم
إلى النظر النبيه الذي لا لغو فيه
وطوبى لعامريها حسنا السكينة
لدى الداخل الكريم
إلا من تولى بالحسن قد تولى
بالنور قد تدلى ولا نلقى الجلالا
فتحفني بالتسليم

إلى الغرس الوطي إلى البستان البهي
إلى المعظم الشهي إلى المشرب الروي
من السلسل الحكيم
فيا من هو أجل مما وصفت
أسألك أن تصلي على محمد وآله
ولا تحرمنا شيئا مما سألناك
وزدنا من فضلك إنك على
كل شيء قدير يا أرحم الراحمين
وصلى الله على محمد وآله
الطاهرين
إلهي لا تعذبني فإني
مقر بالذي قد كان مني
فما لي حيلة إلا رجائي
لعفوك إن عفوت وحسن ظني

فكم من زلة لي في الخطايا
عضضت أناملي وقرعت سني
يظن الناس بي خيرا وإني
لشر الناس إن لم تعف عني
وبين يدي محتبس طويل
كأني قد دعيت له كأني
أجن بزهرة الدنيا جنونا
وأفني العمر فيها بالتمني
فلو أني صدقت الزهد فيها
قلبت لأهلها ظهر المجن
لا يأمنن على النساء أخ أخا
ما في الرجال على النساء أمين
كل الرجال وإن تعفف جهده

لا بد ان ينظر ما يجنون
والقبر اولى من وثقت بعهده
ما للشباب سوى القبور حصون
ما لا يكون فلا يكون بحيلة
ابدا وما هو كائن سيكون
سيكون ما هو كائن في وقته
واخو الجهالة متعب محزون
يسعى القوي فلا ينال بسعيه
حظا ويحظى عاجز ومهون
وقال علي عليه الصلاة والسلام
في وصيته لابنه الحسن علي
ابيه وعليهما السلام

ومن كرمت طبائعه تحلى
باداب مفضلة حسان
ومن قلت مطامعه تغطى
من الدنيا باثواب الامان
وما يدري الفتى ماذا يلاقي
اذا ما عاش من حدث الزمان
فان عذرت بك الايام فاصبر
وكن بالله محمود المعاني
ولا تك سائلا في دار ذل
فان الذل يقرن بالهوان
وان اولاك ذو كرم جميلا
فكن بالشكر منطلق اللسان

لا تخضعن لمخلوق على طمع
فان ذلك مضر منك في الدين
واسترزق الله مما في خزائنه
فانما الامر بين الكاف والنون
ما احسن الجود في الدنيا وفي الدين
واقبح البخل فيمن صيغ من طين
ان الذين انت ترجو وتامله
من البرية مسكين ابن مسكين
ما احسن الدين والدنيا اذا اجتمعا
لا بارك الله في الدنيا بلا دين
لو كان باللب يزداد اللبيب غنى

لكان كل لبيب مثل قارون
لكنما الرزق بالميزان يحكمه
يعطي اللبيب ويعطي كل مأفون
هون الامر تعش في راحة
قل ما هونت الا سيهون
ليس امر المرء سهلا كله
انما الامر سهول وحزون
تطلب الراحة في دار الفنا
خاب من يطلب شيئا لا يكون
اذا هبت رياحك فاغتنمها
فان لكل عاصفة سكون

نعم من خالق العرش ها قد جنيتها
لئن ترتضي حومة الصحابي فيها وترجيها
وفي الشفقة في الأنام لطفل
وفي القربة إن قام شريف يتيمها
وإذا نادى رسول الله يجوى قلت زادها

ثم فخري برسول الله إذ زرت خيمها
لو فقأه ببلد يوم جاد الناس فيها
وبأحد وحنين من صولات كليمها
وإن الحامل اللواية حقا أخوها
وإذا أضحى حرب أحمد قدمها
هبة الله فمن مثل في الناس شيمها

قال رسول الله صلى الله عليه وآله
أنت كما وصفت و
فوق ما تصف فدا أوليائك
المؤمنون وأعداؤك الملعونون
إن فلونا إذا متنا تركنا

لكان الموت راحة كل حي

قال مؤلف الكتاب رحمه الله
تعالى هذا ما أكدى إليه
كدي وأدى إليه جهدي
من التقاط هذه الدرر الفريدة
وارتباط أوابدها الشريدة و
جمعها من مظان متباعدة
وتشريدها من أماكن متعادية
وقد خرجها لك وسقتها إليك
فعليك بالجسر عن ذراع الجد
والتشمير عن ساق الجهد
بحفظها ورعاية ألفاظها و
ومعانيها

والتغلغل في شعاب دقائقه ومبانيه
ولا تذهلن عن قوله

قال علي عليه الصلوة والسلام
أنا قد كنت صبيا ثابت العقل جريا
أبطل الأبطال قهرا لم أزل أفزع شيئا
يا سباع البر دبّي وكلي لحم دنيا
يا أيها المبتغي عليا
إني أراك الشجا هازما غبيا
فلو كنت عن لقائي غنيا
هلم فادن هاهنا إليا
ألا طرق الناعي بليل فراعني
فما رفقتي لما استهل مناديا

فوالله ما أنسى ابن أحمد ما مشى
في العيس في أرض وجاورت في أرضيا
وكنت متى أهبط من الأرض تلعة
أرى أثرا قبلي حديثا وعافيا
جواد تشظى الخيل عنه كأنما
يرين به ليثا عليهن ضاريا
من الأسد قد أحمى العرين مهابة
تفادى سباع الأرض منه تفاديا
شديد جري الصدر نهد مصدر
هو الليث معديا عليه وعاديا

لبيك رسول الله صف مقدم
يثيرون غبارا كالضبابة كابيا
تمت الكتاب المسماة بأنوار
العقول من أشعار خليفة
وأخيه ووصيه الرسول
صلى الله عليه وآله والسلام
على أمير المؤمنين الذي ترك
في مكارم وخصائصه كلام
رب العالمين

لأن لا أجاب بما الكرم
إذا ما اجترت سفاه السفيه
علي فإني أنا الأسفه
فلا تغترر بزي الرجال
وإن زخرفوا أو موه
فكم من فتى يعجب الناظرين
له ألسن وله أوجه
ينام إذا حضر المكرمات
وعند الدناءة يستنبه
النفس تبكي على الدنيا وقد علمت
إن السلامة فيها ترك ما فيها

لا دار للمرء بعد الموت يسكنها
إلا التي كان قبل الموت بانيها
فإن بناها بخير طاب مسكنها
وإن بناها بشر خاب بانيها
أين الملوك التي كانت مسلطنة
حتى سقاها بكأس الموت ساقيها
أموالنا لذوي الميراث نجمعها
ودورنا لخراب الموت نبنيها
كم من مدائن في الآفاق قد بنيت
أمست خرابا ودان الموت أهليها
لكل نفس وإن كانت على وجل

من المنية آمال تقويها
فالمرء يبسطها والدهر يقبضها
والنفس تنشرها والموت يطويها
عجبا للزمان في حالتيه
وبلاء دفعت منه إليه
رب يوم بكيت منه فلما
صرت في غيره بكيت عليه
الغنى في النفوس والفقر فيها
إن أطاعت فبالقليل خذها
عل النفس بالقنوع وإلا
طلبت منك فوق ما يكفيها

ليس فيما ولا في الذي
لم يأت من لذة لمستحليها
إنما أنت طول عمرك ما عمرت
بالساعة التي أنت فيها
النفس تجزع أن تكون فقيرة
والفقر خير من غنى يطغيها
وغنى النفوس هو الكفاف وإن أبت
فجميع ما في الأرض لا يكفيها
إذا أظمأتك أكف الرجال
كفتك القناعة شبعا وريا
فكن رجلا رجله في الثرى

وهامة همته في الثريا
ابيا ان نائل ذي ثروة
تراه لما في يديه ابيا
فان اراقة ماء الحيوة
دون اراقة ماء المحيا
اذا ما شئت ان تحيا
حيوة حلوة المحيا
فلا تحسد ولا تبخل
ولا تحرص على الدنيا
وتحترس من نفسه خوف ذلة
يكون عليه حجة هي ما هيا
تقصر يديه واقضى بقلبه

الى البر والتقوى فقال الامانيا
وجانب اسباب السفاهة والخنا
عفافا وتنزيها فاصبح عاليا
وصان عن الفحشا نفسا كريمة
اباهمته الا العلى والمعاليا
تراه اذا ما طاش ذو الجهل والصبا
حليما وقورا صائن النفس هاديا
له حلم كهل في صرامة حازم
وفي العين ان ابصرت شابا
يروق وفي المرء منه لوجهه صافيا
فاصبح منه الماء في الوجه صافيا
الا ترعى نفسا ما الحيا

ويحفظ منه العهد اذ ظل راعيا
صبورا على صرف الليالي ودينه
كتوما لاسرار الضمير مداريا
له همة تعلو على كل همة
كما قد علا البدر النجوم الدراريا
لا تحسبن على العباد فانما
ياتيك رزقك حين يؤذن فيه
سبق القضا بالوقت فيه وكل
ياتيك غير الوقت او ياتيه
فبقدر لا يكون لانه
بالعبد ارأف من ابيه
واستر فانك لن تكون لغيره

تضيع حشاك وانت لا تنتبه
ان المكارم اخلاق مطهرة
فالدين اولها والعقل ثانيها
والعلم ثالثها والحلم رابعها
والجود خامسها والفضل سادسها
والبر سابعها والصبر ثامنها
والشكر تاسعها واللين باقيها
والنفس تعلم اني لا اصادقها
ولست ارشد الا حين اعصيها
وقال علي خير الخلق ان فتحهما
لهما حروب والانصار بينهما
ابنها وبعينيه انقيها

سمعت ما قال رسول الله
خرجنا قال لي علي عليه السلام
فقال لنا فقال بما هوى قلبنا
عليه السلام يحب الفال
عليه السلم عند النبي وكان
قال ابن عباس كنت انا وعلي
فاني من الشر ها امن
ذنوبي اخاف فاما النجوم
وما هو من شرها كاين
انا في قيد ديني بالنجوم
ولا ادري السكون متى يكون
فلا تغفل عن الاخبار فيها

وفي يساري قاطع الوتين
سيف رسول الله في يميني
وتاه به التيه فاستحسنه
واعجب بالعجب فاقتاده
سيضحك يوما ويبكي سنة
فدعه فقد ساء تدبيره
ولم يات من امره ازينه
اذا المرء لم يرض ما امكنه
فقال الشيء كان الا تكونا
فقال لما هوى يكن فقلنا
واله الطاهرين
نعم فقال السلام على محمد
اتحب ان تسمع شعري
يا ابن عباس قلت نعم قال

وقال علي ولي الله السلام على
محمد واله في مبارزة بسطام
بن مالك
ومن سال كي يجتدي ومن اهل عدن
ترضى به السادة من اهل اليمن
الماجد الابلج ليث كالشطن
انا الغلام القرشي المؤتمن
عضب يمان في يمين يمان
اسد على اسد يصول بصارم
وكان مكتوبا على سيفه
هذا قليل من طلب العلى
محمد وعن سبيل دينه
اضربه بالسيف على قرين
وكل من بارزني يجيبني

فقل لبني الخطب كيف اعتدت
اعتز وروعات الخطوب تهون
يذكرني دهري ولم ادر انني
وصارم يذهب كل ضغن
مع السلاح ومعي مجن
تسمع الليل كاني جن
بازل عامين حديث سن
فتعرف الحرب العوان مني
في مبارز تبغض هو خبر
عند اللقاء آخ به عزيز
بصارم يحمله يميني
اليوم ابلو حسبي وديني

وبت آرية الضب كيف يكون
أمن تذكر دهر غير مأمون
أصبحت مكتئبا تبكي كمحزون
أمن تذكر أقوام ذوي سفه
يغشون بالظلم من يدعو الى الدين
ما ينتهون عن الفحشاء ما أمروا
والغدر فيهم سبيل غير مأمون
الا يرون أقل الله خيرهم
أنا غضبنا لعثمان بن مظعون
اذ يلطمون ولا يخشون مقلته
طعنا دراكا وضربا غير موهون
فسوف نجزيهم ان لم نمت عجلا

كيلا بكيل جزاء غير مغبون
او ينتهون عن الامر الذي وقفوا
فيه ويرضون منا بعد بالدين
ويمنع الضيم من يرجو مضيمنا
بكل مطرد في الكف مسنون
ومرهفات كأن الملح خالطها
يشفى بها الداء من هام المجانين
حتى يقر رجال لا حلوم لهم
بعد الصعوبة بالاسماح للدين
او يؤمنوا بكتاب منزل عجب
على نبي كموسى او كذي النون
يأتي بأمر جلي غير ذي عوج

كما تنزل في آيات ياسين
يا اكرم الخلق على الله
والمصطفى بالشرف والباه
محمد المختار ربنا الآتي
من محنة مستقطع ناره
والذنب له حيدر لا غيره
فليس بالعمر ولا الآده
وعماد الكفر من سيفه
منكسا باطله واه
هل العدا الا ذبابا عوت
مع كل ناس نفسه ساه
شيمته الجمع على عقبه

بحيدر والنصر به
كن للمكارم بالعراء مقطعا
فلقلما ابقيتها ترى ما تكره
ولربما استتر الفتى فتنافست
فيه العيون وانه لمموه
ولربما استخزن الكريم لسانه
حذر الجواب وانه لمفوه
ولربما ابتسم الوقور من الاذى
وفؤاده من حره يتأوه
اصم عن الكلم المحفظات
واحلم والحلم بي اشبه
واني لأترك حل المقال

بسم الله الرحمن الرحیم
الحمد لله رب العالمین و
صلوة علی نبیه محمد و
اله اجمعین
حمد [illegible] و انواع ما عرفت
[illegible] بیاریم و [illegible] نعم
[illegible] محمود می در حق [illegible]
و اعداد [illegible] شکر انعام و
شکر [illegible] و وجب
که از دو حق [illegible] وی وجب
و [illegible] بهارت قرآن
بیس در حق [illegible] چنین است
و اما بنعمة ربک
فحدث و [illegible] خطاب
عظیم و کتاب کریم [illegible]
[illegible] محمد مصطفی [illegible] می
باید

کلمات نامتناهی و دریای وحی الهی [illegible]
و لا رطب
کردن و کوشش خواطر و افهام [illegible] بکار
[illegible] عقول کرام [illegible] لی که
می داد و دای [illegible] و ذکر المتقین می کرد
[illegible] عقل [illegible] فکر [illegible]
جمیل و [illegible] خاطر [illegible] تامل [illegible]
و در [illegible] حضرت [illegible] ابو [illegible]
[illegible] و وسیع و امکان [illegible] کم [illegible]
زین الملة و الدین ابو المفاخر محمد ادام الله علاه
در اقامت بعضی از حقوق امیر عالم عادل
لوازم دین و قواعد یقین [illegible] که
[illegible] نعمت [illegible] بکنایات و [illegible]
اولی الیه نعمة فلیشکرها
[illegible] وصیت می [illegible] من
و اویر [illegible]

للناس
[illegible] و بلیغ [illegible] لفظی [illegible] کلام مجید و زبان
و لقد صرفنا
بیان بلغات [illegible] الانسان [illegible]
و فصحاء بلدان برای فصاحت زبان و بلاغت
حلمی [illegible] بلیغ و [illegible] بدیع [illegible] بلغا
احصیناه فی امام مبین
و عجایب [illegible] فرقان [illegible]
مرا [illegible] گوینده [illegible] در [illegible] قرآن
و کل شیء
انما نفدت کلمات الله
و البحر یمده من بعده سبعة
فی الارض من شجرة اقلام
و لو ان ما
[illegible] و قرآن عظیم [illegible]
و دریای که دایره [illegible] معلوم است کلام
مبین بحری که محیط کل موجود [illegible]
یا بس الا فی کتاب

[illegible] و در [illegible]
قرة العیون [illegible] و [illegible] الفضول
وزین مجموع یاد کردم تا جامع [illegible] و این کتاب
[illegible] در کتاب [illegible] یاد کرده بود [illegible]
[illegible] اند و درین [illegible] اوالیتی [illegible]
[illegible] معتقدان درین معنی [illegible] تصنیفی
مقالات و [illegible] بلاغت [illegible] کنند
بیان منطق [illegible] کنند
و اصحاب فضل [illegible] نطق [illegible] و استادان
بیاوردم [illegible] ارباب هنر [illegible] سخن [illegible]
و ابیات ازبرای زینت خاطر و احتفاظ
از کلام [illegible] کردم و حکایات [illegible] او
مبتدا و اول خداوندان فصاحت است
بلاغت است و محاورات [illegible] که
استعارات لطیف که مصطلح [illegible]
[illegible] در افواه ناطقان [illegible] و
در زبان مردمان [illegible] و [illegible]
کل مثل [illegible] الفاظ [illegible]
هذا القرآن من

وهذا بثت الابواب والله
الموفق للصواب القسم
الاول في الامثال وهو
ثلثه فصول فصل الاول
في الامثال المفردة مثل تازی
من طلب شيئا وجد وجد
قرآن والذين جاهدوا فينا لنهدينهم
سبلنا مثل تازی الحر حر وان
مسه الضر قرآن فما وهنوا لما
اصابهم في سبيل الله مثل تازی
القلوب تتشاهد بفارسی
قرآن تشابهت قلوبهم مثل تازی
عادة توضعت بوجها نزعت
بفارسی قرآن لا تبديل
لخلق

ان عادت العقرب عدنا لها وان
عدتم عدنا
كل شاة برجلها
ستناط
لا تلد كل امرئ بما
كسب رهين
الحية لا تلد الا الحية
والذي خبث لا يخرج
لكل مقام مقال
الا نكدا
لكل نبإ مستقر
المامول خير من الماكول
والآخرة خير لك من الاولى
ارسل حكيما ولا توصه
ولا ينبئك مثل خبير

هل جزاء الاحسان
الا الاحسان
يضرب الطبل تحت الكساء
يا ايها المزمل قم الليل
وان غدا للناظرين
قريب
أليس الصبح بقريب
من احتفر بئرا يقع فيه
ولا يحيق المكر
السيء الا باهله
العبد وما في يده لمولاه
محجوب المحبوب
حلت به الندامة

ولو ردوا لعادوا لما نهوا
عنه
يضيق صدري ولا ينطلق لساني
الجنس الى الجنس يميل
والذين كفروا اولياؤهم
الطاغوت
فلم يك ينفعهم ايمانهم
لما راوا باسنا
وجعلناهم سلفا ومثلا للآخرين
واتقوا فتنة لا تصيبن الذين ظلموا
منكم خاصة
ما عندكم ينفد وما عند الله باق
ينظرون اليك نظر
المغشي عليه من الموت

كنتم قوما بورا للخبيثات · وظننتم ظن السوء · يسرا · ان مع العسر · اخذناهم بغتة · حتى اذا فرحوا بما اوتوا · يساقون الى الموت · كانما · اليك وحيه · ولا تعجل بالقرآن من قبل ان يقضى · ورسوله · لا تقدموا بين يدي الله · بالله خبرا · فانما عليك البلاغ المبين · وقد احطنا · فرعون · فان تولوا · لديهم

هل تجزون · وهو كل على مولاه · اينما يوجهه لا يأت بخير · واذا انعمنا على الانسان اعرض · ان الانسان ليطغى ان رآه استغنى · كلا · وجئتك من سبإ بنبإ يقين · قليلة غلبت فئة كثيرة · كم من فئة · ضعيف · فلا تفضحون · ان هؤلاء ضيفي · لكم · كفروا · يا اقول · للخبيثين

من دابة · كسبوا ما ترك على ظهرها · ولو يؤاخذ الله الناس بما · منهم ان يدخل جنة نعيم · ايطمع كل امرئ · ان الينا ايابهم · نارا · جعل لكم من الشجر الاخضر · انفسكم وان اسأتم فلها · ان احسنتم احسنتم · وان ليس للانسان الا ما سعى · ما كنتم تعملون · الا

الله باللغو في ايمانكم · لا يؤاخذكم · او يقتلون · وهم على ذنب فاخاف · سول لهم واملى لهم · لحن القول · الشيطان · ولتعرفنهم في · اخي · ولا تزر وازرة وزر · يكرهون · ويجعلون لله · الخير لعلكم تفلحون · وافعلوا · فانما يكسبه على نفسه · ومن يكسب

علائق الهیولی ... عدوی عالم الست

وكيف تصبر على ما لم تحط

فهي الشهادة لي بأني فاضل

إذا أتتك مذمتي من ناقص

لأهل العلم أعداء

كان يحسنه والجاهلون

وقيمة المرء ما قد

بها

منها نخرجكم

خلقناكم وفيها نعيدكم و

قال النبي صلى الله عليه وآله

في الأمثال والأشياء التمثل

فئة فاثبتوا منها

يا أيها الذين آمنوا إذا لقيتم

أدمي

بأهله

إذا كانت النفس من

وما ينفع الأصل من هاشم

الرحمن من تفاوت

ما ترى في خلق

بأصل شبابكم ...

فإن يكن لهم في أصلهم شرف

صلبهم فالطين والماء

أبوهم آدم والأم حواء

التمثال أكفاء

الناس من جهة

المشط

كأسنان

الناس

بما لم يحيطوا بعلمه

بل كذبوا

مثل الجود

أيا بك

عمردا

إن أنت أكرمت اللئيم تمردا

إن أنت أكرمت الكريم ملكته

للإشارة

العصا والحر يكفيه

العبد يقرع بـ

الذين لا يعلمون

الذين يعلمون

هل يستوي

كمن هو جاهل

عالما

وليس أخو علم

تعلم فليس المرء يولد

السيف والعصى

بين الثرى والحضيض

حافظ

سيصرع يوما بالذي وهو

ومن يحتفر بئرا ليصرع غيره

وإن على الباغي تدور الدوائر

قضى الله أن البغي يصرع أهله

الأخيه المسلم يقع فيه

فاطلب عفو

من احتفر بئرا

في موضع الندى

بالعلى

مضر كوضع السيف

ووضع الندى في موضع السيف

يعطي حين بكح خيره

للفرج
اذا اشتد البلاء فانتظر
وبنعمة الله هم يكفرون أفبالباطل يؤمنون
النهار
عند اللئيم ... ظلام الليل او ضوء
فيه الحسان
الى النار سواء كافقته
وجعلناهم لا يعرفون الأمم
المجوسي له مصيبة
الغراب له دليلا فتاوده
الخراب
... اتوا الغراب سيجرا الى التي لا باهله
ولا يحيق المكر السيء الا باهله ... من

كل خصلة يتركها في يدين الاصا
وهل ينتكب الناس ولا
الذين اوتوا العلم درجات لكل عمله جبال
بلا لسان يرى ولا ادب
فليس يغني النسب بنسبته
واكتسب ادبا يغنيك عن النسب
كن ابن من شئت
لا ادخر من شرف النسب
غيره وتيسيرا
محجج
سيجعل الله بعد عسر
امكن من بين الاسنه
القضاء بالاهله
الا دنا ضاق

يعقلوا
احدكم الفقر
ويحبون ان يحمدوا بما لم
جهلا
وحسن العقل من حسن الفعل
احسان
... ضوا بصفات ما عدموه
يمدحوا جلا ... وا عنده اثارا
الناس اكيس من ان
لم تقولون ما لا تفعلون
يا ايها الذين امنوا
اذا خفت الندم
ان لا بعد نعم فاحشة فلا
وقبيح قول لا بعد نعم
حسن قبل نعم قولك لا
ومنهما
وكذلك جعلنا منكم شرعة

قوم من قوم
غلط ...
وشر مقابه اسد مزبور
لا يسخو
ترى الرجل النحيف فتزدريه
وان تصبكم سيئة يفرحوا
مصائب قوم عند قوم فوائد
الناس بالبقاء وتنسون انفسكم
فعلت عظيم
تأتي مثله
العقدي عاد عليك اذا
وتعجب ان ابصرت في عين
اخيك ... الجذع في عينه ... الجذع معرضا

ومن يجعل الله له
يا عاذل العاشقين دع فتنة اضلها الله كيف ترشدها
لا تسئلوا عن اشياء ان تبد لكم تسؤكم
كل البقل من حيث يؤتى به ولا تسئلن عن المبقلة
ما كل ما يتمنى المرء يدركه تجري الرياح بما لا تشتهي السفن
ان يكونوا خيرا منهم

حالا لا تنظر
الله يقدر
سيجعل الله بعد عسر يسرا
اصبر قليلا
في جوفه
الدنيا
اذا انت لم تزرع
اصبحت حاصدا
التفريط في زمن البذر
ندمت
هو الذي ينزل الغيث من بعد ما قنطوا وينشر رحمته
الفرج
اذا ضاق امر فانتظر فرجا

العدل
[illegible] سبق السیف [illegible]
ازوقت خاطر و سرعت جواب او [illegible]
و کیفیت خلاقه قاضی ابو منصور [illegible] و صفوف [illegible]
سافلین [illegible] تقویم [illegible]
خلقنا الانسان [illegible] رددناه اسفل سافلین [illegible]
قاضی ابو منصور [illegible] امیر اسمعیل [illegible]
وضرب لنا مثلا ونسی خلقه [illegible]

[illegible] لحسنا و یعطی من یشاء [illegible]
الامر الذی فیه تستفتیان [illegible]
امر المقعدین [illegible] لا یستطیعون [illegible]
[illegible]
الذی فیه تستفتیان قضی الامر [illegible]

[illegible] فاتضعت [illegible]
[illegible] تنفقوا مما تحبون [illegible] لن تنالوا البر [illegible]
قلوبنا [illegible] ان تکلمنا [illegible] وتطمئن [illegible]
[illegible] مما تحبون [illegible] لن تنالوا البر حتی تنفقوا [illegible]

[illegible] بین ما یشتهون [illegible]
النزوان [illegible] وحیل بینهم و [illegible]
[illegible] وحیل بین العیر و [illegible]
مما تحبون [illegible] لن تنالوا البر حتی تنفقوا [illegible]
[illegible] المقامة من فضله [illegible] الحمد لله الذی احلنا دار [illegible]
[illegible] آثار رحمة الله [illegible]
[illegible] انظر الیک [illegible] اوری [illegible]

وإن تعدّوا نعمة الله لا تحصوها
فضل الله عليك عظيما
وما بكم من نعمة فمن الله
ذكر نعم الله تعالى

يجري مجرى المحاورة من القسم الثاني
في المحاورات والالفاظ التي
لكل نبإ مستقر
لكل نبإ مستقر
مقام مقال

علم الله بسرائر العباد
يعلم ما في الصدور
ويعلم ما تكنّ الصدور
في العفو والغفران عن الاخوان ان الكريم
فاصفح الصفح الجميل
فاعف عنهم واصفح

بهتان عظيم
سبحانك هذا
إنما أنت مفتر
ما هذا الا
في تقبيح الكذب وذم الكذاب
في البلاذر
مثله
فليأتوا بحديث مثله
أفمن هذا الحديث تعجبون
إن هو الا وحي
إنه لقول رسول كريم
ما هو بقول
وهدوا الى الطيب من القول
فاعرضوا عنهما

لا تحسبنّ الله غافلا عمّا يعمل الظالمون
وسيعلم الذين ظلموا أيّ منقلب ينقلبون
ما مكروا
سيصيبهم
فأخذهم الله بذنوبهم
سيئات ما مكروا فأصابهم
فذاقت وبال امرها
بخطيئة
في الشماتة
وتأبى قلوبهم
بألسنتهم ما ليس في قلوبهم
يقولون بأفواههم
في تهجين النفاق
وقيل

فضل الله

وان تعدوا نعمة الله لا تحصوها

[illegible]

بهتان عظیم ... سبحانک

لا یخلف الله ... وعده

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

نقل
وقصر هر دو نقل شده واز قالون مد واما اگر
ساکن بعد از حروف مد واقع شود و آن ساکن
لازم خواهد بود یا عارض پس هر گاه ساکن لازم خواهد بود یا
مظهر یا ساکن لازم مدغم مثل عم و هر یک مد لازم مظهر مثل صاد
وقاف در حروف مقطعات همه قرا مد کرده اند و اول را ساکن
لازم مدغم مثل دابة و ضالین و قصر نکرده اند و ساکن عارض مثل قال
هم و ساکن عارض مثل نستعین و نعلمون و رحیم در حالت وقف از برای و
بما یعملون و الرحیم و الابرار که چون وقف شود حرکت آخر
بسکون و وقفی ساقط گردد و در سکون عارض
طول و توسط و قصر از برای همه
جایز باشد اگر وقف با
اسکان

ایشان ام کنند و اگر با
دوم وقف کنند غیر از قصر نباشد
و اگر بجای حرف مد حرف لین باشد مثل یوم
و لیل همین حکم دارد بعضی طول و توسط کنند و دیگران در شیء و سوء گویند در
حال این طول و توسط کنند و دیگران طول و توسط و قصر کنند در
وقف و در وصل قصر اما سبب معنوی قصد مبالغه در نفی
در لفظ ما و لا اله از برای نفی باشد ما نند لا ریب و ما لکم
العرب کرده این سبب را جز اعتبار کرده اند و مد می کنند و قاصران
منفصل در کلمه توحید اعتبار کرده اند و آن سبب مد می باشد که
نزد اعتبار سبب لفظی اما هرگاه حرف مد متغیر شود
سبب آن از صفت خود باشد بحرکت
یعنی اگر ساکن باشد با همزه
شود یا

کر
ساقط یا بتسهیل
شود در آخر حرف مد طول و قصر
روا باشد لیکن اگر عارض را اعتبار کنند قصر
باید کرد و اگر عارض را اعتبار نکنند طول باید کرد پس
هرگاه در اول سوره آل عمران الم الله میم را بلفظ جلاله
وصل خوانند در یاء میم طول و قصر از برای هم جایز باشد
چون این رساله مختصر بود زیاده گفته نشد افهم
در بیان ادغام بدانکه ادغام بر دو نوع باشد ادغام کبیر و صغیر
اما ادغام کبیر آنست که دو حرف متماثل یا متجانس یا متقارب
بهم رسند و هر دو متحرک باشند اول را ساکن کرده در دوم
ادغام کنند و این در قراءت ابی عمرو باشد و عاصم در دو
کلمه ادغام کبیر دارد یکی تامنا در سوره یوسف علیه السلام
ثانی ادغام کبیر دارد یکی تامنا در سوره یوسف اشمام لازم باشد و یکی دیگر
وچون نون اول ضمه داشت اشمام لازم باشد اما ادغام صغیر
ما مکنی در سوره کهف
آنست که اول مثلین یا
متقاربین یا
متجانسین

ساکن
باشد او را در دوم ادغام
کنند و اد ادغام کنند و ادغام صغیر
برد و نوع است یکی متفق علیه و یکی مختلف
فیه اما متفق علیه آنست که دو حرف بهم رسند و
مثلین باشند و سابق ساکن باشد اگر در کلمه و اگر در دو
کلمه باشند مثل یوجهه قد تبین و قلوبهم مرض اول در
دوم ادغام باید کرد مگر آنکه اول حرف مد باشد مثل
فی یوسف و قالوا وهم که ادغام روا نباشد و اگر اول
حرف لین باشد مثل عصوا و کانوا ادغام باید کرد و
از متفق علیه است ادغام دال در ذال مثل اذ ظلموا
ودال قد در تا مانند قد تبین و تا در دال مثل
طا مثل اثقلت دعوا الله و قالت طائفة و طا در تا
مثل احطت و فرطت و فرطتم اما اطباق
طا را در امثله مذکوره با
باید دانست
ادغام

ترقیق
گفته اند مکسور در وقف
باروم که حکم وصل خواهد
داشت و اگر غیر ساکن ما قبل مفتوح
باشد مثل الانهار و عشور اگر وقف باسکان یا با اشمام
شود تفخیم است و در قدیر ترقیق باید کرد و اگر وقف با
روم شود بحکم وصل دارد ما ساکن اصلی بیان که
و در حرف استعلا باشد مثل مصر و عین القطر تفخیم و
که در هود و تفخیم باشد و بعضی در مصر تفخیم و
عین القطر ترقیق گفته اند و میباید دانست که الف
در تفخیم و ترقیق تابع ما قبل خود باشد واقف شو

باب ششم در بیان های کنایه یعنی ضمیر مفرد مذکر
غایب مثل انه وله و به و فیه و آتیه و عقلوه
و شروه و هدیه و او باعتبار ما قبل و ما بعد
منقسم بچهار قسم میشود یکی آنکه ما قبل
و ما بعد وی هر دو متحرک باشد مانند
انه

نهیه
انفسکم
فیه
جمیع قرا باتفاق باصله خوانند
وصله آنست که اگر ها ضمه داشته باشد
با واو و اگر کسره داشته باشد با یا خوانند در وصل
و اگر وقف شود حرف صله با حرکت ساقط
شود و اگر ما قبل او و ما بعد وی هر دو ساکن باشند
مثل فالقیه الیهم همه قرا بعدم صله خوانند الا
در لفظ عنه تلهی که بزی راوی ابن کثیر باصله
میخوانند و ادغام عارضی باشد و حقیقت آن
بر قاری ماهر ظاهر است و اگر ما قبل وی متحرک
و ما بعد وی ساکن مثل به الله همه
قرا بحذف صله خوانند و اگر ما قبل وی ساکن
و ما بعد وی متحرک باشد مانند فیه
هدی و علیه ان شاء
همه قرا بعدم
صله

خوانند
الا ابن کثیر که او
در امثله مثل کوه و تبت یدا ابی
درهمه قرآن باصله خوانند و حفص راوی عاصم
در لفظ فیه مهانا در سوره مبارکه فرقان بموافقت ابن
کثیر باصله میخوانند و اگر این ها ضمیر ملحق شده باشد
بفعل معتل مجزوم مثل نصله و یؤده و یأته بعضی از
قرا بکسره مختلس و بعضی بکسره باصله و بعضی بسکون
خوانده اند و از عاصم بروایت ابوبکر سکون ها و از حفص
کسره باصله نقل شده بتمام

باب هفتم در بیان مد
وقصر بیان آنکه حرف مد سه است واو ساکن ما قبل مضموم
و یاء ساکن ما قبل مکسور و الف ساکن ما قبل مفتوح
مثل اوتینا و این الف مد ذاتی و اصلی حروف مد باشد
و زیاده بیک الف بسبب روا باشد و سبب
زیادتی مد بر مد ذاتی اصلی لفظی
یا معنوی و سبب لفظی
دو چیز است
همزه
و ساکن
و همزه بر حرف مقدم
خواهد بود یا مؤخر پس اگر مقدم
باشد مثل آدم و اوتی و ایمانا هیچ یک از قرا
اعتبار نکرده اند الا ورش راوی نافع که او اعتبار کرده و مد
میکند و اگر همزه مؤخر باشد منفصل خواهد بود یا
متصل پس اگر متصل باشد مانند جاء و سیئت و سوء
این را مد متصل خوانند و عاصم چهار الف مد میکند
و بعضی زیاده و کم کرده اند و قصر که عبارت از مد ذاتی
باشد روا نداشته اند و اگر منفصل باشد مثل انا انزلنا و قالوا
امنا و فی امرنا این را مد منفصل خوانند و همه قرا مد کرده اند
و در این نوع عاصم نیز چهار الف مد میکند و
هیچ یک از قرا قصر نکرده اند مگر ابن کثیر
که او و قالون قصر منفصلست و
ادسکوتی قصر
نقل

لازم است
اول استطاله و آن مخصوص بحرف ضاد است که در مخرج دراز
و معنی استطاله آنست که تا بمخرج لام میرسد دوم تفشی است و
میشود که در حروف شین میباشند و معنی وی آنست که در دهن منتشر
ان در حروف سیم انحراف است بکام بالا در وقت ادای آن حروف چهارم
میشود و آن در لام و را میباشند و معنی وی آنست
میل کردن زبانست و آن در حرف را میباشد و در مخرج اونکاه
تکریر است و آن در حرف را میباشد و معنی وی آنکه زود زود
کرار و صلاحیت تکرار دارد در بیخ زبان را در ادای مشدد پنجم
باید دانست تا مکرر گفته نشود و در کردن زبان نشود
بعمل آید پس محافظت باید کرد که آن سین
صفیر است و آن خاص بسه حرفست و معنی وی آواز
و صاد بی نقطه و زا و نقطه دار است گفتن ایشان آواز
انبعاث است که در وقت بیرون آید ششم لین است
میان دندانها پیش چون حروف موصوف بوی
و حروف واو و یا اند که آن واو
ساکن

ما
قبل مفتوح و ما قبل مفتوح هفتم
یای ساکن یا قبل مفتوح و مراد آنست که در وقت
مثل یوم و لیل و مراد آنست بفهم تا بعلاوه
کفتن ایشان لازم باید کفت بدانکه حروف استعلاء
در بیان تفخیم و ترقیق بدانکه حروف استعلاء
سبعه همه تفخیم اند و ترقیق ایشان روا نباشد
و حروف مستفله همه ترقیق اند و تفخیم بر ایشان
جایز نباشد مگر در دو حرف یکی لام و دیگری را
اما لام هر کاه در لفظ جلاله باشد بشرط آنکه ما
قبل او مفتوح یا مضموم باشد مانند هو الله
و آمنا بالله باتفاق جمیع قرا لام را تفخیم باید
خواند دیکر هر کاه لام بعد از صاد یا طا یا ظا
واقع شود بشرط آنکه حروف ثلثه مفتوح یا ساکن
باشند این لام را ورش راوی نافع تفخیم خواند
و منفرد است اما را از دو حالت خالی نیست
متحرکست یا ساکن پس اگر متحرک
باشد مفتوح یا
مضموم

یا مکسور
خواهد بود پس اگر
مفتوح یا مضموم باشد مثل
ربنا و رزقنا باتفاق همه قرا تفخیم است و
اگر مکسور باشد مانند رزقا باتفاق ترقیق
اگر ساکن باشد و ما قبل او مفتوح یا مضموم باشد خواه
سکون اصلی باشد یا عارضی مانند مرجع و ترجعون و خواه سکون
عارض مثل الخبیر و البصیر در حالت وقف باسکان محض یا باشمام
اما اگر ساکن اصلی باشد و حکم وصل دارد و اگر ما
همه قرا تفخیم کنند و اگر وقف بروم شود یا عارض متصل
ما قبل مکسور باشد آن کسره اصلی خواهد بود یا عارض و بعد از
خواهد بود یا منفصل پس اگر کسره متصل باشد و بعد سیوم
را در همان کلمه حرفی از حروف استعلاء باشد مانند قرطاس و فرقه
واقع شده باشد مانند ارصاد و مرصاد
و فرق کرد و ترقیق
ضب

اینجا
لفظ نباشد
تفخیم باید خواند مکرر در
فرق کرقاف او مکسور است ترقیق
نقل شده و اصل دراو تفخیم باشد و اگر کسره ما قبل
عارض باشد خواه ابتدا یکسره شود و خواه ما
قبل متصل خوانند کرد را تفخیم خوانده میشود
جهت همه قرا مثل الرحیم و اذکر و اگر کسره
قبل وی منفصل باشد الذی ارتضی ایضا
تفخیم باید کرد و اگر ما قبل را کسره اصلی متصل
و بعد از و حرف استعلا نباشد مثل حریر
و فرعون ترقیق باید کرد و اگر را ساکن باشد
و ما قبل او نیز ساکن باشد و ساکن فاصل
میان را و فتح ما قبل یا باشد مثل
خبیر و لا
ضب

ابتدای حلق است و آن مخرج همزه و هاست و الف را شاطبی نیز ازین مخرج میداند و دیگران از جوف میدانند **دوم** میان حلق است و آن مخرج عین و حای بی نقطه است **سیم** آخر حلق است و آن مخرج غین و خای نقطه دار است **چهارم** اول بیخ زبانست با کام بالا بعد از حلق و آن مخرج قافست **پنجم** بیخ زبانست با کام بالا بعد از لهات و آن مخرج کافست **ششم** میان زبانست با حنک بالا و آن مخرج جیم و شین و یای غیر مدیست **هفتم** کنارهٔ زبانست با بیخ طواحن بالا و آن مخرج ضاد نقطه دار است **هشتم** کنارهٔ زبانست با بیخ ضواحک و ناب و رباعیات و ثنایای بالا و آن مخرج لام است **نهم** سر زبانست با بیخ ثنایای بالا و آن مخرج نونست **دهم** نیز سر زبانست با بیخ ناب و رباعیات و ثنایای بالا و آن مخرج راست و در مخرج را زبان بر کام بالا میل میکند و آنرا انحراف میگویند **یازدهم** نیز سر زبانست با بیخ ثنایای بالا و آن مخرج تا و دال و طای بی نقطه است **دوازدهم** نیز سر زبانست با سر ثنایای بالا و آن مخرج ذال و ظاء و ثای سه نقطه است **سیزدهم** نیز سر زبانست با سر ثنایای زیرین و آن مخرج سین و صاد بی نقطه و زای نقطه دار است **چهاردهم** سر ثنایای بالا با شکم لب زیرین است و آن مخرج فاست **پانزدهم** میان هر دو لب است و آن مخرج با و میم و واو است و در واو لبها بهم نزدیک شوند و بهم نرسند و ضم نشود **شانزدهم** اندرون دهانست که آنرا جوف خوانند و آن مخرج حروف مد است که واو ساکن ما قبل مضموم و یاء ساکن ما قبل مکسور و الفست و بعضی از الف را بعضی ازین مخرج میدانند چنانکه مذکور شد **هفدهم** خیشومست و آن مخرج میم و نون است در حالت اخفا یا ادغام با غنه یاد کرد

باب چهارم در بیان صفات حروف بدانکه هر حرف را پنج صفت است و هر یک را ضدی هست اسامی صفات پنجگانه و اضداد اینست **اول** همس و ضد او جهر است **دوم** شدت و ضد او رخاوت است **سیم** استعلا و ضد او استفال است **چهارم** اطباق و ضد او انفتاح است **پنجم** قلقله و ضد او سکون است و حروف مهموسه ده اند مجتمع در ترکیب مشهور **فحثه شخص سکت** و معنی همس فرو داشتن آواز و نرم کردن اوست و حروف شدیده هشت اند مجتمع در کلمهٔ **اجد قط بکت** و معنی شدت سخت کردن آواز است که کشیده نشود و حروف **لن عمر** متوسطند و غیر این حروف رخوه اند و حروف مستعلیه هفت اند مجتمع در کلمات **خص ضغط قظ** موصوفند بصفت استعلا و

حروف مذکوره را مستعلیه از جهت آن گفته اند که در وقت گفتن ایشان زبان میل بالا کند و بلندی بهم رسانند و باقی حروف غیر این هفت حرف همه مستفله اند و معنی آن ضد استعلاست و حروف مطبقه چهار اند که آن **صاد و ضاد و طا و ظا** است و معنی اطباق انطباق زبانست با کام در وقت گفتن این حروف و غیر این چهار حرف منفتحه اند و معنی انفتاح در اینمقام آنست که در وقت گفتن بالای زبان برابر کام بیوشانند و غیر این حروف منفتحه باشند و معنی انفتاح کشودن زبانست از کام بالا و حروف قلقله پنج اند مجتمع در لفظ **قطب جد** و معنی قلقله جنبانیدن مخرج است در وقت سکون تا آواز بحرکت ماند و محافظت باید کرد چنانکه آنگه ... حروف موصوفند بصفت ... و باقی حروف ساکن ... صفت دیگر هست که ذکر آن نیز لازم است

نصبت

بنده
منزل کند در است بخو
بگشاید پیش کرد انه دست راست
اورا از رضا خود و دست چپ ورا از رحمت
خود پس گفت شود بآن بنده که این بهشت مباح ست
بوق قرآن بخوان و بالا رو پس چون بخواند بر بالا رود درجه
دیگر روایت شده از حضرت امام محمد باقر علیه السلام
حدیثی که مضمون آن اینست که هر که بخواند قرآن را
در نماز ایستاده بنویسد خدا تعالی برای او بعدد هر حرفی
صد حسنه و هر که بخواند در نماز نشسته بنویسد برای
او بعدد هر حرفی پنجاه حسنه و هر که بخواند در غیر نماز
بنویسد برای او بعدد هر حرفی ده حسنه در حدیث
دیگر وارد شده که هر که گوش بقرآن کند بنویسد
برای او خدا تعالی بعدد هر حرفی
یک حسنه و از حضرت
امام جعفر صادق

علیه السلام
روایت شده که هر که
بخواند قرآن را در مصحف نور
چشم او زیاده شود و تخفیف عذاب
از پدر و مادر او بشود اگرچه پدر و مادر هر دو کافر
باشند و احادیث که در باب تلاوت قرآن وارد شده
بسیار است بجهت رغبت باین قدر اکتفا نمود
و زیاده نشد والله اعلم باب اول در بیان اسماء
قراء سبعه و راویان ایشان قاری اول نافع مدنی است
دوم ابن کثیر مکی است سیوم ابو عمرو بصری است
چهارم ابن عامر شامی است پنجم عاصم کوفیست
ششم حمزه کوفی است هفتم کسائی کوفیست
و از برای هر یک از ایشان و راویان رمزی از جمل
قرار داده اند وآن هفت لفظ است حرف اول
آن لفظ از استاد و دو حرف دیگر از
دو راوی او است به
ترتیب مذکور و

وآن
هفت لفظ اینست
ابج نافع وقالون وورش دهز
ابن کثیر وبزی وقنبل حطی ابو عمرو ودوری
وسوسی کلم ابن عامر وهشام وابن ذکوان نصع عاصم
وبکر وحفص فضق حمزه وخلف وخلاد رست کسائی ابوالحارث
ودوری باب دوم در بیان دانستن دندانها بدانکه آدمی را سی و
دو دندان میباشد وآن بر چهار قسمت است اول ثنایا دوم رباعیات
سیوم انیاب چهارم اضراس اما اضراس بر سه قسم است اول ضواحک
دوم طواحن سیوم نواجذ اما ثنایا چهار دندان پیش است
دو از زیر و دو از بالا اما رباعیات آن نیز چهار دندانست در چهار
جانب ثنایا دو از چپ و دو از راست یکی از زیر و یکی
از بالا اما انیاب وآن نیز چهار است از
چهار جانب رباعیات دو از
راست و دو از
جب

یکی از زیر و یکی از بالا
اما ضواحک وآن نیز چهار دندانست
از چهار جانب انیاب دو از جانب راست
و دو از جانب چپ یکی از زیر و یکی از بالا اما طواحن
وآن دوازده دندانست بعد از ضواحک شش از
جانب راست و شش از جانب چپ از هر طرف سه
از زیر و سه از بالا اما نواجذ که آنرا دندان عقل
میگویند چهار است بطرف منتهی گردد وآن از بیست
بیست تا سی سالگی پیدا میشود بآن اعتبار [illegible]
میشناسند در باب سیم در بیان مخارج
حروف و مخارج بعضی از قرا بیست و هفت گفته اند
و بعضی بیست و نه و اصح بیست و نه است و بعضی
مخارج حروف را هفده گفته اند و اصح نزد
آن قرا هفده است

فقیر حقیر
بی بضاعت خاك قدم
زوار روضه رضیه عرش درجه
حیله محمد قاری که این رساله ایست مختصر
در بیان بعضی از قواعد علم تجوید قرآن مجید اگرچه این بنده
خاکسار ورزه بمقدار خود را قابل این تالیف نمیدانست اما امیدوار بلطف
حضرت الله گشته بنا بر مضمون بلاغت مشحون حدیث من تشبه بقوم فهو منهم خود
که مشابهتی بخادمان اهل علم پیدا کرده خود را در سلك ایشان منتظم کرداند پس رساله
شریفه موسوم شد بتحفة القاری و مرتب است بر مقدمه و دوازده باب و خاتمه

اما مقدمه در بیان فضیلت تلاوة قرآن بدانکه قرآن نازل شده بزبان عرب
پس رعایت زبان عرب در خواندن قرآن لازم باشد پس اگر کسی
رعایت نکند گویا که قرآن را بغیر زبانی که نازل شده
خوانده باشد و حال آنکه خدای تعالی
میفرماید که ورتل
القرآن
ترتیلا و از حضرت
امیر المؤمنین علی ابن ابی
طالب علیه السلام از معنی ترتیل پرسیدند
آن حضرت فرموده اند هو تجوید الحروف و معرفت
الوقوف یعنی تجوید بیرون آوردن حروف
از مخارج ایشان با صفاتی که از یکدیگر ممتاز
باشند چنانکه ذکر میشود دیگر آنکه قرآن
در روز قیامت خوانندهٔ خود را شفاعت
خواهد کرد چنانچه در حدیث وارد شده در
کتاب کافی عن یونس بن عمار قال ابو عبد الله
علیه السلام ان الدواوین یوم القیمة ثلثة دیوان
دیوان فیه النعم و دیوان فیه الحسنات و دیوان
فیه السیئات فیقابل بین دیوان
النعم و دیوان الحسنات
فیستغرق
النعم
عامة الحسنات و
یبقی دیوان السیئات فیدعی
یا ابن آدم المؤمن للحسنات فیتقدم
القرآن امامه فی احسن صورة فیقول یا رب انا القرآن
وهذا عبدك المؤمن قد کان یتعب نفسه بتلاوتی و
یطیل لیله بترتیلی وتفیض عیناه اذا تهجد فارضه کما
ارضانی قال فیقول العزیز الجبار عبدی ابسط یمینك
فیملاها من رضوان الله العزیز الجبار ویملا شماله من رحمة الله
ثم یقال هذه الجنة مباحة لك فاقرأ واصعد فاذا قرأ آیة صعد
درجه مضمون حدیث مبارك آنست که یونس بن عمار
روایت میکند از حضرت امام جعفر صادق
علیه السلام فرموده اند که دفتر روز
قیامت سه خواهد بود
دفتری که در و
نعمتها
باشد
و دفتری که در و ثوابها
باشد و دفتری که در و گناهان
باشد پس مقابله شود میان نعمتها و ثوابها
فنا کند نعمتها ثوابها را و باقی بماند دفتر
گناهان پس طلبیده شود بنده مؤمن از برای حساب
پس مقدم شود قرآن در پیش او به نیکوترین صورتی
پس قرآن گوید ای پروردگار من قرآنم و این بنده مؤمن
نست بود بازار اندازه نفس خود را بسبب خواندن
من و دراز میکرد شب خود را بر ترتیل کردن من
و اشك روان میکرد هر دو چشم او چون نماز تهجد
میکرد پس راضی کن خداوندا او را چنانچه
او مرا راضی کرده گفت پس
بگوید عزیز جبار
بنده

آیه
نباشد لب مینویسند
وگاه باشد که علامت پنج آیه ح و خمس
نویسند و علامت ده آیه ع و عشر نویسند اما
پنجم آداب متأخرین است هـ و یـه در متن قرآن مینویسند
و ح و خمس و ع و عشر هر کدام اختیار کنند بر حواشی مصاحف مینویسند
خاتمه در بیان لحن بدانکه لحن بر دو قسم است جلی و خفی لحن جلی آنست
که در کلمات قرآن یا در اعراب تغییری واقع شود و این هم کس را معلوم
گردد خواه قاری و خواه غیر قاری لحن خفی آنست که حروف از مخرج
خود بکماله ادا نشود یا خلل در صفات بهم رسد یا مد زیاده و کم شود یا
تخفیف در تشدید و تکریر در ادا بهم رسد و این هم کس را
معلوم نگردد الا استاد کاملی یا کسی که قرآن را از
استاد فرا گرفته باشد پس احتیاط تمام
باید کرد که در حین تلاوة
لحنی واقع نشود تا

تا
در خواندن قرآن
ماجور باشد و مثاب والله اعلم
الی الصواب **تتمه** بر ضمایر ارباب دانش
و اصحاب بینش پوشیده و مخفی نماند که اصلاح کار
مؤمنان و رعایت خواطر ایشان نزد اهل عرفان اعظم ارکان
ایمانست و بر قبایح پرده پوشی و بر فضایح خموشی از آداب
صلحا و متقیان فلهذا التماس این فقیر حقیر و این مذلل
کثیر التقصیر آنست که اگر سهوی یا ناملایمی در الفاظ یا
غلطی در قواعد تجوید واقع شده باشد و بر آن مطلع شوند
بذیل عفو بپوشند و در اصلاح بقدر وسع کوشند
و تالیف این رساله در سنه هزار و شصت
و هفت بعد از مراجعت
از حرمین الشریفین
بایران

بایران
در دار السلطنه اصفهان
در ماه مبارک رمضان بنابر التماس
جمعی از اهل ایمان در خانه مجتهد الزمانی
اعنی آخوند مولانا محمد باقر خراسانی صانه الله تعالی
عن حدثان الزمانی واقع گردید امید که کافه اهل ایمان از این رساله
مستفید و بهره مند گشته دایم تا زمان قایم بتلاوة کلام ملک علام
و سایر دین مبین و طاعات مقبوله و عبادات مستجابه قیام و اقدام
نموده همیشه در بندگی و رضای الهی بسر برده از اهل سعادة و رحمت باشند
و در عقبی همراه حشر با محمد و آل محمد باشند بحق محمد و آل محمد الحمد لله
اولا و آخرا و ظاهرا و باطنا و صلی الله علی محمد و آله الطیبین
الطاهرین تمام شد نسخه شریفه تجوید ابراهیم مصطفی القاری
بتاریخ چهاردهم شهر صفر المظفر سنه [illegible] در بلده کابل [illegible]
علی یدی اقل الخلیقة [illegible] عبدالله [illegible]
اللهم اغفر ذنوبه [illegible]

[illegible]

تجوید حکیم محمد قاری
بسم الله الرحمن الرحیم
حمد و سپاس و شکر بیقیاس واجب
الوجودی را جل ذکره سزاست که ذات پاک او از همه
جمیع اشیا منزه است و حقیقت بودنش در ادراک
عقول و اوهام و افهام مبراست سبحانه و تعالی عما
یقولون علوا کبیرا و صلوات وافیات و تحیات
بی غایات بر سید بشر و شفیع روز محشر آن [illegible]
آفرینش افلاک و آن مخاطب بخطاب لولاک لما خلقت الافلاک
و آن مفتخر بطغرای جان فزای کنت نبیا و آدم بین
الماء والطین و آن مختتم بتوقیع رفیع ولکن رسول
الله و خاتم النبیین و آل و اولاد طاهرین
او باد الی یوم المعاد **اما**
بعد چنین
گوید

کم کنند
اجتناب کردن میان عامل
از وقف کردن میان آخر او عمل کرده است و میان
و معمول و فعل و فاعل و ظرف و مصدر و خبر
از فاعل و مفعول و حال و خبر و میان مبتدا و
شرط و جزا و میان امر و جواب امر و میان صفت و موصوف
و میان صله و موصول و میان عطف و معطوف
و میان بدل و مبدل منه و میان مضاف و مضاف
و میان مؤکد و مؤکد و میان کان و اخوات
و میان مستثنی و مستثنی منه و میان قسم و جواب
الیه و میان اسمهای ایشان و میان ان و اخوات نکته کفته اند
ایشان و میان حروف و مدخول آن لا نوشته باشد و
قسم و میان کلمه که لا نوشته باشد و جز
فرق جز باشد میان کلمه که هیچ چیز مکتوب نباشد هیچ نوع
میان کلمه که لا مکتوب باشد لا در آن موضع
کفته اند که در کلمه که لا مکتوب باشد زیرا که
وقف نتوان کرد زیرا که خبر نوشته
میان مبتدا و خبر
شده مثل وقف
بر

بر
والذین اوتوا و
نصروا لا وابتدا از اولئک
وایضا میان مستثنی و مستثنی منه نوشته
میشود مثل وقف بر فسجد الملائکة کلهم
اجمعین لا وابتدا از کلمه الا ابلیس علی هذا القیاس و در کلام
که هیچ چیز مکتوب نباشد در حال ضرورت وقف توان کرد اما
اما ده موقوف وقف علیه باید نمود بابانکه نشر دیگر است که
تا آخرین جهت وقف علامت است وقف و قلا اصل
صلی است قف وقف بباید کرد و در بعضی مصاحف می نویسند
در این موضع وقف اولی است و در بعضی قلا علامت
و در آخر او تا آیت الکافرین اند
قیل لا وقف است یعنی بعضی کفته اند
در این موضع وقف نباید
که الا صل علامت
قف

توصل یعنی در این موضع تقف و
هستا اما وصل اولی است
صلی علامت الوصل اولی من الوقف
است یعنی در این موضع اگرچه رخصت وقف داده
اند اما وصل اولی است از وقف بنا بر این یعنی وقف وصل
وصلی یکی بود دیگر باشد و بعضی وقف و میان وصل و صلی
کذا نشته اند و کفته اند که صلی ضد وقف است و صل اولی
بالوصل است س سکته است و بعضی علامت سکته را
وقف مینویسند و بعضی لفظ سکته را درست مینویسند
وسکته یعنی اندک توقفی بنوعی که قطع صوت
نشود اما قطع نفس نشود و کاه هست که در یک موضع
دو سه مینویسند ج و صلی و صلی
و قف و صلی و صلی علامت این مینویسند
و بعضی اوقات

ازین
رموز مذکوره باز
مینویسند آن ابر حکمت رمز
خواهد دانست که جهت بعضی وقف باید در مصاحف
رمز دیگر است هی حسب عیب لب ه علامت
مینویسند ده علامت ده آیه است لب هر کاه کوفی و بصری در
است ی علامت آیه مستقی باشند همان هر کوفی و بصری
علامت آیه و ده میان ایشان بجهت کوفی و بصری
اگر اختلاف باشد میان ایشان مینویسند و جهت بصری مینویسند
مینویسند و از برای ده آیه علامت سیع اند لیس هر
آیه خ ب و مینویسند هر و علامت آیه بنا باشد
و ب موضع که بیش اهل بصره هر موضع که
نویسند و هر موضع
بیش اهل بصره
آیه

قواعد
چند از برای وقف
تعیین نموده و از برای هر یک
رمزی قرار داده و آن شش است لازم و مطلق
و جایز و مجوز لوجه و مرخص لضرورة و قلی و قیل وقف
لازم رمز او میم است و وقف لازم آنست که اگر وصل کنند فساد و ناخوشی در معنی کلام
وقف در آن کلمه که اگر وقف نکنند و کذلک حقت کلمة ربک علی الذین
وقف مثل و وقف بر کلمه و کذلک بلکه الذین کفروا انهم اصحاب النار ﴿م﴾ الذین یحملون العرش وصل کنند
که بعضی از جمله صفت اصحاب النار تصور میشود و کفر است
کنند پس کفر است چنانکه بیان کردیم لازم
مطلق رمز او طا است سبب آن در
و وقف مطلق آنست که وقف

بنا بعد کلمه از لفظ و ابتدا بما بعد کلمه
کرده ... آنست که مفید معنی باشد و ابتدا
از وقف و حوادث بنا باشد و ابتدا بما بعد آن
جایز رمز او جیم است یعنی مثل سیحة باید و وقف
و جانب و وصل هر دو بیکسان باشد مثل قوله
اذا
قالت ان الملوک

بلقیس باشد پس وصل باید کرد و محتمل است که قوله

وکذلک یفعلون
قرآن آیة افسدوها
ذلک عنکم اعزة اهلها اذلة
و جهت آنکه قول بلقیس باشد تنبیه
میکن است که قول خصی باید نمود و وقف مجوز
بر ای قول الحق بلقیس وقف باید نمود و وصل انسب
وقف مجوز رمز او زا است و وقف جهتی دارد و جانب وصل اظهر
است مثل قول باری تعالی و علی ابصارهم غشاوة و
وارج جهت آنکه قول باری تعالی و علی سمعهم و علی ابصارهم
بر علی سمعهم و علی ابصارهم عظیم ولهم عذاب عظیم
غشاوة و جهت وقف الدنیا و الآخرة
ز جهت وقف مرخص آنست وقف مرخص
لضرورة رمز او صاد است و وقف مرخص آنست
که میان دو کلام واقع شود که هر یکی تعلق
لفظی بیکدیگر داشته
باشند امّا

معنی
کلام
هر یک تمام باشند مثل قول باری تعالی
جعل لکم الارض فراشا و السماء بناء
کلام تمام و آن دو وجه ایست و هم تعلق بر جعل و این هر دو
ص جهت آنکه و انزل عطفست بر جعل لکم تمام اند و
کلام صله الذی است اما هیئات بناء و هر یک کلام تمام
معنی واکرچه تنگی میکنند در نیمقام رخصت کرده اند
وقف قلی و قیل رمز او قاف است و وقف در نیمقام از جهت آن
میگویند که بعضی در نیمقام وقف و وجه وقف
گفته اند چنانکه در کتب مطوله مذکور است علامت
وقف کذالک است یعنی در نیم ضعیف و لیکن نباید کرد و ل علامت
لا وقف است یعنی هیچ حکمی ندارد و بعضی گفته اند
لا وقف است بیعنی در نیم سا بقا مذکور شد
اینوضع بی حکم آن ندارد و بعضی گفته اند
که گفته اند که قاری باید
ک و ل الحاق قلیست فایده
که

وقف باید نمود جهت استراحت نفس وحسن ابتدا بما بعد آن ووقف منقسم بچهار قسم میگردد تام وکافی وحسن وقبیح **ووقف تام** آنست که کلمهٔ موقوف علیه تعلق بما بعد نباشد نه از روی لفظ ونه از روی معنی مثل وقف بر مالک یوم الدین وابتدا بایاک نعبد ووقف بر اولئک هم المفلحون وابتدا بان الذین کفروا تام از جهت آنکه گویند که کلام تمام است وتعلق ومناسبتی بما بعد ندارد وابتدا بما بعد توان نمود **ووقف کافی** آنست که کلمهٔ موقوف علیه را تعلق بما بعد باشد از روی معنی نه از روی لفظ مثل وقف بر ومما رزقناهم ینفقون ووقف بر وبالآخرة هم یوقنون وابتدا بر والذین یؤمنون کافی از برای آن میگویند که وقف در وی خوبست و خاطر

را کافیست و ابتدا بما بعد آن جایز است **ووقف حسن** آنست که کلمهٔ موقوف علیه تعلق بما بعد داشته باشد از روی لفظ واز روی معنی مثل وقف بر الحمد لله وابتدا برب العالمین حسن از جهت آنکه معنی مفهوم است در نفس الامر ووقف بر وی حسن است اما ابتدا بما بعد بدون اعادهٔ موقوف علیه حسن نیست مگر آنکه در سر آیه باشد که ابتدا بما بعد آن بدون اعاده جایز است و گفته اند ابتدا بما بعد بدون اعادهٔ موقوف علیه جایز است در آن هنگام که از ام سلمه رضی الله عنها واقعست که حضرت پیغمبر صلی الله علیه وآله بر سر هر آیه وقف میکردند و بدون اعادهٔ موقوف علیه ابتدا بما بعد آن مینمودند پس در این آیه که وقف حسن است وقف توان کرد وابتدا بما بعد آن نتوان نمود

ووقف قبیح آنست که مفهوم نباشد مثل وقف بر بسم از بسم الله ووقف بر مالک از مالک یوم الدین از جهت آنکه گویند که حاصل نشود و بر این قبیح از جهت آنکه از آن حاصل نشود معنی مفهوم نکردد و ابتدا بما بعد آن نتوان نمود و وقف بر ... قسم کردن جایز نیست مگر جهت انقطاع نفس و تبیین وجوه قرآن وابتدا بما بعد آن نتوان و موقوف علیه باید نمود و آنچه که گفته اند وقف بر آخر کلمه و اعادهٔ موقوف علیه در ... است که هر کجا موضع جایز نیست می ... اعاده موقوف علیه وقف کند وقصد اعاده موقوف علیه نکند وقف کردن جایز نیست بنابراین وجه وقف نتوان نمود نه آنکه مطلقا وقف نتوان نمود **مقصد دیگر** در بیان وقف وکیفیت آن بدانکه

وقف را در کلام عرب بوجوه مستعمل است و مشهور ومستعمل ده است اما مستعمل تر سه است اسکان و اشمام وروم **اسکان** آنست که کلمهٔ موقوف علیه را ساکن گردانند و ... ساکن گردانند در آخر کلمه حرکت ... آنچه از استادان این فن استماع افتاده آنست که کلمهٔ موقوف علیه را ساکن سازند خواه حرکت آن فتحه باشد وخواه ضمه وخواه کسره و جز ... و این مخصوص ... بعضی را اعتباری نباشد بعضی از حرکت هست حکم وصل دارد و ... بعضی از ... جایز نباشد و این اقسام ... **مقصد سیم** و وقف که منقسم ... در بیان وقف سجاوندی ... قواعد

و تنوین نیست بمیمی که در
تلفظ ظاهر کرد نزد با نون در یک
کلمه و دو کلمه و تنوین در دو کلمه مثل أنبئهم
و من بعد و محیط بالکافرین و بدل کردن نون ساکن و
تنوین بمیم نزد با از برای آنست که میم مواخی نون است و غنه و شارکست
در مخرج و بعضی از استادان گفته اند که چون نون و با در یکدیگر واقع شده اند
و بعد ایشان نیز بمرتبه ایست که اظهار شوند و قرب ایشان نیز بحدیست
که ادغام کرده نداز آنست که بدل بمیم کرده اند و درین هنگام که نون بدل بمیم
کردد اخفاء با غنه باید نمود **اخفا** پوشانیدن نون ساکن
و تنوین است نزد حروف اخفا و آن پانزده است **ت ث**
ج د ذ ز س ش ص ض ط ظ
ف ق ک نون ساکن
در یک کلمه و دو کلمه

تنوین
در دو کلمه
مثال ت أنتم و من
تاب و جنات تجری **مثال** ث ثانی
و إن تبتم و من ظلمات ثلث **مثال** ج
و من أنجیناه و من نجاة فصبر جمیل **مثال** د أندادا و من
کأسا دهاقا **مثال** ذ ذلک لینة و من ذریة و کأسا ذلک
مثال ز أنزلنا و من ذکر مبارکة زیتونة **مثال** س
تنسون و من سندس و قولا سدیدا **مثال** ش
أنشأ و من شاء و صبار شکورا **مثال** ص
ینصرون و من صلصال و عملا صالحا **مثال** ض
منضود و من ضل و قوما ضعفا **مثال** ط انطلقوا
الله و من طین و حیوة طیبة **مثال** ظ ینظرون
و من ظهیر و ظلا ظلیلا **مثال** ف و
انفسکم و من فضل و
بیوتا فارهین

ینقلبون و
من قول و ذو قوة لو
مثال ک منکم و من کان
و رسول کریم و اخفاء نون ساکن و تنوین
نزد این حروف پانزده گانه بمقدار قرب و بعد ایشان
است نسبت بیکدیگر پس هر چه اقرب بود اخفی
و اخفاء آن درین مقام جهت آنست که نون را با این حروف
نه چنان بعد مخرجست که اظهار شود و نه چنان
قرب مخرج است که ادغام کرده شود پس میان اظهار
و ادغام باشند **مثال** الف جهت آن ذکر نکرده
که الف همیشه ساکن و ماقبل مفتوح میباشد پس
هرگاه نون ساکن مقارن او شود التقاء ساکنین
فی غیر حده لازم آید **نکته** گفته اند که حروف منون
زاید و حرکت باشد و دیگری عوض نون
ملفوظ و تنوین رفع و جر در حال
وقف ساقط میگردد
و نصب در

حال
وقف بدل بالف
میشود **بدانکه** نون مشدد
مثل إن الله و الجنة و الناس و میم
مشدد مثل عم و لما و ثم هر جا واقع شوند
غنه باید کرد و میم ساکن هرگاه بحروف هجا رسد حکمش
سه حکم دارد **اخفا** و **ادغام** و اظهار اخفا نزد با
مثل علیکم بما کانوا و انبئهم باسمائهم **ادغام** نزد
میم مثل علیکم ما تعلمون یوسف و لکم خلق
علیهم من کل باب **اظهار** نزد باقی حروف الا نزد واو
و فا اظهر است مثل علی قلوبهم و علی سمعهم و آباؤهم
فهم قاتلون و اصحاب الجنة هم فیها خالدون
فصل پنجم در بیان احکام وقف بدانکه در لغت ایستادن
و بریدن است و در اصطلاح مقصد است **مقصد اول**
در بیان وجوه وقف بدانکه چون قاری را
ممکن نیست که قصه یا سوره را
بیک نفس تمام کند لابد
اختیار

من
یفعل ذلك هرجا باشد
و دال ساکنه نزد تا و آن در دو موضع
است در سورهٔ آل عمران اول من یرد ثواب
الدنیا دوم و من یرد ثواب الآخرة و ذال ساکنه نزد تا
مثل فنبذتها در سورهٔ طه و عذت در سورهٔ کافر و دخان و تا ساکنه
نزد تا و ذال مثل لبثت و لبثتم و اورثتموها هرجا که واقع باشد و یلهث
ذلك عاصم در لفظ اخیر بهمه در روایت ادغام نموده چنانکه گفته شد و دال ساکنه
ملفوظ نزد ذال در فاتحهٔ سورهٔ مریم مثل کهیعص ذکر رحمت ربك
فصل چهارم در بیان احکام نون ساکن و تنوین بدانکه
نون ساکن نونی را گویند که متحرك نباشد مثل مِنْ و اَنْ و
عَنْ و نون تنوین نونیست ساکن که در
لفظ آید در دو فتحه و دو ضمه و دو
کسره حاصل میشود

مثل خیراً
و علیمٌ و قدیرٍ و این
نون در حال وصل حاصل میشود
نه در حال وقف و در آخر کلمه میباشد نه در
وسط و در اسم میباشد نه در فعل و حرف پس هرگاه نون
ساکن و نون تنوین بحروف هجا برسند محکوم بچهار حکم میگردند اظهار
و ادغام و قلب و اخفا اظهار ظاهر کردن این نون ساکن و تنوین است
نزد حروف حلق و حروف حلق شش است ء ه ع ح غ خ نون ساکن در یك
کلمه و دو کلمه و تنوین در دو کلمه مثال ء أنبأ اذن و من آمن و الهةٍ الا الله
مثال ه منهم و من هاجر و جرفٍ هار مثال ع انعمت
و من علم و سواءٌ علیهم مثال ح وانحر
و من حاد الله و علیمٌ حکیمٌ مثال
غ فسینغضون و من غلٍّ
و ما جبرا [illegible]
مثال

مثال
خ و المنخنقة و من
خیرٍ یومئذٍ خاشعة و اظهار نون
ساکن و تنوین درین مقام جهت بعد مخرج
ایشانست نسبت بحروف حلق ادغام پنهان کردن نون
ساکن و تنوین است بحروف یرملون و حروف یرملون شش است
ی ر م ل و ن مثال ی من یقول و لقومٍ یؤمنون
مثال ر من ربهم و غفورٌ رحیم مثال م من مالٍ و صراطاً
مثال ل من لدنه و هدیً للمتقین مثال ن من ناصرین و حطةٌ
مستقیم مثال و و ان ابهم و جناتٍ و عیونٍ
نغفر لکم و ادغام نون ساکن و تنوین درین
هنگام جهت قرب مخرج ایشانست نسبت
بحروف یرملون بنوعی که
در مدغم فیه
تشدید

ظاهر
شود و در لام و را بی
غنه و در چهار دیگر با غنه و ادغام
بی غنه در لام و را جهت شدت قرب مخرج
نون است نسبت بلام و را فایده نون ساکن بنا بر
قاعدهٔ مذکوره هرگاه بواو و یا برسد ادغام باید کرد
اما چهار موضع که اظهار باید نمود واو در دو
موضع یکی صنوان و دیگری قنوان و یا نیز در دو
کلمه یکی الدنیا و دیگری بنیان و اظهار درین چهار
موضعست و سبب آنست که اگر ادغام کنند مشتبه
بمضاعف شود و وجه دیگر گفته اند که چون ساکن
با واو و یا در یك کلمه واقع شد انرا اظهار باید کرد که اگر
ادغام کنند سه حرف علت در یك کلمه جمع شوند
و اجماع سه حرف علت در یك کلمه
ثقیلست قلب بدل
کردن نون ساکن
و

در
تا ارباب اختلاف
و اتخاذ مثل اخذتم و
اتخذتم و در باب امثله مختلف فیه
عاصم بهر دو روایت باظهار خوانده و آن ذال
اذ است نزد شش حرف تا و جیم و دال و زا و سین و صاد
مثل اذ تبرّأ و اذ جعل و اذا خلوا و اذ زیّن و اذ سمعتموه و
و اذ صرفنا و دال قد نزد هشت حرف جیم و ذال و زا و سین
و شین و صاد و ضاد و ظا مثل و لقد جعلنا و لقد ذرأنا
و لقد زیّنا و قد سمع الله و قد شغفها و لقد صرفنا و
لقد ضلّ و لقد ظلمک و تاء تانیث ساکنه نزد شش حرف
تا و جیم و زا و سین و صاد و ظا مثل سبع سنابل کذّبت
ثمود و وجبت جنوبها و خبت زدناهم و انبتت
و حصرت صدورهم و کانت
ظالمة و لام هل نزد سه حرف تا
و ثا و نون مثل
یتّقون

و هل
ثوّب و هل ندلّکم
لام بل نزد هفت حرف تا و ثا و
سین و ضاد و طا و ظا و نون مثل بل تؤثرون
و بل زیّن و بل سوّلت و بل ضلّوا و بل طبع الله و بل ظننتم
و بل نحن و با ساکنه نزد فا و میم اما نزد فا در پنج موضع اول
و یغلب فسوف دوم و ان تعجب فعجب سیم و قال
اذهب فمن چهارم فاذهب فانّ لک پنجم و من
لم یتب فاولئک و نزد میم در دو موضع اول مثل
یعذّب من یشاء دوم و ارکب معنا عاصم در کلمهٔ ارکب
بهر دو روایت ادغام نموده چنانکه ذکر شد و فا ساکنه
نزد با در کلمهٔ نخسف بهم در سورهٔ سبا و را ساکنه
نزد لام مثل و اصبر لحکم هر جا
واقع شود و لام یفعل مجزوم
نزد ذال مثل
من

و فرّطتم
و ناچار است از ابقای
اطباق طا در امثلهٔ مذکوره و الف
لام تعریف در چهارده حرف ادغام شود و
الف لام را درین هنگام الف لام شمسی گویند و این چهارده
حرف اینست ت ث د ذ ر ز س ش ص ض ط ظ ل ن
مثل التّائبون السّموات الدّنیا الّذین الذّکر الرّسول الزّکوة السّلام
الشّمس و عملوا الصّالحات و لا الضّالّین الطّارق الظّالم اللّیل
النّهار و الف لام تعریف نزد چهارده حرف اظهار شود اگر چه درین
مقام جای آن نیست اما بنا بر مناسبت ذکر شد و این
الف لام را درین وقت الف لام قمری می
نامند و آن چهارده حرف اینست
ا ب ج ح خ ع غ ف ق
ک م و ه ی

مثل الانسان
البحر الجنّة الخلد و
العلیم الغفّار الحجار القمر الکبیر
المؤمنین الوالدات الهدی المتّقین و آنچه مذکور
شد از متّفق علیه بود و بعد ازین شروع میشود بر مختلف فیه
و آنچه عاصم بهر دو روایت و بیک روایت ادغام نموده ذکر آن خواهد شد
مختلف فیه و آنچه عاصم بهر دو روایت ادغام کرده آن نون ملفوظی طسم
دو کانست در میم و ثا را در ذال در کلمهٔ یلهث ذلک در سورهٔ اعراف و با را
در میم در لفظ ارکب معنا در سورهٔ هود و آنچه بیک روایت ادغام
نموده کران روایت بکر است و آن نون یس است در
واو و القرآن و نون در واو و القلم در حال
وصل و در وقف باظهار
یخوانند و ذال
را

دینا کرد حرف
مد یک الف مد طبیعی لازم
وادغام و مد صد هم اند مثل فی یوسف
وقالوا وهم اما اگر اول حرف لین باشد ادغام
باید کرد مثل عصوا وکانوا ویاء لینی در قرآن عظیم وفرقان
کریم بسیار نسیه وادغام متقاربین آنست که دو حرف که مخرج ایشان
بیکدیگر نزدیک باشند بهم رسند مثل الم نخلقکم در سورهٔ والمرسلات
لیکن در ابقاء صفت استعلای قاف وذهاب آن خلافست هر دو
وجه معمولست وذهاب اولی است ولام بل وهل وقل در
لام و را مثل بل [illegible] وبل ربکم وقل هم
وقل رب وهل لکم ولفظ هل در قرآن
مجید وفرقان حمید بسیار
نسیه وادغام
متجانسین

آنست
که دو حرف از یک مخرج
باشند بیکدیگر برسند از انجمله
ادغام ذال در ذاست در ذال وظا مثل اذ
ذهب واذ ظلموا ودال قد در دال وتا مانند
قد دخلوا وقد تبین واگرچه در [illegible] ذکر
دال قد شده اما مراد ادغام است تا [illegible]
دال عبدتم وحصدتم وکدت ومانند اینها
داخل باشد وتا [illegible] ساکنه در تا ودال وطا
مثل کانت تأتیهم واجیبت دعوتکما قال
طایفه مثال اول از امثله مذکوره مثال ادغام
مثلین است بمناسبت ذکر شد وتا وطا
مثل احطت وبسطت و
قرطت وفرطتم و

ستم نحن
پس ناچار است از
ازان **فصل سیم** در بیان
ادغام بدانکه ادغام بر دو نوع است کبیر
وصغیر ادغام کبیر آنست که اول از مثلین یا متقاربین
یا متجانسین که متحرک باشد ساکن کرده اند ودر ثانی ادغام کنند
مثلین ما سلککم ومناسککم **متقاربین**
نحو خلقکم ورزقکم **متجانسین** مانند [illegible] حدیثک
واذا النفوس زوجت واین در قراءت ابی عمرو است وعاصم ازین جمله
در دو کلمه ادغام کند **اول** در کلمهٔ ما مکنی در سورهٔ کهف
که اصل او ما مکننی بوده نون اول را ساکن کردن ودر دویم ادغام
کردند بیک نون مشدد نوشته میشود **دویم** لا تأمنا
در سورهٔ یوسف ودر لا تأمنا اشمام لازم
است واشمام درین موضع بهم
آوردن لبهاست بعد از
اسکان و
بنا

و بنا
بر اشمام ادغام لا
تأمنا ناقص باشد واصل اینکلمه
لا تأمننا بوده نون اول را ساکن کردن و
در دویم ادغام کردند وصورت کتابت بیک نون مشدد
نوشته میشود **وادغام** صغیر آنست که اول از مثلین یا متقاربین
یا متجانسین ساکن باشد ودر دویم ادغام کنند واین بر دو
قسم است یکی متفق علیه ودیگری مختلف فیه **اما** متفق
علیه ادغام دو مثل است خواه در یک کلمه باشند مانند
یدرککم الموت ویوجهه وخواه در دو کلمه مثل
واضرب بعصاک الحجر وما ربحت تجارتهم
مگر آنکه اول حرف مد باشد
که درین هنگام ادغام
نباید کرد

رسول الله
تفخیم باید کرد و اگر ما قبل
مکسور باشد مثل بسم الله و قل اللهم
ترقیق باید کرد و مکرر رای مفتوح یا مضموم مثل رحمة
و رزقوا یا راء ساکن ما قبل مفتوح یا مضموم خاه در اصل ساکن باشد
مثل المرء القربی یا در حال وقف ساکن کرده مثل بقره و سعر یا راء ساکن ما قبل ساکن
ما قبلها قبل مفتوح یا مضموم مثل البحر و الیسر و درین صورة مذکوره تفخیم باید کرد و اگر راء مکسور
باشد مثل رزق یا راء ساکن باشد و ما قبل مکسور که کسرهٔ اصلی باشد مثل فرعون
یا راء ساکن باشد و ما قبل یا یای ساکن باشد اعم از آنکه ما قبل مفتوح باشد
مثل خبیر یا مکسور باشد مثل قدیر و درین چند حالت
ترقیق باید نمود و مکرر راء ساکن ما قبل مکسور
که کسرهٔ غیر اصلی باشد مثل ارجع
وارجعوا یا
کسره

منفصل
باشد مثل الذی ارتضی
و یا بنی ارکب معنا بنا بر وجهی
که بکسر یا خوانده میشود یا راء ساکن ما قبل مکسور
که کسرهٔ اصلی باشد اما بعد از راء یکی از حروف استعلا در کلمه که راست واسط
حروف استعلا باشد و لیکن از حروف استعلا بسبب در کلمه که ابکسرهٔ اصلی واقع
شده سه حرف است صاد و طا و قاف صاد در سه موضع اول ارصادا لمن حارب
الله در سورهٔ توبه دوم مرصادا للطاغین در سورهٔ عم سیم و لبالمرصاد
در سورهٔ و الفجر و طا در یک موضع فی قرطاس در سورهٔ انعام
وقاف در دو موضع اول من کل فرقة در سورهٔ
نور دوم و کان کل فرق در سورهٔ
شعرا و درین صور مذکوره
تفخیم باید کرد مکرر در
کلمه

فرق
که اینجا خلاف کرده اند
بعضی تفخیم کرده اند بنابر اهل
قاعده که بعد از را حروف استعلا واقع شده
و بعضی ترقیق نموده اند بنابر آنکه را در میان دو کسره واقع
شده و هر دو وجه نزد قرا مستحسن و پسندیده است و باید دانست
که الف در تفخیم و ترقیق تابع ما قبل خود است یعنی اگر بعد از یکی از
حروف استعلا واقع شده باشد مثل و عملوا الصالحات و لا الضالین
تفخیم باید کرد و اگر بعد از یکی از حروف استفال مکتوب باشد مانند
مالک یوم الدین و بما انزل ترقیق باید کرد و تفخیم و ترقیق در الف
آنست که در حروف مستعلیه و حرف مستفله که الف بعد از و
واقع شده تفخیم و ترقیق زیاده باید نمود و آن زیادة
ازبرای الف نخواهد بود و اگر الف
بعد از راء مفتوح مثل
رازق یا بعد از
اللام

جلاله
تغلیظ مذکور مثل
ان الله و رسول الله واقع شده را
باشد پس تفخیم باید کرد و حروف مجهوره
جهر و شدید را شدت بجای باید بیاورد قاف غین
شود و کاف را که شدت باشد کاف فارسی شود و حروف
صفیر را صفیر بجای باید آورد تا بهم اله از مخرج خود
اخراج شوند و حروف قلقله را قلقله بجای باید آورد
کافی که در آنها باشند و اگر ساکن و قفی باشند قلقله
بیشتر باید کرد مثل یقتلون و من یاف و تطهرون و
و لا انبیا طور دیوه و الاسباب و الخلق و
زوج بهج و یلحدون و بئس علیا دو حرف
اخراف چون صلاحیت تکرار دارد خصوصاً
را که مشدد باشد مثل الرحمن الرحیم
ملاحظه تمام باید کرد که تکرار
واقع نشود و
تکرار

از
استادان
گفته اند که ایندو چون
میل میکنند بکنار زبان و سر زبان
در مخرج گفتن حرف میشود و میل اندرون دهن استطاله طلب
میکنند از آن سبب منحرف نامیده اند
درازی کردنست چون این حرف در مخرج خود دراز
میشود از آنجهت مستطیله گفته اند و آن خاصه
ضاد معجمه است و بعضی دیگر گفته اند استطال کردن
کشش کردنست یعنی ضاد کردن کشش چنانکه می
کشانند از مخرج خود تا مخرج لام و همه کس او را تمام
نتوانند کرد مگر کسی که زحمت بسیار کشیده باشد و
هرگاه توضیح و بیان در این مکان زیاده ازین نمی‌گنجد
رجوع برساله کبیر نمایند **فصل**
دوم در بیان حروف
مفخمه و مرققه

بدانکه
حروف مستعلیه همه
مفخم اند و ترقیق هیچ یک روا نیست
و آنچه متصف بصفت اطباق اند تفخیم زیاده
باید کرد و حرفی که متصف بصفت اطباق اند اطباق در
ایشان بجای باید آورد خصوصا صاد و طا اگر اطباق بجای نیاورند
صاد بسین و طا بتا مشتبه شود و ناروا است از انتفای اطباق
طا در مثل کلمه أحطت و بسطت و فرطتم و فرطت و در ابقای
صفت استعلا قاف در کلمه الم نخلقکم من ماء مهین در
سورة والمرسلات و ذهاب اختلاف کرده اند هر دو وجه معمولست
و ذهاب اولی است **بدانکه** حروف مستفله همه رقیق اند
یعنی همه باریک کنند و همه را باید گفت و تفخیم هیچ
یکی از ایشان نباید کرد مگر لام لفظ جلاله
که الله و اللهم است و
رسول الله

ثقیل و گران
از مخرج خود ادا میشوند
از آنجهت مصمته گفته اند و اهل
لغت گفته اند که منعست صیغه رباعی مجرد و
خماسی مجرد که همه حروف او مصمته باشند و هیچ یک از حروف
مذلقه در وی نباشند از آنست که عسجد و عسطوس رباعی گفته اند و حروف
مصمته بیست و سه اند مجتمع در کلمه ابجد حصن قاض سط شط
و هر کحت غذع و صفاتی که ضدیت با صفات ما تقدم ندارند
شش اند **اول** صفیر **دوم** قلقله **سیم** تفشی **چهارم** لین **پنجم**
انحراف **ششم** استطاله صفیر هست کردنست یعنی صوتی
که مشابه صوت طیور باشد چون در محل تلفظ باین
حروف صوتی که مشابه صفیر گنجشک
باشد از بیخ دندان ثنایا ظاهر
میشود از آنجهت
صفیر

گفته اند و
حروف متصف بصفت
صفیر سه اند صاد و سین و زا **قلقله**
جنبانیدن است چون این حروف در محل سکون در
مخرج خود میجنبند از آن سبب قلقله نامیده اند و حروف
متصف بصفت قلقله پنج اند مجتمع در ترکیب قطب جد **تفشی**
منتشر و پراگنده شدنست چون این حرف در مخرج خود پهن و منتشر
میگردد از آنجهت تفشی نامیده اند و آن خاصه شین است و پس
لین نرمی و نکوئیست چون این دو حرف که متصف بصفت لین اند به
نرمی از مخرج اخراج میشوند بنابر آن لین گفته اند واو ساکن ما قبل
مفتوح و یاء ساکن ما قبل مفتوح است انحراف بر گشتن است
چون زبان در محل تکلم باین دو حرف که متصف بصفت
انحراف اند که آن لام و راست از مخرج بوی
گردد و میل باندرون دهن
میکنند و بعضی
از

باید
کرد تا بکماله از مخرج ادا
شود و صفات مشهوره ده اند
هر پنج ضد پنج دیگر همس ضد جهر و شدیده ضد
رخوه استعلا ضد استفال اطباق ضد انفتاح اذلاق
ضد اصمات همس مرده داشتن آواز است چون در محل
تکلم باین حروف صوت ضعیفی بهم میرسد و نفس آن جاری میشود
و بستگی بهم نمیرساند چنانکه در ضعف منقطع میگردد
از انجهت مهموسه گفته اند و آن ده حرفست مجتمع در کلمه فحثه
شخص سکت و باقی حروف هم صفت مجهور دارند و
جهر آواز بلند را گویند چون آواز در محل
تکلم باین حروف بلند میشود و نفس آن
جاری نمیشود بلکه در ...
بلند بستگی
بهم

میرسد و
صوت منقطع میگردد
از انجهت جهر نامیده اند و آن نوزده
حرفند مجتمع در ترکیب ظل قو ربض اذ غزا جند
مطیع شدیده سختی را گویند چون این حروف از مخرج شود
بسختی ادا میشوند از انجهت شدیده نامیده اند و آن هشت حرفند
مجتمع در کلمات اجد قط بکت و باقی حروف بین از آن صفت رخوه دارند
و بعضی دیگر ما بین شدیده و رخوه میگویند و رخوه سستی را
گویند چون این حروف بسستی از مخرج ادا میشوند بنا بر آن رخوه گفته
اند و آن شانزده حرفند کرد خا و محض اند مجتمع در
ترکیب حسّ شخص هذو فظ فاض بدا
و پنج دیگر ما بین شدیده و رخوه
شمرده اند مجتمع اند
در لفظ

یعنی
نه همچنان سخت می
شوند که از شدیده باشند و نه چنان
سست میگردند که از رخوه باشند پس ما بین
شدیده و رخوه باشند استعلا طلب بلندی کردن
است چون زبان در محل تکلم باین حروف میل بکام بالا میکند
از انجهت مستعلیه نامیده اند و آن هفت حرفند
مجتمع در کلمه خص ضغط قظ و غیر این هفت حروف
هم صفت استفال دارند استفال طلب پستی کردن
چون زبان در محل تلفظ باین حروف میل بکام پائین
میکند بنا بران مستفله گفته اند و آن بیست و دو
حرفند مجتمع در ترکیب شرف محک کنج
ذعجمال اند وفتشر اطباق طبق
کردن و پوشانیدن ست
چون زبان در محل
تکلم

باین حروف
مثل طبقی میشود و کام
بالا را میپوشانند از انجهت مطبقه
نامیده اند و آن چهار حرفند مجتمع در ترکیب
صض طظ و غیر این چهار حرف هم صفت انفتاح دارند
انفتاح گشاده شدن است چون زبان در محل تلفظ باین
حروف از کام بالا گشوده میشود از آن سبب منفتحه گفته اند
و آنه بیست و پنج حرفند مجتمع در کلمه ثحخ الحرحش
قریع غنم ذیل سوق کفیم اذلاق طرف و تیزی هر چیزی را
گویند چون این حروف سر از طرف لسان و سر از طرف شفتین
اخراج میشوند و در مخرج خود خفیف اند و بسستی تام ادا
میشوند بنا بران مذلقه نامیده اند و آن شش حرفند مجتمع
در ترکیب فر من لب و باقی حروف هم صفت
اصمات دارند اصمات یعنی
ثقل و منع است چون
این حروف

فهاه
وبیاید دانست
که آنچه معتبر است نزد قرا حال
تلفظ در می آید مثل الف انا و الف بعد از
واو جمع مانند قالوا و واو اولئک و واو لاأوضعوا بسیار
چیز هست که در خط نیست و در تلفظ در می آید مثل واو
داود و یلوون و یستوون و ووری که این الفاظ بدو واو در
یک کتابت بیک واو مکتوبند و هاء کتابیه بنوشتن قیل است
که او را بیک حرف مینویسند و در حال صله در تلفظ ضمه
واوی و از کسره یای حاصل میشود که در صورهٔ کتابت
مکتوب نیست پس هرگاه ما قبل و مابعد وی هر دو متحرک
باشد مثل وله ذریة و فیه کل جمیع قرا اتفاق کنند
درصلهٔ آن و اگر ماقبل و مابعد هر دو سا[کن]
باشد مثل منه و الیه و علیه
الله هیچکس صله نکند
و اگر

ما
قبل متحرک و مابعد
ساکن باشد مثل به الله و اذا مسّه
الشر و نیز هیچکس صله نکند و اگر ما قبل ساکن
و مابعد متحرک باشد مثل فیه هدی و علیه اثنا هیچ
کس صله نکند الا ابن کثیر و حفص که راوی عاصم است موافقت کرده
بوی در لفظ فیه مهانا در سورهٔ فرقان و بیاید دانست که بعضی از
احکام مذکوره در بعضی از الفاظ مخصوص جاری نیست مثل
یؤده و نصله و نؤته و امثال اینها زیرا که بعضی بحرکت ها و صله
خوانده اند و جمعی بسکون ها و عدم صله قراءت کرده اند بدانکه
یرضه لکم در سورهٔ زمر در قراءت عاصم بغیر
صله خوانده میشود زیرا که اصل و یرضاه
لکم بوده بجهت حرف شرط
الف افتاده و ترتیب
آیه

آیه
کریمه بوبین ابتدا است
و ان تشکروا یرضه لکم
و هاء نفقه در سورهٔ هود هیچیک از
قرا صله نکرده اند یعنی که از اصل کلمه است نه
ضمیر و هاء لم یتسنه و لم تتسنه خواه بصیغهٔ
غیبت و خواه بصیغهٔ خطاب هرجا واقع
شود یعنی هیچکس صله نکند یعنی که اصل کلمه است نه
ضمیر مفرد مغایب مذکر و باید دانست هاء
سکتی که مذکور میشود اگرچه از اصل کلمه
نیست تا آن ها همیشه ساکنست خواه در
حال وقف و خواه در حال وصل و حرکت دادن
آن یعنی قرا غلط و مذموم است و
های سکت بسیار است
و شرح جزوی
و کلی

آن را
در کتاب نشر مذکور
ساخته و آنچه درین مختصر
مکتوب میگردد هفت موضع است
اول لم یتسنه در سورهٔ البقره دوم اقتده در
سورهٔ انعام سیم کتابیه چهارم حسابیه پنجم
مالیه ششم سلطانیه هر چهار در سورهٔ الحاقه
هفتم ماهیه در سورهٔ القارعه باب دوم
در بیان مستحسنات قراءت و آن مبنی بر پنج فصل است
فصل اول در بیان صفات حروف از جمله مستحسنات
و علما گفته اند که از صفات آنقدر واجب است
که حروف از یکدیگر ممتاز گردد پس
هر حرفی را صفات
مقرره نگاه
باید

ایم
ونزد مکی و شامی لم
یلد یک آیه است و باقی قرا
لم یلد و لم یولد مجموع را یک آیه دانسته
اند و تجوید این سوره بنوعیست که در سوره
حمد گفته شد پس باید که هر حرفی را از مخرج خود با صفات
مقرره اخراج کند و چنان تلاوت کند که ساکن را متحرک و
متحرک را ساکن نگرداند و لفظ احد که در اول این سوره
واقع است اگر وصل کنند باسم جلاله در آن هنگام نون
تنوین را کسره باید داد و بترقیق باید خواند و اگر در کلمه احد
وقف کنند و ابتدا بلفظ جلاله نمایند در هر دو حال بتفخیم قرائة
باید نمود و حرف دال که در آخر الفاظ این سوره مکتوبست
قلقله کنند و اگر بر آنجا وقف نماید قلقله زیاده
باید کرد و نون یکن را در لام له ادغام
بی غنه از برای جمیع قرا
بجا باید آورد

وحفص
که راوی عاصم است
کفوا را بضم فا و فتح واو
منونا خوانده و بکر که راوی دیگر عاصم است
و جمعی از قرا بضم فا و فتح همزه منونا بجای واو میخوانند
و حمزه بسکون فا و فتح همزه منونه خوانده اند در حالت وصل
و در حال وقف نقل میکند حرکت همزه را و حذف همزه میکند
که کفا باشد و بنزد وقف بدل میکند همزه را بواو مفتوحه که
بعد از وی الف باشد بدل تنوین و بسکون فا کفوا باشد و خلف
که راوی حمزه است بسکون فا و همزه منونه میخوانند وقفا و
وصلا و باقی قرا بضم فا و همزه منونه میخوانند فصل پنجم
در بیان هاء کنایه بدانکه هاء کنایه هر هائیست
که ضمیر مفرد مغایب مذکر باشد مثل
به وله وفیه و علیه و
نصروه و غلوه
واجتباه

استطالت
بیز مبالغه تمام نباید تا از
مخرج ظا اخراج نشود و صفیر نکند
تا مشتبه بزا نگردد بدانکه عاصم و کسائی مالک
باثبات الف خوانده اند که اسم فاعل باشد و باقی قرا بحذف
الف میخوانند که صفت مشبه باشد و ابو عمرو ادغام کرده میم الرحیم را
در میم مالک و مخیر است در مد سه الف و دو الف و یک الف
و باقی قرا باظهار خوانده اند و حمزه همزه لفظ ایاک و ایاک را در
وقف بتحقیق و تسهیل کالیا خوانده و باقی قرا در وقف بتحقیق
میخوانند و وصل مثل باقی قرا بتحقیق و روایت میکند و قنبل که راوی
ابن کثیر است لفظ الصراط را بسین خوانده و باقی
قرا غیر حمزه بصاد خالص میخوانند و
خلف که راوی حمزه است
کلمه الصراط را
و صراط را

را
باشمام خوانده یعنی خلط
کرده صاد را بزا چنانکه نه صاد صریح
باشد و نه زای صریح و خلاد که راوی دیگر وی است
الصراط را اشمام کرده و صراط را بصاد خالص خوانده و حمزه
علیهم را در هر دو موضع بضم ها خوانده وقفا و وصلا و باقی قرا بکسره
ها میخوانند و ابن کثیر بخلاف و قالون بخلاف عنه بضم میم علیهم در هر دو
موضع میخوانند و اشباع نیز میکنند چنانکه واوی از ضمه میم تولد کند
و باقی قرا باسکان میم خوانده اند بدانکه اسعدک الله تعالی
فی الدارین که سوره اخلاص مکیست و بعضی بر آنند
که مدنیست و نوزده کلمه است و شصت
و شش حرفست و این سوره
نزد مدنی و عراقی
چهار

اما اتمّ اهم ولابد است این انواع حقیقی این مواضع را درین مختصر ذکر کنند اول باء بسم الله را از مخرج خود که میان هر دو لبست یعنی از تری لب که داخل لبست اخراج کند و اگر از خشکی لب که بیرون لبست ادا کند گاه باشد که مشتبه شود بمیم و لبسم الله کویند و لبسم الله را مسم الله کوید و مشتبه با شود چنانکه فارسی زبانان به و پسم کویند و لبسم الله را بسم الله خواند و در سین رعایت صفیر کند تا بمخرج ادا شود و لفظ جلاله که ما قبل او مکسور است ترقیق بجا آورد و ملاحظه نمایند که را مشدد تکریر نشود و حرف ساکن را بحرف مشدد برند تا تشدید بفعل آید و ضمهٔ دال الحمد را اشباع نکند که واو تولد کند و همچنین کسرها را از اشباع نکند که یائی بهم رسد

رسد و کاف مالک را اشباع ندهد چنانکه صورت زیادتی بهم رسد که از مخرج بگردد و همزه را در هر دو موضع یای ایاک بزنند تا شدت بفعل آید و فتحهٔ کاف ایاک و ایاک را اشباع نکند که الف تولد کند و در کلمهٔ نستعین رعایت صفت صفیر در سین و همس در تا و استفال در هر دو بجا آورد تا سین بصاد و تا بطا مبدل نشود و در کلمهٔ الصّراط و صراط را در هر دو موضع رعایت صفت استعلا و اطباق نمایند تا صاد بسین و طا بتا مبدل نشود و نون انعمت را اظهار کند و در ضاد که درین سوره در دو موضع واقعست صفت استعلا و اطباق بجا آورد و صفت استطاله

چنانکه جمعی از قرّا بر آنند که اگر با این طریق تلاوت کنند هفت موضعست در سورهٔ حمد که شباهت باسم شیطان بهم میرسانند اول دولِ دوم هرب سیم کنع چهارم کنس پنجم تعل ششم بعل یعنی غرض ازین کلمات مذکوره آنست که دال الحمد را از آخر کلمهٔ الحمد جدا نکند و با اول کلمهٔ لله وصل نکند که دُلِ شود و ها را از لله قطع نکند و با اول کلمهٔ ربّ وصل نکند که هرب گردد و کاف را از مالک قطع نکند و بیوم وصل نکند که کیو شود و کاف را از ایاک قطع نکند و با اول نعبد وصل نکند که کنع گردد و کاف را از ایاک قطع نکند و بر نستعین وصل نکند که کنس شود و تا را از انعمت جدا نسازد و بر علیهم داخل نکند که تعل گردد و با را از غیر المغضوب قطع نکند و به علیهم وصل نکند که بعل شود و

و بعضی از استادان گفته اند که هرگاه کلمات مذکوره را کسی چنان خواند که دلِ و هرب شود شباهت باسم شیطان بهم میرساند با اینکه اسم شیطان در حمد بیست پس این تاکید و مبالغه ایست از جانب قرّا که چون صحت نماز بخواندن فاتحة الکتابست کمال احتیاط در تلاوت و قراءت آن بجا آرد چنانکه حرف ساکن را متحرک و متحرک را ساکن و مشدّد را مخفف و مخفف را مشدّد نکرده اند تا باعث نقصان و افساد نماز نشود و در بعضی از کتب قراءت که بنظر رسیده مکتوب بود که در حمد پنجاه و یک موضعست باید که احتیاط کند تا نماز او صحیح باشد ذکر آن باعث تطویل میشود

اول
سورهٔ جاپونمیل اسند
بلکه پیش ایشان ابتدا به بسم الله
در اول هر سورهٔ از سور قرآنی از جملهٔ لوازم است
و باقی قرّا ترک کرده اند و هرگاه خواهند بسم الله الرحمن
الرحیم را وصل کنند بسورهٔ چهار صورت محتملست اول
وصل طرفین دوم قطع طرفین سیم قطع اولی و وصل ثانی چهارم وصل
اولی و قطع ثانی و وجه ثالث اولی وجوه است و وجه رابع نزد قرّا قبیح
و ناپسندیده است فایده علمای قرّاءة گفته اند که نه سوره است که بسم الله
الرحمن الرحیم را با ایشان وصل نباید کرد اول سورهٔ محمد صلی الله
علیه و آله دوم لا اقسم بیوم القیمة سیم عبس و تولی
چهارم ویل للمطففین پنجم لا اقسم
بهذا البلد ششم لم یکن هفتم
الهاکم التکاثر
هشتم

ویل لکل
همزة نهم تبت یدا
ابی لهب فصل چهارم دربیان
اختلاف قرّاء سبعه در فاتحه و اخلاص بدانکه
سورهٔ فاتحه هفت آیه است بی خلاف و در تعیین آیه خلاف
کرده اند جمعی بسم الله الرحمن الرحیم را یک آیه گفته اند و
صراط الذین انعمت علیهم غیر المغضوب علیهم و لا
الضالین این مجموع را یک آیه دانسته اند و بعضی بسم الله
الرحمن الرحیم الحمد لله رب العالمین این مجموع را یک آیه
شمرده اند و صراط الذین انعمت علیهم را
یک آیه گفته اند و این سوره یکست و
جماعتی بر آنند که مکی و مدنیست
ودو نوبت

نوبت
نازل شده و این سوره
را فاتحة الکتاب و ام القرآن و سبع
المثانی و سورة الحمد گفته اند و این سوره صد
و چهل و دو حرفست و در نسخهٔ معتبری مکتوب بود
که این سوره صد و بیست و چهار حرفست و مجموع پیغمبران
صد و بیست و چهار هزارند هر که این سوره را بخواند خضر واهب
العطایا ثواب صد و بیست و چهار هزار پیغمبر او کرامت کند اللهم
ارزقنا تلاوته آناء اللیل و اطراف النهار و احشرنا مع
محمد و آله الابرار بحق محمد و آله الاطهار و چون بدون خواندن
این سوره نماز صحیح نیست بنابران واجب و لازم است بقاری
که این سوره را بتجوید و ترتیل بخوانند تا نماز صحیح
باشد یعنی باید هر حرفی را از مخرج مقرّرهٔ
خود اخراج کند و رعایت
تشدید و اعراب
آن

آن
نماید و پیروی صفات
انقدر واجبست که حروف
از یکدیگر ممتاز کرده شوند و مدّ واجب را بجای
آورد و در رعایت نظم قرآن کند و بعضی از استادان گفته
اند که بر قاری لازم است که در حال تلاوة هر کلمه را که بوصل
باید خواند مثل قل اللهم و رسول الله بوصل خواند و
هر کلمه را که بوصل نباید گفت نخوانند حروف آن کلمه را در آن
کلمه تمام کند بعد از آن شروع بکلمهٔ دیگر کند یعنی چنان
نخواند که حرف آخر کلمهٔ سابق را جزو اول کلمهٔ لاحق سازد
مثل یوق تیح تفسیر را فتح خواند و لکونه لاثم را
تلاثم گوید و موده بینکم را بینکم
قراءت کند و امثال اینها و این
نوع تلاوة کردن قبیح
و ممنوع است

رب
العالمین است و در
بعضی تصانیف خود ذکر کرده که
استعاذه را بعضی از واجبات شمرده اند اما آنچه
این فقیر از استادی که ذات ملکی صفات الواصل الی جوار رحمة
الله الملک هو مادة واجبی دایم در مقام صدق و رضا اعنی حاجی محمد
رضا حافظ حرم محترم علی بن موسی الرضا علیه افضل التحیة والثنا شنیدم که فرمودند
اصح و مفتی به آنست که از مستحسنات است و صیغهٔ ذی مذهب اصح اعوذ بالله
من الشیطان الرجیم است و زیاده بر این نیز جایز داشته اند و آن اینست اعوذ
بالله السمیع العلیم من الشیطان الرجیم و اعوذ بالله العظیم
السمیع العلیم من الشیطان الرجیم و اعوذ بالله
من الشیطان الرجیم ان الله هو السمیع
العلیم و استعیذ بالله من
الشیطان
الرجیم

نستعید
بالله من الشیطان
الرجیم ان الله هو السمیع
العلیم و آنچه فقیر از استاد خود
علمای قرائت شنیده است که اولی و انسب آنست
که اکتفا بصیغهٔ اول کنند زیرا که در سورهٔ مبارکهٔ نحل
همین واقع شده چنانکه ذکر کرده شد و اگر در حضور
قاری مستمعی باشد سنت است که بلند گوید و اگر
مستمع نباشد یا در نماز باشد آهسته بخواند و قبل از آن
و وصل آن بعد وی از قرآن خواه بسم الله و خواه
غیر بسم الله جایز است و بعضی گفته اند شرط ادب آنست
اعوذ بالله را وصل بسم الله و اسم جلاله و ضمیر
که راجع بحضرت باری تعالی باشد نکنند و فقیر این
وجه را از استادان نشنیده ام در
کتاب معتبر دیده ام که
از آداب
دور

دور است
که اسم شیطان ملعون
الرجیم را با اسم رحمن الرحیم وصل
کند **بیان** اسعدک الله تعالی فی الدارین که بسم
الله الرحمن الرحیم خواندن در اول هر سوره از سور قرآنی از
جمله لوازم است بنا بر قرائت عاصم و جمعی که با او متفق اند که ایشان را
اصحاب بسم الله گویند مثل قالون و کسائی و ابن کثیر الا سورهٔ برائت که
هیچ یک از قرا خواه در اول و خواه در وسط بسم الله گفتن را جایز نداشته
اند بلکه تأکید و مبالغه در ترک آن نموده اند زیرا که بسم الله
از برای امان است و در برائت امان نیست چنانکه حضرت
ملک جبار جل و عز اسمه میفرماید که فاقتلوا
المشرکین حیث وجدتموهم
و نیز میفرماید که وقاتلوا
المشرکین

کافة
پس اگر ابتدا بآیه
یا خمسی یا عشری یا حزبی یا
نصفی یا جزوی از سور قرآن کند مخیر است
که بسم الله گوید یا ترک کند اما در اجزای سورهٔ برائت
ترک اولی است و در کتاب معتبر مذکور بود که هرگاه در حال
تلاوت بآیه یا کلمه شروع کند که اول آن آیه جلاله باشد یا در
کلمه ضمیری باشد راجع بحضرت باری تعالی و اگر چه در سورهٔ
برائت باشد سنت است که جهت رعایت ادب و تعظیم
حضرت الله تعالی شروع به بسم الله کند و باید دانست
که خلاف است میان قراء در اول هر سوره ابتدا به بسم الله
کردن و ترک آن نمودن و عاصم و قالون و ابن
کثیر و کسائی که اصحاب بسم الله اند
ایشان ترک بسم الله در
اول

است
نه سبب لفظی که آن
همزه ایست منفصل که بعد از
حرف مد واقع شده و نه اگر سبب لفظی ملحوظ ایشان
نیست بلکه سبب معنوی مقصود ایشان است که آن
مبالغه در نفیست بروایت حمزه و قصد مبالغه در نفی شریک از حضرت
باری تعالی در کلمه توحید از برای همه قرا چنانکه گفته شد بدانکه هرگاه
که سبب مد از صفت خود متغیر شود خواه سکون مد و قصر جایز باشد
بنا بر اعتبار نا کردن بعارض و اعتبار آن پس اگر میم الم اول سوره
آل عمران را وصل کند بلفظ الله که بعد از وست در مد
میم همه قرا طول و قصر کنند بنا بر عدم
اعتبار بعارض و اعتبار
آن کلمه
و ان

و ان
جاء امرنا بحذف همزه
اولی در قراءت ابوعمرو در این حال
قصر اولی باشد که اثر سبب باقی نیست و اگر اثر سبب
باقی باشد مثل هؤلاء ان کنتم بابدال همزه اولی بنا در
قراءت بزی و قالون در این حال مد اولی باشد **فایده** بدانکه
در قرآن عظیم و فرقان کریم شش موضعست که همزه استفهام با الف
لام تعریف جمع شده و همزه الف لام تعریف را بدل کرده اند بالف
و آن کلمه آلذکرین است در دو موضع در سوره انعام
و الآن در دو موضع سوره یونس و آلله
در دو موضع یکی در سوره یونس
و دیگری در
سوره

سوره
نمل و در این مواضع
باتفاق همه قرا مد واجب لازم
باشد بجهت دفع التقاء الساکنین و این را مد
تفرقه و منقلب و مبدل گفته اند تفرقه جهت آن گویند
که این مد تفرقه کرده میان همزه خبری و استفهامی دیگر در
همزه استفهام مد میباشد نه در خبری و منقلب و مبدل
بالف شده و جمیع قرا متفقند در مد و تسهیل آن
و مراد از تسهیل اینجا همزه ثانی را کالالف ادا کردنست و تسهیل
در لغت آسان کردانیدنست و در اصطلاح قرا همزه
ثانی را میان همزه و الف خواندنست هرگاه همزه اول
مفتوح باشد **فصل سیم** در بیان اعوذ بالله
گفتن و بسم الله الرحمن الرحیم
خواندن و اگرچه بیان اعوذ
بالله در این باب مناسب
نبود

بنود
پرتوکار از جمله مستحسنات نیست
اما چون مقتنع بود تلاوتست و
بعضی از قرا بر وجوب آن رفته اند بنا بر آن
در این فصل ذکر شد **بدانکه** استعاذه کردن
در اول تلاوت علما سنت میدانند و اکثری از قرا
برآنند که اعوذ بالله گفتن در اول قراءت از جمله
مستحسناتست و بعضی گفته اند که از واجباتست و
مستند شده اند بآیه کریمه که در سوره مبارکه نحل
واقعست فاذا قرأت القرآن فاستعذ بالله من
الشیطان الرجیم و زین القرا و فخر القدماء
الواصل الی جوار رحمة الله الملک الباری مولانا
عماد الدین علی الشریف القاری کرکی
از اکابر دین مبین و عمده
قرآت کلام
رب

و قصر
با اسکان مراد از طول
مدّ تمام است که بنا بر قرائت عاصم
چهار الف باشد و توسط دو الف و قصر یک الف
و نقیه چهار الف کردن بخلاف از اشکال بنیت بعضی گفته اند بسماعی است
از استاد کامل مشافهة باید شنید و بعضی گفته اند که بعقد انگشتان معلوم
میتوان کرد مثلاً برای هر الف یک انگشت عقد کنند نه بسیار از روی آهستگی
و نه بسیار از روی سرعت چنانکه حد وسط را اختیار کنند و علی هذا
القیاس و بعضی از استادان گفته اند که هرجا مدّی باشد که طول و
توسط و قصر در آن جایز باشد سر الف تقدیر کنند و در توسط
دو الف و در قصر یک الف والله اعلم بالصواب
و گفته اند در هر کلمه که طول و توسط
و قصر جایز است و در آن
کلمه حرف مد
باشد

باشد
مثل نستعین طول
اولی است از توسط و توسط
اولی است از قصر و اگر بجای حرف مد
حرف لین باشد مثل شیء قصر اولی است از توسط و توسط
اولی است از طول اما آن سبب معنوی قصد مبالغه است در
نفی و آن از برای حمزه باشد مثل مد کردن در کلمهٔ وما کنت بجانب
الغربی و ما کان الله لیعذبهم و لا ینطقون و لا ریب و مانند
اینها هرجا نفی باشد بجهت مبالغه در نفی مد کنند و از این جمله است
مد تعظیم در کلمهٔ طیبهٔ توحید لا اله الا الله و لا اله الا هو
و لا اله الا انت که قاصران مد منفصل جهت تعظیم
و قصد مبالغه در نفی شریک از ذات مقدس
حضرت باری تعالی اینجا مد میکنند
که قصد سبب معنوی
است

وصل
المص کهیعص
و سورهٔ ص و بروایت حفص نون
یس و نون ن و یاء حروف مقطعه هم
مظهراند و احتیاج بیان نیست زیراکه هریک در اوّل
سوره مکتوبند و مد حروف مقطعه خواه مدغم و خواه
مظهرانه جمله واجبات بلکه قرّا تأکید و مبالغه در مد این
زیاده کرده اند چنانکه بر بیان وافی و توضیح کافی در رساله
کبیر مسمّی بتحفة القرّاء تحریر یافته مثال سکون عارض
مدغم مثل الحمد و الرحیم و ماتت اولوا الالباب و یوقنون
و نستعین در سبب هیچ لازم باشند همه قرّاء متفق اند در
مد آن بطریق اشباع و کسی را در آن خلاف نیست
و آنچه عارض باشد طول و توسط و
قصر در آن جایز باشد و
از جهت اعتبار
بعارض

بعارض
طول و عدم اعتبار
آن قصر و رعایت جانبین توسط
و این سه وجه گاهی باشد که وقف باسکان یا باشمام
کرده باشد در آخر اشمام در دو وآن دو وجه کنند بغیر از قصر
باشد زیراکه در روم اندک خفی چهار دانگ حرکت است و بابه داشتن
دو دانک چون بعضی از حرکت باقیست حکم وصل دارد از آنست که
در او بغیر از قصر نیست و اسکان در حرکات ثلث جایز است و اشمام
در ضمه می باشد و روم در کسره و ضمه هر دو میباشد پس در مثل
کلمهٔ نستعین در حالت وقف هفت وجه محتمل است طول و توسط
و قصر با اسکان و طول و توسط و قصر با اشمام و قصر با روم
و در مثل مالک یوم الدین چهار وجه طول و توسط
و قصر با اسکان و قصر با روم و در مثل
یؤمنون سه وجه طول
و توسط
و قصر

اشباع
حرکت بهم میرسد مثل
لربه کر از اشباع ضمه واو حاصل
شود و از اشباع کسره یا پس اگر بعد از ایشان
همزه باشد مثل وما ننزله الا بقدر وبه ازواجا منهم
باید کرد و این نوع مد را مد اشباع و سنت گفته اند و از جمله مستحسنات
شمرده اند و اگر بجای حرف مد حرف لین باشد و آن واو ساکن
ماقبل مفتوح و یای ساکن ماقبل مفتوح است پس اگر بعد از
ایشان همزه باشد متصل در یک کلمه مثل سوء و شیء در
حالت وصل بغیر از وصل نباشد الا ورش که راوی نافع است که او
در حالت وصل طول و توسط کند و در حالت وقف طول و
توسط و قصر است از برای همه قرا و اگر بعد از ایشان ساکن
باشد لازم خواهد بود یا عارض پس بهر تقدیر مدغم
خواهد بود یا مظهر اما لازم مشدد دو
لفظ است در قراءت
ابن کثیر

کثیر
هاتین واتینا الذین از
برای وی طول و توسط باشد و لازم
غیر مشدد حرف عین است در دو موضع در
فاتحه سوره مریم و اول سوره شوری را جمیع قرا را در آن طول
و توسط باشد در کتاب معتبری که قریب بهشت هزار بیت میباشد
در علم قراءت بنظر رسید در انجا مکتوب بود که حرف عین در
اول مریم و شوری است اگرچه بجای حرف مد حرف لین است
اما چون قرا حرف لین را بجای مجرای حرف مد دانسته اند پس
نزد اکثر قرا در لفظ عین مد طول و قصر باشد و بعضی توسط نیز کنند
جهت رعایت جانبین انتهى اما ساکن عارض مشدد در الکیل
لباسا وکیف فعلنا در قراءت ابی عمرو هر سه وجه
طول و توسط و قصر در وی از برای وی
جایز باشد و ساکن عارض غیر
مشدد مثل
البیت

البیت
والحسنیین الطول
والخوف در حالت وقف باسکان
یا باشمام در آنچه اشمام جایز باشد همان
سه وجه طول و توسط و قصر در وی جایز است و این نوع
مد لین بعضی از قرا از جمله مستحسنات است واما سبب
هرگاه سکون باشد لازم خواهد بود یا عارض پس بهر تقدیر
مدغم خواهد بود یا مظهر مثال سکون لازم مدغم مثل
دابه ولا الضالین والحاجونی وتامرونی و این نوع مد را
مد سکون لازم مدغم و مد عدل نیز گفته اند ومثال
سکون لازم مظهر مانند الآن در دو موضع در سوره
یونس و سکون لازم مدغم و مظهر هر دو در
حروف مقطعه میباشد و حروف
مقطعه حروفی اند که در
ابتدای سوره
وحمعسق

واقعند
وآن چهارده حرفند
وآنچه مد در ایشان لازم است
مشروط بسه شرطست اول آنکه بنای
هجای در حالت تلفظ بر سه حرف باشد دویم
حرف وسط حرف مد باشد سیم حرف ثالث ساکن باشد
پس در الف الم مد نباشد زیرا که وسط حرف مد نیست ودر عین
کرد در اول سوره مریم و شوری است خلاف کرده اند زیرا که حرف
وسط حرف مد نیست بلکه حرف لین است چنانکه در بحث
حروف لین مذکور شد و آنچه مد در ایشان باشد مجتمعند در
ترکیب نقش کصمل و آنچه مد در ایشان نباشد مذکور اند در کلمه
ره یطح مثال سکون لازم مدغم مثل لام الم والمص و سین
طسم دو کانه و بروایت بکر نون یس و نون ن در
واو والقرآن و واو والقلم مثال سکون
لازم مظهر مانند میم الم
والمص والمر و
ص

قطع سقف دهن و شکنهای کام بالاست **دوازدهم** بیخ سر زبانست با سر دو دندان پیش بالا و آن مخرج ظا و ذال معجمتین است و ثا مثلثه است و این سه حرف را لثوی گویند و لثه گوشت بن دندانست **سیزدهم** نیز سر زبانست با سر دو دندان ثنایای سفلی و آن مخرج صاد و سین مهملتین است و زای معجمه است و این سه حرف را اسلی گویند و اسله باریکی سر زبانست **چهاردهم** سر دو دندان پیش بالاست با شکم لب پایین و آن مخرج فاست و میم **پانزدهم** میان دو لبست و آن مخرج با و واو است غیر مدیست اما با از تری لب خیزد یعنی درون لب و میم از خشکی لب خیزد یعنی بیرون لب و در واو لبها بهم نیاید و این چهار حرف را شفوی گویند **شانزدهم** هوای فضای دهنست و آن

مخرج الف و واو مدی و یای مدیست و این سه حرف را هوائی و جوفی گویند **هفدهم** خیشوم است یعنی سوراخ بینی که غنه از وی بیرون می آید و آن مخرج نون و میم است در حال اخفا با غنه یا ادغام با غنه و این دو حرف را درین هنگام غنوی گویند فایده بدانکه آداب و طریق در امتحان دانستن مخارج آنست که آن حرف را ساکن کنند و همزهٔ مفتوحه در اول وی در آورند و بآن تکلم کنند تا در مخرج خود قرار گیرد مثل اَبْ و اَتْ و اَثْ و علی هذا القیاس الی آخر الحروف و مد که امتحان در ایشان ممکن نیست زیرا که ایشان را مخرج معین نیست

فصل دوم در بیان مد و سبب مد بدانکه مد متصل از جملهٔ واجباتست و مد منفصل اگر چه از جملهٔ مستحسناتست اما مناسب آنست که درین فصل ذکر شود و اشارتی بهر یک از متصل و منفصل در محل

محل خود کرده خواهد شد تا از یکدیگر ممتاز بدانکه حروف مد سه است الف ساکن ما قبل مفتوح و واو ساکن ما قبل مضموم و یای ساکن ما قبل مکسور و سبب مد دو است همزه و سکون و مد بر دو نوع است طبیعی و غیر طبیعی مد طبیعی عبارت از امتدادیست که حاصل از ذات حروف مد شود بعد از تلفظ بایشان بدون سببی مثل قال و قالوا و قیل و این نوع مد را علما و قراء یک الف مد تقدیر کرده اند و این یک الف مد را طبیعی و اصلی و ذاتی گفته اند و مد غیر طبیعی عبارتست از زیادتی این امتداد و آن زیاده را مد فرعی و عرضی و غیر اصلی گفته اند و قصر عبارتست از ترک این امتداد و ابقای مد طبیعی و زیادتی امتداد را لابد است از سببی و سبب لفظی باشد و

باشد یا معنوی و سبب لفظی دو چیز است همزه و سکون اما سبب هرگاه همزه باشد خالی از آن نیست که مقدم خواهد بود بر حرف مد یا موخر و اگر مقدم باشد مثل آمنوا و اوتی و ایمانا آمد او مخصوص است بقرائت نافع بروایت ورش و اگر موخر باشد خالی از آن نیست که مجتمعند هر دو در یک کلمه یا متفرق پس اگر حرف مد و سبب هر دو در یک کلمه جمع شده باشند مثل جاء و سوء و جیء آنرا مد متصل و واجب گویند و اگر حرف مد در کلمه باشد و سبب در کلمهٔ دیگر مثل بما انزل و قالوا آمنا و فی انفسهم آنرا مد منفصل سنت و جایز خوانند و بعضی از قراء درین مد قصر نموده اند اما عاصم را در متصل و منفصل چهار الف مد است پس نزد عاصم هر دو یکی تفاوتست و گاه هست که حرف مد از اشباع

رباعیات
که جمع رباعیه است
و انیز چهار دندانست دو از
حنك اعلی و دو از حنك اسفل از چهار جانب
ثنایا سیم انیاب که جمع ناب است که انرا دندان نیش
خوانند وان هم چهار دندانست دو از کام بالا و دو از کام پایین از
چهار پهلوی رباعیات چهارم اضراس که جمع ضرس است وان
بر سه قسمست اول ضواحك که جمع ضاحکست
که در وقت خنده نمایان میگردد از انجهت ضواحك گفته اند
وان چهار دندانست دو از بالا و دو از پایین از چهار جانب انیاب
دویم طواحن که جمع طاحن است که انرا دندان
اسیا گویند چون غذا بان نرم میشود
از انجهت طواحن گفته اند
وان دوازده
شش

از
بالا و شش از پایین از
چهار جانب ضواحك از هر جانب
سیم نواجد که جمع ناجد است که انرا دندان
عقل گویند بتقریب به بیست سالگی تا سی سالگی بیرون می
اید وان چهار دندانست دو از بالا و دو از پایین از چهار پهلوی طواحن
چون فارغ شد از اقسام دندانها که از جمله لوازم است شروع میشود در
بیان مخارج بدانکه مخارج جمع مخرجست و مخرج مکانی را گویند که حروف
از ان تولد کند و حروف هجا بقول صحیح بیست و نه است و مخارج
بمذهب اصح هفده است اول ابتدای حلق است از
جانب قصبه شش که ان مخرج همزه و هاست
دویم وسط حلق است و ان مخرج
عین و حاء مهملتین است
سیم آخر
حلق است

و این شش حرف را حلقی گویند چهارم اول بیخ زبانست

و
ان مخرج غین و
خاء معجمتین است با انچه محاذ
اوست از حنك اعلی و ان مخرج قافست
پنجم بیخ زبانست بعد از مخرج قاف با اندك فاصله
بانچه برابر اوست از کام بالا و ان مخرج کافست و این دو حرف را لهوی
گویند و لهات انگوشت پاره ایست که از بیخ زبان بجانب حلق
اویزانست که بفارسی انرا ملازه گویند اما قاف را غلصمی گویند و کاف را
غلکی و غلصمه اول لهات را گویند که بجانب حلق است و عکده آخر
لهات را گویند که بجانب دهنست ششم میان زبانست
بانچه برابر اوست از کام بالا و ان مخرج جیم و شین نقطه دار
و یاء غیر مدیست و این سه حرف را شجری گویند و
مراد از شجر اینجا کشادگی دهن است
هفتم اول کناره زبانست
کران را حافه گویند
از

جانب
چپ یا راست با انچه
برابر اوست از دندانهای اضراس وان
مخرج ضاد است و این حرف را ضرسی و حافی
گفته اند و حافه کناره زبان را گویند هشتم آخر کناره زبان
است با انچه برابر اوست از بیخ دندانهای بالا وان مخرج لام است
نهم سر زبانست نزدیک بمخرج لام با انچه برابر اوست از بیخ
دندانهای بالا وان مخرج نونست بعد از مخرج نون با اندك فاصله
با انچه محاذی وی است از بیخ دندانهای بالا وان مخرج راء بی نقطه
است و بعضی بر انند که پشت زبان دخل دارد در مخرج را دارد و این سه حرف
ذلقی گفته اند و ذلق تیزی و سر هر چیزی را گویند چون این سه حرف
از سر زبان اخراج میشود بنابران ذلقی نامیده اند یازدهم
سر زبانست با بیخ دندانهای ثنایای علیا وان مخرج طاء و
دال مهملتین و تاء مثناة فوقانیست و
این سه حرف را نطعی گفته
اند و مراد از
نطع

از بیخ دندانهای بالا وان مخرج نونست دهم سر زبانست بعد از مخرج نون با اندك فاصله با انچه محاذی ویست از بیخ

چهار و هفت

زبان
قایم نفس نفیسش
آراسته نظر آلهی و خاطر
شریفش مستعد انوار نامتناهی و ضمیر
منیرش بالهامات ربانی مزین و محل وجود ما جود
از کلفتهای جسمانی و المهای روحانی بعصمت
ابدی و حرز لم یزلی محفوظ و محروس باد بحق
محمد و آله الامجاد که الا ان اولیاء الله لا خوف
علیهم و لا هم یحزنون در یاد آورید استدعای خاص
التماس از آن مخدوم الانام مقتدای خاص
و عام نمود که انچه لازم شرع انور و طریقه
ائمه اطهر است در باب قراءت تحریر فرمایند تا
درین رساله درج کرده بسبب آن متین
و مطمح نظر و قلوب خاص و عام کردد
پس حسب الالتماس این فقیر
حقیر آن قدسی ذات
ملکی

صفات
ملاحظهٔ آن رساله
نموده فقرات با برکات از
نتایج افکار و ابکار آن فرخنده
آثار را بعد حمد و نعت مرقوم قلم میمنت شیم فرموده بودند اینست
انچه در شرع معتبر است در قراءت قرآن انچه واجب
مراعات او شرعا مراعات آداب است حتی تشدید بقول
مشهور بین العلما و از انجمله انچه مراعات آن لازم
است مراعات مد متصل را شمرده اند نه منفصل
و از انجمله است اخراج حروف از مخارج منقوله
بتواتر پس ضاد که مخرج او از اول حافه لسان
و ما یلی آن از اضراس است اگر اخراج شود از مخرج ظاء
که ما بین طرف لسان و طرف ادنی از ثنایا است
قراءت باطل خواهد بود و ظاهر
صحاب آنست که مراعات
صفات مقرره
در

غنه چون
جهر و همس و استعلا
و اطباق و نظایر آن شرعا نیست
واجب نیست بلکه از جمله مستحسنات
مکرر تمیز حرف بدون آن نشود و همچنین
ترتیل یعنی تبیین حروف زیاده از اقل واجب نه مبالغه با حفظ و
وقوف و ادای حروف و علم وقف مادام که
مستحسنات است و وقف و حاصل باشد واجب یا قبیح
محافظت بر نظم قرآن و انچه قرا آنرا واجب یا قبیح گفته
نیست یعنی شرعی و انچه تصریح
اند یعنی شرعی قصد نکرده اند چنانچه پس وقف
بان از محققان ایشان منقولست پس جایز
در مواضع وقف چون وقف تام پس نیست
تفصیلی که مقرر است نزد قرا از مقوله مستحب
انتهای کلامه اعلی الله
مقامه و این سرگشته
بادیه

سرگردانی
و گم گشته وادی
نادانی چون این فقرات با برکت
را در رساله کبیره ذکر کرده بود اقتدا بان
مقتدا و پیروی بان هادی راه خدا نموده در
رساله صغیره نیز مکتوب ساخت و واجبات
را جدا و مستحسنات را جدا ذکر نموده **باب اول**
در بیان واجبات قراءت و این مشتمل بر پنج
فصلست **فصل اول** در بیان مخارج و لوازم آن
بدانکه از جملهٔ واجبات آنست که مخارج حروف را
بداند و پیش از دانستن مخارج معرفت اقسام
دندانها از جملهٔ لوازم است و آن بر چهار
قسمست **اول** ثنایا که جمیع آن
چهار دندانست از پیش دو از بالا
و دو از پایین **دوم**
رباعیات

شماست
کسی که بگیرد قرآن را و نیز
که تعلیم بدهد قرآن را اهل الله وخاصته
وکسی که تعلیم ... اهل القرآن اهل الله وخاصان وبندگان ... فرموده که
فرمود که اهل قرآن اهل خدا وخاصان ... بیاید ... و طرفی ... با کسی که ...
یعنی اهل قرآن ... المتین طرفی ... بدست شماست ... بسبب رحمت
القرآن حبل الله ... یعنی قرآن ریسمانیست ... محکم ... که قرآن
فتمسکوا به یعنی ... بدست شماست ... ادا ... تعلیم ... چون لیس واجب
الهی ... نجات شماست ... لغات نازل شد که قرآن ... لغت عرب ... نمودن و
با فصح ... باشد تلاوت وقرائت ... ترتیب روی ... کلمات ... اعراب
هر حرفی را از مخرج خود واجب ... نمودن و آنکه خود
وتشدید ومد ... آداب ... صحیح ... قراءت
نتوانند ... بجای آورد ... تدبر
از

صلوات
فرستند و از
براى او استغفار کنند ... از و
واگر ... ختم ... بجهت آمرزش قرآن
باشند ودعای ... براى او وطلب ... و دنیا ... گفت
کنند ودعاى ... مستجاب شود ... آسمانها ... از کلام الله
بهتر باشد ... براى او ... در میان ... روا باشد ... و فرمود رحم
ست و از ابى عبدالله علیه السلام ... هر حرفى ... کنند ... و
هر که استماع قرآن کند ... علیه ... وآله ... اشرف و
از براى او ... بنویسند ... صلى الله ... القرآن یعنى بخوانند قرآن
برساند ... حسنه ... آنست ... که ... قرآن
که ... اشرف امتى ... حملة القرآن
کرامت ... من تعلم ... آخر
وعلمه ... بهترین ... یعنى

اساتذ
استادان سلیقه
صاحب ... موافق قواعد علم
رفتن قرآن ... استادان این فن
عرب وقوانین قراءت وتلاوت ... تجوید و
تعلیم ... زیاده ... مثل همس و جهر و استعلا و
متاب ... وصفات ... مقرر ... تفخیم وترقیق ... قراءت
واظهار واخفا ... واجب ... ثواب خواهد
وغیر آن ... مستحسنات ... چنانکه ... هزار وشصت
بعد ... رعایت ... سبب ... رساله ... هادی الله
مذکور ... حقیقی مؤلف این ... معظم ... زاده
وهفت ... بعد ... بجاور ... مشرف ... و موافق لطیفه
شرفا ... تعظیما ... زیارت ... اصفهان
مراجعت ... باز ... دار السلطنه ... واقع شد
ورساله ... تالیف ... رحمین الشریفین در قراءت
عاصم ... الهی واختتام
درحرم ... بعد ابتدا
درحرم

حضرت
رسالت پناهی
صلى الله علیه وآله واقع بلا ل
شد بعد بنظر ... مطلع ... کنز حقایق
افضال ... دانش ... دقایق مفتاح انوار ... ملة
آفرینش ... زهد وتقوى ... مسائل ... سلطان
مرکز دایرهٔ ... ایقان ... عالیشان
وایمان ... زمان ... فضلا ... دین مبین اعلم
المحققین برهان ... اعظم علما ... حقایق الدقایق فی
فقهاى متقدمین ومتاخرین ... شدید المؤید
اصول الدین فیاض ... المستر ... مجتهد الزمانی
من عند الله ... الملک الثانى ... الله من
محمد باقر خراسانی ... ضاعف ... امید
حادثات الزمانی
کردایم تا

بسم الله الرحمن الرحیم
شکر و سپاس و ستایش
بیقیاس مر قادری را و حکیمی را سزد و شاید
که بمقتضای قدرت کامله و اقتضای
حکمت بالغه ارسال رسل و انزال کتب بر
ما ضعیفان و گنه‌کاران نمود و از میان
رسل حضرت سید المرسلین و شفیع المذنبین
را برداشت که ولسوف یعطیک ربک فترضی
و از میان کتب قرآن عظیم و فرقان کریم را
برافراشت که لو انزلنا هذا القرآن علی
جبل لرأیته خاشعا متصدعا
من خشیة الله صد

هزار
صلوات صلوات
نامیات و تحفه تحیات
زاکیات بروضه منوره و مشهد
معطر خاتم النبیین و رحمة للعالمین اعنی
محمد مصطفی صلی الله علیه و آله و مرقد مطهر و ضریح
مقدس ولی حضرت رب العالمین و وصی اکرم الاولین و الآخرین
اعنی علی مرتضی و اولاد اطهار و اخیار ایشان که بزرگان
بارگاه احدیت و مقربان درگاه صمدیت اند صلوات الله
علیهم اجمعین باد اما بعد چنین گوید فقیر حقیر کثیر التقصیر المذنب
المحتاج الی عفو ربه العالمین ابن ابراهیم مصطفی القاری
که نزد ارباب دانش و اصحاب بینش روشن و
مبرهن است که بعد از معرفة الله افضل
طاعات و اکمل عبادات
قرآن است و

صحیح بنا
بر تجوید نیست
قرآن و آن در دست نیست
الا بدانستن مخارج و رعایت
صفات مفرده و پیروی قواعد معتبره بنا بر
آن رساله کبری مسمی بتحفة القراء در قرائت عاصم در حرمین
الشریفین تألیف کرده چون عبارت و کتابت تطویل
داشت جمع را بسبب کثرت علایق و عوایق وقت و
فرصت آن نبود که رجوع بآن نمود تا از آن بهره‌مند و
مستفید گردند لهذا باقلة بضاعت و علم استطاعت
رساله صغیره در واجبات و مستحسنات تألیف نمود
و مسمی بتحفة الابرار گردانید و مرتب ساخت
بمقدمه و دو باب و خاتمه
والله الموفق للسداد
و منه

الهدایة
و الارشاد مقدمه
در بیان فضیلت و تلاوت
قرآن و آداب تعلیم آن بدانکه در کافی کلینی
حدیثی صحیح نقل کرده که حضرت رسول صلی الله
علیه و آله فرموده‌اند که قرآن خوان بهر حرفی
از قرآن حمید و قرآن مجید که میخواند اگر در
نماز است ایستاده هر حرفی را صد حسنه و
اگر در غیر نماز است با طهارت بیست و پنج
حسنه و بی طهارت ده حسنه بدهند و از
حضرت امام حسین علیه السلام منقولست
که هر که در شنیدن کلام ملک علام
کند فرشتگان تا وقت
صبح براو

در محاسن قرآءت

وشبیه سکون تا
واو و سین است از حرف و حرف
جستن است که بکسر راء و سکون
یتغاشی که بکسر شین و ضم نون بفتح
کاف را ادغام عن یعمل باشد قرآن باشد عین و علت
سکون میم بلخ خوانند فادمیدن اوازیدن و
نفتح نون و تخفیف را مشدد کردانند غنغنه بتقطیع
مهموس را مهموز خوانند باندر ترجیع و در تعویق
حروف مصوت و ترعید ای لیس نفتح عین و سکون نون
است و تطویل یعنی گفتن غنغنه تقطیع نفتح تا و سکون
عین را بمخرج الف کشیدن اواز است تصعیف در هم
میم در هم حروفست تعجا ترعید لرزانیدن
خاییدن اواز است ترجیع نفیر دادن
اواز است کردانیدن تعویق
میان کلمها

دمر نا تطویل
زدن نا او از آن
در از کشیدن آواز است و فاید
وانجمله از معایب است تا عطلب رسد
از آن احتراز باید کرد قرآءت یاد کنیم هشت از خیر
وبعضی از آن اینکی تمکین بود بتجوید است و ترتیل
از محاسن بعد تمکین ادا کردن حروفست و ترتیل
آنکه تحسین بود کردانیدن کلمهاست بانتقویر
بتجوید خالص کردن اداکردن از تبیین ازینجمله تحقیق
قرآنست و تحسین تسهیل باز تبیین قرآن در حرکات و
وتفویت بزرکی داشتن قرآن و تفویم درست
ای عزیز توقیر و تشدیدات و مدات تفخیم و ترتیل
سکنات و حقهای کلمها و حروف تبیین حروف
اداکردن حقهای بکرداند تفرد در
خارج قرآن تبیین را

ظاهر و
مبین کردانیدن
حروف را بصفات محاسن قرآءت
تحقیق حروف و این جمله از محاسن القواعد
او اداکردن وامر اعمال بهذا اوستاد مبینست
استاد رحمه الله قرآن بمنزله
فی القرائت وفی الواقع هر قاری که قرآن بقانون
ور وح وی قاری و هر محاسن قرآءت
که مذکور شد از محاسن باشد چنانچه
نماید و از معایب وی محترز باشد
که روح مجلس را سانیده باشد پس در
وجه زنده کردانیده باشد و حال انکه
روز جزا قرآن با او بیاید و راضی باشد
حروف و کلمهای وی را از ود در زمین
و خطا بتفاوت و سراحسن نماید انکسانی که
اهل الله وقرآن خواند
اند

حق و
خواندن کردانده را
واجب که الذین آتیناهم الکتاب یتلونه یعنی آنکسا
بهشتکه اولئک یؤمنون به باشد تلاوت
حق تلاوت اولئک که حق خواندن او باشد و بکلام و
که قرآن نوعی ایمان بخدا دارند واجب بود
نمایند آنجماعت اند که ایمان بکلام وی دارد و ایشان
و هرکه ایمان بخدا و بکلام وی دارد بر آنکه این
او را بهشت خدای رحمت کناد برانکه اجتهاد بجای
نکه دارد و در تلاوت قرآن نهایت اجتهاد ادا کنند
آرد و عزت قرآن را و تعظیم وی از جمله واجبات داند
والسلام علی من اتبع
الهدی

حفص داشت
یعنی حفص که راوی ع
امام عاصم است ادغام نمی
کنند در بل ران بلکه سکته
میکنند ⁂ **نظم** دال قد با ذال اذ در تا و ظا ادغام
دان ⁂ قد تبین اذ ظلمتم وامثال هر دو خوان ⁂ تاء ساکن که
کن ادغام اثقلت وفی شدید ال ⁂ همچو ادغام الم نخلقکم
ای ارکب حال ⁂ یعنی همچنانکه قاف ساکن را در کاف
دیگر ادغام میکنی ثاء ساکن را در ذال
ادغام کن مثل اجیبت دعوتکما ⁂ **نظم** ما قبل لام الله
اگر فتح است و ضم تفخیم خوان ⁂ ور بود مکسور جز
ترقیق حکم او بدان ⁂ یعنی اگر ما قبل لام الله مفتوح
باشد مثل قال الله یا مضموم باشد مثل فادعوا الله
تفخیم با بخوانند و اگر مکسور باشد مثل فلله بر ترقیق
آیا بخوانند ⁂ اگر بود مفتوح و گر مضموم
از تفخیم خوان ⁂ ور بود مکسور
تا ترقیق است [illegible]

هفت باشد
حرف استعلا [illegible] اشد
وعین و خا زان زیادت قاف و **طا** و **ظا**
اشمام نتد وقفا است و دیگر **صاد** و **ضاد** جایز است
لیک با اعراب ممنوعست ای صاحب آن روم بین ⁂
با اعراب ممنوعست ترجیح قرا غیر ⁂ یعنی وقف
جایز نیست عند التوقف بعضی قراء اشمام و روم
مضموم را مثل نستعین و بعضا ناسکان [illegible]
الا آنکه مشدد باشد و در مفتوح روم
[illegible] باشد مثل لله در مفتوح روم جایز نیست
عین و [illegible] مخرج [illegible] دوصل **نظم**
بعد [illegible] ⁂ [illegible] جیم [illegible] و شین و یا
کاف [illegible] ⁂ از یکی سوی [illegible] صاد و قاف
تا اقصی اللسان ⁂ سوی عاضر [illegible]
امتحان ⁂ [illegible] باشد [illegible] اصلی نون
وراو لام [illegible] از راس
لسان [illegible]

القرآن ⁂
مفتوح مثل ربنا و مکسور
مضموم ⁂ مثل [illegible] بعد را ساکن و
مثل غیر المغضوب ⁂ یعنی اگر راء ساکن [illegible] مفتوح
ما قبل او فتح است وضم ⁂ خوان تفخیم [illegible]
بعد مکسور [illegible] تفخیم [illegible] ترقیق [illegible]
مثل [illegible] مضموم باشد مثل [illegible]
مکسور باشد [illegible] تفخیم [illegible] یعنی اگر [illegible]
شود در وقف [illegible] ساکن [illegible]
[illegible] است ⁂ [illegible] ساکن [illegible]
درحال وقف تفخیم [illegible] باشد مثل [illegible]
یاء ساکن و کسره [illegible] باشد [illegible]
باشد مثل [illegible] ترقیق [illegible]
و یاء کسره [illegible] **نظم** [illegible]
اکر کسره است [illegible] خوان [illegible]
استعلا [illegible] تفخیم [illegible]
مطلقا [illegible] ترقیق [illegible] است
[illegible]

کاف و **ق**
اگر خواهی که گردانی **ط و دال**
عیان ⁂ جمله از علیا الثنایا دان
و آن ز راس اللسان ⁂ ظ و ذ و ثا و دال هم از راس
لسان التقین ⁂ که با طراف ثنایای علیا ⁂ و زای که بعد با
اسله ظاهر میشود بین الثنایا و علا ⁂ لیس اطراف ثنایا با بطون
سفل لب ⁂ فا و واو و میم از هر دو لب ⁂ ف از
دنباله های پیش و اندرون لب زیرین ⁂ مخرج آن هر سه
لیک از [illegible] است [illegible] مخصوص ⁂ **نظم** مخرج آمد
این ابیات من ⁂ تا بخوانی [illegible] و املحان ایمن
هر که برخواند [illegible]
ما فرستد والسلام ⁂ **[illegible]**
دان کنون [illegible] که میکنم
[illegible]

حرف
مد با همزه در
هرجا که متقارن افتد
بهر عاصم مطلقا مبدان که طول
مد لعبد؛ یعنی الف ساکن ما قبل مفتوح
و واو ساکن ما قبل مضموم و یاء ساکن ما قبل مکسور
هرگاه مقارن همزه وصل شوند امام عاصم رحمه الله درین
صورت مد طویل کنند باز باشد منفصل و متصل چون ایتا آمن الی
اساء و السّوی باز حرف مد و سبب وی در یک کلمه و مد
متصل آنست که حرف مد ... جیء و سوء و انّا
باشد مثل جاء و شاء باشد مثل انا انزلناه
منفصل آنکه در دو کلمه باشد نظم حرف مد اگر
اعطینا و انّما امرُه الی الله مد لعبد مانند الضالین
بحرف ساکنی باید قرین مد لازم اگر عبارت از الف
وقفین یعنی حرف مد اگر بحرف ساکن
و واو و یاء است که مقارن شوند مثل
الضالّین و

حاقّه و الم
و دابّه و آتحاجّونی مد لازم
مد باید کرد و اینرا ... شود در وقف
مدغم گویند نظم گر حرفی عیان؛ یعنی اگر حرف مد
ساکن بعد از آن حرف ... در وقف ساکن گردانند
الیهاد و نستعین بسر و صر باشد و او در وقف مد کشند طول و
بعد از وی حرف صحیح باشد و او در وی سر و صر باشد نظم هرجا
مانند الیهاد و نستعین در وی ... مد الف باشد با تحریک اجا بی
توسط و قصر و مقدار مد است هست اگر ما قبل و ما بعد او
بی ضمیر اگر قبل و بعد او ... ما قبل و ما بعد ضمه واو
صله مکن از او یعنی ضمیر آنست که در ضمه مثل
متحرک باشد صله باید کرد و صله گویند مثل
پیدا شود و در کسره یا و آنرا مد مشبع و اشباع
لطمه انّ انتم و اخیه انات ... حرکتست گر بود
گردانند ... عکس این ما قبل و ما
بعد ضمیر

حکم قصر
حکم قصر است مر ورا
و منه المآست مر ورا اما قبل و
یعنی اگر ضمیر را ما قبل بخوانند
نظیر ساکن بعد تقصیر باید خواندن قراء هیچکدام
ما بعد ساکن بعد ... و ینصره الله درین صورت واو و فا
مثل علیه الله و ینصره الله ... اظهار نزد واو و فا یعنی
نظم میم ساکن ملیشود ... اظهار باید
بانزد ما و ... هستش خلاف او و فا رسید اظهار کرد و
گاه میم ساکن نزد واو و فا اولادکم و
کرد مثل اموالکم ... اکثر قرا اظهار کرده
آباؤهم و فهم و نزد یا اند چون قناهم مؤمنین
اند و بعضی اخفا نموده اند چون لام الّذین
چهارده جا باید ادغام کردن لام نزد تا و ثا و دال و
اکنون تا بکار آید ترا در هر محل صاد و ضاد و طا و ظا و لام و
ذال و را و زا و سین با صاد و ضاد که عبارت
نون و شین یعنی اگر لام ال از این چهارده
از لام تعریفست یکی از این چهارده شود ادغام
حرف واقع شود
باید کرد جهت

کثرة
استعمال الکلمه
از نفس کلمه نیست بواسطه
تخفیف در کلام ایشان پیدا میشود
ادغام مطلوبست در کلام عرب اتا اکران
و این ... باشد مثل و التفت الساق بالساق و مانند
نفس کلمه نباید کرد در اما آن چهارده حرف
و ای ادغام نباید ت التوّاب ث الثواب د الذواب ذ الذین
مدغم میشود ... التواب ... الضادّ ... ص الصالحین
ر الرّبّ ز الزینة س السائلین ش الشاهدین و اشال
ط الطّیّبات ظ الظالمین ل اللّیل ن النّاس ... ساکن را ادغام
الطیبات ... باشد ادغام اوّل مثلین ساکن را بدو شرط یعنی
اینها نظم باشد حرف مد مانند اجعل لنا یکی آنکه
گر نباشد اول مثلین ساکن ... حرف مد باشد اینجا
ادغام کن اول ... دیگر آنکه مثلین حرف مد
ساکن باشد ... و اکرا و قالوا و اقبلوا و الّذی
مثل اذهب بکتابی ... همچو قالوا و قبل مدغم اندر
ادغام نباید کرد باز لا امل بل و قل ... قل
یوسوس نظم باز است هل الکم
لام را است لا و لی بل ران
لغیر

بسم الله الرحمن الرحیم
قال احمد بن محمد الامام الکلجانی
رحمه الله لما التمس منی بعض الاخوان
رسالة فی تجوید القران فنظمت سائر القواعد فی
الابیات المختصرة الوجیزة بلسان الفارسیة لیفهم کل
الطالبین العلوم وسمیتها بجمع القواعد وعلی الله التو[کل]
وبالله الاعتصام **نظم** ایها القاری قرائت قران
العظیم فابتدا و فیها بر بسم الله الرحمن الرحیم بعد از
آنکه بایدت تجوید و تسهیل کلام بر تو باد اضبط
این مضبوط منظوم امام **بدان** یا من علمک الله که اصول
قرائة امام عاصم رحمة الله آنست که بسمله میکنند
بین السورتین سوی الانفال والتوبة و دیگر مد
میکنند مطلقا و مد و یجهار الف است **قاعدة**
اظهار نون ساکن را چه تنوین کوش تا
ظاهر شود که بهمزه و ها و
عین و حا و غین و
خا

مثال الهمزه در یک کلمه [illegible]

[illegible]

اخفای [illegible] **مع الغنة**

[illegible]

نظم [illegible]

التّائبین
والدّاخلین و این را [illegible] گویند و عبا[رت]
ادغام شمسیه گویند یعنی بسخن گرفتن
انا ادغام تشدید است یعنی [illegible] الف لام را
و تا ترك تشدید بلکه [illegible] شود اما
باتفاق جمع قرا در چهارده حرف اظهار باید نمود ب
ج ح خ ف ق ع غ ك م و ی
ومثال الارض والنّبی و البحار و الانهار و این قاعده را در عرف
قرا اظهار قمری گویند والسّلام و بالکتاب تاء تانیث را در شش
حرف ادغام میکنند س ث ص ز ظ ج حین اثبتت سبع و بعدت
عمود فقد [illegible] صوامع وحسنت نضجت ذا ناهم فکانت
وجبت جنوبها بدانکه ابن کثیر و عاصم و قالون
ظالمة تاء تانیث را در این شش حرف اظهار میکنند و
درس و عدرنا ادغام میکنند و
ذکوان و حمزه و ابو عمرو
کسائی ادغام میکنند

و این جو[...]
است فصل
در مخارج حروف بدانکه
مخارج شانزده است مخرج اول
ابتدای حلقست از جانب سینه و آن مخرج همزه
فهاست مخرج دوم وسط حلقست عین و حاست
حلقست و آن مخرج عین و حاست مخرج سیم [illegible] آخر
بالا و آن مخرج قافست مخرج چهارم بن زبانست با کام
بن زبانست با کام و آن مخرج کافست مخرج پنجم اندکی بالاتر از قاف
میان زبانست با کام بالا و آن مخرج جیم و شین و یاست
هوی خوانند مخرج ششم میان زبانست [illegible] و این دو را شجری گویند
است [illegible] و ایشان را [illegible] دندانها آسیا
است از طرف [illegible] چپ اول است و او را
مخرج ضاد است مثال از طرف زبانست از اضراس
حافه گویند مخرج هفتم [illegible] کنار زبان با کام بالا مخرج ضاد
تا آخر سر زبان برابر اضراس و اقد(؟)
انفعه و

جانب [illegible] مراست
مخرج [illegible] کنار زبانست با کام
اندکی بالاتر از مخرج لام با کام بعضی از سر زبانست
و آن مخرج راست [illegible] بالاتر از طرف مخرج نونست و
بکام بالا اندکی از مخرج [illegible] و آن مخرج [illegible] اند و
چنانکه برابر [illegible] افتد و آن مخرج [illegible] بالاست
بعضی گفته اند که [illegible] سه حرف از این مخرج [illegible] سر زبان اند و
ایشان را [illegible] گویند [illegible] حتی
بجهای ثنایای بالا [illegible] از طرف [illegible]
سر کام نزدیک شود و آن مخرج [illegible] بالا [illegible]
برابر [illegible] افتد و آن مخرج طا و دال و تا بالاتر از
چنانکه بالاتر از نون طا و دال [illegible] و این حروف را نطعی گویند
[illegible] بعد ازان آن و این حروف را [illegible] بیان ثنایا
[illegible] سر زبانست [illegible] بیقین چنانکه اندک
گشاده [illegible]

میان دندانها
[illegible] از طرف زبانست
چنانکه برابر [illegible] ثنایا افتد [illegible] بالاتر
ص س ز چنانکه مخرج سین [illegible] و آن مخرج حروف را اصلی
و آن مخرج [illegible] از سین [illegible] است با سر ثنایای بالا
انضاد و نا [illegible] بالاتر از [illegible] زبان است با سر ثنایا
خوانند ث ذ ظ [illegible] سر زبان [illegible] و این حروف را لثوی خوانند
ت ط د و این حروف را [illegible] است با سر ثنایای بالا و آن مخرج
و آن مخرج [illegible] است با سر ثنایای بالا [illegible] اندرون
اندرون لب زیرین است [illegible] و آن مخرج واو است
لب [illegible] و از بیرون لب مخرج میم است
فاست و از بیرون لب مخرج میم است
مخرج میم و نون ساکن است و خیشوم یعنی
ها یعنی و غنه ازان بیرون می آید و این صورت از
تصرفات استاد العلما مولانا جمال الدین محمد
استرابادیست رحمة الله علیه که بر
طالبان آسان نموده
است والله اعلم

خواندن و اعتماد کردن
الستکه این هفت قاری
باشند یا راویان ایشان
خوانان روایت کرده باشند و روایت
انا ایشان نشاید خواندن و اعتماد کردن و حروف
غیر ایشان دلالت بر معنی این قاریان کنند شاطبی در
که در بیت آورده بغنیه الی ابجد هوز حطی کلمن سعفص قرشت
لکل امام حرف من متصلا ابا انکه قاری اول
نافع بن نعیم است و مدنی و بغنوی ا بعد و راویان
و یکی قالون و ب رمز اوست و دو راوی ورش و ج
رمز اوست و ... و راویان وی یکی بزدی است و قاری سیوم
اوست دو راوی ... رمز اوست و ح رمز
ابو عمرو بن علاء بصری ... و راویان وی یکی
اوست و ... دو یکی است و
رمز

رمز
اوست و
اوست ایشان اندر نیز
نسبت ایشان لقب انکه منکر است نظیر
و بدو بیت ... از شامست لیس عاصم و حمزه
نافع مدنی ابن عامر از جمله شان بعد با ادغام ... بحر
بو عمرو ابن بصری این نسبت اذ فی ... احرف ... واذ بمعجمه
و کسائی کوفی ادغام ذال اذ ... وادربین واذ بمعجمه نافع
فصل و الادغام ... اذ ... بلبانکه ذال ... اظهار
و خلف ... و ابن کثیر ... عاصم ... دانیشن حرف اظهار میکنند و در
واذ ... میکنند و کسائی و خلاد در ... و دال ادغام میکنند
با قی حروف ادغام و خلف در ... و هشام در این هشت حرف
و در باقی اظهار ... و ابو عمرو ... هشت حرف
ادغام ... است ... و قد سمع ... الله و قد
ادغام ... کم ... و لقد ... قد
لقد ... شغفها

ط
دو راوی سوسی
و یکی رمز اوست و قاری
ابن عامر شامی است و یکی هشام
چهارم ک و راویان وی دو راوی ابن ذکوانست
رمز وی ل رمز وی است و قاری ع عاصم او و یکی ابو بکر است
است و ل رمز وی است و راویان دو راوی حفص است رمز کوفی است و
و م رمز وی است و قاری ششم حمزه کوفی است و ع
و ن رمز وی است و راویان وی یکی خلف است و
وص رمز وی است و قاری ... راویان وی خلاد است و ق رمز او
ف رمز وی است دو راوی کوفی است و ر رمز است
وض رمز اوست و قاری سیوم کسائی کوفی ابو الحارث است
و راویان وی یکی دو راوی ... است و
س رمز اوست و
ت رمز

لقد ... و لقد ... تباق
ظلمتک ... و ابن کثیر ... باقی حروف اظهار ... و دو رش
عاصم و قالون و اظهار میکنند و در باقی حروف و ذال ... معجمات
در این حروف اظهار ... و ذال ادغام ... و ابو عمرو و حمزه و کسائی
دنظا و ضاد ادغام میکنند و در دیگران ... ذال ... دو ...
و ابن ذکوان ... ادغام ... باقی ... مبتدا ... ب ... و قد بیت
ادغام میکنند ... در این هشت حرف اظهار ... میکنند مجمع
در این هشت ... ادغام ... ف ... و قد ... تا
هر کدام ... ل ... ن ... الف ... تعریف ... غام
و قد ... الف لام تعریف ... حرف ادغام
د پابند ... حرف ... است مثل التائه
است و

لَشَرٌّ الَّذِینَ ازان
واگر آن کسره عارضی باشد یعنی در دو و رابعه
واجبا باشد کنند باتفاق و الَّذِینَ ارْتَضَی چون ان
کلمه تفخیم کنند ارْجِعُونِ باشد عارضی ساکن است
لانه مثل رَبِّ ارْجِعُونِ تفخیم اصل انها ساکن
ارْجِعُوا الیهم در یک کلمه زیرا که اصل کسره داده شده
اِرْتَابُوا اَمِ ارْتَابُوا التقای ساکنین باشد مثل خبر و نصیر
اِرْتَبْتُمْ و ابتدای رفع التقای ساکنه باشد کسره دارد و اگر
و اگر ما قبل را و یای ساکنه یا حکم کسره دارد تفخیم باید
ترقیق باید کرد بجهت آنکه یا الف بود عند الوقف
قبل ابتدای ساکنه واو یا نهایت نعد و چنانکه
کرد باتفاق و اجماع ترقیق باید کرد چنانکه و اگر
و اگر یا باشد ترقیق و بصری عند الوقف
قدیر و بصیر **حرف استعلا اول**
بعد ا

باید در تفخیم
یک کلمه باتفاق قرا و در
کنند باتفاق کلمه یافته شده
و آن بدینمنوال است و حروف استعلا بقت
مرصاد و قرطاس و فرق و کل الصود و دو جم
بعد **قطاخص ضغط** اتا دیقرق کسر کرد ماقبل
جایزاست تفخیم و ترقیق جهت آنکه باید در بیان کسره واقع
است و بعد او حرف استعلا و در بصر و قطرکه همزه
را حرف استعلا استهم تفخیم کنند **فصل** با آنکه
وصل هر گاه کسیان یا ساکن و بالام ساکن و یا
همز استفهام واقع شود قرار در بود و مذهب
بعد مد و آبال و قصر و تسهیل اتا مد و ابال الاولی
استحچون آتنکم و آئیتم و قصر و تسهیل چون
الآن قالنا کسین اشمام **فصل** بانکه و اسکان
سه وجهست **اتا اشکان**
و روم آصل

وقف است
و در حرکات **فرق در** در
ثلثه جایزاست **اتا اشمام** جایز
ضمه و کسره جایزاست در مثل نستعین در نها
نیست مکرر در فتحه لیرجع قصر و طول و توسط
وقف هفت وجه جایزاست و توسط با اشمام
با سکان و همچنین طول و توسط مثل مالک یوم الدین
و توسط قصر بروم و در مثل الَّذِینَ
چهار وجه جایزاست قصر و توسط و طول
با سکان و قصر بروم و در مثل قال
با سکان و قصر جایزاست قصر و توسط
الضالین سه وجه جایزاست در بیان قلقله
وطول با سکان **فصل** در بیان حروف
والسلام است **قطب جد** و این حروف
است و پنج حروف که واقع شود لازم
در هر کلمه که واقع شود کردن
آید تحقیق
آن

و
اگر کسی رعنی
تحقیق شود بجز در یک
مشتبه شود قاف مشتبه شود بعین و
چنانکه قاف مشتبه شود بتا و یا مشتبه شود بیای
طا مشتبه شود بتا و جیم مشتبه شود بجیم فارسی و دال
فارسی و جیم مشتبه شود بطا و اتا بجهت هر کدام سر مثال
مشتبه شود بطا و الکلمه دو بیرون وسط
نموده شد یکی جهت اول من کان و یتقذون
سیم آخر کلمه **ق** قل من یطرا و الاسباط
قال الاشراق **ط** طائفة و یطرا او لوا الالباب **ج**
ب بنا المهم و قد بدا او الازواج **د** دینا
جنات عدن و تزوجنا و الاوتاد و این حروف در
و امددناهم و الاوتاد و این حروف قلقله باشند
اواخر کلمه عند الوقف **فصل** بانکه قرا
کرد و ابعد

است چنانچه
فذکر این در تبیین
علیهم اما ساکن بود قسم است
ساکن لازمی و ساکن عارضی و
مدّ ساکن لازم آنست که حروف مدّ که الف
واو و یا که ما قبل ایشان از جنس ایشان حرکت داشته
باشد در یک کلمه بوند و بعد ایشان ساکن باشد
ساکن لازمی چون دابّة و خاصّة و الٓمٓ و نون و القلم و
این را مدّ لازمی گویند و ساکن عارضی آنست که سکون
آن حرف که بعد از حروف مدّ آید بسبب وقف باشد
چون یعلمون و مآب و علیم و چون چنین باشد
مدّ باید کردن باتفاق قرّا بر سه وجه
چنانکه گذشت و هر جا که مدّ متصل ساکن
باشد چون دآبّة و امثال این یک وجه مدّ باید
کرد و این مدّات که ذکر کرده
شد از مدّ طبیعی و مدّ ساکن
لازمی و عارضی

سیٓءَ
وسُوٓءَ و أن تبوٓءَ
و مدّ منفصل آنست که حرف مدّ
در یک کلمه بود و موجب مدّ در
کلمهٔ دیگر چنانکه وما انزلنا و قالوا
امنّا و فی امّها و امثال اینها و بدانکه
الف حرف مدّ است دائما و واو و یا آنگه
حرف مدّ اند که ما قبل ایشان از جنس ایشان
حرکت داشته باشد چنانکه مذکور شد و اگر
بخلاف این باشد مدّ کردن روا نبود چنانکه
ولو انّهم و فبنا آتی ادّه و هرگاه که هر دو در
یک کلمه باشد چون شیٓء و سُوٓء که در حال
وقف مدّ مراد در این صورت سه وجه روا ست
مدّ طویل و مدّ متوسط و مدّ قصیر و در
حال وصل مدّ روا نبود
امّا در مدّ منفصل
خلاف

فصل در ترقیق و تفخیم
بدانکه در را دو حالست
بود یکی حرکت دوم سکون
اما در حال حرکت مفتوح بود یا مضموم
یا مکسور اگر مفتوح و مضموم بود تفخیم باید کردن
باتفاق قرّا خواه در اوّل کلمه باشد و خواه در
وسط و خواه در آخر کلمه چنانکه ربّنا و کفروا و
عقوا و شکور و اگر مکسور بود ترقیق باید کردن
چون رزقا فغرّبنا و غفور اما در حال سکون حرکت ما
قبل را اعتبار بود پس اگر مفتوح بود یا مضموم و
آن سکون وصلی باشد مانند مرجعکم و
کرسته و خواه وقفی بود چون و من یکفر والله
اکبر عند الوقف تفخیم باید کرد و اگر مکسور
بود ترقیق کنند لازمی چون مریم و
فرعون عارضی چون
و اتّقوا الناس

بر
چهار مر
تبه است پیش قرّا
سبعه مرتبهٔ اوّل پیش قالون
و ابن کثیر و ابو عمرو مقدار دو الف مدّ
بود مرتبهٔ دوم پیش ابن عامر و کسائی مقدار سه
الف بود مرتبهٔ سیم پیش عاصم مقدار چهار الف بود
مرتبهٔ چهارم پیش ورش و حمزه مقدار پنج الف
باشد فصل بدانکه کلمهٔ الله هر یک که بعد از
کسره واقع شود خواه لازم باشد و خواه
عارضی ترقیق باید کرد باتفاق قرّا چنانکه
بالله و عن الله و مانند اینها و اگر بعد فتحه
و ضمه آید تفخیم باید کرد باتفاق قرّا خواه
لازم و خواه عارضی و خواه متصل و خواه منفصل
چنانکه قال الله و من الله و یتوب الله و اتقوا
الله و مانند اینها و تفخیم لام الله
تعظیم حق سبحانه و تعالی
باشد

أنا آتا
منيب يا ابرهيم و
آلهة دون الله د وأنتم تريدون
مذ ذي الذي وزادات ذات لهب ذ انسان من
من زوال وتنفسا زكية س انشاء الله من شفيع
سلاسل ورضوا أنا سيماهم ش وقاعا
ويعلم شيئا ص وانصروا من صياصيهم ضنكا
صفصفا ض منضود ومن ضعف ومعيشة
ط ينطقون ومن طين وتحية طيبة ظ ينظرون
ومن ظل ومراء ظاهرا ف انفضوا من قبل
ملائكة في الأرض ق ينقلبون من كان
ودينا قيما ك منكم كاد يزيغ
وناصية
واشتالا ابنها فصل

بدانکه
هرگاه میم ساکنه پیش حروف شفوی
آید در فا و واو اظهار باید
کردن بی خلاف و در باء هم اظهار و هم
اخفا جایز است چون علیهم ولا الضالین
و تقلبهم فی طغیانهم و انتم به و هرجا که دو
حرف از یک جنس واحد گرد آیند و اول ساکن باشد
و دوم متحرک ادغام اول در دوم واجبست
باتفاق قراء الا در مالیه هلک که خلاف کرده اند
زیرا که اصلش مالی هلک بوده است و اختلاف
بخلاف است مثل ربحت تجارتهم و اضرب
بعصاک الحجر و یغتب بعضکم
و این را ادغام متماثلین
گویند

که
هر دو مثل هم اند
اند و مانند اینها ادغام نیست و
در همزتین کرد روا ادغام باشند و با
همچنین اگر واو و یا اگر ساکن باشند
قبل از ایشان از جنس ایشان حرکت داشته ادغام
یعنی ما قبل واو ضمه و ما قبل یا کسره باشد ادغام
نیست مثل آمنوا و عملوا الصالحات و الذی یشفع و
اگر ما قبل ایشان از جنس ایشان حرکت نباشد
ادغام کنند مثل عصوا و کانوا و آووا و نصروا
و یا ایها النبی بدانکه دال را در ذال و ظا ادغام
واجب است چنانکه اذ ذهب و اذ ظلموا و دال
ساکنه را در دال و تا ادغام واجب است باتفاق
قراء چنانکه قد دخلوا و قد تبین و تا را در حروف
ادغام واجب است باتفاق قراء چنانکه
کانت تاتیهم و اثقلت دعوا الله و قالت
طائفة ط ت لام قل و بل و هل
را در لام و را ادغام
واجب

باتفاق
قراء چنانکه ... و بل
هل لکم و قل رب و بل ... است بیان
ربکم و بل ... و لئن بسطت اتفاق
قراء در ادغام الم نخلقکم والله اعلم فصل در احکام
قراءت در ادغام لازم در هشت حرف است از حروف
مثنات بدانکه سکون ... بعضی از سورهای قرآن
مقطعات کرد ... الم ص کهیعص ق ن و در مجموع اینها
باشد که آن مد ... در عین شود بدانکه حقیقت
مد تمام است و قصر جایز است بدانکه ساکن
در طول و توسط و قصر ... مد منفصل اتا
مد که در دو قسم است مد متصل و مد منفصل و واو
برد و قسم ... الف است ... بود و موجب
و یای که ساکن باشد ... آن کلمه باشد
مد که همین است ... جاء و شاء
چنانکه ... و جیء و
مد منفصل آنچه ... آید

چهل و دو تیر

از آیات قرآن و بیان آن بوجه اتم در کتب دیگر کشف بالنظوم ۞ آیه قرآن که خود شش هزار و ششصد و شصت و شش است ۞ یکهزار و شش امر یک نهی شدید ۞ یک وعد و یک وعید ۞ یکهزار و شش قصه ها و اخبار ۞ هزار و شش وعد و یک دیگر ۞ پانصد حلال است و حرام ۞ صد دعا و تسبیح و شصت و شش منسوخ ۞ ناسخ باشد این کتاب ۞ فهم کن والله اعلم بالصواب ۞ رب العالمین والصلوة والسلام علی خیر خلقه محمد و آله اجمعین

رساله تجوید

بسم الله الرحمن الرحیم الحمد لله رب العالمین ... اما بعد بدانکه اتفاق قراست که هرگاه قاری ابتدا کند خواندن قرآن از سر سوره که باشد بسم الله الرحمن الرحیم گفتن واجبست باتفاق قرا الا در اول براءت که بسم الله گفتن روا نبود باتفاق قرا و اگر

ابتدا از وسط سوره کنند بسم الله واجب نیست بلکه جایز است و هرگاه آخر سوره را به بسم الله وصل کنند وقف بر بسم الله روا نبود بلکه وصل باید کردن باول سوره آخر چنانکه کفوا احد بسم الله الرحمن الرحیم قل اعوذ

فصل بدانکه هرگاه نون ساکن و یا نون تنوین پیش حروف یرملون آید ادغام باید کرد باتفاق قرا اما در لام و را بی غنه بود چنانکه من لدنه و آیة ... من ربهم و غفور رحیم و در حروف ینمو ادغام با غنه بود باتفاق قرا چنانکه من یقول و من مال و صراط مستقیم و من

نشاء و یومئذ ناعمة و واو و یا هم با غنه بود مگر پیش ... خلف که او ادغام بی غنه کند چنانکه من ولی و لا نصیر و هرگاه لقوم یومنون و من یومنون نون ساکن و واو و یا در یک کلمه باشند اظهار باید کردن تا مشتبه نشود چنانکه دنیا و بنیان و صنوان و قنوان و امثال اینها و هرجا که نون ساکن و تنوین پیش حروف حلق آید اظهار باید کرد و حروف حلق اینهاست ۞ حروف حلق شش بود این نوعین ها و همزه و حا و خا و عین و غین مثال الف من آمن و عذاب الیم ه ینهون و ان هو ع سلام هی ... انعمت و من علیها و

سمیع ... علیم ح و اخروا حلیم و من خشیة خ والمنخنقة و من خیر و علیم خبیر غ فسینغضون و من غل و عفو غفور و هرجا که نون ساکن و تنوین پیش با آید میم باید کرد باتفاق قرا چنانکه من بعدهم و سنبلة انبئهم و هرجا که نون ساکن و تنوین پیش حروف پانزده گانه آید اخفا باید کرد و حروف اخفا اینست ت ث ج د ذ ز س ش ص ض ط ظ ف ق ک مثال ت کنتم و من تاب و نعمة ث انثی و من ثمره و شهاب ثاقب ج انجاکم و من جاء و امة جاریة د

كايه م ودر
سعون م فجملة لازم نيست
ودر يسعون م بلد بلكه لازم است م ا
آن لن يقدر عليه احد م والسلام م ه و
لازم آنست كه وقف نكنند ظن كفر باشد
پس البته وقف بايد كرد وقف جبرئيل
وآن در ده جا است در قرآن
وقف غفرانست قال النبي صلى الله من ضمن
موضعست ان يقف عشرة مواضع في القرآن
ضمنت له الجنة وتحقيق اين وقوف در
سلك نظم كشيده بيموجب است ططر
وقف غفران ده است در قرآن كلام
كه زبانی شوی زاهل اول
اولياء آن عما بين
بيمعون خوان
يسعون

خوان ليسعون يا فتر نعقب انعاما م فاتيقا ث
هر دو در سجل ليسعون لبر انذ نظام م ث اول اثا دهم ث وابعثن
پنج ديگر ثانيش العباد م ث رقدنا ثالث كشت
بخوان تغبنا م ث اعبدوني مثلهم ث خامس
كه اعلام ث بتمام ث چون رسول الله خاچون
يقيض عاشرش او دو د و سلام ث هر كه ضامن
ح دو بديد من ضمانش شعم بر و ز قيام
فرمود ث باد ده ث را بانكه جميع ملائكت كرد در قرآن
شود مر اين ده را بانكه جميع ملائكت و كم نيست
در بيان اقسام مد قسمست فرياده ودوم مد لازم مثل
وا قسمست بر هشت مثل جاء و جئ و سوء اول انا ارسلنا البر
اول مد واجب مثل اعطينا لك وانا و
مد لازم مثل ملئكم مثل حافين وقضا
ما انزلنا و د ابته و
و خاصته كافيه

چهارم مد لازم مطهر
مد لازم كه الم و حم
چنانكه و ليس پنجم مد اجوف چنانكه
و طس و يس ق ن ششم مد عارضي
كه ع ص ق ن و يعقلون و اين
مثل يعلمون و تفعلون و يعقلون و يسمع
مد تسكون وقفي نيز كويند ما يشاء و دوم
مد باسكان و اشمام مد
اللقاء باسكان و وقف هفتم حاصل
مد عارضي شود در صبي و كسره و
مشبع و آن از اشباع ضمه آلهه و اخوته
شود چنانكه منه و نه و تم انا
ايات و امر الى الله و يحاو نيز كويند
اكثر و اين را مد مطول نيز كويند
مثل نستعين و كتاب مبين و
ما هم بمؤمنين هشتم مد طبيعي و ان
از لفظ كلمها و حرفها
ظاهر ميكردد

چنانكه ميم يحرف
طا است و در لفظ سه
حرف ظاهر ميشود ميكردد
و نون و قاف و كاف على هذا والله اعلم
بدانكه هر جا كه در قرآن قواعدي كه بسرخي نوشته اند بر
سر كلمها واقع است اين از تصرفات مولانا محمد ابن طيفور سجاوندي
وقف مطلق است وهر جا كه م برسر كلمها بسرخي ط نويسند علامت
وقف مطلق است وقف لازم
است و ص علامت وقف مرخص و ز علامت وقف مجوز
علامت وقف جايز و ى علامت وقف قيل و ك علامت
وج علامت وقف حسن و مى علامت كوفي و
كذلك و س علامت اظهار است و هـ علامت خمس كوفي و
قلو نون كوفي و ع علامت عشر غير
خ علامت خمس غير كوفي و عشر كوفي و جهار دهم
كوفي و دو خمس يكعشر و چهار عشر بصري و جهار جزو
چنانكه صلوة شصت كاملا يك
جزو و او السلام
خاتمه
در احصاى را

نبأ ابرهيم ١ و
٢ ودرسورهٔ نمل لازم نيست ودر
٢ سورهٔ قصص سه لازم است ١ أفأمن
سورهٔ عنكبوت كبيت العنكبوت ٣ لهي الحيوان ١ و
٢ لوط له سورهٔ روم ولقمان وسجده واحزاب وسبا و
ديگر درسورهٔ فاطر لازم نيست ودرسورهٔ يس سه لازم است ١ اصحاب
القرية ٢ من مرقدنا ٣ فلا يحزنك قولهم ١ ودرسورهٔ
صافات يك لازم است ١ وانّ من شيعته لابرهيم ٢ ودر
سورهٔ ص دو لازم است ١ وهل اتيك نبؤا الخصم
٢ واذكر عبدنا ايوب ٢ ودرسورهٔ
زمر دو لازم است ١ من دونه
اولياء ٢ والعذاب
الاخرة

أكبر
٢ ودرسورهٔ مؤمن
لازم است ١ الله خالق
يك لازم است ١ كل شيء ٢ ودرسورهٔ حم سجده
وحم عسق لازم نيست ودرسورهٔ زخرف لا يؤمنون ٢ و
لازم است ١ ان هؤلاء قوم ٢ رب السموات و
سورهٔ دخان دو لازم است ١ وقالوا معلّم مجنون ٢ ودر
الارض وما بينهما ٢ ودرسورهٔ محمد صلى الله عليه وآله
سورهٔ احقاف ودرسورهٔ فتح وحجرات وق لازم نيست ودرسورهٔ
والذاريات يك لازم است ١ وهل اتيك حديث ضيف
ابرهيم المكرمين ٢ ودرسورهٔ طور
يك لازم است ١ الذين هم
في خوض يلعبون ٢
ودرسورهٔ

والنجم
لازم نيست ودر
سورهٔ القمر دو لازم است
١ فتولّ عنهم ٢ في ضلال وسعر ١
ودرسورهٔ الرحمن يك لازم است ١ يكذب
بها المجرمون ١ ودرسورهٔ واقعه يك لازم است ١
ليس لوقعتها كاذبة ودرسورهٔ حديد لازم نيست
ودرسورهٔ حشر يك لازم است ١ فانّ الله شديد
العقاب ١ ودرسورهٔ ممتحنه لازم نيست ودرسورهٔ منافقين
يك لازم است ١ انّك لرسول الله ١ ودرسورهٔ
تغابن وطلاق لازم نيست ودرسورهٔ تحريم
يك لازم است ١ امنوا امرأت
فرعون ودرسورهٔ ملك
لازم نيست
ودر

سورهٔ
نون سه لازم
است ١ ولعذاب الآخرة
اكبر ٢ كصاحب الحوت ودرسورهٔ
لمجنون ٢ ودرسورهٔ الحاقه لازم نيست ٢ انّ
انّه لازم نيست ودرسورهٔ نوح يك لازم است ١
معارج لازم نيست ودرسورهٔ جن ومزمل ومدثر ومرسلات
اجل الله اذا جاء لا يؤخر ٢ ودرسورهٔ والنازعات چهار لازم است
وعم لازم نيست ودرسورهٔ عبس ١ كلا انّا ٢ ابصارها خاشعة ٣
فالمدبرات امرا ٣ وهل اتيك حديث موسى ١ ودرسورهٔ
خاشية ٢ لازم است ١ فمن شاء ذكره ٢ ودرسورهٔ تكوير و
وانفطرت ومطففين وانشقت وبروج و
طارق وعلى لازم نيست ودر
سورهٔ غاشيه يك لازم
است ١ فيها
عين

در قواعد
سکتهها و وقوف لازمه
که در قرآن است باتفاق قراء

بسم الله الرحمن الرحیم
الحمد لله سکته رب العالمین ۰ الرحمن الرحیم ۰ مالك سکته
یوم الدین ایاك سکته نعبد و ایاك سکته نستعین ۰ اهدنا الصراط
المستقیم صراط الذین انعمت سکته علیهم غیر المغضوب سکته علیهم
ولا الضالین. بدانکه در همهٔ قرآن یازده سکته است و سکته
انرا گویند که نه وقف بود و نه وصل هفت سکته در فاتحة الکتاب
بود و چهار دیگر در سورها یکی در سورهٔ کهف و لم یجعل له عوجا
سکته قیما و در سورهٔ یس من مرقدنا سکته
هذا و در سورهٔ لا اقسم و قیل من سکته
راق و در سورهٔ مطففین کلا
بل سکته ران اما
جمیع

قراء هشتاد
و هشت جا وقف لازم
است و مقام هر یك عوده انشاء
الله هشت در سورهٔ البقره ۱ و ما هم بمؤمنین
۲م بهما مثلا ۳م انك اذا لمن الظالمین ۲م و یسخرون من
الذین امنوا ۵م من بعد موسی ۲م بعضهم علی بعض ۲م ۷ ان
اتاه الله الملك ۸م الربوا ۳م و سه در سورهٔ آل عمران و ما
یعلم تاویله الا الله ۲م و لا هم یحزنون ۳م و نحن
اغنیاء ۲م و در سورهٔ نساء یك لازم است سبحانه ان یکون
له ولد ۲م و در سورهٔ مایده شش لازم است ان تعتدوا
۲م بحق ادم بالحق ۳م اولیاء ۲م و لیعفوا
علی قالوا ۵م ثالث ثلثه ۲م ۶ در
و علی والذینك ۲م
سورهٔ انعام سه

لازم است بری مما تشرکون ۲م
کما یعرفون ۲م ان کنتم تعلمون ۲م
ابناءهم ۳۲م لازم است سی
و در سورهٔ اعراف سبیلا ۳۲م حاضرے البحر ۲م بعضهم
ولا یهدیهم ۳۲م بعضهم من بعض ۲م ولا
۲۲م لازم است ۱م و در سورهٔ یونس دو لازم است ۱م
توبه دو لازم است ۲م و در سورهٔ یونس
اولیاء بعض ۲م و اتل علیهم نبأ نوح ۲م اولیاء ۲۲م فلا
اخاهم صالحا ۲م و در سورهٔ هود
جنك فوقهم ۲۲م من دون الله من اولیاء ۲م و در سورهٔ یوسف و رعد
دو لازم است ۱ اخاهم صالحا ۲م و در سورهٔ ابرهیم لازم نیست اما در سورهٔ
عود و ابرهیم لازم نیست
حجر دو لازم است ۲م عن ضیف
ابرهیم ۲۲م فانتقمنا منهم ۲م

و در سورهٔ نحل یك لازم است ۲م و
ولا جر الاخرة اکبر ۲م و
در سورهٔ بنی اسرائیل دو لازم است ۱م
و ان عدتم عدنا ۲۲م و ما ارسلناك الا مبشرا و
و در سورهٔ کهف لازم نیست و در سورهٔ مریم
و اذکر فی الکتاب مریم ۲۲م جهنم وردا
نذیرا ۲م و در سورهٔ طه دو
سه لازم است ۲م و اذکر فی الکتاب ۲م و در سورهٔ طه دو
الا من اتخذ عند الرحمن عهدا ۲م و لتصنع علی
۳م و هل اتاك حدیث موسی ۲۲م لازم نیست
لازم است ۲م و در سورهٔ حج و در سورهٔ انبیا لازم نیست
عنق ۲م و در سورهٔ مؤمنون دو لازم است ۲م علی
و در سورهٔ مؤمنون دو لازم است ۲م من نخیل
صلوتهم یحافظون ۲۲م و در سوره
و اعناب ۲م و در سوره
شعراء ایك لا
زم نیست ۲م

کسانی
است که بحکم
انجمنی خودی خود را در بازند
فوق کل ذی روحی یقتل البخل هیچ انداکالا
همه عقابها عقاب کسانی است که بحکم انجمنی خودی خود زیان
کنند الذین خسروا انفسهم و انها اعمال آنان تبوا مجرت
اهل فوز آگر بند فلا تعلم نفس ما اخفی لهم من قرة اعین از آن
ما لا عین رأت و لا اذن سمعت و لا خطر علی قلب بشر آن
از نوابغ عزة استبعد دنیا و آخرت بر مرد خدا حرام است الدنیا
حرام علی اهل الآخرة و الآخرة حرام علی اهل
الدنیا و هما حرامان علی اهل
الله بین بنت

آنچه تحریرش درین وقت دست داد و انتظار بینندگانی که درین فصلها نظر کنند انست که

دعای
خیر دریغ ندارند
و اصلاح سهوهائی که قابل اصلاح
باشد بجای آورند والله ولی التوفیق سبحان
ربک رب العزة عما یصفون و سلام علی المرسلین
والحمد لله رب العالمین
تمت [illegible] محرم الحرام ۱۲۷[illegible]
ولا اقل العبید محمد [illegible]

کہ
بعد از مقامات
طلب عفو و ضجر باز یافته شود
سکارت و غرابت لذات هر نوبت محدد شود
فصل بیستم در اشارت ثواب و عقاب بنوبت از فضل
خداست و عقاب از عدل او باز نسبت من جاء بالحسنة فله
خیر منها و من جاء بالسیئة فلا یجزی الذین عملوا السیئات
الا ما کانوا یعملون و همچنین من جاء بالسیئة فلا یجزی الا
مثلها و در موضعی دیگر مثل الذین ینفقون اموالهم فی سبیل
الله کمثل حبة انبتت سبع سنابل فی کل سنبلة مائة حبة
و الله یضاعف لمن یشاء اما قومی هستند که
از خیر فضلند یبدل الله سیئاتهم
حسنات و بازای
ایشان

آنها که حبطت اعمالهم و قومی هستند که از خیر عدلند فمن یعمل مثقال ذرة خیرا یره و من

یعمل
مثقال ذرة شرا یره
و بازای ایشان آنها که
لا جرم انهم فی الآخرة هم الاخسرون و
همچنین قومی را یؤتکم کفلین من رحمته و قومی را
سعیهم مرتین و قومی را در ثواب یضاعف لهم
و لهم اجر کریم و این تفاوت بسبب تفاوت ذات ایشان گردد
سیئات و حسنات باشد نسبت بهم و قومی حسنات الابرار
سیئات المقربین و از نسبت آدم تا نسبت ابلیس فرق بسیارست
و در حدیث است که ضربة علی یوم الخندق توازی
عمل الثقلین یعنی با لایم
تو اهاق

معاودت ازینجا لازم هر نوبت موجب التذاذی بود زیاده از نوبت اول تا از نتایج محجوب نشوند

و
و روش ایشان زیادت
انخفاض یعنی مبدا هوی نفس مبدا
اثبات این درخت است و منشا اصل ها و به
فصل نوزدهم در اشارت بتجدد عین چون دیده بصیرت موحد
مومن بتجلی نور فوق کشاده شود ابراهیم وار بمطالعه ملکوت
هر دو کون ناظر شود و کذلک نری ابراهیم ملکوت
السموات والارض و لیکون من الموقنین و اندران حضرت عزت
که از پرده غیب ظهور میکنند و در هر یک ذره از ذرات
کاینات خویشتن را بواسطه نور تجلی جلوه میدهند
مشاهده کند و لا محاله احتجاب از کشف ایشان
هر یکی در بیکی برین صورت
ارضو مخلوقند

متمثل شوند مانند آنچه در قصه مریم آمده است که فتمثل لها بشرا سویا و چون تمتع از آن مشاهده ح

بعض
انتی از عالم وحدت
که مقتضی ازدواج ذات و صورت
باشند با یکدیگر بوجهی که مقتضی اتحاد بود
صورت بخشند یعنی با هر یکی از آن صور که میزان نتایج اخوان
هست باشند این ازدواج حاصل گردد و ذوق نتایج مقصود نشست
عین و بازی سبب که چون این پرده کشایان اهل صفا مصون
مقصود ارتق الحجاب باشند و تحکم آن که
تا محرمان عالم ملکوت را چه از آنقوم که بظاهر عالم ملکوت
بازمانده اند و چه از آنقوم که بباطن عالم ملکوت است
محجوب شده وصال ایشان با ممکنات
لم یطمثهن انس قبلهم و لا
جان و جنب
انکه

هر
سه یکی است در
صورت علم و قدرت و ارادت
همه متحد شود همچنین جمله موجودات نسبت با
علم و قدرت و ارادت او تعالی معین شده کم دارد کمی او را
هر سه صفت متحد بود بلکه واحد و کمی که علم او عالم باشد
و بقدرت او قادر و بارادت او مرید چنانکه در حال اهل بهشت
گفتیم و چنانکه آمده است سمعه الذی به یسمع و بصره الذی به یبصر و جمیع
ونصره الذی به ینصر چه کسی بود اطعنی اجعلک
مثلی و لیس کمثله شیء لیس هرچه ارادت او بان
تعلق گیرد هم در حال موجود شود
بمعنی غنا و

وحدانش یکی بود و اینمعنی مثال درخت طوبی است در بهشت که هر چه بهشتیان آرزو کنند با

آرزو
ایشان بهم دهند
واحده بیان درخت حاصل با
و در بعضی ایشان خاص طوبی لهم و حسن مآب
و بازاء این خیال کسانی که ذکر این صفت اقتضای بحر کند
مجسم یکی نوعی از ایشان کامی نوکند انطلقوا الی ظل ذی ثلث
شعب لا ظلیل و لا یغنی من اللهب پس بجای درخت طوبی ایشان را
درخت زقوم بود انها شجرة تخرج فی اصل الجحیم طلعها کانه
رؤس الشیاطین طلع ابتداء وجود است که سبب ایشان
درخت باشند و شیاطین اهوای عدیده ان
الشیطان یجری فی ابن آدم
مجری الدم

بر
حسب ارادت خود
رود و ارادت او هوای مخالف اهواء هم
مخالف حق اقتضا کند ولو اتبع الحق اهواءهم
لفسدت السموات والارض ومن فیهن از هوای
خود ممنوع شود و حیل بینهم و بین ما یشتهون و در جحیم
خواهند افمن اتبع رضوان الله کمن باء بسخط
من الله و هو اولیا و بر ایشان بند با اغلال و سلاسل
نامرادی کل مغلول و مقید گردد و صفت عما بلا
و بازین بیخ از نزار ما الاخوان و بعد از ان بازاء درجه
و کل درکه خذلان بود و ان یخذلکم فمن ذا الذی
ینصرکم من بعده و بازاء درجه نعیم درکه
هوان و من یهن الله فما له من
مکرم و بازاء درجه
وجه

درکه لعنت اولئک یلعنهم الله ویلعنهم اللاعنون تا همچنانکه انتفای قدرت و علم و وجود تا انتفاء ازل

افتضا
قدرت نامتناهی و
علم ذاتی و هستی جاودانی کند
و ذلک الفوز العظیم استبداد این قوم با این صفات
اقتضای عجز نامتناهی و جهل کلی و نیستی هیئت کند و ذلک
الخسران العظیم

فصل هفدهم

در اشارت بدرخت طوبی و درخت زقوم
علم و قدرت و ارادت که مبادی ایجاد افعال الله خلق اند صفت
مخلوقات و حد ابراهیم یکی انها باعتبار انکه مخلفه که بهشت
با معقولات نسبه نماید و در خود در صفائی که نسبتی با عالم امر دارد
انحضو صورت معقول المحسوس کنیم اصورت ان نوعی که
تصور کرده ایم معلوم ماست و با آن عالم باشیم و
از ان نوعی که ایجاد شی کرده ایم مقدور
ماست و ما بر ان قادر باشیم
و از ان نوعی

ما بخواستیم مقصور بعلم و ارادت و با آن حر بیاشیم بعلوم و مقدور و مرادها

صورت
سلاله و نطفه و
علقه و مضغه و عظام و لحم تا بعد
از آن زنده و خبردار شد هل اتی علی الانسان
حین من الدهر لم یکن شیئا مذکورا و بیکجا زنده بود
تا قوت حرکت و بطش در ظهور کرد و بتحقق مختار بود تا
قوت تمیز میان نافع و ضار در او بفعل آید و بعد از این قوت با
مرید نافع و کاره ضار گشت و چون معاد عود است با
فطرت اولی باید که این صفات در و منتفی شود و علی
این ترتیب اول باید که ارادت او در ارادت وجود
مطلق که موجد کل است مستغرق و منتفی شود چنانکه او را
هیچ اراده نماند مخالف آن اراده و چون
وجود کل تابع ارادت وجود
مطلق است

تعالی ذکره پس هرچه آید مطابق ارادت او باشد و این درجه رضاست و صاحب این درجه همیشه در بهشت
مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِي وُعِدَ الْمُتَّقُونَ فِيهَا أَنْهَارٌ مِنْ مَاءٍ غَيْرِ آسِنٍ وَأَنْهَارٌ مِنْ لَبَنٍ لَمْ يَتَغَيَّرْ

طعمه
وانهار من خمر لذة
للشاربین وانهار من عسل مصفی
ولهم فیها من کل الثمرات اما ثمرات بهشت در
نظر اهل دنیا با مثابه باشد بر آنکه آنجا حق و باطل مثت
تا بدوزخ کیفیتی در تحت هر یکی باشد و انواع مثالها
و در دوزخ بازاء این انهار حمیم و غسلین و هضراین و
مهمل باشد و تلک الامثال نضربها للناس و ما یعقلها
الا العالمون **فصل هفتم** در اشارت بمجاز بهشت و
دوزخ و رسیدن مردم با فطرت اول
درجات انسان قابل باشد
مردم را

و
بعضی مصنوع و
هر آن مصنوع است و حمل از عسل
خاص نیست چه خاص بنوع انسان است و
از آثار بعضی اصناف و در بعضی احوال بر اهل دنیا
حرام است و آثار از رحمت و بر اهل بهشت حلال و
طهور و لیکن آب سبب خلاص از تشنگی و نیز از نقصان
و عسل از بیماری و خمر از ذوق و چون اهل بهشت
اهل کمال اند تمتع ایشان عام است بی هر چهار در
وجه اتم چه آنجا نقص نباشد که ان انتفاع بود
کامل را از انتفاع بود و
لا بعض

وجود داده اند پس آگاهی بر قدرت پس ارادت پس باول تجلی وجود بود و در

بود
لهم ما یشاؤن
عند ربهم و لدینا مزید و
این بهشت خازن بهشت را رضوان گویند چه
تا این مقام نرسد از نعیم بهشت لذت نیابد و رضوان
من الله اکبر و بعد از آن باید که قدرت او در قدرت او تعالی
منتفی شود تا خود را هیچ قدرت نماند بر قدرت و نمانند و این مرتبه
توکل خوانند و من یتوکل علی الله فهو حسبه ان الله بالغ
امره و بعد از آن باید که علم او در علم او تعالی منتفی شود تا بخودی
خود هیچ نداند و این مرتبه را تسلیم خوانند و یسلموا تسلیما
و بعد از آن باید که وجود او در وجود او تعالی منتفی شود تا
بخود هیچ نباشد و این مقام اهل وحدت است
اولئک الذین انعم الله علیهم و
الکبریاء لله ...
شود

معتبر
دارند علیها تسعة
عشر اگر بر صراط مستقیم کرد و ان
هذا صراطی مستقیما فاتبعوه ولا تتبعوا السبل
فتفرق بکم عن سبیله بگردد تا نوزده این ها د
فامت دارالسلام رسد و ازین نوزده زبانه خلاص یابد
ضرب الله مثلا رجلا فیه شرکاء متشاکسون و
رجلا سلما هل یستویان مثلا الحمد لله بل اکثرهم لا یعلمون
فصل شانزدهم در آثار بیخهای بهشت و [..] در
دوزخ باز از آن بود که آب مادهٔ حیات کافهٔ اصناف
نباتات و حیوانات است وجعلنا من الماء
کل شیء حی مانند مواعظ و
نصایح که مردم را

با آن انتفاع باشد ولیکن بعضی ازین اجاج است و بعضی آسن و بهترین غیر آسن است

و
شیر مادهٔ تربیت
اصناف حیوانات است و از آب
خاص و نسیم بنباتات و بعضی حیوانات
از بعضی بیاشد و خاص غذای بهترین حیوانات بود و
ایام طفولیت مانند مبادی و ظواهر علوم که سبب ارشاد
بمنزله باشد و از آن نیز مستعمل است و بعضی متغیر و بعضی
غیر متغیر و بهترین غیر متغیر و غسل از نیز خاص نیست که غذا
بعضی حیوانات است و سبب بقای بعض اصناف و دل بعضی
احوال و موافق طبع امزجه و احوال ایشانست مانند حقایق و
غوامض علوم که بدان انتفاع خاص بخواص و
محققان باشد و از آن نیز بعضی
که درست و بعض متوسط

تا این نوزده زبانه که از آنها رهنمون یکی ازین ده و نوزده چنانکه گفته اند تا و [..] باشد

کل
ابی عنهم حتی مقسوم
و اگر عقل را که مدرک عالم ملکوت
است و در بعضی این شاخها بعضی مطاع باشد و
نفس را از هوا منع کند تا هر یکی ازین شاخها مطاع [..] از
کتاب الهی در عالم خلق که در اکثر آن شعر خاص باشد [..]
رساند و بعضی نیز استماع آیات کلام الهی از عالم خلق امری
تلقی کند بخلاف انقوم لو کنا نسمع او نعقل ما کنا فی
اصحاب السعیر این شاخهای هشتگانه بر درهای هشت
باشند و اما من خاف مقام ربه ونهی النفس عن الهوی فان
الجنة هی المأوی فصل پانزدهم در آثار [..]
دوزخ مدبران امور در بیخ
علوی که والناشطات
سبحا

فالسابقات سبقا فالمدبرات اشاره باحوال ایشانست هفت ستاره اند که در دوازده میدان

سیر
می‌کنند و مجموع
هفت و دوازده نوزده باشد
و بماتحت آن امور در بیخ سفلی نیز نوزده
هفت مبدأ قوی نباتیست سه اصول و چهار فروع
هفت مبدأ قوی حیوانی و دوازده مبدأ احساس که از آنجا
و دوازده مبدأ قوی و مبادی تحریک که یکی [..]
بیخ ظاهرست و بیخ باطن و مجموع نوزده باشد
جاذبه است و یکی قوت دافعه و مجموع نوزده
پس مادام که مردم در بیخ با محسوسات اسیر این نوزده
کار کنی علوی و نوزده کار کنی سفلی است الی این منزل
بگذرد و [..] یعشون یعقلون و کنا [..]
یشعرون لیس چون ازین بیخ بیخی رسد
او را از زبانه مالک
جهنم

مطلق کرحیات ابدی یابند عیان شود و دوزخ را صورت
هشت و دوزخ بکجند امرنکه بجنتی بهشت باشد هیچ
طرف تضاد سبب هلاک خلق بود بصورت کبش املح میان
الکبش لا یرون فیها شمسا و لا زمهریرا لکن الجحیم
و جعل النسم من الظل و النار من الذنب و القرن من
سماع بازستاند تا صورت لطافت تضاد شکسته شود
یسلون سموم و اتیاب و اظفار از هوام و
هم من الاجداث الی ربهم
نفخ فی الصور فاذا
و

الجحیم لمن یری و از هول مشاهده او اجزای آفرینش بنیستی خود اطلاع یابند فبشر و شرده لولا ان

فصل چهاردهم در اشارت بدانکه
هشت و دوزخ مشاهده جو انکه بآن اجزای
عالم ملک مشاهده کنند هفت است بنظاهر کی
است و دو باطن و از خیال و وهم است که یکی مدرک
صورت و یکی مدرک معانی چه مفکر و حافظه
و ذاکره از مشا بخستند بلکه اعوان ایشانند و هر نفس که بعث
هوا کند و عقل را در متابعت مسخر کرداند آن فالیت من الله
من علم تا حالت این بود فاما من طغی و اثر الحیوة الدنیا
فان الجحیم هی المأوی این هر یک از این مشاعر مثابه
دری اند از درهای دوزخ
لها سبعة ابواب
علیها
الله لا حرقت الصور

مجب رفوق کیف ایشن بر دارند و اذا القبور بعثرت و در موافقه لسان

فصل سیزدهم در اشارت
بحالهائی که در دو رفات
حادث شود و وقوف خلق بعرصات آفتاب
مفیض انوار کلی است در آفرینش این عالم و ماه ایکه
از و استفاضه نور میکند و بر ماه دون خود
افاضه میکند در وقت غیبت او و کواکب اعادی
فیضان انوار خردی لیس جون نور انوار محسوف شود
و کواکب را وجودی نماند و اذا الکواکب انتثرت
و ماه و خسف القمر و مستفیض بفیض نیوندد
و جمع الشمس و القمر و جوز ذو
النور و نور یکی
شود

نه انا فاضه اثری ماند و نه از استفاضه و اذا الشمس کورت لا یرون فیها شمسا و لا زمهریرا جبال

سبب اعوجاج
طرف وصول و مقتضی مقامات
هر سلوک است باقل کالعهن المنفوش کند فقیل
و با خر بیک ایشف کند و یسئلونک عن الجبال
یصفها ربی نسفا فیذرها قاعا صفصفا لا تری فیها
عوجا و لا امتا همی نشبه و بتزیر و بحار را کعود و
در نوسط کشتها رساننده با حل بخارات و استنها
منوافق کوکب مستعد باشد از میان برکیرند و اذا
البحار سجرت تا مجرد شب و بالا و آسمان و زمین
یکسان شود و خلایق بعرصات خاص شوید
فاذا هم بالساهرة هل
بر اینج را

العقلاء و ما ازددت یقیناً
عنك غطاءك پس عمل و ثواب ایشان
بیم بلکی بود اعبدوا الله لا رغبة و لا رهبة
کسانی پیدا باشند که دنیا و آخرت بان محتاج باشند که گویند فکشفنا
و در قیامت بعث بودم انّکم لا نخذ شده باشند و لکو
نفخ فیه اخری فاذا هم قیام ینظرون و این قیام قیامت باشند یوم القیمة تبعثون پس بود
انّ الناس کانوا بآیاتنا لا یوقنون و قیام از خواب جهالت
از جهت احیای ایشان بعد از امات و نفخه دوم
علیهم اخرجنا لهم دابة من الارض تکلمهم
شوند و اذا وقع القول
واردون مستقین
ها

بل لانّه اهل لان یعبد و انّی اهل لان اعبد پس ایشان را انتظار قیامت و بعث و ثواب نباشد

کسانی که ازین نجا بوده است
چنانکه اهل قیامت گفته اند از عالم خلق بگذرد و ...
و حرف بعد حرف نبی چون نظر بصیرت او بمحل هدایت گشوده شود
الله انّ فی ذلک لآیات بیّنات للّذی که نامه منحل المسطور سطر بعد سطر
مبیکرد در دوحالی بعد حالی هد مبیکرد و در کهف
و با و ممات نبی بعد از دیگری و آخر و زی است
انّه الحقّ و مردم تا در تحت زمان و مکان آن آیات و
سنریهم آیاتنا فی الآفاق و فی انفسهم حتی یتبیّن لهم
کرد در انفس مبین است بحجی رسند
و استماع آیات کنند
و در بعض او باشد یوم نطوی السماء کطی السجل للکتب
که آن نامه مشتمل بر سطور و حروف بسیار در مطالع سود
و

السّموات مطویّات بیمینه میگویند تا لم تا دانند که اهل شمال را در طی آسمانها نصیبی نیست و اکر بجود

بیچی جود و دانش و بینش خود دارند و کحقفت و ما تعبدون من دون الله حصب جهنّم

و ذات دوات رسند پس زمین زان زمین بود و کرد در
و ذات دوات رسند پس زمین زان زمین بود و کرد در
نباه اولی آن زمین دانسته و آسمانه آن آسمان
یوم تبدّل الارض غیر الارض و
بوز و الله الواحد القهّار
دانسته اند و از ارتفاع حجب ظاهر و باطن بحقیقت حقایق
بظاهر دانسته اند و بواطن و حقایق نه آنچه ایشان بباطن و حقیقت
بصفحی صفت پس بینند که ظواهر خبرها نه آنست که ایشان آن را
بذاتی و نوع ذاتی ایشان ذات و صفت ایشان بصفحی و
بجنسی بوده است و نسخ هم و ذات این
ثناه ثانیه مکشوف کنند هم
عز ایشان را در
و

فذر
مطالعه آن بلد ایشان بکند ایشان
چون بر و خوانند استماع بکند بحالش
ابن بود که تسمع آیات الله تتلی علیه ثمّ یصرّ مستکبراً
کان لم یسمعها فبشّره بعذاب الیم و در سمع و بصر و کلام
و کتاب اسرار دیار است که ذکر آن در دین مخصّص محکم
باشند فصل دوازدهم درات ایشان در نفخ صور و تبدیل زمین و
آسمان نفخ در قیامت و نفخ است اول از نفخ امات هر
بنا دارد که جانی دارد از اهل ایمان ها و دینی که احد
ظاهر تنزیل و باطن تاویل را بدل محسوس و معقول خود بنوعی
کرده اند و نفخ فی الصّور فصعق من فی السّموات و من
الارض الّا من شاء الله و امات ایشان بکشف
عوار و کسر اندر دیانات ایشان
باشند با معاینه

ابلیسی
خفیف است و افعال
آدمی ثقیل چه کل یعمل علی شاکلته
بعضی گفته اند کلمه لا اله الا الله میزان است هرچند
فرموده اند که کلمه حقیقة علی اللسان ثقیلة فی المیزان اما
نیست بعضی مردم موزون و میزان یک و علامت اکبر
میزان است آن که عدم دریک که دارد و وجود دریک گفته
و حرف است تا که روی با عدم دارد و روی با وجود میزان است هیچ
که هر دو گفته با و ایستاده است و این کلمه فاصل است میان
مسلمان و کافر و بهشتی و دوزخی من قال لا اله الا الله
دخل الجنة **فصل یازدهم** در کتاب و زبر
اسمائنا کلام خداوند است
و کتاب خدا

کلام امری است و کتاب خلقی انما امرنا لشیء اذا اردناه ان نقول له کن فیکون و عالم امر از تصاویل

و
از ذکر
منزه است و ما امرنا الا واحدة
عالم خلق مشتمل بر تضاد و ترتیبات و لا رطب
و لا یابس الا فی کتاب مبین که هیچ که کلام مشتمل است بر
ایات تلک ایات الکتاب المبین کلام جود محض شود
کتاب باشد هیچ که امر چون امضا با بفعل شود کن فیکون
بی صحیفه وجود خلق کتاب خدا است جل شانه و ایات
اعیان موجودات ان فی اختلاف اللیل والنهار و
ما خلق الله فی السموات والارض لایات لقوم یتقون
این ایات در آن کتاب ثبت و مبین تا
خلق بمطالعه ایات فعل که
در آفاق ثبت

از خالقی خلقتنی من نار و خلقته من طین و آتش خفیف است و خاک ثقیل و انفعال

انفسکم
قبل ان تحاسبوا و صنف
که از حساب بخود و کتاب بخود غافل بود
باشند لاجرم بمنافقت مبتلا شوند و من نوقش
الحساب فقد عذب و حساب عبارت از حصر و جمع حسنات
و سیئات است که تقدیم یافته باشد تا بحکم عدل
جزای هر یکی یابند و مومنان که همه موقف حساب نشینند
لا یوخر حساب المومن یوم القیمة **فصل دهم**
در اثبات بوزن اعمال و ذکر میزان الوزن یومئذ
الحق فمن ثقلت موازینه فاولئک هم
المفلحون و من خفت
موازینه

فاولئک الذین خسروا انفسهم هر اثر فعلی که آن اقتضای اطمینان نفس فاعل میکند نسبت آن

بثقل
اولیم مثقلات
گشتند و از اضطراب و حرکت
نا موازین نگاه دارد و هر اثر که اقتضای تحرک
نفس و تتبع اهوای مختلفه کند نسبت بخفت و لاجرم خفت
باشد لغیر که در هوا حادث شود حرکت آید و حرکات
از نظام خالی بود و اطمینان مستلزم رضا بود لاجرم
فاما من ثقلت موازینه فهو فی عیشة راضیة و
اختلاف حرکات نفس از متابعت هوا و هوا موذی
بها و پر لاجرم و اما من خفت موازینه فامه
هاویة و بنو ابلیس را از آتش
آفریده اند و آدم
را

بعقول

لیتماله

فصل هفتم در اثبات
حساب وطبقات اهل حساب در
روز حساب بعد از آن سه طایفه اند یدخلون الجنة
بغیر حساب وایشان سه صنف باشند صنف اول انبیاء
واهل عرفان که از حساب فارغ باشند در خبر است که چون
ایشان از حساب آگاه بودند فرشتگان از ایشان حساب طلبند
گویند ما چه داده اید که حساب باز دهیم خطاب رسد که
نیک میگویند شما را با حساب ایشان کار نیست وخود
خطاب با حضرت است در حق جماعتی که
ما علیک من حسابهم
من شیء

وصف دوم جماعتی از اهل یمین که بر سیئات اقدام ننموده باشند وصف سیم جماعتی که

یبدل
الله سیئاتهم حسنات
وطایفه دیگر یدخلون النار بغیر
حساب وایشان دو صنف باشند اول جماعتی که
دیوان اعمال ایشان از حسنات خالی باشد وصف دوم
کافرانی که حبط ما صنعوا فیها وباطل ما کانوا یعملون
در شان ایشان است وقدمنا الی ما عملوا من عمل فجعلناه
هباء منثورا وطایفه سیم اهل حسنات که خلطوا عملا
صالحا وآخر سیئا وایشان دو صنف باشند صنفی که
از حساب خود وکار غافل بوده باشند
لاجرم بمناقشه همه مبتلا کنند
حاسبوا

از اهل شمال کتابش از روز او ظهر تیبا ورده اند یا از جانب چپ واما من اوتی کتابه

من
العذاب المهین
من فرعون ودر خبرست خلق
الکافر فی من ذنب المؤمن وابن حلم الحکم
آن باشد که ان الدار الآخرة لهی الحیوان لو کانوا یعلمون
نبی هیچ در نظر اهل دنیا از ورای حجاب آواز
حیوان بینند چون این حجاب وغطا از پیش برگیرند
که فکشفنا عنک غطاءک فبصرک الیوم
حدید وآن آنگاه بود که ازین حیات که بحقیقت
مرگ است عبور کنند وبحیات ابدی که معنی آن حیات است
زنده شوند اومن کان میتا
فاحییناه وجعلنا
له نورا

یمشی به فی الناس کمن مثله فی الظلمات لیس بخارج منها آنرا چنان بینند که باشد اینست اجابت

دعای
ربنا ارنا الاشیاء
کما هی هر کجی را بعد از کشف غطا
بصر که بحق خود را باید خواند وحساب خود باید
کرد وکل انسان الزمناه طائره فی عنقه ونخرج له
یوم القیمة کتابا یلقیه منشورا اقرأ کتابک کفی بنفسک
الیوم علیک حسیبا اگر سالک تجارت باشد بحکم کما
تعیشون تموتون وکما تموتون تبعثون کتابش از پیش با
از جانب راستش او دهند فاما من اوتی کتابه بیمینه
واگر از جمله منکوسان باشد که ولو تری اذ
المجرمون ناکسوا روسهم
عند ربهم ربنا
ابن

هیچ کس
هیچ علم و صنعت و حرفت نتوان
آموخت و تادیب کرد کان و بتحمل نقصان
را فائده نبودی پس آن اثرها که از اقوال و افعال
با مردم باقی ماند و محل آن کتابتها و صورتها
را کتاب اقوال و صحیفه اعمال خوانند چه اقوال
و افعال چون منتقش شوند کتاب باشد چنانک
بان کسیم انا عالله تعالی و کاتبان و مصوران
انکتوبات و مصورات کرام
الکاتبین باشند
فنی

في النار بالنبات
و لکن انما نخلد اهل الجنة في الجنة و اهل النار
کرد اعمالی که در دنیا ادراک کرده باشند و جمعی بودکه
ثابت من ملکات بودی خود و ثواب و عقاب را
ملکه و مصور هر دو یکی باشد و الکه نیفا و
اهل دانش ملکه اند و همان شاهل بهشت
له قرین همچنین است که همان
شیطانا فهو له
له و

عباند و چون تا بس حیم ایشان دارند که و اذا الصحف نشرت کتابی که از ان غافل

که بر یمین باشند حسنات اهل یمین نویسند و قومی که بر شمال باشند سیات اهل شمال

الشیاطین تنزل علی کل افاک اثیم

و همچنین و من یعش عن ذکر الرحمن نقیض

که بسعت و عقوبت قومی شوند چنانک در حضرت
بیرونح علی بنیا و علیه السلام انه عمل غیر
صالح و در وی اسرائیل و لقد
یجتبی من اسرائیل
که در جهان از سیات کناه کاران اشخاص و نیز
جا و دان از ان نعیم یابند و در بهشت همچنین با تمتع
لهم نعیم با فعل حسن مثلا حوری یا قرین کرد در بهشت
حاضرا و همچنین در اخبار هست را معاشه کرد از
و لا یحسبه الا احصیها و وجدوا ما عملوا
هذا الکتاب لا یغادر صغیرة
باشند کو ینطق
بوده

نوشته
اذ یتلقی المتلقیان عن
الیمین و عن الشمال قعید در خبر است
که هر که حسنه کند از ان حسنه فرشته در دیوان
ابلکرا و را ثواب دارد و هر که سیئه کند از ان
سیئه شیطانی در وجود آید که او را معاقبت دارد
چون در قرآن میگوید ان الذین قالوا ربنا الله ثم
استقاموا تتنزل علیهم الملئکة الا تخافوا
و لا تحزنوا و ابشروا بالجنة التی کنتم توعدون نحن
اولیاؤکم فی الحیوة الدنیا و فی الاخرة
بعد ابل هل انبئکم علی
من تنزل

فصل هفتم در اثبات

صراط راه خداست ان تلک لتهدی الی
صراط مستقیم صراط الله الذی له ما فی السموات و ما
فی الارض ادق من الشعر و احد من السیف [illegible]
انکه [illegible] از دو طرف نقصان افتد دوزخ [illegible]
[illegible] الذین [illegible] انفسکم النار [illegible]
سبب انکه مقام [illegible] مقتضی هلاک بعید و
من وقف علیها سقط [illegible] و در دوزخ
[illegible] و ان الذین [illegible] عن
الصراط لناکبون از دو جانب صراط [illegible]
[illegible] الیمین و الشمال
[illegible]

[illegible]
[illegible] دو طرف سبب
عذاب [illegible]
اهل [illegible] و گاه [illegible] نار [illegible] سبب عذاب
کسانی که [illegible] القانتین بالله [illegible]
و گاه دو طرف [illegible]
[illegible] عذاب [illegible]
نار جحیم و گاه [illegible] آن نار که [illegible]
فان النار علیه السلام الناس [illegible]
فان النار [illegible] من [illegible] النار [illegible]
[illegible] و [illegible] از اهل [illegible]
[illegible] از اهل [illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]

متفاوتند ولکلٍ درجاتٌ مما عملوا درجات بهشت

اهل شمال بدانند که درکات دوزخ و ایشان را اکرم ...

ولکلٍ ضعفٌ ولکن لا تعلمون

درکات دوزخ اما در عذاب مشترکند ... فانهم یومئذٍ فی العذاب مشترکون

دوزخ است وان منکم الا واردها

سابقان بر او علی الصراط کالبرق الخاطف بگذرند

اینان از دوزخ بگذرند

[illegible]

علیهم السلام ... ابرار ...

دوزخ باشند فاما اهل عیش ... از دوزخ

کات دهند واهل شمال با دو در انجا بکشند ...

الذین اتقوا ونذر الظالمین فیها جثیا

بهشت رسند اما کمال اهل عیش بهشت باشند وکمال بهشت

سابقان ان الجنة اشوق الی سلمان من سلمان الی الجنة

اینان را بهشت لقا نبود لم یدخلوها وهم یطمعون

اهل اعراف‌اند وعلی الاعراف رجال یعرفون کلا بسیماهم

اینان ... باشند

القهار بازین سبب بحشر بعض الناس علی صور ... عندهم القردة والخنازیر وجوههم
بود بجهة انجا انجا بها مرتفع است و برد و الله الوحد
الوحوش حشرت وحشر هر کسی بصورت غ ... الی الخ
و حاضر کنند آن اصناف را بمحل حشر کرده باشند و اذا
مدبران برازخ حیوانی خیانا بکر بعد ازین گفته شود مصور
لو احب احدکم بحی الحشر معه وچون آثار افعال
لنحشرنهم والشیاطین تا بجدی که
همچنین فو ربک و

وعبد الطاغوت ولکن هم اینجا کسانی بینند که اهل انجهان باشند ان فی ذلک لایات

مرة با خود مقتصد هم ... عنهم ... ان کانتا آن گروه کران ... ان غافلوا لم یعقدوا واهل یمین نیکان عالم اینان
ومنهم سابق بالخیرات سابقان اهل وحدت ارزاده و سلوک ... ولا هم عنها
والسابقون السابقون همچنین فمنهم ظالم لنفسه ومنهم مقتصد
المیمنة ما اصحاب المیمنة واصحاب المشئمة ما اصحاب المشئمة
سلوک در راه آخرت سه طایفه اند وکنتم ازواجا ثلثة فاصحاب
و ذکر بهشت و دوزخ کسانی که زنجهان در معرض
در ذکر احوال اصناف خلق در انجهان
یعقلون فصل ششم
لقوم

برجلد جز هر کسی باشد در سلوک در طلبان بوده باشد احسنوا الذین

دوزخ جمع است یوم یجمعکم لیوم الجمع و دودا
بوجهی دوزخ فصل است یجد دنیا کون بیت بهشت
سعود محالها به بر خیزد اولین و آخرین مجمع کرده ندیمی قیامت
موجودات از بعضی بی چون نفاست زمان و مکان غیر تقع
ومکان علت تکثر علی الاطلاق وتغیر و تکثر علت تجوز بینون
اثار وحدت خلاف زمان علت تغییرات علی الاطلاق
الاسلام فهو علی نور من ربه فصل پنجم در
مکان افمن شرح الله صدره
حضرات و بوسعت
البقتی

حق وباطل متشابه نمایند متخاصمان در برابر یکدیگر نشسته اند آخرت کون مباینت

متفاوت فی راجنس الی الرحمن وفدا
حشرت وحشرناهم فلم نغادر منهم احدا یوم نحشر المتقین ونسوق ... ویوم یحشر اعداء الله الی النار
هذا یوم الفصل جمعناکم والاولین حشر جمع باشد
فصل است انا ابر فصل اقتضای آن جمع میکند که در بعضی باید
کنند لیهلک من هلک عن بینة ویحیی من حی عن بینة
مخاصمان فصل کنند و بحقیقت حق و بطلان باطل حکم
کنند لیمیز الله الخبیث من الطیب
یفرقون حق را از باطل جدا
یقوم الساعة یومئذ
یوم

هیچ
کدام در هیچ کدام
تمام نیست لیکن وجود هر بعضی از زمان
اقتضای عدم دیگر بعضی میکند و حضور هر بعضی
از مکان اقتضای غیبت دیگر بعضی گذشته زمان نیست
و آینده همچنین آنکه زمان وجودی دارد زمان حالست
که کمترین زمانی است و از خود وجودی بقدری ندارد و
حکما آنرا آن خوانند و اگر مکان را احاطه هست هم
مکانو است بر خروفی را از وهم مکان آخرت که اینجا بدین
و زمین و دیگر کاینات احاوی است
و آخرت از زمان و
مکان

مبرّا است چه از نقصان منزّه است امّا از نشاها ئی که از ان با اهل زمان و مکان دهند گاه

زمانی
بود و مکانی
تا بلسان فهم بود و نشان زمان
بعضی زمانی نو اند بود و مانند حاله و ما امر
الساعة الا کلمح البصر او هو اقرب و نشان
مکان نیز اخص مکانی وجنة عرضها کعرض السماء
والارض و ابداع هم زمانی است و صفت و بعضی
دنها کنند چه مبدا و معاد از بن منزهست هند بعضی
آخرت را از زمان و مکان هم برین نسق و اهست
گیرد امّا تعلق بقلت زمان
چنانکه گفته اند

آخرت و مکان را جای نکرد ظاهر شد و بعضی باطن و چون هر دو بذات و طبع نیستند

و
اهل یقین دانند
کرم بر زمان نزدیکست و ثم اقربت الساعة
بر مکان و اخذوا من مکان قریب ایشم بروند
هیدا و نریه قریبا بعمبر علیه السلام چون نشست
فرازگرد و میوه هشت بر گرفت تا حارثه مشاهده
انحال نکرد را آنکه او مومن حقیقی است اذ قال له
کیف اصبحت یا حارثه قال اصبحت مومنًا حقًا قال
علیه السلام لکل حق حقیقة فما حقیقة
ایمانک قال رایت اهل
الجنة یتزاورون

وَرَأَیتُ اَهلَ النّارِ یَتَعاوَدُونَ وَرَأَیتُ عَرشَ رَبّی بارِزًا فقالَ علیهِ السّلام اَصَبتَ فالزَم

فصل
چهاردهم
در اشارت
به مکان و زمان آخرت دنیا چون
تا قصر است بنا بر کود لطفل او را از گهواره و دایه کرد
بیت داند او زمان است و گهواره او مکان و وجهی بدر او
زمان است و مادر او مکان و مکان او هر یک باری از آثار مبدع
خود مخصوص شدند و آن احاطه است بکمان تبیر عین احاطت
خدا است والله بکل شیء محیط و از تن غیر از زمانی
احاطت کرد از مبدع او است چنان حاصل
آید که بعضی از دو اول باشد
و بعضی

شارع
گفته اند و
مقصد و قیامت مقصد
صاحب شریعت میگوید بقیامت تا ادری
تا بفعل کی و لا بکم خلق سالکانند و تا اوری ان
مقصد ایشان الله رسد سلوک کسی دست نهد هیچ سالک
تا از مقصد آگاه نشود و بان راغب نگردد در جستجو کیتابد
و آگاهی از مقصد عبارت از معرفت است و رغبت آن محبت
پس تا با عارف و محبت نباشد او را سلوک دست ندهد و
معرفت و محبت اثر وصول است و کمالش
عین وصول و آن حسن خوب بزد
حیوة من احیه
و

در آگاهی مراتب است چون ظن و علم و ابصار ظن بوجهی ایمانی است و عالم ایمانی

جر
ایمانی الا انهم فی
مریة است و انجام جزء کم
الی یوم القیمة لا ریب فیه و علم بوجهی ایمانی
و مشاهده و دوبیت ایمانی کلا لو تعلمون علم الیقین
لترون الجحیم ثم لترونها عین الیقین اثرا اول که با آن رسد
ایمانست و اندوم ایقان ایمان تصدیق و ما انت بمؤمن لنا
و ایقان تحقیق ان هذا لهو حق الیقین ایمان بجست تا بجر در
عالم از ان بجوید بالله و الیوم الاخر ایقان بحجت
با جز در عالم شهادت از مشاهده نیز
پس ایمان نصیب اهل
دنیاست

یؤمنون بالغیب و ایقان نصیب اهل آخرت و بالآخرة هم یوقنون اینجا فرمود

الیقین لیست
میگویند و دعوی ایمان ایقان است
امنوا بربکم و کمال ایمان میگویند ایمان را
و اعبد ربک حتی یاتیک الیقین و لکن
مراتب است اول قالت الاعراب امنا قل لم تؤمنوا و لکن
قولوا اسلمنا و لما یدخل الایمان فی قلوبکم و تسط
و قلبه مطمئن بالایمان دوم بالاخر یا ایها الذین امنوا امنوا
پس ایمان است بعد از ایمانی اذا ما اتقوا و امنوا و
عملوا الصالحات ثم اتقوا و امنوا و ایمان این نیز ابطالست
فلا و ربک لا یؤمنون حتی یحکموک فیما شجر بینهم
ثم لا یجدوا فی انفسهم حرجا
مما قضیت و

یسلموا تسلیما اول انقیاد فرمان بعد از ان رضا بقضا بعد از ان تسلیم ایقان نیز مراتب است

کلا
سوف تعلمون
ثم کلا سوف تعلمون کلا
لو تعلمون علم الیقین لترون الجحیم ثم لترونها
عین الیقین ثم لتسئلن یومئذ عن النعیم مشاهده دوزخ
بعد از حصول علم الیقین باشد و مشاهده بهشت و سوال
از ان که هنوز حکم عینیت دارد بعد از حصول علم الیقین
ثم لتسئلن یومئذ عن النعیم چه با علم هنوز حجاب باقی است
همین و با عین باقی است با تر اهل کمال پندارند که
قیامت هم بزمان دور رست و ما اظن الساعة
قائمة و هم عکس آن و یقذفون
بالغیب من مکان
بعید

و
المغرب قبله
انا از هر دو مبرا بحکم
لا شرقیة و لا غربیة ان فی ذلک لایات
لقوم یتفکرون **فصل سیم** در اشارت بمبدء و جهان و
ذکر مراتب عدم در ینجهان و آنجهان خدای تعالی الحکیم اینها
اول و آخرست اورا دو عالم است یکی دنیا و یکی آخرت
یکی این جهان و یکی آن جهان که این مبداست و آن معاد بحکم انّ
ظاهر و باطن است و عالم است یکی عالم خلق و یکی عالم امر
یکی عالم ملک و یکی عالم ملکوت یکی عالم غیب و یکی عالم
شهادت که این عالم محسوس است و آن معقول
و خلق را چون گذر برین عالمست
از دنیا بآخرت
ازین

جهان بآن جهان از خلق بامر از ملک بملکوت از غیب بشهادت رفتن ضروریست و انبیا علیهم السلام را

بدین
سبب فرستاده
اند تا ایشان از عالمی بعالمی
خوانند چنانکه کشف آن جمله بر ان مقدرست
پس دعوی ایشان با ناسست و بنا آن عالم است که خلق بآن مامورند
عم یتساءلون عن النبأ العظیم الذی هم فیه مختلفون
خلق در دنیا در برازخند و برزخ سه است طبیعی و متوسط
میان بعثت و دو برزخ آن مبدا و معاد و من ورائهم
برزخ الی یوم یبعثون و مردم اینجا بعضی خفته اند
و بعضی مرده خفتگان بحکم حدیث الناس نیام
اذا ماتوا انتبهوا و مردگان بحکم
اموات غیر احیاء
و

ما انت بمسمع من فی القبور و هر که ازین زندگی بمرد از خواب برخاست و قامت خود بدید

بود
فاذا ماتوا انتبهوا
من مات فقد قامت قیامته
ولکن مرگ دو مرگست یکی مرگ ارادی
موتوا قبل ان تموتوا و دیگری طبیعی اینما تکونوا یدرککم
الموت هر که بمرگ ارادی بمیرد بزندگانی جاودانی زنده شد
مت بالارادة تحیی بالطبیعة و هر که بمرگ طبیعی بمیرد و هنوز
منتنه تشنه باشند در هلاکت جاودانی افتند و بلا
بمن انبته بعد الموت سر قیامت سری عجیب بزرگست انبیا را
اجازت کشف آن سر نداده اند چه انبیا صحبت
سر بعثت اصحاب قیامت دریابند
انما انت منذر
و

لکل قوم هاد و محمد مصطفی صلی الله علیه و آله که بقرب قیامت مخصوص است و انا

و
الساعة کهاتین
حالتی با قیامت ابنت که
یسئلونک عن الساعة ایان مرسیها فیم انت من ذکریها
الی ربک منتهیها انما انت منذر من یخشیها قیامت
روز ثوابست و شریعت روز عمل الیوم عمل بلا
ثواب و غدا ثواب بلا عمل بعضی از اندر دو وقفه
کواهان باشند فکیف اذا جئنا من کل امة بشهید
و جئنا بک علی هولاء شهیدا حاکم قیامت اوست
و جیء بالنبیین و الشهداء و قضی
بینهم بالحق سر نبوت هست
از

صاحب شرق است که موضع طلوع نور باشد
و اذکر فی الکتاب مریم اذ
انتبذت من اهلها
مکانا
النور بر
و عیسی که مرد معاد دست و صاحب تاویل
العربی اذ قضینا الی موسی الامر اول ما کتب الله
صاحب غربست که موضع افول نور باشد و ما کنت بجانب
حضرت موسی علیه السلام که مرد مبداست و صاحب تنزیل
الارض ثم یعرج الیه فی یوم کان مقداره خمسین الف سنة
نسبت بدان دارد یدبر الامر من السماء الی
من الف شهر روز قیامت
لیلة القدر خیر
دارد

شرقیا انه لعلم الساعة و محمد صلی الله علیه و آله که جامع هر دو ست بوجهی

مغرب
باید کرد تا بعد موسی باشد و عیسی تا قبل محمد باشد
صلی الله علیه و آله ما
بین المشرق و
الکار انا متوسط بحکم انکه از وسط عالم دو
مرتبت که شفیع روز حشرست ادخرت شفاعتی لاهل
الخلق محمد صلی الله علیه و آله و هم در معاد
بین الماء و الطین لکل شیء جوهر و جوهر
هم در مبدا منزلت دارد که کنت نبیا و آدم
مبداست انا جامع بحکم انکه
است و بوجهی از هر دو
متوسط

بمراکز مبداست قدرست و معاد روز قیامت و آن نسبت قدرست عباد و وجود

حتی آمدن از بهشت بدنیا و تجرد از کمال بنقصان است و
افتادن از فطرت و لا محاله صعود و خلق
از خالق جز بدین غط نتواند
بود و رفتن
الی ذلک راضیة مرضیة فادخلی فی عبادی و ادخلی
که فای دو نوع حیثیت بمعنی که معاد و جنت
از بسبب آمدن بدنیا است اهبطوا منها جمیعا و بمعنی جنتی
در انجا بود اسکن انت و زوجک الجنة و معنی آدم اخرج
و جهه منه المبدأ و الیه المنتهی بمعنی اول هستی بعد
ذلک الرجعی باشد لیس بنیت شوند کل شیء هالک الا
شده اند باخر وجود باخدا ساز بدانرا
یافته اند بنوده اند تن بهشت
با اول از خدا وجود
چون

دنیا بهشت نو جدا از نقصان بکمال و رسیدن با فطرت و لا محاله رجوع خلق با خالق جز بدین

بال
ما و کمال ما
کمال بشر و رتبت و کمال بدو
فی یوم و حوز کمال مبدا معاد است هیچ آنکه
در دو روز قیامت تعرج الملائکة و الروح الیه
الملائکة و الروح فیها باذن ربهم من کل امر
از معاد بروز آن اند و روز قیامت و مبدا قدر و نزول
از مبدا آن کرده اند و آن شب قدرست و عادت
نور الله نور السموات و الارض بانزل بشب عادت
و دوم صعود و عروج اول افول و دوم طلوع
ثم الیه ترجعون نبی اول نزول و هبوط
و الله یبدؤ الخلق ثم یعیده
صورت بند

فطر الناس عليها لا تبديل لخلق الله
فاقم وجهك للدين حنيفا فطرت الله التي
فبانست مبدا فطرت و اولست و معاد عود بان وانه
از فطرت اول و رسید زنا بجا و ذکر بسعد و رود
فصل دوم در اثبات مبدا و معاد و آمدن
عن ذلك لا مبدل لكلمات بنبت و كفى بالله هاديا ونصيرا
و تمت كلمات او كه وتمت كلمة ربك صدقا و
سلوا نجز اعتصام بحبل الهی كه واعتصموا بحبل الله جميعا
ان يتبعون الا الظن وان هم الا يخرصون پس سیر
اكثر من في الارض يضلوك عن سبيل الله
الاضلالت بيفزايد وان تطع
متابعت ایشان
و

ذلك الدين القيم اول خدا بود و هيچ نه كان الله لم يكن معه شيء پس خلق را از نيست هست كرد

و خلق
لله الواحد القهار
ثم خدا جواب گوید لمن الملك اليوم
بود که قال ربك قال از ابلی و بحکم معاد خدا گوید و
بحکم مبدا گوید و خلق جواب گویند الست
دیگری نواند بود کما بدانا اول خلق نعیده و از نجاست
و رفتن چون مقابل یکدیگر کنند هر یک عکس
بنیت شد بعد از هستی معاد شان باشد چه آمدن
لیس چنانکه هست شد خلق بعد از نیستی مبدا خلق است
عليها فان ويبقى وجه ربك ذو الجلال والاكرام
خلق نیست شوند و خدا هست ماند كل من
من قبل ولم تك شيئا باخر
فقد خلقتك
و

آن را مجرد کند يعلمون ظاهرا من الحيوة الدنيا وهم عن الآخرة هم غافلون

وغره اغراض اینجهان کوری آنجهان وازنا معاد و دار
و من اعرض عن ذكري فان له معيشة
ضنكا ونحشره يوم القيمة
اعمى وكذلك
الجن والانس نجعلهما تحت اقدامنا ليكونا من الاسفلين
بخدع و تلبیسات ایشان ربنا ارنا الذين اضلانا من
استغوا و استهوای شیاطین انس و جن و مغرور شدن
عقلان آدمی بمکر و تقلید جاهلان عالم آسا و اجبت
ويحسبون انهم يحسنون صنعا و امیل امثلمان
الذين ضل سعيهم في الحيوة الدنيا
بالاخسرين اعمالا
نبئكم

قال رب لم حشرتني اعمى وقد كنت بصيرا قال كذلك اتتك اياتنا فنسيتها وكذلك

بحجاب بزرگتر کلا انهم يومئذ عن ربهم لمحجوبون
و بزرگتر زین آفات آنکه بستر کاف
که مردمان ایشانرا از زمره
راهبران نعمی ندر
از
قلوبهم و این علامات مراتب کوری است
ختم الله على قلوبهم بل طبع الله عليها بل ران على
التي في الصدور و از مراتب استحکام و طبع و رين
فانها لا تعمى الابصار ولكن تعمى القلوب
معنی باشد و کوری در این موضع کوری دلست
بود بالا اینکه کی نزدیک خدا
تنسى و کدام شفا
اليوم

دوم
در اشارت بمبدأ
ومعاد وآمدن از فطرت اولی
ودر رسیدن بانجا وذکر بهشت قدر وروز قیامت
فصل سیم در اشارت بهر دو جهان وذکر مراتب مردم
در این جهان ودر آن جهان فصل چهارم در اشارت
بمکان وزمان آخرت فصل پنجم در اشارت بتجلی حق
فصل ششم در ذکر احوال اصناف خلق در آن جهان
وذکر بهشت ودوزخ فصل هفتم در اشارت بصراط
فصل هشتم در اشارت بصحایف اعمال وکرام الکاتبین
ونزول ملائکه وشیاطین بر مکان وبیران فصل
نهم در اشارت بحساب وطبقات اهل
حساب فصل دهم در
اشارت
بوزن

اعمال وذکر میزان فصل یازدهم در اشارت بطی آسمانها فصل دوازدهم در اشارت بنفخات

صور
وتبدیل زمین و
آسمان فصل سیزدهم در اشارت
بحالهای که در روز قیامت پدید آید وحال
سود ووقوف خلق بعرصات فصل چهاردهم در اشارت
بدرهای بهشت ودوزخ فصل پانزدهم در اشارت بزبانیه دوزخ
فصل شانزدهم در اشارت بجوهای بهشت وانچه در دوزخ
برابر آن بود فصل هفدهم در اشارت بخازن بهشت ودوزخ
فصل هجدهم در اشارت بدرخت طوبی ودرخت زقوم فصل
نوزدهم در اشارت بحور العین فصل بیستم در اشارت بثواب
وعقاب فصل اول در صفت راه آخرت وذکر سالکان
واسباب اعراض مردم ازان وآفات اعراض
بدانکه راه آخرت ظاهرست
ودر همه ادیان معتمد و
نشانها

راه ملکوت وسلوک آن آسان ولیکن مردم ازان معرضند وکأین من آیة فی السموات

و
الارض یمرون
علیها وهم عنها معرضون اما
سبب آن غفلت آنست که این راه همان راه هست
که مردم ازانجا آمده اند پس انجه دیدنی است بکار دید
وانجه شنیدنیست بکار شنیدن ولیکن فراموش کرده و
لقد عهدنا الی آدم من قبل فنسی فلم نجد له عزما و
ازینجهت میگوید ارجعوا وراءکم فالتمسوا نورا و در
فراموشی ازان بمانده است که چیزی که بچشم دیده است
کر بان کوش شنیده است بازنکند تا حالی که بیان
رسیده است که وان تدعوهم الی الهدی
لا یسمعوا وتریهم ینظرون
الیک وهم لا
یبصرون

چرا اگر بشنیدی شنیده اول یاد کردی کلا انها تذکرة فمن شاء ذکره واگر بدیدی دیده

اول
بازکردی وباز
شناختی من نظر اعتبر ومن
اعتبر عرف ومن عرف الذی معرفته اما سبب
اعراض سه چیزست چنانکه گفته اند دونها الشیاطین
ثلثة نوائب طبیعت مانند شهوت وغضب وتوابع آن
از جب مال وجاه وغیر آن تلک الدار الآخرة نجعلها
للذین لا یریدون علوا فی الارض ولا فسادا ووساوس
عبادت مانند تسویلات نفس اماره وتزیینات اعمال غیر
صالح مانند تسبیحات فاسده واوهام
کاذبه ولوازم آن از اخلاق رذیله
وملکات ذمیمه قل
هل

رساله مبدأ و معاد محقق طوسی علیه الرحمه

بسم الله الرحمن الرحیم
رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ اِذْ هَدَیْتَنَا
وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْکَ رَحْمَةً اِنَّکَ اَنْتَ الْوَهَّابُ
رَبَّنَا اِنَّکَ جَامِعُ النَّاسِ لِیَوْمٍ لَا رَیْبَ فِیهِ اِنَّ اللهَ
لَا یُخْلِفُ الْمِیعَادَ سپاس آفریدگاری را که آغاز
همه اوست و انجام همه با اوست بلکه هم
اوست و درود بر برگزیدگان و پیغمبران که راهنمایان
خلقتند بآغاز و انجام خصوصا بر
محمد النبی و آله الطیبین
دوست

عزیزی
از این نکوه
التماس کرد که بنده از انچه
سالکان راه آخرت مشاهده کرده اند
از انجام کار و فنون شبیه با خبر در کتاب مسطور است
و بر زبان انبیا و اولیا علیهم السلام مذکور از احوال
قیامت و بهشت و دوزخ و غیر آن ثبت است از وجه
که اهل بینش عیان می بینند نه بران وجه که اهل دانش
بیان کنند هرچند این التماس متعذر بود بحکم
آنکه هرچه هست نصیب هر کسی نیست و نه هرچه
نصیب کسی است بتواند دید و نه هرچه
ببیند تواند دانست و
و نه

هرچه بداند نتواند گفت و نه هرچه بگوید بتوان نوشت چه اگر دیدن بی بصیرت
دانستن را زبان نتواند بود و اگر دانستن بتصور بود گفتن باختیار نتواند بود و اگر

گفتن
بصحیح بودی تحقیق
بغرضی و بلوح تواند بود
وَلَیْسَ الْخَبَرُ کَالْمُعَایَنَةِ فَکَیْفَ الْخَبَرُ
اِذَا کَانَ بِالْاِیمَاءِ وَالْاِشَارَةِ اما چون خاطر
ملتفت بود چاره نداشت از اسعاف این ملتمس
لیکن این تذکره از انچه مراد این عزیز باشد قاصر آید باید که
چون عذر واضح است مواخذه ننماید و دیگر متاملان
بعین رضا ملاحظه و مطالعه نمایند و خلل که بینند
اصلاح واجب شمارند وَمَا تَوْفِیقِی اِلَّا بِاللهِ عَلَیْهِ
تَوَکَّلْتُ وَاِلَیْهِ اُنِیبُ اِنَّ هٰذِهِ تَذْکِرَةٌ
فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذَ اِلٰی رَبِّهِ
سَبِیلًا وَ
مَا

تَشَاؤُنَ
اِلَّا اَنْ یَشَاءَ اللهُ
اِنَّ اللهَ کَانَ عَلِیمًا حَکِیمًا
یُدْخِلُ مَنْ یَشَاءُ فِی رَحْمَتِهِ وَالظَّالِمِینَ اَعَدَّ
لَهُمْ عَذَابًا اَلِیمًا اللّٰهُمَّ اَرِنَا الْحَقَّ حَقًّا وَارْزُقْنَا
اِتِّبَاعَهُ وَاَرِنَا الْبَاطِلَ بَاطِلًا وَارْزُقْنَا اجْتِنَابَهُ
وَاَدْخِلْنَا فِی رَحْمَتِکَ بِحَقِّ الْمُصْطَفَیْنَ مِنْ عِبَادِکَ
اِنَّکَ عَلٰی کُلِّ شَیْءٍ قَدِیرٌ وَاَنْتَ حَسْبُنَا وضع اساس
این تذکره ببیست فصل اتفاق افتاد فصل اول در
صفت راه آخرت و ذکر سالکان آن و اسباب
اعراض مردم دیده جهان از آن و
آفات اعراض
فصل

[illegible]

پلستی
یکم

غادت کردن الْنَقْعُ گرد الْوُسُوطُ والسَّطَةُ
درمیان شدن الْکُنُودُ ناسپاس الْتَّحْصِیلُ
گرد کردن وپیدا کردن الْفَرَاشُ پروانه
الْتَّکَاثُرُ والزِّیَارَةُ زیادت کردن الْمَقَابِرُ
گورستان الْمَقَابِرُ جماعت الْعَصْرُ روزگار
ونماز دیگر الْهُمَزَةُ بدگوی اللُّمَزَةُ عیب
کننده التَّجْمِیعُ گرد کردن التَّعْدِیدُ شمردن
الْحُطَمَةُ شکستن التَّمْدِیدُ با کسی جنگ کردن
الَمْ تَرَ آیا ندانستی الْفِیلُ پیل التَّضْلِیلُ
ضایع کردانیدن ابابیل گلها یا مرغان الْاِیلَافُ
سازواری دادن قُرَیْشٌ نام قبیله است
الرِّحْلَةُ کوچ کردن الشِّتَاءُ زمستان
الصَّیْفُ تابستان اَرَاَیْتَ آیا دانستی
الْمَاعُونُ قماش خانه چون دیگ وتبر و
مانند آن الْکَوْثَرُ نیکی بسیار ونام جوییست
در بهشت النَّحْرُ شتر کشتن وبر سینه زدن

وبر سینه زدن ودست بر دست چپ
نهادن در نماز الْکُفْرُ بریدن الْاَبْتَرُ
دم بریده وبی فرزند الْحَطَبُ هیزم
الْجِیدُ گردن الْمَسَدُ لیف سخت تافته
الصَّمَدُ پناه بی نیاز شدن الْکُفُوءُ
مانند الْفَلَقُ سپیده دم الْغَاسِقُ
شب تاریک الْغُسُوقُ تاریک شدن
شب الْوُقُوبُ در آمدن تاریکی شدن
النَّفْثُ در دمیدن الْوَسْوَاسُ دیو
وسوسه کننده یعنی اندیشه بد در
دل افکنده الْجِنَّةُ پریان سورة الفاتحة
بسم الله الرحمن الرحیم
وبه نستعین بنام خداوند آفریدگار
وجواهاء روزی دادن بر عموم و
آمرزیدن مؤمنان را خاص ومقصود

آنست
که بنده بدین کلمات وقت ... خویش و
تبرا کند از حول وقوت خویش و بخدای عز وجل
بازنماید که هستی همه هستیها ابتدا نماز خود
واز آفریننده همه چیزها اوست الرحمن الرحیم
الحمد لله رب العالمین
بنام او میکنیم سپاس خدای پاک که آفریدگار
سپاس ومنت وثناء خدای را وخواهاء نعمت
وپروردگار همه عالمیانست وخواهاء نعمتهاء مؤمنان
خلایق امروز وخواهاء نعمتهاء آن پادشاه
در بهشت مالك یوم الدین پادشاه
روز جزا وشمار وتخصیص ذکر آن روز
از آن جهت است که پادشاهی خلق منقطع
باشد وهیچ ملك وحاکم نماند چنانکه فرمود
والامر یومئذ لله ایاك نعبد وایاك نستعین
ترا که خداوندی

عبادت
کنیم واز تو خداوند ... کلمات فی
یاری خواهیم ودرین کلمات وحاجتمندی
نمودن اخلاص است در عبادة وحاجت عرض
بقوة ویاری دادن وعجز وضعف خود راه
کردن اهدنا الصراط المستقیم صراط الذین
نمای ما را راه راست راه آنکسانی که
انعمت علیهم غیر المغضوب
نعمت داده ایشان را نه راه
علیهم ولا الضالین
آنکسانی که خشم تو در ایشانست ودر ایشان
ودر ایشان رسیده ونه راه آنها که از راه بیفتادند
ومقصود انها که بر ایشان نعمت کرده است
انبیا اند علیه الصلوة والسلم واولیا
چنانکه فرمود فاولئك
مع

جیزی ازوی جیزی التسعیر آتش افروختن
الخنس بازپس شوند کان الخنوس بازپس
شدن وپنهان شدن الکنوس در
آشیان شدن آهو العسعسة تاریک شدن
شب وپشت بدادن آن ونزدیک آمدن
آن التنفس شکم التنفس پراکنده شدن
نور صبح ودم زدن الظنین تهمت زده
الضنین بخیل الانتثار افتاده شدن
البعثرة شورانیدن وزیروزبر کردن التعدیل
راست الترکیب جیزی اندر جای نشاندن
التطفیف کم پیمودن الاستیفاء تمام
شدن الرقم نوشتن الرین طلم کردن کنا
بردل وخواب برجشم الرحیق شراب
خالص الختام مهر وپایان کار المسك مشك
التنافس رغبت کردن تسنیم جشمه ایست

در بهشت التغامز بایکدیگر بجشم اشارت کردن
التثویب پاداش دادن وپیاپی خواندن
التخلی خالی شدن الکدح کار
کردن الحور بازکشتن وکاسته شدن
الشفق سرخی که پس از فرو شدن آفتاب
پدید آید سوی مغرب الوسق کرد کردن
وراندن وبرداشتن الاتساق فراهم
آمدن وتمام شدن الطبق تا الطباق
جماعة الاخدود شکاف در زمین
الطارق ستاره صبح الطرق بجوب
زدن بشب وپنبه الدفق ریزانیدن آب
الترائب استخوان سینه الترائب جماعة
الرجع باران الصدع شکاف وگیاه
الهزل بیهوده الاسود سیاه الاقراء
خوانا کردانیدن التجنب دور شدن

الضریع
خار خشك نهریستن النمرقة جماعة الزربیة
الاسمان فربه شدن النمارق جماعة النطح
بالش بر نشستنی النمارق والزرابی جماعة
بساط برگزیده بهناور الشفع جفت الوتر طاق الجوب
بکسترانیدن الشفع مساقة السوط تازیانه التنعیم
بویدن وقطع کردن اللم گرد کردن الجم
نازو نعمت پروردن استوار بستن وبند کردن
بسیار الایثاق استوار بستن معیشت الکبد
الکبد رنج وسختی معیشت اللبد النجد راه بر
بسیار بر هم نهاده الشفة لب النجد بلند وسخت
بالا العقبة سر یعنی بلندی بلند وسختی از
فلا اقتحم العقبة نگذشت برنج وسختی از
بالا الفك والفكاك ازاد کردن وجهر
شکستن ورهن بازستدن المسغبة گرسنگی
المقربة خویشی المتربة درویشی
الایصاد

ببستن
در التلو از پی
رفتن الالهام اندر دل افکندن
التدسیة پنهان کردن وکم نام کردن
السقیا آب خور الدمدمة هلاك کردن وخشم
گرفتن التلظی زبانه زدن آتش التجنیب دور
کردن التجلی آرمیدن شب وصدا التودیع
بدرود کردن الانقضاض گران بار کردن التبیین
انجیر التقویم راست کردن الشفع کشیدن
وسونانیدن وسیاه کردن النادی انجمن
الزبانیة دوزخ بانان واحدها زبنیة
لیلة القدر شب اندازه کردن کارها الانفکاک
جدا شدن وازاد شدن اثقالها گرانیها اینجا
آن مردکان وگنجها العد دویدن الضبح
اواز نفس اسب آمدن در وقت دویدن
القدح آتش زدن ودرکار کسی
خلل آوردن الاغارة
غارت

دوشن شدن رهینتر کرواست یعنی
موقوفاست بهوشمار الاستنفاد
رمیدن ورمانیدن وبیرون شدن خوابستن
القسورة شیر وتیراندازان التنشیر
پراکنده کردن الفجور بی سامان کردن ودروغ
کفتن البرق خیره شدن چشم البرقان
درخشیدن الوزر پناه کاه معاذیره
عذرهاء وی النضرة تازه روی کردن وتازه
شدن الفاقرة کار سخت بوزك کر بشکند
مهره پشت را الفقر پشت کسی شکستن
التوقوة جنبر کردن التراقی جماعة الترقوة
افسون کردن الالتفاف بهم در شدن کیاه
وشاخ درخت وبپیچیده شدن التمطی
برخویشتن نازیدن وخرامیدن السدی
فروکذاشته الامشاج آب مرد بخون زن

آویخته المشج آمیختن المزاج آمیزش
الکافور معروف ونام چشمه ایست
در بهشت الندر آنچه برخود واجب
کنند الاستطارة پراکنده شدن
القمطریر سخت الزمهریر سرماء سخت
الاناء سبوی الانیة جماعة الاوانی
جمع الجمع الزنجبیل معروف ونام چشمه ایست
در بهشت السلسبیل آن آبکلو فرو
شوندن شود الفرح اندوه باز بردارد
المعلوم دریافتن التوقیت وقت نهادن
المکین استوار الکفت فراهم
آوردن الکفاف فراهم آرنده الشموخ
بلند شدن الشعبة شاخ الشعب
جماعة اللهب زبانه آتش الشرر خدره

القضب جمل الجماعة
کوشتك الجمال والجمالة ریسمان کشتی
شتر نر الجمال الجماله یکی بورکی زنند
الجمالات جمع الجمع الاصفر سیاهی که
الجمالات جماعة الوهجان درخشیدن الوهاج
الضمر جماعة الوهجان درخشیدن ابرسیار دیدن
تابان الاعصار نزدیک کشتن ابر بیار دیدن الفافا
التجاج ریخته شدن آب الثجاج دیوان الالفاف
درهم پیچیده درختان الموافقة والوفاق
درخور آمدن وباکسی موافقت کردن الکعوب
نار بستان شدن زن الدهاق پرو سیابی الضوف
درست وراست النشط کشاده کردن بوق
الناجفة نفخه نخستین الرادفة نفخه دوم
الوجیف طپیدن دل وتپیق
ستون الحافرة
اول

کار
الحی بوسیده
استخوان الساهرة روی زمین
الشمك آسمانه الاغطاس تاریک کردن
الوخو کسترانیدن الطم غلبه کردن
الطامة قیامت التصدی بلبن بازآمدن
التلهی بازی کردن وخویشتن را مشغول
کردن از چیزی السفر نبشتن الاقباد دورکردن
کردن القضب سبست بوالاغلب ستبر
کردن الغلب جماعة الاب چراکاه الضح
کردن الغبرة کرد الانکدار فروریختن
شدن العشاء اشتر ده ماهه آبستن
العشار جماعة الوحش چهارپای دشتی
التسجیر آتش افروختن الواد زنده درکور
کردن الکشط باز بودن
چیزی از روی
چیزی

زن شوی کرده الثیبات جماعة توبة
نصوحا بازگشتن راست خالص تبارك
بزرك وپاینده است وبانیکی بسیار سادات
بیدی بقدرة اوست القطر شکافتن
الحسیر کند وبازماندن الحسر کند شدن
التمیز ازیکدیکر جدا شدن المنکب
کرانه زمین المناکب جماعة
النکیر انکار الاکباب بروی افتادن
النمیم والنمیمة سخن چینی کردن العتل
درشت خوی الزنیم حرام زاده الوسم
داغ کردن الخرطوم بینی الصرم از
کسی بریدن وبریدن بار خرما ودرودن
کشت الاستثناء ان شاء الله کفتن
الصریم بریده ودرود الحرد آهنک کردن

التلاوم یکدیکر را ملامت کردن الازلاق
لغزانیدن الحاقة قیامت الحسم بریدن
وداغ کردن الضرع افکندن الوعی
یاد کرفتن ونکاه داشتن الوهی
درنده شدن الرجا کرانه القطف بار
درخت القاضیة مرك الذراع
کز الحض برانکیختن الغسلین آنچه
بیالاید از اندام دوزخیان القول
کفتن الاقوال الاقاویل جمع الجمع
العهن پشم رنکین الفصیلة دودمان
اللظی زبانه آتش ونام درکه ایست در
دوزخ الشوی کرانها یعنی دست وپای
الایعاء دربار دان کردن الهلع سخت
حریص شدن وسخت جزع کردن

العزة جماعة
کروه العزین جماعة الجاهرة والجهار
الایفاض شتافتن الوقار بزرکواری الطور بار وکونه
آشکارا کردن البساط کستردنی النسطاعات
الاطوار جماعة البساط ویعوق ونسر نام آنها
ود وسواع ویغوث ویعوق ونسر بازماند وعرب آنها
بتانیست که از قوم نوح هیچ کسی الجد عظمت
می پرستیدند دیارا کروهی نه همه
التشطط دوری القدد جماعة القدة
جدا کرده از کروهی دیکر القسوط بیداد
با سبا کردن ونکاه داشتن الغدق آب
کردن التحری صواب جستن دشوار اللبد کروهها
بسیار الصعد سخت دشوار درجامه
انبوهی کننده التزمل خوشتن ناشئة اللیل بر
پیچیدن خاستن

تبتل خالص دل از
التبتل کار التبتیل دل دادن الانکال
کردن خدای التمهیل زمان دادن هجه
دنیا بریدن التمهیل جماعة الغصة دردکلو ماندن
بند الانکال الغصص طعام دردکلو ماندن
دردکلو ماندن الغصص دیك الهیل وروزن ریختن
الکثیب توده دیک الاشیب سپید
الوبیل سخت وناکوار التدثر جامه بخود پیچیدن
سر الشیب جماعة الوحید تنها
درکرفتن الناقور صور الصعود عقبه
التمهید کسترانیدن القسورة شیر کردن العبوس
دشوار التفکر اندیشه کردن الابقاء باقی
والبسور روی ترش کردن اللوح
داشتن وبر کسی شفقت کردن الاسفار
زنك بکردانیدن روشن

شاخ الافنان جماعة الطمث معجا
کردن الیاقوت معروف الادهیمام
سیاه نمودن از غایت سیری النضح
آب از چشمه برجوشیدن الخیرة
زن هنرمند کردن الخیرات جماعة الخیمة
معروف الخیام جماعة الرفرف البس
و بساط گران مایه و سرغراز العبقری
جامهای گرانمایه سورة الواقعة الواقعة
قیامت الرج جنبانیدن البس خرد و
مورد الانبثاث پراکنده شدن الثلة
سوی دست چپ الثلة گروه الوضن
بجواهر مرصع کردن التصدیع تباه
کردن و شکافتن و درد سر رسانیدن

التخییر بر گزیدن الخضد خار زدرخت
زدن الطلح درخت موز التکب
دیوانیدن آب السکوب ریخته شدن
العروب زن شوی دوست العرب
جماعة الیحموم دود سیاه الاهیم
شتر تشنه زده الهیم جماعة التفکه
شگفتی نمودن الاغرام تاوان زده کردن
و سخت حریص گردانیدن المزن ابر سپید
الایراء بیرون آوردن آتش از آتش زنه
الاقواء خالی شدن سرای و بر بیابان رسیدن
و سپری شدن زاد الادهان مداهنت
کردن الحلقوم نای گلو الروح راحت
و آسانی سورة الحدید الاقتباس

گرفتن
علم و روشنائی از آتش
الالتماس جستن السور باره
التفاخر با یکدیگر فخر کردن التکاثر با یکدیگر
نبرد کردن ببسیاری قوم و مال الکافر
کشاورز الکفار جماعة الرهبانیة زاهدی
سورة المجادلة الاشتکاء داد
ورزیدن التحاور یکدیگر جواب دادن
نالیدن و گله التناجی با
یکدیگر راز گفتن التفسح
التماس یکدیگر بسودن الانتجاء راز گفتن
فراخ نشستن الجنة سپر الموادة والوداد
بایکدیگر دوستی داشتن سورة الحشر الحصون
الحصن پناهگاه و جای استوار
جماعة الاخراب والتخریب ویران کردن
الاعتبار پند گرفتن الجلاء از وطن
بیرون رفتن و بیرون کردن را اللینة
درخت خرما الجمع جوه
و بر بی

الایجاف
پویانیدن ستور الرکاب شتران که بر نشستن را شاید الدولة
آنچه دست بدست داده شود الخصاصة
درویشی التحصین استوار کردن التصدع
شکافته شدن سورة الممتحنة المعاداة
با کسی دشمنی کردن سورة الصف المرصوص استوار
کردن بنا و تنگ در بر یکدیگر آوردن سورة الجمعة
الجمعة آدینه سورة المنافقون الخشب
چوب الخشب جماعة التسنید جوب
بدیوار اندر واها نهادن التلویة سر پیچانیدن
سورة التغابن التغابن بر یکدیگر غبن آوردن
الاستغناء بی نیاز شدن الوجد طاقت
و توانگری التضییق تنگ کردن و کار
تنگ گرفتن التعاسر با یکدیگر دشوار گرفتن
التحلیل والتحلة سوگند راست کردن
و حلال کردن التبیب
زن

اَلْحَيْدُ وَالْحَيْدُودَةُ بكشتن اَلْاِطْغاءُ
طاغى كردن اَلْاِمْتِلاءُ بر شدن اَلتَّنْقيبُ
اندر شهرها كشتن **سورة الذاريات**
اَلْوِقْرُ بار كران اَلْاَوْقارُ جماعت اَلتَّقْسيمُ
بخش كردن اَلْحُبُكُ راهها اَلسَّهْوُ غافل
شدن اَلْهُجُوعُ خفتن اَلْحِرْمانُ بى روزى
كردن اَلصَّرَّةُ بانك اَلصَّكُّ زدن و
كوفتن و جنك كردن اَلتَّواصى يكديكر
وصيت كردن اَلذَّنُوبُ بهرء
سورة الطور اَلرَّقُّ آن پوست
كه بروى نويسند اَلْبَيْتُ الْمَعْمُورُ
خانه در آسمان چهارم برابر كعبه اَلْمَوْرُ
بكرديدن اَلدَّعُّ بعنف راندن اَلتَّاثيمُ
نيز نسبت كردن اَلْكَهانَةُ اختر
كوى شدن اَلْمَنُونُ مرك رَيْبُ الْمَنُونِ
حوادث روزكار اَلتَّقَوُّلُ سخن بر بافتن
بر كسى اَلسَّيْطَرَةُ بر كماشته شدن

سورة النجم اَلنَّجْمُ ستاره و كيا بى ساق
اَلْمِرَّةُ نيرو اَلتَّدَلّى سخت نزديك شدن
و فرو هشته شدن قابَ قَوْسَيْنِ
مقدار دو كمان اَلْمِرْيُ جحود كردن و
شك بد و شنيدن از چيزى اَللّاتُ
نام بتى است كه ثقيف آن را پرستيدندى
اَلْعُزّى درختى بود كه غطفان آنرا
پرستيدندى اَلضَّيْرُ جور كردن و
نقصان اَلضّيزى كم و كز اَللَّمَمُ كناه خرد
اَلْجَنينُ بچه اندر شكم اَلْاَجِنَّةُ جماعت
اَلْاِمْناءُ منى بيرون آوردن اَلْاِكْداءُ
بريدن عطاء اَلْاِضْحاكُ خندانيدن
اَلْاِبْكاءُ كريانيدن اَلْمَنْيُ تقدير كردن
و منى بيرون آوردن اَلْاِقْناءُ سرمايه
دادن اَلشِّعْرى نام ستاره ايست كه بنو
خزاعه آن را پرستيدندى اَلْاِهْواءُ

انداختن اَلتَّمارى بهم
وقصد كردن با يكديكر سبيهدن و سرود كفتن
بشك شدن و بازى كردن و غافل شدن و هميشه
اَلسُّمُودُ بازى كردن اَلْاِسْتِمْرارُ استوار شدن و بند كرفتن
بودن اَلْاِزْدِجارُ بازداشته شدن و
سورة القمر آب اَلدِّسارُ ميخ
اَلْاِنْهِمارُ ريزان شدن آب اَلدِّسارُ
آهنين و ليف كه تخته كشتى را بدان استوار
كنند اَلنُّشُرُ جماعت اَلْعَجُزُ بن درخت اَلْاَعْجازُ
جماعت اَلْاِنْقِعارُ از بيخ بركنده شدن اَلْاِحْتِضارُ
حاضر آمدن اَلتَّعاطى كرفتن و بيكديكر
دادن اَلْاِحْتِظارُ حظيره ساختن
از شاخ درخت اَلتَّصْبيحُ بامداد آمدن
آدهى سخت تر و

تلخ اَلْمُرُّ تلخ
تر اَلْمُسْتَطَرُ نوشتن **سورة** اَلرَّيْحانُ
اَلْاِسْتِطارُ نوشتن **سورة** اَلرَّيْحانُ
اَلْعَصْفُ برك كشت اَلْمارِجُ زبانه
الرحمن اَلْفَخّارُ سفال
روزى و سپر غم اَلْمَرْجانُ معروف و مرواريد خرد
آتش بى دود اَلْمَرْجانُ بادبان بركشيده
اَلْجَوارِ الْمُنْشَآتُ كشتيها با بادبان بركشيده
اَلْفَناءُ نيست شدن اَلْجَلالُ و اَلْجَلالَةُ
بزركوار شدن اَلثَّقَلانِ آدمى و پرى
اَلنُّفُوذُ و اَلنَّفادُ كذشتن تير از آنچه
برآيد و روان شدن اَلشُّواظُ زبانه
آتش اَلنُّحاسُ دود و دودى كه اخته يعنى روزنه
اَلْوَرْدَةُ كلكون اَلدِّهانُ اديم سرخ
اَلْفَنَنُ شاخ

هجدهم

شدن الایساق بخشم آوردن الصدید
بانگ کردن الصفحة کاسه پهن الصحاف
جماعة الکوب کوزه بی دست الاکواب
جماعة التقتیر ست کردانیدن الابرام
استوار کردانیدن العبد والعبدة تنگ
داشتن وخشم کرفتن سورة الدخان الرهو آرام
المرقوم نام درختیست در دوزخ الغلی
والغلیان جوشیدن العتل بدرشتی کشیدن
الاحور والحوراء آنکه سیاهی چشم وی نیک
سیاه باشد وسپیدی نیک سپید سورة
الجاثیه الدهر روزکار الدهور جماعة
الاستنساخ نسخ کرفتن الاثارة بقیة علم
که روایت کرده شود از پیشینیان البدع
نو التجاوز درکذاشتن از کناه وبکذشتن
ازجزء الحقف توده ریک کژ الاحقاف

جماعة العارض ابر پیش آینده که
سایه افکند الاستقبال پیش رفتن
العی اندرماندن اولوا العزم
خداوندان صبر سورة محمد صلعم
الوثاق بند التعریف شناسا
کردانیدن والعرفاة ایستادن التعس
هلاک شدن الاسون از حال
بکشتن آب التغیر از حال کشتن
العسل انکبین التصفیة روشن
کردن وصافی کردن المعی روده
الامعاء جماعة انفا اکنون الشرط
نشان الاشراط جماعة الاصمام
کر کردن الاعماء کور کردن القفل
معروف الاقفال جماعة الاسخاط
بخشم آوردن الضغن کینه

الاضغان
جماعة اللحن مقصود وکینه ورزیدن
از سخن الوتر نقصان کردن الاحفاء الحاح کردن در سؤال
کردن وطاق کردن التقدم درپیش شدن التوقیر
بزرگ داشتن سورة الفتح الاظفار ظفر دادن المعرة
رنج وسختی کناه التزیل پراکنده شدن الحمیة
رشک حمیت الجاهلیة تنک روزکار کافری
التحلیق سر ستردن التقصیر کم کردن از موی
وکوتاه کردن وستی کردن الشطاء اول برکشت
الایزار نیرومند کردانیدن الموازرة یاری کردن
الامتحان آزمودن سورة الحجرات الحجرة معروف
الحجرات جماعة التحبیب دوست کردانیدن
التکریه دشمن کردانیدن
التنابز

یکدیکر را بلقب بد خواندن
الاغتیاب غیبت کردن بغیر از
پس بد کفتن الشعب قبیله بزرک
الشعوب جماعة القبیلة کروهی مردم
بزرک از یکدیکر واز یک پدر القبائل
جماعة اللیت والالت کم کردن
المریج شوریده سورة ق
البهجة زیبا شدن وشاد شدن
التبصیر والتبصرة والتبصیر بینا
کردن وعبرت نمودن البسوق دراز
شدن الاعیاء مانده کردن ومانده
شدن الولد سیر حبل الورید رک
کردن اللفظ کفتن واز دهن بیفکندن
العتید حاضر

الاشطاط ستم کردن و از حد درگذشتن
النعجة ماده میش الاکفال بذیرفتار
گردانیدن الخلیط انباز الخلطاء جماعة
الصفون بر سه دست و پای استادن اسب
و بر کنار سم چهارم الجواد اسب نیک رو
الرخاء باد نرم البرودة سرد شدن الحنث
سوگند دروغ کردن و بزه مند شدن
الاخیار برگزیدگان و نیکان الترب همزاد
الاتراب جماعة الغساق خون و ریم دوزخیان
الشکل مانند الاشکال جماعة
الاقتحام بعنف درکاری شدن لامرحبا
فراخی مبادا ایشان را التکلف رنج
چیزی کشیدن و از خویشتن چیزی نمودن

کران نباشد سورة الزمر التکویر
گرد کردن و بر زبر چیزی در آوردن
و بر هم نهادن کالا الهیاج خشک
شدن نبات و انگیخته شدن
جنگ الاقشعرار موی بر اندام
پای برخواستن و پوستها فراهم
آمدن از ترس التشاکس
با یکدیگر بدخوی کردن الاشمئزاز
بهم در شدن و برمیدن الاحتساب
مزد چشم داشتن و شمار آوردن
المقلاد و المقلد و المقلید
کلید المقالید جماعة الزمر
گروه الزمر جماعة سورة المؤمن
حم تقدیر کردن بود بینها را

الازوف نزدیک التنادی
و الازوف و الازفة قیامت التناد از یکدیگر
آمدن الازف الازفة و آواز دادن
یکدیگر را آواز دادن التباب هلاک شدن و زیان کار شدن التحاج با یکدیگر
رسیدن التفویض کار بکسی بازگذاشتن السلسلة زنجیر السحب
حجت آوردن الصورة پیکر
کشیدن التسجیر بر کندن و تهی کردن و آتش تافتن
الاقوات روزی جماعة
سورة السجدة القوت روزی الصرصر باد
الدخان و النجوم و النحاس دود ایام نحسات
سخت سرد النحس بد اختر شدن الاستتار
روزهای شوم الانطاق بسخن آوردن التقییض
در پرده شدن الاعتاب خشنود کردن الاکمام
تقدیر کردن و سبب ساختن الاکمام
غلاف شکوفه العریض
پهن جماعة

یعنی
بسیار و همیشه حم عسق من
سورة الشوری ... و قلة و ... المنشآة
بجو محمد و غو و سنا الجواری جماعة
الجاریة کشتی العلم کوه و نشان
بادبانها برکشیده الرکود ایستادن
الاعلام جماعة الرکود هلاک الراکد
آب و باد و کشتی الایباق هلاک نازاینده
التسوی مسنون العقیم
سورة الزخرف
و باد بی منفعت التنشئة
الاقران توانستن الغنی و الغنو
بپروردن و بیالایندن و رنجن
اعراض کردن التسوار دست و رنجن جمع
الاسورة جماعة الاساور جمع
الجمع الاقران قرین شدن

دور کردن الاحدوثة سخن عجب و افسانه
الاحادیث جماعة التفزیع ترسانیدن
المعشار ده یک فرادی یکیک التناوش
گرفتن سورة فاطر الملئکة القطمیر پوستک
دانهٔ خرما الحرور باد گرم الجدة راه در کوه
الجدد جماعة الاحمر سرخ الحمر جماعة
الغربیب نیک سیاه الغرابیب جماعة
اللغوب مانده شدن الاصطراخ فریاد
خواستن و خروشیدن سورة یس
الاقماح سر بر داشتن و چشم در پیش
افکندن التعزیز عزیز کردن و قوی کردن
السلخ پوست باز کردن و بیرون آوردن
چیزی از چیزی العرجون چوب خوشهٔ
خرما الصریخ فریاد رس الشغل مشغول

کردن الفکاهة خوش منش
شدن الادعاء دعوی کردن و
آرزو خواستن چیزی الامتیاز جدا
شدن از یکدیگر العهد وصیت
کردن و پیمان کردن الجبل آفریدگان المسخ
از صورت آدمی بگردانیدن الشعر سخن معنی
دار موزون با قافیه الاشعار جماعة
التذلیل رام کردن الرکوب آنچه
نشست را شاید الرمیم استخوان ریزیده
الرمة ریزیده شدن استخوان سورة الصافات
الزجر از کاری باز داشتن و تهدید
کردن و بانگ بر ستور زدن تا برود و مرغ
فال گرفتن المارد دیو ستنبه یعنی بعنایت
بدی رسیده و معتاد گشته التسمع

گوش
داشتن الثقوب درخشیدن
روشن شدن اللزوب بر یکدیگر چسبیدن التناصر یکدیگر را
یاری کردن الاستسخار افسوس داشتن الاستسلام گردن نهادن الاشتراک
با یکدیگر انبازی شدن الکاس قدح با شراب
اللذة مزه یافتن جماعة اللذ واللذاذ
الکئوس جماعة الانزاف پوسیدن شراب
الغول هلاک کردن و پوسانیدن آب جای
کسی یعنی سیری شدن و پوسانیدن ضعیف گردانیدن
و مست شدن المنزف ضعیف گردانیدن آب جای
رفتن خون مردم را و پوسانیدن البیض خایهٔ مرغ
و پوسیدن آن و مست شدن الشم والتقم بیمار شدن
الشوب آمیختن الزفیف شتافتن الازفاف شتابانیدن
التل بروی افکندن الجبین

یکسوی
پیشانی الاباق
گریختن الساهمة بازی [illegible]
زدن الالتقام بگلو فرو بردن الالامة
سزاوار ملامت شدن العراء زمین بی گیاه
الیقطین درخت کدو الساخر میان سرای
یا درگاه الصباح بامداد سورة ص لات
حین مناص نیست هنگام گریز النوص
والمناص گریختن العجاب سخت شگفت
الاختلاق دروغ بر بافتن الارتقاء بالا بر
شدن الوتد میخ الاوتاد جماعة من فواق
یعنی زمان اندک فصل الخطاب پیدا
کردن سخن و جدا کردن القط نامه و نصیب
الاید نیرو التسور بدیوار بر شدن
الاشطاط

الکزد بار الفتح نفرین کردن وازنیکی دور
کردن التطاول دراز شدن وکردن کشی
کردن التزهد همیشه بهم به پیوسته
التوصل نیك بهم پیوستن الجنایة
کرد کردن النوء گران کردن وبگرانی بر
خواستن وبیفتادن سورة العنکبوت
النشاء بالیدن وبدید آمدن میغ النشاة
آفریدن القلب باشکونه کردن الاستیصال
بینادل شدن العنکبوت کراتنه الخط
نوشتن الاثواء مقیم کردن الحیوان جان
وزندگانی کردروی مرك نباشد سورة الروم
الروم رومیان الروضة مرغزار الحبر
والحبور شادمان کردن الامساء کشتن
ودرشبانگاه شدن الاظهار در وقت

نماز پیشین شدن الانتشار پراکنده
شده الفطرة آفرینش الاضعاف خداوند
افزونی شدن وافزون کردن وضعیف
کردن التصدع پاره پاره شدن الاصفرار
زرد شدن سورة لقمن لقمن نام
مردیست بسیار حکمت التصعیر
روی گردانیدن الخد رخ الخدود
جماعة الاصطبار صبر کردن الاشباع
تمام کردن الخبر عذر کردن الغیث باران
سورة السجدة المهین خوار التجافی
بیکسو شدن ودور شدن سورة
الاحزاب الجوف اندرون شکم ومیان
چیزی الاجواف جماعة الدعی پسر
خوانده الادعیاء جماعة الحنجرة نای گلو

الحناجر
جماعة التثبیت التعویق بازداشتن
درنگ کردن رسول صلی الله علیه وآله وسلم السلق زبان
یثرب نام مدینه الاقطار جماعة النحب نذر
القطر کرانه الاحیزی الاسوة پس روی
آوری کردن والتصیصیة قلعه بر جنك
خود واجب کردن والصیاصی جماعة الوقور در
حروس وشاخ گاو الوقار با آرام شدن الوطر حاجت
خانه نشستن التزویج زن دادن مرد را
الاوطار جماعة الاعتداد علت
وشوی دادن زن را الافاءة کسی را مال
داشتن وبشمار آوردن الاستنکاح طلب نکاح کردن
بغنیمت دادن الجلباب چادر
الادناء نزدیك گردانیدن الارجاف
الجلابیب جماعة خبر دروغ افکندن

سورة السبا
براکنده
التهیج بغی دوانیدن تسبیح کردن وهم
گردانیدن التاویب تسبیح کردن السبوغ فراخ
روز رفتن الالانة نرم کردن السرد زره پیوستن وسخن بنیکو
وتمام شدن الرواح شبانگاه رفتن الاسالة
داندن? آب الجفنة کاسه بزرك الجفان
روان کردن آب الجابیة حوض بزرك
والجفان جماعة الجوابی جماعة القدر دیك القدور
الجوابی جماعة القدر دیك دابة
جماعة الارض خوردن چوب خوار المنساة
الارض جانوری که چوب عصا العرم بند آب
عطا النشاء راندن بعصا
وموش دشتی الخمط درخت اراك
الاثل ستوده کز السدر درخت کنار
المباعدة دور کردن

شوراب الاجاج سخت شور الصهر
داماد و خسر و قرابت بسبب نکاح الشرج
چراغ الخلفة پس یکدیگر آینده و شونده
و بجای چیزی استنده الغرام لازم الفقر
و الاقتار و التقتیر تنگ گرفتن بر عیال الشک
کردن القوام راسته و برابر الغرفة خانه
بالائی سورة الشعرا الفعلة کرد
التعبید بنده گرفتن و رام کردن الشرذمة
کروه اندک الانفلاق شکافته شدن الفرق
پاره جدا شده الطود کوه بزرگ بلند
الازلاف نزدیک آوردن و جمع کردن
التبرئة بیرون آوردن و از همسران خود
در گذشتن بفضل الکبکبة
نگون سار کردن الشحن پر کردن و راندن

الریع جای بلند المصنعة آبگیر و حوض
بزرگ المصانع جماعت الخلق خوی الهضیم
بر هم نشسته و لطیف و باریک الفراهة
سخت زیرک شدن و نیک رو شدن
ستور الفره فربه و شادمان شدن
التسحیر بسیار جادوی کردن الشرب
بهره آب القلی دشمن داشتن الاخسار
کاستن الجبلة گروه بسیار الهیم
و الهیمان روی بجایی نهادن و شیفته
گشتن بعشق سورة النمل
الاصطلاء گرم شدن باتش الجان
مار خرد الاستیقان بیقین دانستن
الوزع باز داشتن النمل مور الحطم
شکستن التبسم نیم خنده کردن
الایزاع در دل افکندن التفقد جستن

الهدهد شانه سر معروف سبا نام قبیله است
الخبء پنهان معروف و نام شهر ایشانست آنچه بکسی فرستند
ببین و نام الهدیة پیشکش الهدایا جماعت
کردن و پنهان کرده که بکسی فرستند
از عطا و قربانی که بمکه فرستند الطرف چشم و خشم
العفریت دیو ستنبه التنکیر ناشناکردن الصرح
کوشک بلند التمرد هموار و لغزان
کردن بنا القارورة شیشه القواریر جمع
جماعت التقاسم با یکدیگر سوگند خوردن
الحدیقة بستان دیوار درکشیده الحدائق
جماعت البهجة خوبی دیدار الکلم
خستن کردن الجمود فسردن الاتقان
کاری محکم کردن الکب
بروی

افکندن سورة القصص
الفراغ بپرداختن و تهی شدن
الوکز مشت زدن الترقب چشم
داشتن الاستصراخ فریاد خواستن
الایتمار مشورت کردن التوجه روی
نهادن الذود و الذیاد راندن الصدر
و الصدود بازگشتن الاصدار باز
گردانیدن الحجة سال الحجج جماعت
الرعاء شبان الرعاء جماعة الاستیجار
بمزد گرفتن الاجر مزد دور کسی بودن
و مزد دادن الجذوة پاره آتش الشاطئ
کرانه رود الشواطئ جماعت البقعة
پاره از زمین الفصاحة گشاده
زبان شدن

البیع جماعة التعطیل فرو کذاشتن
المعاجز بر کسی پیشی کردن التعجیز
عاجز کردانیدن و درنگی کردن الاخضرار
سبز شدن السطو حمله کردن و بعنف
کرفتن الذباب مگس السلب ربودن
الاستنقاذ رهانیدن الطلب جستن
سورة المؤمنون السلالة آنچه از چیزی
بیرون کشند چون آب و مانند آن
القرار آرام کاه الفاکهة میوه الفواکه
جماعة الدهن روغن الادهان جماعة
الصبغ نان خورش التفضل فضل و
سری جستن هیهات چه دور است
تتری بیابی المعین آب روان بر روی
زمین السمر افسانه کویان الهجر بیهوده

کفتن الاهجار جماعة اللجاج و اللجاجة
ستیهیدن الهمزة عیب کردن
الهمزات جماعة الهمز عیب البرزخ
بازداشت میان دو چیز و آنچه میان
دنیا و آخرة باشد از وقت مرک تا روز
حشر النسب خویشی اللفح سوختن
الکلوح روی ترش کردن العبث
بازی کردن سورة النور الجلد تازیانه
زدن الکبر بزرکی الشیوع آشکارا
شدن الایتلاء سوکند خوردن
الجنابة بلید شدن الاستیناس انس
کرفتن الغض فرو خوابانیدن چشم
و آواز فرو داشتن الخمار مقنعه یعنی
معجر الجیب کریبان الجیوب جماعة

الاربة حاجت العورة شرمکاه الایم آن زن که بی شوی باشد (?)
انچه از مردم باز پوشند الایامی جماعة
بیوه مرد و زن در و بیکیان بود الایم
جماعة الکتابة با کسی (?) بنده را بدل
بازخریدن البغاء زنا کردن التحصن عفت
نمودن المشکاة روزن کر کناره ندارد در
دیوار المصباح چراغ المصابیح جماعة الزجاجة
آبکینه الدری ستاره روشن الدراری جماعة
التوقد افروخته شدن السراب کور آب
و آن آنچه در بیابان روز بیند الاصال آنچه در بامداد
و شبانکاه بیند اللجی دریای ژرف الرکام
ابر زیر یکدیکر الودق باران بیابی الارکاک (?)
السناد روشنی الاذعان کردن نهادن الحیف
ستم کردن الظهیرة وقت نماز پیشین
حیض و زادن القواعد کرم کار القاعدة نشسته از

جماعة
التبرج خویشتن را آراستن و از خانه بیرون آمدن الاصدقاء
جماعة الصدیق دوست الاعرج لنک بیرون آمدن و در
التسلل از میان مردم بیرون آمدن الملاوذة و اللواذ در
پس یکدیکر پنهان شدن سورة الفرقان
بسیار پنهان شدن الاکتتاب از بهر خویشتن نوشتن
السوق بازار الاسواق جماعة التغیظ
خشم کرفتن الحجر بازداشتن حجرا محجورا
ناشایسته بازداشته الهباء آن کرد
پراکنده که چون آفتاب از روزن تابد الجملة
همه الترتیل پیدا کردن و فرستادن آیات
از پس یکدیکر التفسیر روشن کردن معنی
الرس چاه السباب آسانی المرج اندرهم
کشادن العذب خوش الفرات خوش
ترین آب الملح شور

ونرم الاب بلند الهمس آواز نرم
العنو فروتنی کردن واسیر کردن کشتن
الهضم کم کردن چیزی از حق کسی و
کوارانیدن طعام الهزل بازی العری
برهنه شدن الضحی بآفتاب آمدن و
خوی کرفتن البلی کهنه شدن الضنك
تنك الملازمة واللزام باکسی یا بجایی
پیوسته بودن الزهرة آرایش و
شکوفه سورة الانبیا الشاعر
کافیه کوی القصم شکستن وهلاك
کردن الرکض بپای زدن ودوانیدن
ستور الخمود فرونشستن الدمغ
باطل کردن وشکستن سرچنانکه
بمغز سر برسد الاستحسار مانده شدن
الارتضاء پسندیدن الرتق بستن
الفتق کشادن الفلك چرخ الافلاك

جماعة السبح تصرف کردن در معیشت
السباحة شنا کردن الکلاءة
نکاهداشتن الاصحاب یار کردن ودر
پناه کرفتن النفح بوی دمیدن الخردل
سپندان خرد التمثال صورة نکاشته
الجذاذ پاره پاره النطق والمنطق
سخن کفتن النکس نکونسار کردن
البرد سرما وخواب النفش چرا کردن
کوسفند بشب بی شبان ونیم باز
کردن التفهیم دریابانیدن اللبوس
پوشش ورزه العوص بدریا فرو
شدن المغاضبة باکسی خشم کرفتن
الحدب بالا النسلان بوییدن الحصب
هیزم الابعاد دور کرفتن الحسیس آواز
الفزع بیم وترسیدن الطی درنوردیدن
السجل نام حکم ونام فرشته ایست

سورة الحج
الذهول مشغول شدن
المضغة
العلقة خون بسته المضغة پاره کوشت التخلیق تمام خلق کردن
وساده کرده از نقصان وعیب الطفل
کودك وخورد الاطفال جماعة الهمود
فرومردن الاهتزاز جنبیدن البهج
والبهجة شاد شدن البهیج زیبا وباشکوه
العطف جانب الاعطاف جماعة الحرف
کرانه المجوسی مغ المجوس جماعة الصنب
دیبوس المقامع جماعة المقمعة
ریختن الصهر کدازانیدن اللؤلؤ مروارید
اللالی جماعة الحریر دیبای نیان
البادی

بیابانی الباد ودور جماعة الضامر
الباد دورتن العاقر دود العتیق
باریك میان شدن التفث چرك وناخن
شدن وزرف الجد ترکها کوهی شدن ونیك
شدن وکرامی العتیق کهنه شدن الاکبر
دیرینه وکرامی العتاقة کهنه شدن الاکبر
نزادشدن العتاقة آنچه نشاید شکستن
بزرك داشتن الحرمة ودروغ السحیق
آن الوثن بتان الکذب ودروغ
دور شدن البدنة قربانی که فرستند
جون اشتر وکاو الاعتراض تعرض کردن الوجوب
واجب شدن وبیفتادن القنوع خواستن
القناعة خرسند شدن المعتر آنکه نماز
نماید وتعظیم التهدیم بسیار شکستن
الصومعة جای عبادت الصوامع جماعة
البیعة کلیسیای ترسایان
البیع

الاغطیة جماعة النزل آنچه پیش مهمان
نهند چون فرود آید الفردوس بستان
وبهترین جای در بهشت الحول از
حالی بحالی گشتن المداد سیاهی دوات
المدد افزونی **سورة مریم** الاشتعال
افروخته شدن وپیدا شدن سپیدی
دو سوی الشیب سپید شدن موی
التقی ربح بیننده التمی همنام
السوی راست وتمام خلق الصبی
کودک الصبیان جماعة الحنان
بخشنودن التقی پرهیزکار الانتباذ
بیکسوی شدن شرقیا جای سوی
آفتاب برآمدن التمثل مانند چیزی
شدن الزکی پاکیزه البغی پلیدکار
الاجاءة بیاوردن المخاض درد زادن

الجذع تنه درخت النسی دکوی حیض
وچیزی خوارکه اورا بیندازند السری
مهتر وجوی خرد الهز جنبانیدن
التساقط بیفتادن الرطب خرمای
تر الجنی چیدن میوه از درخت القرة
والقرور روشن شدن الانسی آدمی
الفری بزرگ وشگفت الاشارة اشاره
کردن الملی یکچند الایمن سوی دست
راست الغی نام وادی است در دوزخ
الاصطبار صبر کردن الجثو بزانو در
درآمدن الحتم واجب کردن الندی
انجمن الری دیدار ونهاد وسیرابی اواب
داری کارا انچنانست الفرد تنها الصمد
پناه الضد ناهمتا ومخالف چیزی الاضداد

جماعة
الاب جنبانیل الوفد گروهی
وارجای بردن سلطان ونبان جهت
کبتبدیل الانفطار والتفطر شکافته
بهشتی الاد شگفت الشبر وریان کردن الرکز
الهد شکستن **سورة طه** طه ای مرد القبس پاره
اواز نرم الثری خاک نمناک النعل
رنجه شدن بیرون کردن جامه ومانند الردی
الش الخلع بیرون کردن وادی است الهش
معروف طوی نام وادی است التوکؤ تکیه کردن
هلاک شدن المآرب حاجت
برگ از درخت زیرانیدن السیرة رفتار
المآرب جماعة الحیة مار العقدة
الضم فراهم آوردن الوزیر دستور
کره وبستگی الازر پشت ونیرو السؤل
خواسته القذف انداختن ودشنام
دادن الساحل کرانه
دریا

الاصطناع برگزیدن
نیکویی کردن وبرکشیدن اللین نرم
الونی سست شدن شتی پراکنده
الفرط شتافتن وبرکسی تعدی کردن خرد
التنعم جرانیدن وجریدن الخشیة ترسیدن
النهی جماعة تارة یکبار سوی هموار التحت
والاشحاط بنیت کردن الاستعلاء بلند
بود گوارشدن التخییل بکسی راخیال نمودن و
بگمان افکندن الزکی پاک شدن الیبس
خشک السامری نام مردیست زرگر در بنی
اسرائیل اللحیة ریش اللحی جماعة التحریق
والاحراق سوختن الحرق سوهان زدن
ودندان از خشم بهم ساویدن النسف
برکندن وبباد دادن الزرقة کبودی
الازرق کبود چشم الزرق جماعة القاع
زمین راست وهموار الصفصف
زمین هامون ونرم

هلاك شدن اللَّيف آميخته بيكديكر الدّقن
زنخ الاذقان جماعة المخافتة نرم خواندن
سورة الكهف
النّعج هلاك كردن الجرز
زمينى كه بروى كياه نرويد الكهف شكاف
دركوه الرّقيم آن تخته ارزير كه احوال اصحاب
كهف بروى نوشته بود التّهيئة
ساختن الشّطط از حد دركذشتن الطّلوع
برآمدن آفتاب ومانند آن التّزاور
والازورار جسيدن الفجوة فراخى ميان
دوكوه الارشاد راه راست نمودن اليقظ
بيدار اليقظة بيدار شدن الرّقود
خفتن وخفتنكاه الوصيد پيش آستانه
در الفرار كريختن الورق سيم التّلطف
لطف كردن ودرنكرستن الاعثار
ديدن ودركردانيدن المماراة والمراء
باكسى ستيهيدن الالتحاد جسپيدن

الاغفال غافل كردن وبى نشان كردن
الفرط پشيمانى واز حد دركذشتن
السّرادق سراپرده السّرادقات جماعة
المهل مس كداخته الشّيء بريان كردن
الارتفاق برارنج تكيه كردن وبچيزى
منفعت كرفتن التّحلية زيور بستن
و كسى را صفت كردن السّوار دست
ورنجن الاسورة جماعة الاساور
جمع الجمع السّندس ديباء تنك
الاستبرق ديباء ستبر الاريكة
تخت آراسته الارائك جماعة الحفف
كرد چيزى درآوردن الحفوف كرد چيزى
درآمدن المحاورة والحوار كسى را جواب
دادن البيدودة هلاك شدن الحسبان
شمار و تير ناوك الزّلق زمينى كه پاى برو
لغزيده شود الغور بزمين فرو شدن آب

الانتصار انتقام كشيدن الهشيم شكستن
دادستن الهشيم الهشيم الاقتدار توانا شدن
كياه خشك الاقتدار توانا شدن الاشفاق ترسيدن
الذّرو بباد دادن الضّعف رستن بازو ويار الموبق
الغادرة ماندن الضّعف العضد بازو و يار
العضد بجاى بستن الجدال پيكار
البدل آنچه بجاى كسى ديكر آيد العول
جاى هلاك المصرف جاى الموئل پناهگاه
الادحاض باطل كردن الحقب روزكار دراز
والموئل پناه كرفتن الحقب سيح الغداء چاشتى
الاحقاب جماعة السّرب نوكردن الانطلاق
القضحة سنك الاحداث نوكردن والسّفن
رفتن السّفينة كشتى السّفاين والسّفن
جماعة الانس كار بزرك و عجب الازهاق

اندر رسانيدن النّكر كار صعب
منكر الصّاحبة باكسى صحبت خواستن
داشتن الاستطعام طعام خوردن خواستن
التّضييف مهمان را فرود آوردن الاضافة
مهمانى كردن الجدار ديوار الحدّ دار آن جماعة
الانقضاض بيفتادن بنا التّخذ كرفتن
الغضب بستم بستدن ذو القرنين نام
پادشاهيست الحمى كرم شدن آب التّبع بند
ياجوج و ماجوج نام دو كروه تباه كار است
الخرج والخراج معروف الاعانة يارى كردن
الرّدم بنا استوار الزّبرة پاره آهن الزّبر
جماعة الصّدف كرانه كوه النّقب سوراخ
كردن الغطاء پوشش الاغطية

نشان العلامات جماعة السقف آسمان
خانه السقوف جماعة الخسف بزمین فرو
بردن الخسوف بزمین فرو شدن وماه
گرفتن التخوف کم کردن و بترسیدن التفیؤ
بازگشتن سایه الدخور خوار شدن الواصب
دائم دردناك الوصوب دائم شدن الجؤار
زاری کردن الاشتهاء آرزو کردن التواری
نهان شدن الدس بنهان کردن الافراط
از حد درگذشتن وشتابانیدن الفرث
سرگین شکنبه اللبن شیر الالبان جماعة
السوغ آسان بگلو فرو شد وگوارا بودن
السکر نبید خرما وسوبر النحل منج انگبین
النحلة یکی الحافد نبیره وخدمتکار
الاحفاد جماعة الحفد شتافتن در خدمت

خشیدن
الکل گرانی وعیال اللحظ نگریستن و در
الاستخفاف سبك گردانیدن وسبك
داشتن الظعن ازجای بجای شدن
الصوف پشم گوسفند الاصواف جماعة
الوبر پشم شتر الاوبار جماعة الشعر موی
بز الاشعار جماعة الاثاث قماش خانه
الکن پوشش وشکاف در کوه الاکنان
جماعة الاستعتاب آشتی خواستن
التوکید والتاکید استوار کردن
کردن الغزل ریسمان رستن النکث
ریسمان تاب باز دادن الدخل تباهی و خیانت
النفاد والنفود سپری شدن الاعجمی
انکه تازی زبان نباشد سورة بنی اسرائیل
الجوس والجواس در سرای کشتن برای
غارت النفیر گروهی که برای کاری برخیزند

الاوبر بدی کردن
ناره هلاك کردن التامیر
التتبیر هلاك کردن العجول شتابنده
الحصیر زندان الحظر باز داشتن و حرام کردن الخطر بانك
امیر کردن الخطء دل تنگی گویند النهر بانك
کلم است که در وقت دل تنگی گویند التبذیر
بوزدن التبذیر مال باسراف نفقه کردن الحسور
اسان واندك شدن الحسر بخبر کردن القسطاس
ترازو وقپان القفو والقفو از پی رفتن
رنجه شدن الزنا والزناء پلیدکاری کردن
تنگ بودن الطول درازی و دراز
شدن الاصفاء برگزیدن النشز بوستانی
المرح نشاط شدن الانغاض
سرجنبانیدن التحویل گردانیدن الرفات
استخوان ریزیده الحدید آهن التکریم
والتکرمة گرامی داشتن
نوشتن التکریم ولو نشر بر لب
الاحتناك ازبن برکندن الوفر تمام
ستودن نهادن الاستفزاز
سبك کردن

کردانیدن الضعف الاجلاب
وحریص کردن جماعة الاجلب باده
اواز الاصوات بوزدن النواجل بایك
کرد کردن وبانك جماعة الشاف که بابك
الحجل وجماعة الحاصب باد کرسنك آرد
الحاجب کرانه الحاصب باد سنگ الدلو
القصف شکستن التسبیح سبح والدلوك
کشتن آفتاب وقت زوال الغسق تاریکی
شب التهجد بیدار بودن بشب و خفتن
النافلة طاعتی که نه فریضه باشد و فرزند
فرزند الشاکلة خوی الظهیر هم
پشت الفجر والتفجیر آب راندن الینبوع
چشمه الینابیع جماعة الاسقاط افکندن
الکسف پاره و آسمان الترقی ببالا بر شدن
الحبو فرو مردن آتش القتور بخیل
التبیر باز داشتن و هلاك کردن
الثبور هلاك

سیزدهم

کفک الرَّبْوُ فزون شدن وبالا رفتن
الْحِلْیَةُ پیرایه ونشان روی الْحُلی
جماعة الْجُفَاءُ رود آورد الْمُکْثُ
درنگ کردن طُوبی لهم خنک ایشان را
الْقُرْعُ کوفتن الْقَارِعَةُ قیامة وسختی الحلول
فرود آمدن الْمَشَقَّةُ دشواری ورنج
دشواری نهادن اَشَقُّ دشوارتر الْمَحْوُ
ستردن سورة ابراهیم الْاِسْکَانُ
آرامانیدن الصَّدِیدُ زرد آب التَّجَرُّعُ
فرو خوردن خشم وانچه بدان ماند الْاِسَاغَةُ
بگلو فرو بردن وبگوارانیدن الرَّمَادُ خاکستر
الْاِشْتِدَادُ سخت شدن ودویدن
الْجَزَعُ زاری کردن وناشکیبایی کردن
الْاِصْرَاخُ فریاد رسیدن الْاَصْلُ بیخ و
بنیاد الْفَرْعُ شاخ الْاِجْتِثَاثُ ازبن بر
کندن الْبَوَارُ هلاک شدن الْمُخَالَّةُ
وَالْخِلَالُ بایکدیگر دوستی داشتن الْاِخْصَا

شمردن وتوانستن الْجَنْبُ وَالْجُنُوبُ دور
کردن الْهُوِیُّ از بالا افتادن الشُّخُوصُ ازجای
بجای شدن وخشم چشم باز ماندن الْاِهْطَاعُ
شتافتن الْاِقْطَاعُ سر وچشم برابر چیزی
داشتن الْهَوَاءُ میان زمین واسمان الزَّوَالُ
بگشتن التَّقْرِینُ بایکدیگر نزدیک کردن
الصَّفَدُ بند الْاَصْفَادُ جماعة السِّرْبَالُ
پیراهن السَّرَابِیلُ جماعة الْقَطِرَانُ طلایی
که بر شتر گرگین مالند الْقِطْرُ مس گداخته
الْاِنَی بغایت گرمی رسیدن وگاه آمدن
سورة الحجر رُبَمَا بسا واندکا الْاِلْهَادُ
مشغول کردن الْاَمَلُ امید داشتن التَّنَزُّلُ
فرود آمدن السَّلْکُ در آوردن چیزی
در چیزی السُّلُوکُ راه سپردن الظُّلُولُ
روز گذاشتن الْعُرُوجُ ببالا بر شدن السَّکْرُ
بستن آب السُّکْرُ چشم بستن الْاِسْتِرَاقُ

دزدیدن
گوش داشتن الشِّهَابُ آتش شدن
ستاره روشن اللَّقَاحُ آبستن کند [illegible] درختان را آبستن
شتر اللَّوَاقِحُ بادها که درختان را آبستن کند الْخَزْنُ نگاه داشتن
الْاِسْقَاءُ آب دادن الْحَمَاءُ گل سیاه السُّنُّ
الصَّلْصَالُ گل خشک السَّمُومُ
از حال بگردانیدن ونهادی نهادن الْقَبَائِلُ
بادگرم السُّرُرُ جماعة السَّرِیرُ تخت الْقُنُوطُ نومید
بایکدیگر هم روی شدن الْعَمْرُ بجان
شدن الْفَضِیحَةُ رسوا کردن
وزندگانی تو الْاِشْرَاقُ روشن شدن
التَّوَسُّمُ بنشان دانستن الْاَیْکَةُ بیشه
اَصْحَابُ الْحِجْرِ ثمود یعنی قوم صالح والحجر
موضعیست میان مدینه وشام
الْخَفْضُ فرو داشتن
الْاِقْتِسَامُ

با
یکدیگر سوگند
خوردن وبخش کردن الْعِضَةُ پاره‌ها
دروغ وپاره چیزی عِضِین بجای آوردن سورة
الصَّدْعُ شکافتن وفرمان بجای آوردن درد رحم زن
النطفة آب پشت
النحل الدِّفَاءُ آنچه بوی گرم شوند از لباس وخیمه الْاِرَاحَةُ
الدِّفَاءُ وَالدَّفَاءَةُ گرم شدن
وبساط الدفاء چهارپای بازآوردن شبانگاه بجای
راحت رسانیدن وچهارپای الْاِنْسُرُوحُ
بردن السَّرْحُ بچرا گذاشتن ستور الْبَغْلُ استر
بچرانیدن الْحِمَیرُ دشواری الْجَوْرُ از راه بگشتن
الْبِغَالُ جماعة الْحَمِیرُ خران الْجَائِرُ بیدادگر
وستم کردن الْجَائِرُ گشتن از راه وستمگر الْاِسَامَةُ
چرانیدن الطَّرِیُّ تازه الطَّرَاوَةُ تازه شدن زمین
الْمَخْرُ شکافتن الْمَیْدُ بگردیدن
وخراسیدن الْعَلَامَةُ
نشان

گرامی داشتن المرادة کاری از کسی در خواستن التعلیق بستن در هیئت لک فرانزای معاذ الله پناه میگیرم بخدا القد درانیدن و بریدن السجن در زندان کردن کسی الخطأ و الخطاء و الخاطئة گناه کردن الشعف شیفته گردانیدن الشغف دوستی بمیان دل رسانیدن الاتکاء تکیه کردن المتکأ نواله و ترنج السکین کارد السکاکین جماعة الاکباد بوزن داشتن الاستعصام باز استادن و جنگ در زدن السجن زندان الصبو و الصبوة میل کردن دل بکسی العصر فشردن و شیره کردن الخبز نان الاخباز جماعة

النجاة رستن البضع از سه تا ده السمن فربه شدن السمین فربه السمان جماعة الاعجف و العجفاء لاغر العجاف جماعة الاخضر و الخضراء سبز الخضر جماعة العبارة بیان کردن خواب الضغث خواب آشفته و دسته گیاه الاضغاث جماعة الحلم خواب الاحلام جماعة الادکار یاد آوردن بعد امة پس از یکچندی الصدیق سخت راست گوی الدأب و الدؤب پیوستهٔ کاری کردن الغیث باران باراندن الغیاث فریادرس الاغاثة فریاد رسیدن البال حال الخطب کار بزرگ الخطوب جماعة الحصحصة پیدا شدن التبرئة بیزار کردن الاستخلاص برگزیدن و رهایی خواستن المکین جای گیر و استوار

التجهیز ... ساز کردن الرحل پالان شتر الرحال ساز الرجل جماعة الاکتیال بوا خود پیمودن المیرة خوردنی آوردن البعیر شتر بر کردی الحاجة نیاز التفایة مشربه که بدو بیاری عهد استوار العیر کاروان الاقبال روی بچیزی آب خوردن الصواع جستن العقد کم شدن بدرفتار شدن آوردن الحمل بار الزعامة پایندانی هیمان و جای آب الاوعیة جماعة الاستیئاس نومید شدن الخلوص جدا شدن النجی راز آشکار کردن الحرض کالاختن هم از البراح از جای فرا شدن نرفتن البث و الشکایة گله کردن و پدیدار شدن آزاد الاندم التحسس و التجسس خبر جستن الروح آسانی و رحمت الازجاء بر دانندن ناگاه مزجاة رانده

اندک الایثار برگزیدن التثریب سرزنش کردن التفنید دیرینه بدروغ و خرفی نسبت کردن القدیم دیرینه و کهنه شدن البدو بیابان العماد و العمود ستون الاعمد و العمد و العمد جماعة سورة الرعد التجاور و دو رسیدن البخاری کردن الصنو و الصنوان جماعة استوار شدن و بیخ آور شدن الصنو تنه درخت با یکدیگر همسایگی کردن الصنو و صنوان جماعة کرباتنه دیگر از یک بیخ باشد المثلات عقوبت المثلة عقوبت التعقیب از پس وی شدن الخلة نو شدن بیرون رفتن السروب بیرون رفتن و نگاه داشتن و جماعة السارب و باز گردانیدن و نگاه داشتن کسی باز گشتن و باز کردانیدن الوالی یاری کرد و ایستاد حکم کسی را فسخ کردن المجالة و المحال با کسی مکر کردن الکف کننده المماحلة و المحال السیل رفتن آب السیل الزبد معروف کف نجه السیلان

کردن و آبادان شدن السُّقی آب دادن
الاستحباب دوست داشتن و بر
گزیدن العشیرة خویش نزدیک الکاد
ناروا شدن المسکن جای آرام الساکن
جماعت حُنَین نام وادی است میان
و طائف الرحب فراخ شدن الادبار
پشت دادن النجاسة پلید شدن
العیلة درویش شدن الجزیة سر
گزید المضاهات و المضاهاة
مانند شدن الاظهار مانند کردن
و آشکارا کردن و در وقت نماز پیشین در
آمدن الکنز گنج و گنج نهادن الاحماء
گرم کردن الکیّ داغ کردن الجبهة
پیشانی الجباه جماعت النسیء باز پس
افکندن المواطاة موافقت کردن

التثاقل گرانی کردن الغار سوراخ در کوه
الخفیف سبک القصد آهنگ کردن
و میانه گرفتن الشقة سفر دور الاستیذان
دستوری خواستن التردد آمدن شدن
کردن العدة ساز کار الانبعاث برانگیختن
شدن التثبیط درنگی کردن الایضاع
شتابانیدن الزهوق هلاک شدن الفرق
ترسیدن الملجأ پناه گاه گرفتن المغارة
شکاف در کوه المغارات جماعت الادخال
در آمدن المدخل جای در آمدن الجماح
و الجموح سر باز زدن اللمز عیب کردن
الغرم و المغرم تاوان دادن المحادة خلاف
کردن الاعتذار عذر خواستن الایتفاک
بر گردیدن العدن بجای مقیم ایستادن
الاعقاب پاداش دادن و از پی در آوردن

الاعذار خواستن جماعة
عذر درست خواستن الاعراب جماعة الاعراف
الاعرابی بادیه نشین العود عادت کردن الاعتراف
الجدیر سزاوار الخلط آمیختن الارصاد برساختن
اقرار کردن التأسیس بنیاد نهادن الجرف
و داه بان نشاندن الهور و الانهیار فرو ریخته
افکندن رود ... کردن وسیع کردن
شدن المبایعة با کسی بیعت کردن ... از ترس خدای
الاواه بسیار آه کننده الظماء
تشنگی التخلف باز پس ایستادن النصب رنج شدن
نشسته شدن الوادی جای سیل
الوطء پای سپردن التفقه دانا شدن الغلظة
میان دو کوه الانصراف باز گشتن
درشتی کردن ... قدم صدق کردار نیک
پیش فرستاده الافادة
باز

گرد انیدن
الضیاء روشنی
الدعاء و الدعوی خواندن الادراء در یابانیدن
التعجیل شتابانیدن العاصف باد سخت
العمر زندگانی التسییر راندن الموج آشوب دریا
العصوف سخت وزیدن باد الاستواء
الامواج جماعة التزیین خویشتن را بیاراستن
الرهق در رسیدن القتر گرد سیاه القطعة
پاره ای از چیزی القطع جماعة التزییل جدا کردن
الاسلاف در پیش فرستادن التعارف یک
دیگر شناختن الاستنباء خبر خواستن
ای آری الشان کار العزوب غائب شدن
اجماع اتفاق کردن و جمع کردن و دل بر کاری
نهادن الغمة اندوه الالفت گرد انیدن
الکبریاء بزرگواری التبوء جای
گرفتن الغرق
غرق

کردن دشمن السکوت خاموش
الاختباء بوکریدن الغل بند دست
وکردن الاغلال جماعة الانجاس
روان شدن آب الحوت ماهی الحیتان
جماعة الشروع در آب در آمدن و در
کاری شدن الشرع بدید کردن
البؤس و البئیس سخت التاذن
بیاگاهانیدن الخلف کروهی که در پی
کروهی دیکر در آیند التمسک جنک
در زدن الامساک نکاه داشتن
النتق بر کندن الانسلاخ بیرون آمدن
از چیزی و بکذشتن الاخلاد میل
کردن و جاوید کردن الکلب
سک الکلاب جماعة اللهث
واللهاث زبان بیرون کردن سک

از تشنکی یا مانند آن الالحاد بجسبیدن از حق
المثانة استوار شدن الجنة دیوانکی الاقتراب
نزدیک شدن الارساء برجای داشتن التجلیة
پیدا کردن الحفی مهربان و نیک پرسنده
التغشی مجامعت کردن و خویشتن را بجامه
پوشیدن المرور کذشتن الاثقال کران بار
شدن الصمت خاموش شدن البطش سخت
کرفتن النزغ در هم افکندن قومی الطائف
وسوسه الاقصار باز ایستادن الانصات
خاموش بودن الخیفة ترس الاصیل شبانکاه
الاصال جماعة سورة الانفال النفل غنیمت
الانفال جماعة الوجل ترسیدن الشوکة
تیزی و سلاح الاحقاق بحق بداشتن و
تحقیق دانستن الاستغاثة فریاد خواستن
الربط بستن الرعب ترس البنان سر
انکشت الزحف کروهی که با انبوهی سوی
دشمن روند التحرف بکردیدن التحیز

فنا آمدن الایمان کردن
هم آمدن الوهن سست کردن
والتوهین التخصیص خاص کردن
التحول جدا کردن الابواء جای دادن الاتباع
التخطف ربودن المکاء آواز شکوه کردن
ثابت کردن المکاء صفیر التصدیة دولاب آید چون آواز
یعنی بانکی که از میان دو لب آید چون آواز
سرنای التصدیة دست بر هم زدن الترکم
بر هم نهادن المضی والمضاء کذشتن
الغنم غنیمت یافتن الخمس پنج یک العدوة
کرانه رود القصوی دورتر القصوی
دور شدن الرکب اسب سواران
التواعد یکدیکر را وعده کردن التقلیل
اندک کردانیدن الثبات
والثبوت

استوار بودن البطر در
شدن و تنعم از حد درکذشتن
شادی و تنعم از حد درکذشتن
التراءی یکدیکر را دیدن النکوص بر کشتن
التشرید رمانیدن الارهاب والترهیب ترسانیدن
الجنوح میل کردن الاثخان بسیار کشتن
البراءة بیزاری السیاحة در زمین
سورة التوبة المظاهرة هم پشت
رفتن الاذان آکاهانیدن المرصد والمرصاد
شدن الحصر باز داشتن و
راه فراخ الرصد والرصود چشم داشتن
راه نکاه داشتن التخلیة رها کردن الابلاغ
زنهار خواستن الاجارة زنهار دادن الاستجارة
رسانیدن الال عهد و خویشی النقض زنهار
الارضاء خشنود کردن الشفاء شفا دادن
الولیجة دوست خالص
العمارة آبادان کردن

الاِبِلُ اشتر الظُفُرُ ناخن الاَظفار
جماعت الشَحم پیه الشُحوم جماعت الحَوِیَّة
حرب روده الحَوایا جماعت الاِختلاط
امیخته شدن الاِملاقُ درویش شدن
المُفارقة از یکدیگر جدا شدن القَیِّم القِیَم
راست

سورة الاعراف

المص
اَنَا اللهُ اَعلَمُ وَاَفصِلُ منم خدای میدانم
و پیدا میکنم البَیتُوتة شب گذاشتن
القَیلُولة نیم روز خفتن الثِقلُ گران
شدن الخِفّة سبک شدن المَعیشة
زندگانی التَکَبُّر گردن کشی کردن و بزرگوار بودن
شدن الاِغواءُ گمراه گردانیدن الشِمال
دست چپ الذأمُ نکوهیدن الدَحرُ
وَالدُحُورُ دور کردن المَلأُ پر کردن

الوَسوَسةُ اندیشه بد در دل آوردن
المُقاسَمة ابرای کسی سوگند خوردن التَدلِیَة
کسی را بحیلت در کاری افکندن و چیزی
بجایی فرو گذاشتن طَفِقَ در ایستاد الخَصف
بر هم نهادن الرِیشُ وَالرِیاشُ جامه نیکو و
الریش پر مرغ البَدءُ ابتدا کردن الزِینة آرایش
الاِستِئخار باز پس شدن الاِستِقدام در پیش
شدن التَدارُک دریافتن التَفتیح گشاده
کردن الوُلُوجُ بجایی در شدن الجَمَل
شتر نر الجِمالُ جماعت السَمّ سوراخ الخِیاط
وَالمِخیَطُ سوزن الغاشِیَة پوشش و قیامت
الغِلّ کینه الاِیراث میراث دادن التَأذین
بانگ نماز گفتن و آواز دادن الحِجابُ پرده

[illegible]

الحَثیث
پراکنده کردن و زنده الاِقلالُ
برداشتن و برداشتن نامه الشُوقُ راندن
کردن و بانگ کردن و رونیش شدن العَجَب شگفت
برداشتن و در اندک خیر شدن عاد است الناقة
النَکَد اندک خیر شدن قوم عاد است
داشتن هُود نام پیغمبر قوم القَصرُ کوشک
اشتر ماده السَهلُ زمین نرم و
النَحتُ تراشیدن العَقرُ پی بریدن و
رنیش کردن العُتُوُّ از حد در گذشتن
الرَجفان لرزیدن الجُثُومُ بر سینه
خفتن مرغ النَشوق بیشی گرفتن الغُبُور
بگذشتن و باقی ماندن الاِمطار
باراندن باران التَکثیر بسیار
کردانیدن الغِنیٰ وَالغُنیة مقیم شدن
و بی نیاز شدن العُفُوُّ بسیار شدن
البَرَکة افزونی الضُحیٰ وَالضَحوة
چاشتگاه الثُعبان
مار

بزرگ الاِرجاءُ باز پس
بودن الاِسترهابُ ترسانیدن البَطَرانُ
التَلَقُّف زود فرو خوردن التَطَیُّر
اللَقفُ وَ
باطل شدن الاَلِهة پرستش کردن همه جای
فال بد گرفتن الطُوفانُ آن باران که همه جای
را غرق کند القُمَّلُ ملخ بیاده الضَفادِع
وسد الجَرادُ ملخ
جفر النَکثُ تاب باز دادن و پیمان و شکستن
عهد الیَمُّ دریا التَدمیرُ هلاک کردن الخِلافة
ایستادن بجای کسی که پیش از وی بوده باشد الخُرور
افتادن الدَکّ خرد و مرد کردن الاِفاقة
التَجَلّی پیدا شدن الصَعقُ بیهوش شدن
بهوش آمدن اللَوحُ تختة الحَلیُ پیرایه الحُلِیّ
جماعت الجَسَدُ تن الخُوارُ بانگ گاو الاَسَف اندوه
کین شدن العَجَلُ وَالعَجَلة شتافتن التَجَرُّ کشیدن
الاِشماتُ شاد نمودن
کردن

الصندوق بکشتن الخزانة والخزینة
گنجینه الخزائن جماعة الطرد راندن
التفصیل جدا کردن الاشیاء پیدا شدن
الاستعجال شتافتن خواستن المفتح
والمفتاح کلید المفاتیح والمفاتح جماعة
السقوط افتادن الورقة برگ درخت
الرطوبة تر شدن الرطب تر الیبس
والیبس خشک شدن الیابس خشک
الخفیة نهانی الکرب اندوهگین کردن
واندوهی که خیمه کند الشیعة گروه هم دل
الشیع جماعة الاذاقة چشانیدن التذکیر
پند الابسال گرو کردن و در خذلان کنا[ه]
الحمیم آب گرم و خویشاوند الاستهواء
سرگشته گردانیدن الحیرة سرگشته

شدن الحیران سرگردان الصور شاخ
که اسرافیل علیه السلام در وی در دمد
الملکوت پادشاهی بزرگ الجنان در
آمدن شب الکوکب ستاره الکواکب
جماعة الافول فرو شدن ستاره و ماه
و خورشید القمر ماه البزوغ بر آمدن
ماه و آفتاب و ستاره التوجیه روی
سوی کسی کردن الیسع واللیسع نام
پیغمبریست التوکیل برگماشتن
و کار بکسی گذاشتن الاقتداء پی
کسی رفتن القدر اندازه کردن الغمرة
سختی الغمرات جماعة الهون والهوان
خوار شدن الهون آسان شدن فرادی

[illegible]

بزنیهار سبز الخضر
بکی یادن المتراکب بهم نشستن القنو
سبز التراکب درخت خرما الزیتون معروف
الطلع شکوفه جماعة القنوان الاشتباه
خوشهٔ خرما القنوان زیتون الرمان انار اوردن درخت
الزیتون روغن زیتون بیرون
ماننده شدن الاثمار میوه آوردن الجن پریان الوصف
الینع رسیده شدن میوه الخرق دریدن و دروغ
والصفة نشان دادن التصیرة
کفتن اللطیف رفق کننده و دور بین جماعة
یقین و حجت روشن البصائر
الدروس کهنه شدن السب دشنام
دادن الاشعار آگاه کردن التقلیب بر
کردانیدن القبل پیش و برابر و آشکارا
الزخرف زر و آرایش الصغی بگشتن
الاقتراف کسب کردن التمام تمام شدن

الخرص
دروغ گفتن و خرد
کردن الظهور آشکارا شدن
ودست یافتن البطون نهان شدن الرسالة
الاکبر بزرگتر الاجرام گناه کردن
پیغام الرسالات جماعة الصغار خوار شدن
الشرح گشاده کردن الضیق تنگ شدن
الصعود والتصاعد والتصعد
بالا بر شدن المعشر گروه المعاشر جماعة
الاستکثار بسیار کردن خواستن
الاستخلاف کسی را خلیفه کردن الاعجاز
عاجز کردن الذرء آفریدن الارداء هلاک کردن
کردن النزع کشت کردن و رویانیدن
الحصد والحصاد درودن الحمولة
اشتران بارکش الفرش اشتران خرد
الضأن میش المعز بز الاشتمال
گرد اندر گرفتن

کردنش
روزکار اَلدَّوْرُ و اَلْاِقْسَامُ اَلذَّلِیلُ
اَلدُّوَدُ ذان کرکشتن اَلْجُهْدُ کوشش جَماعةُ اَلْوَمْ
سوکند خوردن اَلْغَرِیبُ سخت آلاغنی جماعة اَلْلَعِبُ
نوم بلا اَلْاَذِلَّةُ جماعة کروه اَلْاَحْزَابُ جماعة اَلْغَلْوُ
سر زنش کردن اَلْحَرْبُ کروه والتقسیم عیب کردن اَلْاِطْفَاءُ
بازی کردن اَلتَّقْسِیمُ اَلْاِیقَادُ آتش افروختن فاز اَلْاِقْتِصَادُ
دست باکردن بستن اَلنَّعِیمُ نعمت فنا اَلْعَمی
فروکشتن آتش وچراغ اَلْعِصْمَةُ نکاه داشتن اَلْعَمَی
میانه نکاه داشتن اَلْقَسَمُ کرسنه شدن ثلث وثلثة
نابینا وکوردل شدن اَلضَّنْمُ دانیدن ودروغ کفتن
سیوم سه اَلْاِفْکُ کردانیدن وباز ایستادن و
اَلتَّنَاهِی یکدیکر را بازداشتن اَلْقَبِیسُ دانشمند
بنهایت چیزی رسیدن اَلْقِسِّیسُونَ جماعت اَلرَّاهِبُ
ترسایان اَلرُّهْبَانُ ترسایان
زاهدتر جماعة

اَلْفَیْضُ
بسیار شدن آب الدمع اشک یعنی آب
ودوفتن ان اَلتَّعْقِیدَةُ و اَلْعَاقِدُ
جشم اَلْعَقْدُ و اَلْاِطْعَامُ طعام
سوکند بقصد خوردن اَلرِّجْسُ پلید
دادن اَلْاَوْسَطُ میان نکین وبرکزیده جاهة
اَلْاِیقَاعُ افکندن اَلرُّمْحُ نیزه اَلرِّمَاحُ جماعة
اَلْوَبَالُ سرانجام بد اَلسَّیَّارَةُ کاروان
اَلْبَرُّ بیابان اَلْبَحِیرَةُ آن ماده شتر کر چون
پنج شکم بزادی وآخرین نر بودی کوشش
بشکافتندی ورها کردندی تا خود چرا
کردی چنانکه خواهد وکسی بروی ننشستی
وبار برننهادی اَلسَّائِبَةُ آن شتر کر بند
اورا رها میکردند تا خود چرا می‌کند هم
چنانکه بحیره ودر جاهلیت چون
کوسفندی بحیره
نر

[illegible]

کردندی ورها کردی تا خود چرا کند
اَلْحَبْسُ باز داشتن اَلْعَثْرُ و اَلْعُثُورُ دیده
ور شدن اَلْاِسْتِحْقَاقُ سزاوار شدن
اَلْمَائِدَةُ خوان آراسته سورة الانعام
اَلتَّمْکِینُ جای دادن اَلْمِدْرَارُ
باران ریزان اَلْاِنْشَاءُ آفریدن وابتدا
کردن اَلْقِرْطَاسُ کاغذ اَلْحَیْقُ فرو آمدن
بلا ومکروه اَلْفَطْرُ آفریدن وشکافتن
اَلْکَشْفُ وابردن اندوه و برده
اَلْقَهْرُ خوار کردن اَلْاِسْتِمَاعُ کوش داشتن
اَلْکِنَانُ پوشش اَلْاَکِنَّةُ جماعة اَلْوَقْرُ
کرانی کوش اَلْاُسْطُورَةُ افسانه اَلْاَسَاطِیرُ

جماعة اَلنَّأْیُ دور شدن اَلْوَقْفُ باز
داشتن اَلْوُقُوفُ ایستادن ودریافتن
اَلسَّاعَةُ قیامت اَلْبَغْتَةُ ناکاه کرفتن
اَلتَّفْرِیطُ تقصیر کردن اَلْوِزْرُ کناه و
کرانی اَلْاَوْزَارُ جماعت اَلْوِزْرُ بار کسی
برداشتن اَللَّهْوُ بازی کردن اَلْجَحْدُ
و اَلْجُحُودُ انکار کردن اَلْکِبَارَةُ اَلنَّفَقُ
سمج که راه کذر دارد اَلسُّلَّمُ نردبان
اَلسَّلَالِیمُ جماعة اَلطَّیَرَانُ و اَلطَّیْرُورَةُ
پریدن اَلْجَنَاحُ بال اَلْاَجْنِحَةُ جماعة
اَلتَّضَرُّعُ زاری کردن اَلْاِبْلَاسُ نومید
شدن اَلدَّابِرُ واپسین اَلصَّدُوفُ

كردن الطموس ناپيدا شدن الفتيل آنچه
درچوبچه استه خرما بود وآن چيزی
كه چون دو انگشت برهم بمالند حاصل
شود الجبت آنچه پرستند آن را بجز خدا
النقير جوى استه خرما التصبيح پختن
وبريان شدن الجلد پوست الجلود
جماعة الظل سايه الظليل سايه پاك و
دائم اولوا الامر اصحاب فرمان الزعم
دعوى كردن التحاكم بايكديگر بحاكم
رفتن الحلف سوگند خوردن البلاغة
بليغ شدن التحكيم حاكم گردانيدن
التحر والتحور اختلاف افتادن الحرج

تنگدل شدن الحسن خوب شدن
الرفيق يار الرفقاء جماعة الحذر
سلاح النفار والنفور رميدن
النفير بيرون شدن الثبة گروه
الثبات جماعة التبطئة درنگی
كردن الابطاء درنگی شدن الاستضعاف
ضعيف شمردن الوليد كودك و
بنده الولدان والولدة كودكان
وبندگان الكف بازداشتن وباز
استادن الادراك دريافتن البرج
كوشك ومنزلگاه ستارگان الشيد
بگچ كردن بنا وبرافراشتن التشييد
گچ مشيدة استوار وبلند برآورده

مانند
التحريض برانگيختن بركارى الكفل
التنكيل بند بر نهادن التحية
بهره الاقاتة توانا شدن وقوت دادن الاركاس
سلام كردن بر كسى وزندگانى دادن
نگونسار كردن الحصر تنگدل شدن ودر
سخن درماندن التسليط بر گماشتن السلم
آشتى وسلم الخطاء خطا كردن الدية
خون بها التتابع پياپى شدن التعمد
آهنگ كردن التثبت درنگ كردن
پياپى العرض جماعة المغنم
العرض كالا العروض جماعة اولى الضرر بيماران
غنيمت المغانم جماعة اولى الضرر
ونابينايان الضرر گزند الحسنى نيكوى الحيلة
چاره المراغمة بريدن وكسر الخصم
آوردن المراغم
هجره

گاه
الوقوع افتادن القصر
كوتاه كردن القصور كوتاه شدن السلاح
ساز جنگ المطر باران الاسلحة جماعة
الوقت هنگام وهنگام پديد كردن الاذى
دردمند شدن الخون والخائنة والخيانة
خيانت كردن الخصيم پيكار كننده الاستخفاء
پنهان شدن الوكيل كارساز ونگه بان
الرمى انداختن ودشنام دادن البرىء
بيزار البراء جماعة الاختيال كبر داشتن
النجوى راز المودة دوستى شدن التمنية
آرزومند كردن التبتيك گوش
دراز بريدن التغيير از حال بگردانيدن المحيص
گريزگاه القيل گفتار
بريدن التغيير
گريختن المحيص
گفتار القيل الخليل

وشمارکننده القلة اندك شدن الكثرة
بسیار شدن القسم والقسمة بخش
کردن اولوا القربی خویشان نزدیك
السداد والسدود راست شدن
الصلی والصلی سوخته شدن
باتش وکرم شدن الصلی والاصلاء
التصلیة درآتش درآوردن التسعیر
آتش فروزان الایصاء اندرز کردن و
فرمودند الثلث سه یك السدس
شش یك الدرایة دانستن الربع چهار
یك الثمن هشت یك الکلالة
میراث خوار جز ما درو پدر
وفرزندان الشریك انباز الشرکاء
جماعة الشرکة انباز شدن المعاشرة
باکسی زندگانی کردن المکان جای الامکنة

جماعة الافضاء رسیدن بکسی حجاب
المقت دشمن داشتن البنت والابنة
دختر البنات جماعة العم برادر پدر الاعمام
والعمومة جماعة العمة خواهر پدر العمات
جماعة الخال برادر مادر الاخوال و
الخؤلة جماعة الخالة خواهر مادر
الخالات جماعة الربیبة دختر زن
الربائب جماعة الحجر کنار الحجور
جماعة الحلیلة زن الحلائل جماعة
الصلب پشت مان الاصلاب
جماعة الاحصان نگاه داشتن و
شوهر کردن زن وزن کردن مرد المسافحة
والسفاح باکسی زنا کردن الاستمتاع
برخورداری گرفتن الطول فزونی و
فراخی وفراخ دستی الفتی مرد جوان

جمع الاخدان دوستان الخدن جمع الفتیات

وکبیره

جوان از الفتی مرد جوان از الفتیة دیده

فاذا
احصن چون احصن کرده
شوی کنند المحصنات زنان آزاد المیل
داده شوند شوق زود الاجتناب دور شدن
چسبیدن الکبائر جماعة المدخل جای
الکبیرة گناه بزرگ الکرم نیکو شدن العقد
درآوردن الکرم نیکو شدن العقود
بستن کوه وپیمان وبقصد سوگند خوردن
المعاقدة باکسی عهد کردن النشوز ناسازگاری
بستن کوه وپیمان وبقصد سوگند خوردن
المعاقدة باکسی عهد کردن الهجر والهجران از کسی بریدن
میان زن وشوهر ناسازکار کردن التوفیق سازگاری
الحکم میانجی الجیران و
الجار همسایه ونهاد دهنده الجنابة جنابت
الجیرة جماعة الجنب والجنب همسایه
الجار الجنب همسایه
دسیده وغریب الجنب یار سفر یا
سکانه والصاحب بالجنب یار علم اموختن
همراه یا شریك

خواسیدن الفخور
الفخر نازیدن القرین همسر الثقال
نازنده القرین همسر الذرة مور جرد خورد
همسنك جبری الغائط قضاء حاجت و
یومئذ آنگاه الغائط قضاء حاجت الحدث
زمین پست التسوی برابر شدن الحدث
سخن الاحادیث جماعة السکاری
السکر مستی السکران مست السکاری
جماعة الغبور بگذشتن الاغتسال سر
وتن شستن المریض بیمار اللمس بسودن و
مجامعت کردن الملامسة مجامعت و
یکدیگر بسودن الصعید روی زمین المسح
مالیدن الموضع جایگاه المواضع جماعة
اللسان زبان الالسنة جماعة الاسماع
الطعن عیب کردن و
شنوانیدن الطعن عیب کردن ونیزه
زدن الطمس ناپدید
کردن

شادی واسان الکظم خشم فرو
خوردن الاصرار کنان باستادن
السنة راه ونهاد السیر رفتن العقبی
والعاقبة سرانجام البیان پیدا کردن
وپیدا شدن الوهن سست شدن
الاعلی برتر الاعلون جماعت القرح
خستگی المداولة دست بدست
دادن وگردانیدن التمحیص پاکیزه
کردن التاجیل مهلت دادن الاستکانة
فروتنی کردن الاسراف گزافکاری کردن
الرعب بیم وترس السلطان حجت
روشن الماوی جای گرفتن الثواء
والثوی مقیم شدن الحس کشتن
التنازع بایکدیگر خصومت کردن الصرف
گردانیدن الاصعاد دور در شدن

در رفتن الاثابة پاداش دادن الغم
غمگین کردن وپوشیدن الاهمام
غمناک کردن الجاهلیة پیش از
آمدن رسول علیه السلم الضجع و
الضجوع پهلو بر زمین نهادن المضجع
خوابگاه المضاجع جماعت الاستزلال
لغزانیدن الغزو قصد دشمن کردن
وکافر کشتن اللین واللیان نرم شدن
الغلاظة درشت خوی شدن
الفظ درشت خوی الغلظ سطبر
شدن المشاورة با یکدیگر رای زدن
الخذلان فرو گذاشتن الغلول خیانت
کردن در غنیمت الاغلال بخیانت
نسبت کردن السخط والسخط خشم
گرفتن المنافقة والنفاق دورویی

مهلت
دادن المیز والتمییز جدا کردن
جدا کردن الاجتباء برگزیدن التطویق طوق در
گردن کردن البخل والبخل بخیلی کردن الاطلاع
دیده ور گردانیدن المیراث میراث
الحریق آتش سوزان
القربان آنچه بکشتن آن تقرب جویند
بخدای تعالی الزبور نوشته ونام کتاب
داود است علیه السلم الانارة روشن
کردن وروشن شدن الادخال اندر
آوردن الفوز والمفازة پیروزی یافتن
الجنب پهلو في جنب الله ای في امر الله
الاخناء رسوا کردن البر نیکوکار الایذاء
رنجانیدن النزل آنچه پیش آینده نهند
المصابرة با کسی بصبر
نبرد

گردن
المرابطة بدربند
مقیم شدن **سورة النساء** الرقیب
نگاهبان الرقوب یکدیگر پرسیدن الحوب گناه
التسائل از یکدیگر پرسیدن الحوب گناه
الاقساط داد کردن الطیب خوش شدن
وپاک شدن وخوشبوی شدن مثنی دو دو
وثلث سه سه رباع چهار چهار العول
میل کردن وجور کردن الصدقة کابین
الصدقات جماعت النحل عطا دادن نحلة
هبتی وبخششی الهناءة والمراءة گوارنده باد
شدن هنیئا مریئا نوش وگوارنده یعنی
بلغوا النکاح رسیدند بجای نکاح البداء
بالغ شدند الایناس دیدن وانس دادن
پیشی گرفتن الاستعفاف عفت نمودن
الحسیب بسنده
وشمار

[illegible]

الحکمت قرآن با حکمت الثقالی بلند شدن و پیامدن الاشتهال ازادی کردن و

[illegible]

الاذن بری گوش
داشتن الایذان آگاه
کردن الحرب جنگ الغمّ اندوه
وسختی النظر مهلة والانظار مهلت دادن
المیسرة توانگری التصدق صدقه دادن
التداین بیکدیگر وام دادن التسمیة
نام کردن الاملاء والاملال املا کردن
النجس بکاستن الاستشهاد گواه کردن
التذکیر والتذکرة یاد آوردن و پند
دادن السامة ستوه آمدن الصغیر
خرد الکبیر بزرگ الاقسط بهتر الاقوم راستتر
الارتیاب بشک افتادن الادارة بگردانیدن
التبایع بایکدیگر بیع کردن الرهن گرو
الرهان جماعة الرهن

امین الامانة معروف الالباب
دانستن التعذیب عذاب کردن الاخطاء خطا
کردن الاصر گرانی التحمیل بار برنهادن
نقض در کسب کردن الاخطاء خطا
کردن الاصر گرانی التحمیل بار برنهادن
المولی بار خدای و دوست و یار و آزاد کننده
و آزاد کرده و پسر عم و میراث خوار سورة
آل عمران التورية کتاب موسی
علیه السلم الانجیل کتاب عیسی علیه السلم
الانتقام کینه کشیدن الخفاء پوشیده بودن
التصویر صورت کردن الاحکام
استوار کردن الام مادر و اصل الزیغ
الزیغ عدول از حق بگردیدن التأویل تفسیر
کردن الرسوخ استوار شدن
و پیچ آوردن

رسیدن رای العین بدیدار چشم العبرة
آنچه باو پند گیرند الشهوة آرزو والشهوات
جماعة القنطار پوست گاو پر از دینار سیم
القنطرة بر هم نهادن الذهب زر الفضة
سیم الخیل اسبان الاوب والایاب باز
گشتن المآب جای بازگشت السنیة
بیاگاهانیدن السحر سحرگاه الاسحار
جماعة القسط داد التبلیغ والبلاغ
رسانیدن الغرور فریفتن الافتراء دروغ
بر بافتن اللهم ای بار خدای النزع کشیدن
الاعزاز عزیز کردن الاذلال خوار کردن
الایلاج در آوردن التقات والتقیة
پرهیز کردن التحذیر ترسانیدن الصدر
سینه الصدور جماعة الاحصار

حاضر کردن الامد پایان کار امرأة
عمران مادر مریم التحریر آزاد کردن
و پاکیزه کردن سخن الوضع باز نهادن
الذکر نر الاعاذة پناه دادن الرجم
سنگسار کردن و نفرین کردن النبات
رستن گیاه و آنچه بدان ماند الکفالة
پذیرفتاری کردن التکفیل کسی را
پذیرفتار کردن المحراب جای امام در
مسجد المحاریب جماعة هنالک آنجا
السید مهتر الحصور آنکه نزدیک زنان
نشود از بهر منع نفس از شهوة الغلام
کودک العقر نازاینده شدن الرمز
اشارة کردن بنهان العشی شبانگاه
الابکار بامداد کردن البشارة خبر
الایحاء وحی فرستادن و الهام کردن

کی حضرت موسی
علیه السلام چون حوب کرد
السکینة آرام در دل
انواتیس داشتی الحمیة پرهیز داشتن و باز
داشتن از چیزی الفصول
البقیة بازمانده از چیزی الفصل جدا کردن
و بر نهادن و بازشکم الطعم خوردن
سپاه الجند جدا شدن
الاغتراف آب بکف برداشتن و خوردن
الغرفة یک کف آب
بکفکیر برگرفتن الطاقة توانایی الفئة
المجاوزة گذشتن غلبه کردن البرود
و الغلبة و الغلبة
کرو الغلب ریختن التثبیت
بیرون آمدن الافراغ ریختن پای الهزم
بر جای داشتن القدم پیش باز
و الهزیمة لشکر شکستن الدفع
داشتن المدافعة و الدفاع از کسی دفع کردن
الاقتتال بایکدیگر کارزار کردن
و البیع خریدن

و الزیادة
دوشیدن القیوم پاینده السنة
عنودن و خواب سبک النوم خفتن
الکرسی سندلی الاود و الایاد گران بار
کردن الحفظ نگاهداشتن العلی بزرگوار و
بلند الاکراه بستم بکاری داشتن الغی و
الغوایة گمراه شدن الطاغوت هرچه آن را
پرستند بجز خدای الاستمساک چنگ در
زدن العروة گوشه جوال و مانند آن الوثاقة
استوار شدن الانفصام شکسته شدن الشمس
افتاب البهت حیران کردن البهتان دروغ
که آدمی را حیران کند المرور گذشتن الخواء
خالی شدن و بیفتادن العرش آسمانه و تخت
المائة صد العام سال الاعوام جماعة اللبث
درنگ کردن الشراب اشامیدنی التسنه
والتسنی از حال بگشتن

جماعة الجزء بار الحبة یک دانه
السنبلة خوشه گندم و مانند آن
الاتباع در رسانیدن و واپس داشتن
المن منت نهادن و نعمت دادن الغنی
بی نیاز الاغنیاء جماعة الابطال
باطل کردن المراءاة و الریاء کاری
برای دیدار کردن الصفوان سنگ
ساده و لغزان التراب خاک الوابل
باران بزرگ قطره الصلد سنگ
سخت و دفتان الربوة جای بلند
الاکل بار درخت الطل باران
نرم و خرد قطره النخیل و النخل
خرما بن النخلة یک خرما بن العنب
انگور الکبر بزاد بر آمدن الضعف

سست شدن الاعصار گرد باده که مانند
دود بهوا بر شود الاحتراق سوخته شدن
الفقر درویشی النفقة هزینه النذر
چیزی بر خویشتن واجب کردن الابداء
اشکارا کردن الاخفاء التکفیر در
گذاشتن گناه کار و کفارة کردن سوگند و مانند
آن الخبیر آگاه التوفیة تمام دادن التعفف
عفت نمودن السیماء نشان الالحاف
الحاح کردن العلانیة اشکارا الربوا
افزونی التخبط تباه کردن و ناقص عقل
کردن و دیوانه کردن المس دیوانگی و بسودن
السلوف بگذشتن العود بازگشتن المحق
نیست کردن و بکاستن الاربا افزون کردن
الاثیم بزه مند شدن البقاء باز ماندن
الاذن دستوری دادن و دانستن الاذن

والجهاد کوشش کردن وباکسی کارزار
کردن الرجاء امید داشتن الخمر
می المیسر قمار باختن المنفعة
سود المنافع جماعة التفکر اندیشه
کردن المخالطة باکسی آمیختن الاعنات
درکاری دشوار انداختن النکح
زن کردن وشوی کردن الامة پرستار
الاماء جماعة الانکاح مرد را زن
دادن وزن را شوی دادن التذکر
بایاد آوردن وپند گرفتن المحیض
والحیض بی‌نماز شدن زن الاعتزال
بیکسوی شدن التطهر سر وتن
شستن الطهر والطهارة پاک
شدن العرضة سازکار وآنچه پیش

کاری درآید ومانع باشد الیمین سوگند
ودست راست الایمان جماعة المؤاخذة
کسی را بگناه گرفتن اللغو ناقص جام الحلیم
بردبار الایلاء سوگند خوردن التربص
چشم داشتن الفیئ بازگشتن العزم و
العزیمة دلیر کاری نهادن الرجل مرد
الرجال جماعة الطلاق رها شدن زن
از شوهر التطلیق طلاق دادن القرء بی
نمازی زن وپاکی وی القروء والاقراء
جماعة الرحم زهدان وخویشی الارحام
جماعة البعل شوی البعولة جماعة الاحق
سزاوارتر المعروف نیکویی الدرجة پایگاه
پایه الدرجات جماعة المرة یکبار
المرات جماعة الامساک بازداشتن التسریح

[illegible]

کنند العضل
رسانیدن وبازداشتن
زن را از شوی کردن وخشنود شدن
التراضی از یکدیگر خشنود شدن الازکی
الزکاء پاک شدن وزیادت شدن الحول سال
دادن الارضاع شیر دادن الاحوال سالها
الاحوال جماعة الرضاعة شیر خوردن
الکسوة پوشش التکلیف
چیزی از کسی خواستن کراورا ازان رنج
رسد الوسع توانایی الوارث میراث
یافتن الفصال از شیر باز کردن التشاور
با یکدیگر مشورت کردن الاسترضاع
دایه گرفتن فرزند را التوفی تمام ستدن
وجان برداشتن یذر وینگذارد رها
کند التعریض سخن سربسته گفتن
الخطبة

خواستاری
کردن زن الاکنان
پنهان داشتن در دل السر نهان
العقدة گره الیاس ونومید شدن
بسودن الایسار توانگر شدن القدر اندازه
کردن الاقتار درویش شدن التصف نیم
المحافظة نگاه داشتن الوسطی میانه
الراجل پیاده الرجال والرجالة والرجل
جماعة الراکب اسب سوار الرکب والرکوب
برنشستن الاقراض وام دادن القرض وام
القروض جماعة الضاعفة یکی دو دادن
الضعف مانند ودو چند القبض بچه
گرفتن وتنگ گرفتن البسط گسترانیدن البسطة
گروه بزرگان السعة فراخ شدن التابوت
افزونی الجسم تن التابوت
صندوق

التّکبیر خدای را بپاکی و بزرگی یاد کردن الإجابة
پاسخ دادن الاستجابة پاسخ کردن الاستجابة پاسخ
دادن الرّشد و الرَّشَد و الرّشاد راه راست یافتن
الإحلال حلال کردن و فرو آوردن الرّفث جماع
اللّباس پوشش الاختیان خیانت کردن المباشرة
جماع کردن الابتغاء آرزو کردن الخیط رشته
الأبیض سفید الأسود سیاه الحدّ کرانه
چیزی الإدلاء فرو گذاشتن دلو و حجّت
آوردن و رشوه دادن الهلال
ماه نو الأهلّة جماعة
المیقات
التّکمیل و الإکمال تمام کردن
العسر و العسر دشوار شدن
الیسر آسان شدن
القرآن

هنگام
المقاتلة و القتال
با یکدیگر کارزار کردن الثّقف
یافتن و گرفتن بزودی الانتهاء باز استادن
و بکرانه رسیدن الحرمة آنچه حرام باشد تعرّض
کردن بآزار نفس و مال و عرض الحرمات جماعة
الإلقاء افکندن التّهلکة و الهلاک هلاک
شدن الإحصار باز داشتن الاستیسار آسان
شدن الهدی آن چهارپای که بمکّه برند و
ذبح کنند الحلق موی ستردن الرّأس سر
البلوغ رسیدن محلّه بجای خود النّسیکة
قربانی النّسک و النّسائک جماعة التّمتّع
برخورداری گرفتن الکمال تمام شدن
العاقبة و العقاب عقوبت کردن الأشهر
معلومات ماهها دانسته شده یعنی شوال

الإفاضة بانبوهی بازگشتن عرفات نام
موضعیست المشعر الحرام مزدلفه
الاستغفار آمرزش خواستن الحسنة
نیکویی الوقایة نگاهداشتن النّصیب
بهره السّرعة شتافتن در کاری الحساب
با کسی شمار کردن فی أیّام معدودات در
روزها شمرده شده و آن سه روز تشریق
پس عید قربان التّعجّل شتافتن در کاری
التّأخّر باز پس شدن الحشر برانگیختن و
گرد کردن الإعجاب خوش آمدن الإشهاد
گواه گردانیدن و حاضر کردن الألدّ
سخت خصومت المخاصمة و الخصام
با یکدیگر خصومت کردن النّسل زه و
زاد الفساد و الفسود تباه شدن العزّ

و العزّة نایافت شدن العزّة بالإثم
حمیّت بکبر حسبه بس است او را جهنّم
دوزخ المهاد آرامگاه السّلم آشتی کافّة
همه الزّلل و الزّلیل لغزیدن الظّلّة سایه
بان الکم چند و بسا التّزیین آراستن
السّخر و السّخریّة افسوس داشتن الحسبان
و المحسبة پنداشتن لمّا هنوز الزّلزلة
و الزّلزال جنبانیدن الکره و
الکراهة و الکراهیة دشوار
داشتن عسی شاید بود الصّدّ برگردانیدن
الصّدود برگشتن الاستطاعة توانستن
الارتداد از دین برگشتن الحبط و الحبوط
باطل شدن المهاجرة از کسی بریدن و
از زمینی بزمینی شدن المجاهدة و الجهاد

الاسلام چیزی بکسی سپردن وسلام
وکردن نهادن الوجه روی واول
چیزی الحکم حکم کردن وحکمت
الاختلاف بایکدیکر خلاف کردن و
بنزدیک کسی شدن وبیم درشدن المنع
بازداشتن المسجد مزکت السعی کار کردن
ودررفتن شتاب کردن الخراب ویران
المشرق جای برآمدن آفتاب المغرب
جای فرورفتن آفتاب این کجا اینما
هرجا التولیة روی بچیزی آوردن وپشت
بکردانیدن ووالی کردانیدن ثمّ آنجا
الواسع فراخ عطا القنوت فرمان
برداری کردن ودرنماز دعا خواندن

البدیع نوآورده القضاء حکم کردن
وکزاردن وتمام کردن ومحکم کردن التکلیم
سخن کفتن الارسال فرستادن البشیر
مژده دهنده النذیر بیم وبیم کننده
الجحیم آتش بزرك الرضی والرضوان
خشنود شدن وپسندیدن الملة
کیش الابتلاء آزمودن الاتمام تمام کردن
الامام پیش رو الائمة جماعة الذریة
فرزندان الذریّات والذراری جماعة
النیل یافتن البیت خانه البیوت جماعة
المثابة جای بازکشتن الامن والامنة
والامان ایمن شدن التصلیة نماز
کردن ودرود فرستادن الطوف

بازکشتن القاعد [illegible] جماعة
بنیاد دیوار القواعد جماعة الامة پیروان وکروه
التقبل بپذیرفتن بهر خدای وعبادة کردن
النسک قربان کردن الحکمة کفتار وکردار درست
المنسک قربانکاه التزکیة پاك کردانیدن وستودن
ودانش [illegible] رغبت ازچیزی کردن
العزیز همتا الرغبة [illegible] کردن السفه والسفاهة
ورغبت درچیزی کردن الاصطفاء
نادان وتنك خرد شدن الاب
برکزیدن التوصیة اندرز کردن
پدر الآباء جماعة الحنیف برکشته از
ملتهاء باطل السبط قبیله وفرزند فرزند
الاسباط جماعة المشاقة و
الشقاق بایک دیگر

خلاف کردن الکفار کافر [illegible]
کردن دور القبلة سوی [illegible] الرقاب جماعة
التعبید دور [illegible] الرقبة کردن
السبیل راه کذری [illegible] بیحالی وتنکی الباس
الباساء سختی سخت الغضب [illegible] والقصاص
سختی وکارزار وعذاب القصاص [illegible]
کننده یکی را کشتن وبانند آنچه داده بانتی باز ستدن
القتیل کشته القتال [illegible] جماعة الحر آزاد الانثی ماده
الاخ برادر الاخوة والاخوان جماعة الاخت
خواهر الاخوات جماعة التادیة والاداء
کزاردن الالب خرد الالباب جماعة الوصیة
اندرز الجنف میل کردن الصوم والصیام
روزه الاخر دیکر الاطاقة توانستن الفدیة
بدل الشهر ماه الشهور والاشهر جماعة
القرآن

[illegible]

اَلرَّتْعُ
بر داشتن اَلطُّورُ کوه
اَلْعُقُوقُ برومند شدن اَلتَّوَانِی
کوه وایک دوستی داشتن وبکار کسی قیام
بر کشتن وابا کید اَلْفَضْلُ افزونی ونیکویی اَلرَّحْمَةُ
نمودن لَوْلا اگر نه اَلْمُسْتَحْسِنُ خشنودن اَلسَّبْتُ شنبه
وَالرُّحْمُ وَالْقِرَدَةُ جماعت اَلْخُسُوءُ دور شدن
اَلْقِرْدُ کپی اَلْقُرُودُ بازکنید البیک دست
اَلنَّکَالُ عقوبتی که بدان بند آن اَلْمَوْعِظَةُ
بر نیت پندها پیش آن خلفها پس آن الموعظة بند دادن
بند اَلْوَعْظُ وَالْعِظَةُ بند دادن اَلْقُوَّةُ
اَلذَّبْحُ کلو بریدن
... کاو

اَلْهُزُوُ اَلْجَهْلُ
افسوس شدن اَلْفَارِضُ
وَالْجَهَالَةُ نادان شدن وپیدا شدن میانه نه پیر ونه
اَلتَّبْیِینُ پیدا کردن کاو اَلْعَوَانُ میانه
بچه کاو اَلْبِکْرُ جوان دنان اَلصُّفْرَةُ زرد شدن
جوان بین میان اَللَّوْنُ رنگ صَفْرَاءُ زرد اَلْفَاقِعُ سخت
بکال رجل اَصْفَرُ وامرأة صفراء کردن اَلذَّلُولُ
زرد شدن اَلسُّرُورُ شادمانه کردن اَلْحَرْثُ
نرم ورام اَلْإِثَارَةُ ... اَلسَّقْیُ آب دادن
کشت وکشت کردن اَلتَّسْلِیمُ سلامت دادن
وسلام کردن وسپردن مسلمة سلامت
داده از عیب یا از کار اَلشِّیَةُ

شدن دل سخت ... نمودن اَلْقَسْوَةُ ... نشان

اَلتَّفَجُّرُ روان شدن اَلتَّشَقُّقُ شکافته
شدن اَلْخَشْیَةُ ترسیدن اَلْغَفْلَةُ
وَالْغُفُولُ غافل شدن اَلطَّمَعُ طمع
کردن اَلْفَرِیقُ کروه اَلتَّحْرِیفُ کردانیدن
اَلتَّحْدِیثُ حدیث کردن اَلْفَتْحُ کشادن
اَلْمُحَاجَّةُ وَالْحِجَاجُ حجت کفتن اَلْإِسْرَارُ
پنهان کردن اَلْإِعْلَانُ اشکارا کردن
اَلْأُمِّیُّ نانویسنده اَلْأُمِّیُّونَ جماعت
اَلْأُمْنِیَّةُ آرزو وَالْأَمَانِیُّ جماعت
اَلْوَیْلُ وای وهلاکت اَلْکَسْبُ
کسب کردن اَلْمَسُّ بسودن اَلْعَدُّ
وَالْعِدَّةُ شمردن اَلْإِخْلَافُ وعده
خلاف کردن وخلف باز دادن بلی

اَدّی اَلسَّیِّئَةُ بدی اَلْوَالِدَانِ مادر وپدر
دو خداوند اَلْقُرْبَی خویشی اَلْیَتِیمُ نا
رسیده بی پدر اَلْیَتَامَی جماعت اَلْمِسْکِینُ
بیچاره اَلْمَسَاکِینُ جماعت اَلْحُسْنُ
نیکویی اَلْإِعْرَاضُ روی کردانیدن اَلدَّارُ
سرای اَلدِّیَارُ جماعت اَلْإِقْرَارُ اقرار کردن
وقرار دادن اَلشَّهَادَةُ کواهی دادن
اَلشُّهُودُ حاضر آمدن هٰؤُلَاءِ ای کروه
اَلتَّظَاهُرُ هم پشت شدن اَلْإِثْمُ بزه
اَلْآثِمُ بزه مند شدن اَلْعُدْوَانُ بیداد
کردن اَلْأَسِیرُ برده اَلْأَسْرَی وَالْأُسَارَی
جماعت اَلْمُفَادَاتُ وَالْفِدَاءُ کسی را
از اسیری باز خریدن اَلتَّحْرِیمُ حرام کردن

قارون وهامان السَّوْمُ رنج
هر یکی نام کافریست التَّذْبِیحُ بسیار
رسانیدن السُّوءُ بدی والنِّسْوَانُ زنان
کشتن النِّسَاءُ والنِّسْوَةُ بنعمت
البَلَاءُ آزمودن بمشقت یا
المَرْءَةُ زن البَحْرُ دریا الأبحر
الفَرْقُ جدا کردن جمع الإنجاءُ رهانیدن
والبِحَارُ والبُحُورُ النَّظَرُ نگریستن
الإغْرَاقُ غرق کردن المُوَاعَدَةُ با یکدیگر
وچشم داشتن الوَعْدُ والعِدَةُ وعده کردن
وعده کردن اللَّیْلُ شب اللَّیْلَةُ
الأَرْبَعِینَ چهل العِجْلُ گوساله
یکشب الاتِّخَاذُ فرا گرفتن
العَفْوُ گناه از
نعبد ... کسی بد

گذاشتن وافزونی
الشُّکْرُ والشُّکُورُ سپاس داری
الفُرْقَانُ جدا کردن میان حق وباطل
کردن وجدا کننده میان این هردو القَوْمُ گروه مردان
القَتْلُ کشتن
البَارِئُ آفریننده البَرْءُ آفریدن
خَیْرٌ لَکُمْ بهتر است برای شما عِنْدَ نزدیک
الجَهْرُ والجَهْرَةُ
الرُّؤْیَةُ دیدن ودانستن آشکارا کردن البَعْثُ زنده
او از بود داشتن وفرستادن وبید(ار)
کردن ونیکوکاری داشتن الغَمَامُ
کردن التَّظْلِیلُ سایه بان کردن السَّلْوَی
ابری که آفاق را بپوشد المَنُّ ترنگبین
الطَّیِّبُ والطَّیِّبَةُ حلال وپاك وخوش
ودبج الطَّیِّبَاتُ جماعة الدُّخُولُ در آمدن
القَرْیَةُ دیه هَذِهِ القَرْیَةَ این

[illegible]

دهد الاسْتِسْقَاءُ آب خواستن
العَصَا چوب دستی العِصِیُّ جماعة
الانْفِجَارُ روان شدن آب اثْنَتَا
عَشْرَةَ دوازده العَیْنُ چشمه وچشم
الأعْیُنُ والعُیُونُ جماعة قد بدانست
المَشْرَبُ آبخورش الشُّرْبُ آشامیدن
العُثِیُّ سخت تباهی کردن الطَّعَامُ
خوردنی الأطْعِمَةُ جماعة الوَاحِدُ
یکی الإنْبَاتُ رویانیدن البَقْلُ
تره القِثَّاءُ خیار الفُومُ گندم وسیر
الثُّومُ سیر العَدَسُ مرجو البَصَلُ
پیاز الاسْتِبْدَالُ بدل گرفتن أدْنَی
فرومایه ونزدیکتر الدَّنَاءَةُ ناکس

وخوار شدن الدُّنُوُّ نزدیک شدن المِصْرُ
شهر السُّؤَالُ والمَسْئَلَةُ خواستن
وپرسیدن الذُّلُّ والذِّلَّةُ والمَذَلَّةُ
خوار شدن المَسْکَنَةُ بیچارگی البَوْءُ
باز گشتن وسزاوار شدن وَبَاؤُ
بِغَضَبٍ مِنَ اللهِ سزاوار شدند بخشم
خدای النَّبِیُّ آنکه از خدای خبر دهد
الأنْبِیَاءُ والنَّبِیُّونَ جماعة المَعْصِیَةُ
والعِصْیَانُ نافرمانی کردن الاعْتِدَاءُ
از حد در گذشتن الهُودُ والهِیَادَةُ
توبه کردن وجهود شدن النَّصْرَانِیُّ
ترسا النَّصَارَی جماعة الصَّابِئُ آنکه
از دینی بدینی شود الأجْرُ مزد الرَّفْعُ

والخسران زیان کار شدن کیف
چگونه المیت والمیت مرده
الاموات والموتی جماعة الاحیا
زنده کردن الاماتة میرانیدن
الجمیع همه الاستواء راست
شدن وقصد چیزی کردن التسویة
راست کردن السبع والسبعة
هفت السموات آسمانها العلیم
نیک دانا الملك فرشته والملئکة
جماعة الخلیفة آنك بجای دیگری
استد السفك خون ریختن الدم
خون الدماء جماعة التسبیح خدایرا
بپاکی یاد کردن التقدیس بپاکی صفت
کردن التعلیم آموزانیدن آدم
پدر آدمیان العرض عرضه کردن

الانباء خبر دادن سبحانك پاکی ودوری
از همه عیبها تراست انت تو مذکر
انتما شما دو مذکر انتم جماعة انت تو
مونث انتما انتن الحکیم درستکار
ودرست گفتار الابداء آشکارا کردن
الکتم والکتمان پوشیدن راز
وعالم وپنهان کردن چیزی السجود سر بر زمین
نهادن ابلیس پدر دیوان الاباء سر باز زدن
الاستکبار کردن کشی کردن الشکور
الاکل خوردن الرغد
راسیدن فراخ عیش شدن حیث آنجا القربان
نزدیک چیزی شدن الشجر درخت
الاشجار جماعة الظلم ستم کردن الازلال
لغزانیدن الازالة دور کردن الهبوط
فرود آمدن البغض باره العدو دشمن

[illegible]

قبول
کردن التبع والتباعة آنجا قه الخوف والتکذیب
پیروی کردن الحزن اندوهگین شدن
ترسیدن الایة نشان الایات جماعة الابن
بدروغ داشتن الاصحاب جماعة اسرائیل
الصاحب یار البنون جماعة الذکری
پسر الابناء والبنون الذکر والایفاء و نا
یعقوب پیغامبر النعمة نیکوئی الایفاء
یادکردن النعمة الرهبة والرهب
کردن وتمام کردن التصدیق راست
والرهب ترسیدن الاول نخستین الثمن
گوی داشتن اندك شدن اللبس پوشانیدن
بها القلیل اندك شدن چیزی دیگر بوی الباطل
چیزی آمیختن چیزی دیگر پوی الزکوة
نادرست الایتاء دادن الزکوة
آنچه فریضه
است

دادن آن
از مال الرکوع پشت
خم دادن البر والتبق نیکوئی
کردن وراست شدن النسیان وفرموش کردن
التلاوة خواندن العقل دریافتن وخردمند شدن
الصبر شکیبائی کردن الکبیرة گران ودشوار
الخشوع فروتنی کردن الظن گمان بردن
وبکسی رسیدن الملاقات والتقاء کسی را
دیدن وبچیزی رسیدن التفضیل فضیلت
دادن الجزاء گذاردن حقی از کسی وپاداش
دادن القبول پذیرفتن الشفاعة خواهش
کردن الاخذ گرفتن العدل مانند از غیر جنس
وداد کردن وبرابر کردن النصر والنصرة
یاری کردن التنجیة رهانیدن الال
خاندان وپیروان فرعون
وجالوت

الذهاب رفتن النور روشنایی ذهب
الله بنورهم ببرد خدای روشنایی
ایشان را الترک رها کردن الظلمة
تاریکی الظلمات جماعة الابصار
دیدن الصم کری الاصم الصم
کر الصم جماعة البکم گنگی الابکم
گنگ البکم جماعة العمی
کوری الاعمی کور العمی جماعة
الرجوع والرجع والمرجع باز
گشتن الرجع باز گردانیدن الصیب
باران پیاپی السماء آسمان الرعد
بانگ ابر البرق آتش ابر الجعل کردن
و گردانیدن الاصبع انگشت الاصابع
جماعة الاذن گوش الاذان جماعة

الصاعقة پاره آتش هلاک کننده که از
آسمان فرود آید با بانگ سخت ابر الصواعق
جماعة الحذر ترسیدن الموت مردن
و مرگ الاحاطة گرد در آمدن و دانستن
الکود والکادة نزدیک شدن بکاری
از برای شروع کردن در آن الخطف ربودن
کلما هر بار کل همه المشی رفتن
الاظلام تاریک شدن و تاریک کردن
القیام ایستادن و برخاستن ان و لو
گر المشیة خواستن الشیء چیز القدیر
توانا القدرة توانایی و توانا شدن یا ایها
الناس ای مردمان الخلق آفریدن و اندازه
کردن و دروغ گفتن الفراش بستر البناء
بنا کرده شده چون خیمه و خانه و بنا کردن

الماء آب المیاه جماعة الاخراج بیرون آوردن الثمرة میوه الثمرات جماعة الند همتا
الانداد جماعة التنزیل فرو فرستادن پراکنده العبد بنده الاتیان آمدن السورة

پاره از قرآن فاتوا بسورة
بیاورید سوره ای المثل مانند
الدعاء خواندن الشهید گواه و حاضر و
گشته در راه خدا الشهداء جماعة دون
جز الصدق راست گفتن و راست کردن
وعده الفعل کار کردن الفعل کار الافعال
جماعة الوقود آتش افروزه والوقود افروختن
شدن آتش الحجارة سنگها والحجر سنگ
الاعداد آماده کردن التبشیر مژده دادن
العمل کار کردن و کار الصالح و
الصلوح نیک شدن الجنة بهشت
و بوستان الجنات جماعة الجری والجریان
رفتن آب تحت زیر النهر جوی آب
الانهار جماعة التشابه بیک
دیگر مانند شدن

الزوج
زن و شوهر و جفت
و گونه الازواج جماعة التطهیر
پاک کردن الخلود جاوید شدن و
شرم داشتن و زنده کذاشتن الاستحیاء
بدید کردن البعوضة پشه فوق زبر الحق درست
الاراده خواستن الاضلال گمراه کردن الکثیر
بسیار الکثرة بسیار شدن الفسق
فرمان خدای بیرون آمدن النقض
شکستن العهد پیمان و زینهار و وصیت
کردن بعد پس المیثاق عهد استوار و
آنچه عهد را بان استوار کنند چون سوگند
و مانندان القطع بریدن الامر فرمودن
و کار و فرمان الوصل والصلة
پیوستن الخسر والخسران

والفسوق

الاسماع جماعت البصیر بینائی الابصار جماعة الغشاوة پوشش العذاب

شکنجه العظیم بزرگ الناس و
الاناس و الانس مردمان الانسان
مردم القول گفتن و گفتار الاخر
باز پسین المخادعة و الخداع یکدیگر
را فریفتن الخدع و الخدیعة کسی
فریفتن النفس تن و جان و خون
الشعر دانستن المرض بیماری و
بیمار شدن الزید و الزیادة افزون
کردن چیزها و افزون شدن الالیم
دردناک الکون و الکینونة
بودن الکذب و الکذاب دروغ
گفتن اذ و اذا چون الافساد تباه
کردن الارض زمین الاصلاح

اوردن الایمان
و آگاه باشید السفیه بی خرد
السفهاء جماعة العلم دانستن اللقاء
دیدن و رسیدن الخلاء و الخلو خالی شدن
و بگذشتن مع و اصحابکم و اتیما الاستهزاء
افسوس داشتن المد کشیدن و افزون کردن
الطغیان از حد در گذشتن العمه سرگشته شدن
الاشتراء خریدن و فروختن الربح سود و سود
کردن التجر و التجارة بازرگانی کردن الاهتداء
راه راست یافتن المثل داستان الاستیقاد
آتش افروختن النار آتش الاضاءة روشن
کردن و روشن شدن حوله
گرد اگرد او

العبید
حکم في

المشهور بين الأدباء أن العبيد لا سخاوة لهم قط
بل شأنهم البخل واللؤم والغدر وسبب اتصافهم
بهذه الصفات كونهم لا أصول لهم ومن لا أصل له
يستحق أن يتصف بهذه الصفات وأيضاً أنهم
يخدمون الخلائق ومن يخدم الخلائق أحق بأن يتصف
بهذه الصفات من غيره وما أحسن ما قال
الشاعر في حقهم لو كان في أصل العبيد سخاوة
لأرسل رب الخلق منهم رسولا ضمير منه راجع إلى
الأصل أي لو كان في أصل العبيد سخاوة ونجابة لأرسل
رب الخلق من ذلك الأصل رسولا يعني لما انتفت
السخاوة والنجابة من العبيد انتفت رسالتهم على الخلائق
وإن وجد في الزمان خلاف ما ذكر من أن بعض العبيد
ذو رياسة وسخاوة فذلك نادر والنادر كالمعدوم
والله أعلم

اگر کسی خواهد تا بداند که مرد زنده است یا مرده
[illegible]
طرح کند اگر فرد باشد زنده بود
و اگر زوج باشد زوج بود
... و السلام

[illegible]

۷۱